

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRK CEZA HUKUKU VE ZORLA EVLİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aylin Kul Yenigül

Tez Danışmanı: Doç. Dr. E. Eylem AKSOY RETORNAZ

HAZİRAN 2021

ÖNSÖZ

Çalışmada Türk Ceza Hukuku'nda henüz düzenleme alanı bulamamış olan zorla evlilik kavramına açıklık getirilmeye çalışılmış ve bir suç tipi olarak düzenlendiğinde nasıl şekilleneceğine ilişkin çerçeve çizilmek istenmiştir.

Gerek yüksek lisans sürecimin ders aşamasında gerek danışmanlığımı üstlenip tez aşamasında yanımda olarak, görüş ve destekleri ile bana ışık olan, her sorumda ufkumu açan Doç. Dr. E. Eylem Aksoy Retornaz'a saygı ve minnetlerimi sunarım. Seminer dersleri ile başlayan yolculuğumda, özellikle akademik yazın konusunda sabırla sorularımı yanıtlayarak yol gösteren Doç. Dr. Pınar Memiş Kartal'a ve derslerinde verdiği derin bilgilerle gelişmeme katkı sağlamış Doç. Dr. Birden Güngören Bulgan'a ayrıca müteşekkirim.

Tez yazım sürecim boyunca desteklerini ve anlayışını asla esirgemeyen, kıymetli fikir ve önerilerini sunarak yolumu aydınlatan kürsü hocam Dr. Aslıhan Öztezel'e, hem bu tezin yazım sürecindeki hem akademik hayatımdaki her sorumu sabırla yanıtlayan sevgili dostlarım Dr. Mustafa Erçakıcı, Dr. Cemile Turgut ve Ar. Gör. Göksu Işık'a beni her aşamada yüreklendirdikleri için ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen anneme ve babama teşekkür ederim. Eşim Berkan Yenigül'e akademik hayatımın şu ana kadarki tüm zorlu zamanlarında elimi tutarak destek olduğu için ve bu tezin yazım aşamasında aramıza katılan oğlum Uraz Yenigül'e sevgisiyle bana ilaç olduğu için çok teşekkür ederim.

Aylin KUL YENİGÜL
Ortaköy-2021

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
RESUMÉ	viii
ABSTRACT	xii
ÖZET	xvi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ZORLA EVLİLİK, NİTELİĞİ VE TÜRLERİ	3
I. Zorla Evlilik Kavramı	3
A. Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Zorla Evlilik	4
B. Zorla Evliliğin Ortaya Çıkış Nedenleri	6
C. Zorla Evlilik Biçimleri	10
1. Erken Yaşta Evlilik	11
2. Göçmen Evliliği	15
3. Tatil Evliliği (Evlenmek/Evlendirmek İçin Alıkoyma)	17
4. Görücü Usulü Evlilikler ve Düzenlenmiş Evlilik	18
II. Uluslararası Hukukta Zorla Evlilik	19
A. Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Roma Statüsü	20

B.	Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi).....	21
C.	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW).....	24
III.	Bazı Hukuk Sistemlerinde Zorla Evlilik	26
A.	Almanya	27
B.	Avusturya	31
C.	Belçika.....	32
D.	Birleşik Krallık	34
E.	İsveç	36
F.	İsviçre.....	38
G.	Afrika ve Güney Asya Ülkeleri.....	39
IV.	Türkiye’de Zorla Evlilik	41
A.	Türkiye’de Gerçekleşen Zorla Evlilik Türleri ve Nedenleri	42
1.	Taygeldi, Levirat ve Sororat Evlilikler.....	42
a.	Taygeldi evlilik.....	42
b.	Levirat evlilik.....	45
c.	Sororat Evlilik.....	47
2.	Berdel Evliliği	48
3.	Beşik Kertme Evliliği.....	51
4.	Kız Kaçırarak Evlenme	52
5.	Kan Davası Sonlandırma Amacıyla Evlilik (Kan Bedeli).....	53
6.	Görücü Usulü Evlilik.....	54
7.	Erken Yaşta Evlilik / Çocukların Evlendirilmesi	57
B.	Türkiye’de Zorla Evliliğin Sonuçları	60
1.	Aile İçi Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddet	61
2.	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	64
3.	Eğitimsizlik	65

4. Sağlık Sorunları	65
5. Ölüm ve İntihar	67
İKİNCİ BÖLÜM: BİR SUÇ TİPİ OLARAK ZORLA EVLİLİK	69
I. Zorla Evlilik Suçuna Benzer Suçlar ve Bu Suçların Zorla Evlilik Suçundan Farkları	69
A. İnsan Ticareti Suçu Kapsamında Zorla Evlilik (TCK m.80).....	70
B. Cinsel Özgürlüğün İhlali Kapsamında Zorla Evlilik.....	72
1. Cinsel Saldırı Suçu (TCK m.102)	72
2. Çocuğun Cinsel İstismarı (TCK m.103).....	76
3. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki (TCK m.104)	79
C. Kişi Özgürlüğünün İhlali Kapsamında Zorla Evlilik	81
1. Tehdit Suçu (TCK m.106).....	81
2. Cebir Suçu (TCK m.108)	84
3. Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma (TCK m.109).....	85
D. Aile Düzeninin İhlali Kapsamında Zorla Evlilik.....	87
1. Kötü Muamele Suçu (TCK m.232)	87
2. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması Suçu (TCK m.234).....	89
E. Evlilik Kavramının Kapsamı.....	92
II. Suçun Unsurları.....	95
A. Korunan Hukuki Değer	95
B. Maddi Unsurlar.....	100
1. Fail.....	100
2. Mağdur	100
3. Hareket	101
a. Genel Olarak	101
b. Cebir, Tehdit, Hile veya İradeyi Sakatlayan Başka Bir Davranış İle	105
c. Kandırılarak İkamet Ettiği Ülkeden Farklı Bir Ülkeye Götürerek veya Gittiği Ülkeden Dönmekten Alıkonularak	111

4. Netice.....	113
5. Suça Etki Eden Haller	114
a. Suçun Üstsoy veya Altsoydan Birine, Aralarındaki Evlilik Bağı Sona Ermiş Dahi Olsa Eşe, Çocuğa, Beden Veya Ruh Bakımından Kendisini Savunamayacak Durumda Olan Kişiyeye Karşı İşlenmesi	114
b. Suçun İşlenmesi Amacıyla Veya Sırasında, Cinsel Saldırı, Cinsel İstismar Suçlarının İşlenmesi Veya Suçun İşlenmesi Amacıyla Veya Sırasında Başvurulan Cebir Ve Şiddet Sonucunda Kasten Yaralama Suçunun Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Hallerinin Gerçekleşmesi.....	116
C. Manevi Unsurlar.....	118
D. Hukuka Uygunluk Nedenleri.....	120
1. İlgilinin Rızası	120
2. Hakkın Kullanılması.....	122
E. Suçun Özel Görünüş Biçimleri	123
1. Teşebbüs	123
2. İştirak.....	125
a. Müşterek Faillik ve Dolaylı Faillik.....	125
b. Azmettirme ve Yardım Etme	126
3. İçtima.....	127
a. Bileşik Suç	127
b. Zincirleme Suç.....	127
c. Fikri İçtima	128
F. Yaptırım ve Yargılama.....	129
1. Yaptırım.....	129
2. Yargılama	130
SONUÇ	132
KAYNAKÇA.....	135
ÖZGEÇMİŞ	151

KISALTMALAR

A.g.e.	:	adı geçen eser
A.g.m.	:	adı geçen makale
A.g.t.	:	adı geçen tez
AB	:	Avrupa Birliği
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMİHB	:	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannemesi
Bknz.	:	bakınız
m.	:	madde
no	:	numara
s.	:	sayfa
ss.	:	sayfa sırası
TCK	:	5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
UCM	:	Uluslararası Ceza Mahkemesi
v.b.	:	ve benzeri

RESUMÉ

Dans son sens juridique, le mariage est l'union des hommes et des femmes pour fonder une famille conformément aux règles prévues par l'ordre juridique. L'institution du mariage existe depuis les premières époques de l'existence humaine en tant que pierre angulaire de la société. Les familles font partie des sociétés et contiennent les caractéristiques culturelles des sociétés dans lesquelles elles se trouvent. Pour cette raison, chaque famille et chaque mariage sont pétris, d'une manière ou d'une autre, avec les effets de la culture dans laquelle il se trouve.

Les structures d'ordre culturel, comme la religion, les coutumes, les traditions etc., ont un grand impact sur l'établissement du mariage, surtout dans les zones rurales où l'ordre patriarcal prévaut. La raison en est que les anciens de la famille, les parents, les chefs de village, les chefs de clan, les responsables religieux ont une forte autorité sur la communauté qu'ils dominent. Ces détenteurs d'autorité sont en mesure de décider qui épousera qui et quand, en fonction de leurs propres intérêts ou des intérêts de leur communauté qu'ils croient être juste. Ils le font pour des raisons, telles que la terminaison de la vendetta, le rétablissement de l'honneur, l'apurement de la dette, la préservation des membres de la famille dans la famille, la prévention des différences culturelles, la prévention de la perte de terres. Contrairement à l'opinion publique, de telles traditions sont observées non seulement dans les zones islamiques mais partout dans le monde. Ces mariages existent surtout dans des endroits à faible niveau d'éducation et économique, et où l'inégalité entre les sexes est profonde.

Un mariage peut être forcé, à tout le moins, lorsqu'au moins une des parties est forcée de contracter un mariage ou de continuer le mariage dans lequel elle est, contre son gré. Quand on parle de mariages forcés, d'abord les mariages précoces viennent à l'esprit. Cependant, les mariages forcés peuvent avoir lieu dans des différentes formes et les enfants ne sont pas les seules victimes de ces mariages. De l'autre côté, il n'est pas, non plus, correct de définir le mariage forcé comme un crime dont la victime n'est que des femmes ou des filles. En fait, bien que des données fiables soient difficiles à trouver en raison du manque d'études dans ce domaine, les garçons et parfois les hommes adultes peuvent également être victimes de ce crime. Par exemple, des personnes LGBTIQ+ adultes sont forcées de se marier avec hétérosexuels en raison de pressions sociales ou familiales. Le critère à utiliser pour déterminer s'il existe un mariage forcé est le fait de contracter un mariage ou la poursuite du mariage établi en

portant atteinte à la volonté libre d'au moins l'une des parties. L'acte de forcer un mariage peut être réalisé par la force, la violence ou tout autre type de comportement.

La Convention du Conseil de l'Europe sur la prévention et la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique (Convention d'Istanbul) a rendu obligatoire pour les États parties d'incriminer le mariage forcé. Certains pays ont réglementé le mariage forcé comme un crime spécifique dans leurs codes pénaux, conformément à cette exigence. Le Code pénal turc ne réglemente actuellement pas le mariage forcé comme un crime, mais cela ne signifie pas que le mariage forcé est un acte totalement impuni en Turquie. Les autres dispositions du Code pénal turc peuvent se trouver à s'appliquer selon le cas d'espèce et dans la mesure où il convient. Cependant, cette protection partielle ne suffit pas pour se conformer aux exigences de la Convention d'Istanbul.

En droit comparé, les pratiques et les législations des pays, où le mariage forcé est incriminé, varient. Dans des pays comme l'Autriche, la Suède et la Suisse, le crime du mariage forcé couvre également les situations où les couples habitent ensemble à part le sens donné au mariage par le droit civil. Néanmoins, la situation est différente dans des pays comme l'Allemagne, qui considèrent le mariage forcé comme un problème lié à la migration, plutôt que comme une question de droits de l'homme. On prend en compte si le mariage est lié à des conséquences telles qu'un permis de séjour ou un permis de travail dans ces pays. Étant donné que le mariage musulman ou la cohabitation des couples homosexuels n'ont pas de telles conséquences juridiques, ils sont considérés comme insignifiants. Néanmoins, il est important qu'une telle incrimination existe dans ces pays.

Le mariage forcé viole plusieurs intérêts juridiques différents. En ce sens, dans les cas où le mariage forcé n'est pas réglementé comme un type de crime, un autre type de crime peut s'appliquer selon la valeur violée par le comportement de l'auteur qui a forcé le mariage. Par exemple, si une personne est enlevée pour la forcer à se marier, le crime de privation de liberté soit commis ; si elle est menacée pour empêcher le divorce, le crime de menace soit commis ou bien si elle est soumise à la violence, l'emploi de la force soit commis. De même, les crimes contre l'intégrité sexuelle peuvent être commis dans la revendication de l'honneur ou par la gestation pour le but de forcer un mariage. Dans de tels cas, bien que la poursuite des crimes concernés puisse être un moyen d'éliminer l'injustice et de rendre justice, elle sera insuffisante pour réparer toutes les valeurs juridiques violées par le mariage forcé.

Considérant que le mariage forcé est un événement qui se produit à la suite de plusieurs comportements systématiques et structurés, principalement dans la famille, il est préférable de lutter contre cette injustice avec un type de crime spécifique. Le crime de mariage forcé protège fondamentalement le droit de la personne de se marier, de ne pas se marier ou de divorcer sans aucune contrainte et avec sa volonté libre, c'est-à-dire qu'il protège le libre arbitre. De ce point de vue, la valeur globale violée par le mariage forcé est la liberté du mariage. La liberté du mariage signifie le droit de la personne d'épouser qui elle veut quand elle le souhaite ainsi que le droit de ne pas se marier et de divorcer. À cet égard, le mariage forcé doit être réglementé comme un type de crime distinct, conformément à l'état particulier de la valeur juridique qu'il viole, ce qui n'est vu dans aucun autre crime.

Lorsqu'il est organisé comme un type de crime distinct, le mariage forcé peut être commis par le dol général. La Convention d'Istanbul exige la sanction des actes intentionnels dans l'incrimination des mariages forcés. Par conséquent, bien qu'il ne soit pas nécessaire de réglementer la négligence, il ne semble pas que la nature du crime permet sa commission par négligence. En fait, il est nécessaire d'avoir l'intention de se marier lors de la conduite de comportements qui constitueront un mariage forcé. Il ne semble pas possible qu'un tel crime, ayant un but aussi spécial, peut être commis par négligence. Cette intention ne doit pas être interprétée comme le dol spécial. En effet, cette intention est typique et elle figure parmi les éléments du crime.

Toute personne peut être l'auteur de ce crime ; cependant, il ne faut pas oublier que l'auteur de l'infraction est généralement un membre du cercle immédiat, de la famille ou des proches de la victime. Puisque cette situation facilite la commission du crime en raison de l'effet social et psychologique de l'auteur sur la victime, il est également important de le considérer comme une circonstance aggravante. Toute personne peut être la victime du mariage forcé, indépendamment de son âge et son sexe. Néanmoins, si la victime est un enfant, cette situation doit être considérée comme une circonstance aggravante en tenant compte de la gravité des conséquences du mariage forcé sur l'enfant.

Comme le souligne la Convention d'Istanbul ainsi que la législation des pays où le mariage forcé est incriminé, ce crime peut être commis dans deux formes. Le premier est de commettre le crime par force, menace, tromperie ou par tout autre comportement qui enlève la volonté libre. Dans ce cas, la personne doit être contrainte de se marier, de vivre ensemble comme si elle était mariée ou de ne pas divorcer, par l'un de ces comportements. La seconde est le fait de forcer le mariage en emmenant la victime dans un pays différent que le pays de résidence ou en l'empêchant de revenir à son pays de résidence. Ce type d'acte, connu sous le nom de mariage de vacances dans la doctrine allemande, consiste généralement de la saisine de l'argent ou du passeport de la victime pour l'empêcher de partir du pays, afin qu'elle doit se marier ou vivre ensemble comme si elle était mariée dans le même pays. Dans le cadre du crime du mariage forcé, il existe d'une part des actes menant à la commission d'un crime et d'autre part des actes visés dans la commission de ce crime comme dans le crime de trafic d'être humains. Dans ce cas-là, " le fait de forcer une personne de se marier, de vivre ensemble comme si elle était mariée ou de rester marié " constitue les actes visés, lorsque les actes menant à la commission du crime sont ceux de la force, de la menace et de la tromperie. De plus, même si le crime est généralement commis par force, menace ou tromperie, les actes menant à la commission du crime ne se limite pas à celles-ci. Ce crime peut être commis par tout acte, menant à la commission du crime, qui enlève la volonté libre du victime et ceci doit prendre place dans la disposition incriminant le mariage forcé. Quant aux actes visés, puisqu'ils sont déterminés par la loi, ils sont des actes connectés et optionnels. Si l'auteur a une obligation légale d'empêcher la commission de ce crime, le mariage forcé peut également être commis par omission.

Le mariage forcé est un crime formel. C'est-à-dire que la commission de l'acte suffit pour la commission du crime. Il ne faut pas exiger la réalisation d'un résultat en ce cas-là afin d'éviter l'impunité de l'auteur. À cet égard, la conclusion du mariage n'est pas le résultat attendu pour la commission du crime. De même, la Convention d'Istanbul nécessite l'incrimination du fait de " forcer le mariage ". Le fait de forcer une personne de ne pas divorcer, de rester marié ou de vivre ensemble vise à faire durer

le mariage et la commission de l'acte suffit à réaliser cet objectif et à commettre le crime.

Certaines circonstances aggravantes sont importantes à réglementer dans ce crime. Le premier est que le crime soit commis contre un ancêtre ou un descendant, un enfant ou une personne physiquement ou mentalement incapable de se défendre ou bien un conjoint, même si le lien conjugal entre eux a pris fin. Compte tenu du degré de proximité de l'auteur, de son autorité et son influence sur les personnes susmentionnées, il paraît nécessaire d'en mentionner comme une circonstance aggravante, car il facilite la commission du crime par rapport aux autres personnes. Une deuxième circonstance aggravante peut être identifiée conformément à la systématique d'autres crimes similaires du Code pénal turc. C'est la commission des crimes de la violence sexuelle, de l'agression sexuelle ou la commission des circonstances aggravantes de la blessure intentionnelle par le recours à la force ou à la violence afin de commettre le crime ou lors de la commission du crime. Il faut prévoir un mécanisme de sanction distincte pour ces crimes aussi.

En raison que le mariage forcé est un crime formel, la tentative ne peut être possible. Néanmoins, si l'on peut séparer les actes d'exécution en parties dans des cas spécifiques, la tentative peut être possible.

Bien que le mariage forcé soit un crime qui peut être commis seul en principe, la participation est souvent observée. Cette situation découle du fait que le mariage forcé est couramment commis par plusieurs personnes dans la famille sur la base de l'intention commune de forcer le mariage où chacun fait son part. Ici, il faut indiquer que le crime de mariage forcé est un crime continu. Dans ce cas, étant donné que le moment de la commission du crime et la cessation de l'acte n'est pas le même, la participation devient possible même après la réalisation du résultat aussi longtemps qu'il demeure jusqu'à la cessation de l'acte.

Le mariage forcé comprend le crime de violence et de menace comme élément. Lorsque ces crimes sont commis aux fins d'un mariage forcé, aucune sanction n'est imposée pour ceux-ci, conformément aux dispositions relatives aux crimes complexes. Il faut aussi mentionner que dans des cas où les dispositions sur le crime d'habitude se trouvent à s'appliquer au crime de mariage forcé, c'est-à-dire qu'il s'agit un crime continu.

La peine d'emprisonnement peut être prévue entre six mois et cinq ans pour ce crime, par référence au crime de privation de liberté stipulé dans le Code pénal turc et conformément aux législations des pays comme l'Allemagne, l'Autriche ou la Suisse, car la Turquie fait également partie des pays soumis à l'ordre juridique européen. Une sanction par amende ne semble pas avoir une avantage pratique, elle n'est donc pas nécessaire. Néanmoins, étant donné que l'obligation de plainte est exceptionnelle dans la poursuite pénale et qu'il y a un intérêt général de sanctionner le crime du mariage forcé, il ne faut pas rendre la plainte obligatoire pour la poursuite pénale. En fait, en droit comparé aussi, le jugement du crime de mariage forcé n'est pas soumis à une obligation de plainte. La prescription est un autre sujet important pour le mariage forcé. Il sera important de suspendre le délai de prescription tant que le mariage ou le fait de vivre ensemble continue, pour éviter la perte des droits.

ABSTRACT

Under law, marriage is a legal union of a man and a woman in accordance with the rules stipulated by the legal order in order to establish a family. The marriage institution has been preserving its existence as the fundamental building block of society since the first ages of humanity. Families are parts of their host societies and they reflect the cultural characteristics of them. Therefore, each family founded by the marriage is kneaded by the effects of the host societies' cultures anyway.

Generally, in rural areas where patriarchal order reigns, culture effected by religion, morals, traditions, customs, etc. have a great impact on the marriage. The reason is that elder members of the family, relatives, reeve, head of tribe and religious rules have a strong authority over the community they dominate. These authorities are able to decide who will marry whom and when, based on their own interests or benefits of their community and they believe what they do and decide are right. They do this for reasons such as ending vendetta, honor cleansing, closing debt, preventing family members go other areas, avoiding cultural differences or land loss. Contrary to popular belief, this type of traditions exists not only in Islamic geography, but also all around the world. This specific traditional marriages are frequently encountered in places with low education and economic level and where gender inequality is deep.

In epitome, forced marriage is when at least one of the spouses is forced to establish or continue the marriage they are in, against their free wills. When someone says 'forced marriage', only child marriages come to mind. However, forced marriage can appear in many different ways, and children are not the only victims of these marriages. At the same time it also is not correct to define forced marriage as a crime when the victim is only women or girls. Although finding reliable data on forced marriage is difficult due to insufficient studies in this field, boys and sometimes adult men can also be victims of this crime. An example can be given that adult LGBTIQ+ individuals are forced into heterosexual marriages by social or family pressure. The criterion to be used in determining a forced marriage is the establishment of a marriage or the continuation of the established marriage by injuring the consent of at least one of the parties. Forced into marriage can be with types of violence or any other kind of behavior.

The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention) obliges states that are party to the regulation of forced marriage as a crime. Some countries that comply with this requirement have regulated forced marriage as a special crime in their criminal laws. Turkish Penal Code currently don't regulate forced marriage as a crime, but this does not mean that forced marriage is a completely unpunished act in Turkey. In the event that these kind of acts occur, when it is legally possible, these acts are considered as other crime types and the relevant legal regulations and sanctions are applied. However, it is seen that the protection provided in this way does not provide the protection expected by the Istanbul Convention.

In comparative law, the practices and criminal code articles in countries where forced marriage is regulated as a crime also differ. In countries such as Austria, Sweden and Switzerland, the scope of forced marriage crime does not cover only marriages that have been contracted under the civil law, but also cohabitation like married couples. At the same time there are some countries which regulates the forced marriage as a problem related to migration rather than a human rights issue, like Germany. In these countries, the significant thing is whether the marriage has some consequences such as a receiving a residence or work permit. Religious marriages or homosexual relationships seems insignificant in this case, because they don't have these consequences. Nevertheless, it is a positive step that a crime type regulation has been done in these countries.

Forced marriage violates several different legal interests. In this sense, in cases where forced marriage is not regulated as a crime type, other legal regulations for other types of crimes may be applied by considering the value violated by the behavior of the perpetrator of the forced marriage. For example, if a person is abducted in order to force him or her to marry, the crime of deprivation of liberty, threat when threatened to prevent divorce, and coercion when subjected to violence may be the case. Similarly, crimes against sexual inviolability may have been committed in order to assert the phenomenon of honor or to conceive the victim in order to force marriage. In such cases, it is clear that although the prosecution of the relevant crimes can be a means of eliminating the inequity and providing justice, it will be inadequate to repair all of the legal values violated by forced marriage.

Forced marriage is an event that occurs as a result of more than one skein of systematic and patterned behaviors mostly in the family or relative environment. So it is best to combat this inequity with a special type of crime. The offense of forced marriage basically protects the individual's right to marry, divorce or not to marry. Actually these are the decisions of an individual that must be taken under the free consent and without any coercion. From this point of view, it must be said that the global value violated by forced marriage is freedom of marriage. Freedom to marry includes the right not to marry and divorce as much as it covers the person's marriage to whomever and whenever he or she wants. For this reason, forced marriage should be regulated as a specific crime because of the protection of its specific legal value which is not seen in any other crime.

When it is regulated as a separate type of crime, forced marriage can be committed by general intent. It is also required by the Istanbul Convention to punish the perpetrators of forced marriages when it is committed by general intent. It should be mentioned that it is not possible to commit this crime with neglect because of it's

nature. Also, it is necessary to have the purpose of marriage in behaviors that will constitute a forced marriage. It does not seem possible to commit with neglect to crimes with such a special purpose. This purpose of marriage should not be interpreted as a private intent. Indeed, this aim is typical and will be seen as elements of the crime.

Anyone can be the perpetrator of this crime; but, it should not be overlooked that the perpetrator is usually a member of the victim's close circle, family or relatives. This situation provides commitment to the crime easily due to the social and psychological effect of the perpetrator on the victim, it is also important to consider it as an aggravating circumstance. The victim of forced marriage can also be anyone, regardless of age and gender. However, when the victim is a minor, it should not be overlooked that it would be proper to regulate this as a separate status, taking into account the weight of the effects of forced marriage on minors.

As pointed out by the Istanbul Convention, the commission of the crime of forced marriage may appear in two ways, as in the countries where it is incriminated. The first of these is committing forced marriage with coercion, threat, deceit or any other behavior that effects the consent. In this case, a person is forced to marry, to live together with another as if they are married or not to divorce, with one of these conducts. The second is that the person is deceived and forced into marriage by being taken to a different country than the country of residence or by being prevented returning from the country of residence. Victim of this type, which is known as holiday marriage in German doctrine, is usually forced to marry or live with another person like they are married, by taking travelling means such as money or passport from them. It can be said that the commission of forced marriage crime depends on two groups of acts: intended acts on one hand and the acts committed as a means on the other. In that case, "forcing someone to marriage, to stay married or to live as if married" constitute intended acts, while the acts that disrupts free will of the victim, such as coercion, threat and deceit, are considered as means to commit the crime. Nevertheless, it should be said that although coercion, threat or deceit are generally used while committing to forced marriage crime, the act used as a means for the crime of forced marriage is not limited to these. This crime can be committed by any act that jeopardizes the free will of the victim and the incrimination within the legislation should be regulated according to this consideration. As to the intended acts, they are already cited in the legislation so they are connected and optional acts. If the perpetrator is obliged by the legal order to prevent the commission of this crime, it is said that the crime of forced marriage can also be committed through omission.

Forced marriage is an inchoate offence. In that sense, the commission of the act is sufficient to commit the crime. It's not necessary to achieve a result so that the perpetrator wouldn't stay unpunished. In order for the crime to be committed, the result of an official marriage shouldn't be required. Accordingly, Istanbul Convention requires the incrimination of the act of "forcing the marriage". The objective of forcing someone not to divorce, to stay married or to live together is to drag out the marriage and this objective is achieved with the act, which means the commission of the crime.

There are aggravating circumstances that need to be regulated in this crime. The first of these is that the crime is committed against one of lineal kinship, a spouse even if the marriage bond between them has ended, a child, or a person who is unable to defend himself in terms of body or spirit. Considering the degree of closeness of the perpetrator compared to ordinary persons, the authority ability and the rate of influence

over the people, it seems necessary to regulate it as a qualified status, since it facilitates the committing of the crime. As a second aggravating circumstance, in accordance with the systematic of other similar crimes of the Turkish Penal Code, since they facilitate the commitment of the forced marriage crime and they are frequently used as a tool to achieve the result of forced marriage; we can mention sexual assault, sexual abuse crimes and coercion which results as one of the aggravating circumstances of intentional injury and it would be appropriate to give a separate penalty for these crimes.

When we consider the crime of forced marriage as an inchoate offence, attempt shouldn't be possible. But if we can separate the execution acts in some special cases, attempt can be possible.

Although forced marriage is a crime that can, as a rule, be committed alone, it is mostly committed in participation. This situation arises from the fact that forced marriage is commonly committed by more than one person in the family or relatives by fulfilling their responsibilities as a common result of their marriage consent. It must be noted that forced marriage is a continuous crime. In this case, since the moment of completion of crime and ending of the crime is different from each other, it is possible to participate after the crime is completed and the result is realized, but also as long as the result continues, until the ending of crime.

Forced marriage includes the crime of coercion and threat as an element. When these crimes are committed for the purpose of forced marriage, no penalties are imposed for these crimes under compound offence rules. It should not be overlooked that it is an uninterrupted crime in cases where successive offence are applied to forced marriage.

As a Continental European Countries legal system country in Turkey; like Germany, Austria and Switzerland, it would be appropriate to only arrange prison sentence from six months to five years as criminal sanction. Also it will be similar to the crime of depriving the person of his liberty in the TCK. The regulation of punishments in enforcement of forced marriage is not necessary as it will not provide practical benefit. When it is taken into account that crimes based on complaints are exemptional it will not be appropriate to have the criminal proceeding of the crime dependent on the complaint. The social benefit of punishing the offender also require that. Thus, the criminal proceeding of forced marriage is not subject to a complaint in comparative law. The statute of limitations is a separate issue to be taken into account in terms of this crime. As long as the state of living together continues, such as the case in marriage, not to apply the statute of limitations is important, in terms of preventing the loss of rights.

ÖZET

Evlenme, hukuki tanımıyla, kadınla erkeğin bir aile kurma amacıyla, hukuk düzeninin öngördüğü kurallara uygun olarak birleşmesidir. Evlilik kurumu, insanoğlunun varolduğu ilk çağlardan bu yana, toplumun temel yapıtaşı olarak varlığını sürdürmektedir. Aileler, toplumların bir parçasıdır ve bulundukları toplumların kültürel özelliklerini barındırırlar. Bu nedenle kurulan her aile, yapılan her evlilik, şu veya bu şekilde bulunduğu kültürün etkileri ile yoğrulmuştur.

Ataerki düzenin hakim olduğu, genellikle kırsal bölgelerde; din, töre, gelenek-görenek, örf, adet v.b. kültürel düzen yapıları, evliliğin kurulmasına da büyük etki eder. Bunun nedeni, aile büyüklerinin, akrabaların, köy muhtarı, aşiret reisi, dinî görevli gibi kişilerin hakim oldukları topluluk üzerinde kuvvetli bir otoritelerinin bulunmasıdır. Bu otorite sahipleri, kendi çıkarlarını veya doğru olduğuna inandıkları biçimde topluluklarının çıkarlarını gözeterek kimin kiminle ve ne zaman evleneceğine karar verebilmektedir. Bunu kan davasını sonlandırma, namus temizleme, borç kapatma, ailenin dışı açılmasını önleme, kültürel farklılık yaşanmasını engelleme, toprak kaybını önleme gibi nedenlerle yapmaktadırlar. Bu tip gelenekler, sanılanın aksine yalnızca İslam coğrafyasında değil, dünyanın her yerinde görülmektedir. Bu evlendirmelere sıklıkla, eğitim seviyesi ve ekonomik düzeyi düşük, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derin olduğu yerlerde rastlanılmaktadır.

Zorla evlilik, en kısa ifadeyle, taraflardan en az birinin özgür iradesinin aksine bir evlilik kurmaya veya içinde bulunduğu evliliği sürdürmeye zorlanmasıdır. Zorla evlilik denilince akla çoğunlukla yalnızca erken yaşta yapılan evlilikler gelmektedir. Oysa zorla evlilik birçok farklı şekilde gerçekleşebilir ve bu evliliklerin mağdurları yalnızca çocuklar değildir. Bununla birlikte zorla evliliği mağduru yalnızca kadınlar veya kız çocukları olan bir suç olarak tanımlamak da doğru değildir. Nitekim bu alanda yeterli çalışma yapılmadığından güvenilir verilere zor rastlansa da, erkek çocukları ve bazen erişkin erkekler de bu suçun mağduru olabilmektedir. Erişkin LGBTİQ bireylerin, toplum veya aile baskısı ile heteroseksüel evliliklere zorlanması hali buna örnek olarak verilebilecektir. Zorla evliliğin belirlenmesinde kullanılacak ölçüt, taraflardan en az birinin iradesi sakatlanarak bir evliliğin kurulmasına yahut kurulmuş olan evliliğin sürdürülmesine zorlanmasıdır. Evliliğe zorlama; cebir, şiddet veya başkaca her türlü davranış ile gerçekleştirilebilir.

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi (İstanbul) Sözleşmesi tarafı olan devletleri, zorla evliliği bir suç olarak düzenleme konusunda zorunlu tutmuştur. Bu zorunluluğa uyan bazı ülkeler, ceza kanunlarında zorla evliliği özel bir suç olarak düzenlemişlerdir. Türk Ceza Kanunu'nda halihazırda zorla evlilik bir suç olarak düzenlenmemiştir ancak bu Türkiye'de zorla evlilik fiillerinin tamamen cezasız kaldığı anlamına gelmemektedir. Meydana gelen olayda, niteliğine uygun düştükçe Türk Ceza Kanunu'nun diğer suç tipi arz eden hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Ancak bu şekilde sağlanan korumanın İstanbul Sözleşmesi'nin beklediği korumayı sağlamadığı görülmektedir.

Karşılaştırmalı hukukta, zorla evliliğin bir suç tipi olarak düzenlendiği ülkelerdeki uygulamalar ve kanun maddeleri de farklılıklar göstermektedir. Avusturya, İsveç, İsviçre gibi ülkelerde, zorla evlilik suçu kapsamında evliliğe verilen anlam yalnızca medeni hukuk anlamında olmayıp, evli gibi birlikte yaşama halleri de önem arz etmektedir. Bununla birlikte Almanya gibi, zorla evliliği bir insan hakları meselesi olmasından ziyade göçe bağlı bir problem olarak gören ülkelerde ise durum farklıdır. Bu ülkelerde önemli olan evliliğin oturma izni, çalışma izni gibi sonuçlara bağlanmış olup olmadığıdır. İmam nikâhlı birliktelikler veya eşcinsel birlikte yaşama halleri, hukuken bu tip sonuçlar doğurmadığından, önemsiz görülmektedir. Yine de, bu ülkeler bakımından da bir suç tipi düzenlemesi yapılmış olması olumludur.

Zorla evlilik, birden fazla farklı hukuki yararı ihlâl etmektedir. Bu anlamda zorla evliliğin suç tipi olarak düzenlenmediği hallerde, zorla evliliği meydana getiren failin davranışının ihlâl ettiği değere göre başka bir suç tipi uygulama alanı bulabilecektir. Sözgelimi, bir kişinin evlenmeye zorlamak üzere kaçırılması halinde kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu, boşanmanın önlenmesi için tehdit edildiğinde tehdit, şiddete maruz bırakıldığında cebir suçu söz konusu olabilecektir. Yine benzer şekilde, evliliğe zorlamak maksadıyla, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar namus olgusunu ileri sürmek amacıyla yahut mağdur gebe bırakılarak işlenmiş olabilecektir. Bu tip durumlarda, ilgili suçlara ilişkin yargılama yapılması meydana gelen haksızlığı ortadan kaldırıp adaleti sağlamada bir araç olabilecekse de, zorla evliliğin ihlâl ettiği hukuki değerlerin tamamını onarmada yetersiz kalacağı açıktır.

Zorla evlilik, çoğunlukla aile veya akraba ortamında, sistemli ve örüntülü birden fazla davranış yumağı sonucu meydana gelen bir olay olduğundan, bu haksızlık ile kendine özgü bir suç tipi ile mücadele edilmesi en doğrusudur. Zorla evlilik suçu en temelde, kişinin hiçbir zorlama altında olmaksızın ve hür iradesi ile evlenme, evlenmeme veya boşanma hakkını, yani irade özgürlüğünü korur. Buradan hareketle, zorla evliliğin ihlâl ettiği çatı değer olan evlenme özgürlüğü olduğunu söylemek gerekir. Evlenme özgürlüğü; kişinin istediği zaman istediği kişiyle evlenmesini ifade ettiği kadar evlenmeme ve boşanma hakkını da kapsar. Bu itibarla, tekrar görülmektedir ki, zorla evlilik karşıladığı hukuki değer başka hiçbir suçta görülmeyen özel hali gereği ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmelidir.

Ayrı bir suç tipi olarak düzenlendiğinde zorla evlilik, genel kastla işlenebilecektir. İstanbul Sözleşmesi tarafından zorunlu kılınan da kasten gerçekleştirilen zorla evliliklerin cezalandırılmasıdır. Dolayısıyla taksirle işlenebilir olmasının ayrıca düzenlenmesi zorunlu olmamakla beraber, suçun doğası gereği taksirle işleme mümkün görünmemektedir. Nitekim, zorla evliliği meydana getirecek davranışlar gerçekleştirilirken evlenme amacının bulunması zorunludur. Böyle özel bir gaye taşıyan suçlarda taksirle işleme mümkün görünmemektedir. Bu evlenme

amacının özel kast olarak yorumlanmaması gerekir. Nitekim bu amaç tipikliklidir ve suçun unsurlarından sayılacaktır.

Bu suçun faili herkes olabilir; ancak failin genellikle mağdurun yakın çevresinden, ailesinden veya akrabalarından olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Bu durum failin mağdur üzerindeki sosyal ve psikolojik etkisinden dolayı suçun işlenmesini kolaylaştırdığından, ayrıca bir nitelikli hal olarak dikkate alınması önemlidir. Zorla evlilik suçunun mağduru da yaş ve cinsiyetten bağımsız olarak herkes olabilir; ancak mağdur çocuk olduğunda zorla evliliğin yarattığı etkilerin ağırlığı göz önünde bulundurularak ayrı bir nitelikli hal olarak düzenlenmesi gerekliliği gözden kaçırılmamalıdır.

İstanbul Sözleşmesi'nin işaret ettiği şekilde, kendisine düzenleme alanı bulunduğu ülkelerde de olduğu üzere zorla evlilik suçunun işlenme biçimi iki şekilde karşımıza çıkabilecektir. Bunlardan ilki; zorla evliliğin cebir, tehdit, hile veya iradeyi sakatlayan başka bir davranış ile gerçekleştirilmesidir. Bu durumda kişi bu davranışlardan biri ile evlenmeye, evli gibi birlikte yaşamaya veya boşanmamaya zorlanmaktadır. İkincisi ise, kişinin kandırılarak ikamet ettiği ülkeden farklı bir ülkeye götürülerek veya gittiği ülkeden dönmekten alıkonularak evliliğe zorlanmasıdır. Alman doktrininde tatil evliliği olarak bilinen bu tipte mağdur genellikle elinden parası veya pasaportu gibi seyahat araçları alınarak, bulunduğu yerde evlenmeye veya evli gibi birlikte yaşamaya zorlanmaktadır. Zorla evlilik suçunda, insan ticareti suçunda olduğu gibi, suçun işlenebilmesi için araç hareketler ve amaç hareketler gruplarının olduğu söylenebilecektir. Bu durumda “bir kişiyi evliliğe, evli kalmaya veya evli gibi birlikte yaşamaya” zorlamak amaç hareketleri oluşturacakken, araç hareketler mağdurun iradesini sakatlayan cebir, tehdit, hile gibi hareketlerdir. Yine de söylemek gerekir ki, zorla evlilik suçu işlenirken genellikle cebir veya tehdit suçları ve hile kullanılsa da, suçun araç hareketleri bunlarla sınırlı değildir. Bu suçun araç hareketler bakımından serbest hareketli bir suç olduğunu ve mağdurun iradesini sakatlayan herhangi bir araç hareketle işlenebileceğini söylemek ve kanun maddesini de bu şekilde düzenlemek gerekmektedir. Amaç hareketler bakımından ise kanunda bu hareketler açıkça belirtildiğinden bağlı ve seçimlik hareketlidir. Fail, hukuk düzeni tarafından bu suçun işlenmesini önlemekle yükümlü kılınmış birisi ise, zorla evlilik suçunun ihmali hareketle de işlenebileceği söylenmektedir.

Zorla evlilik suçu bir salt hareket suçudur. Bu suç bakımından, hareket yapılmakla suç tamamlanmış olur. Burada ayrıca herhangi bir neticenin doğması aranmaz, aksi takdirde failin cezalandırılması imkansız olur. Bu durumda suçun gerçekleşmiş sayılması için evlilik neticesinin ayrıca aranmaması gerekir; nitekim İstanbul Sözleşmesi'nde de “evliliğe zorlama”nın suç olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Boşanmamaya yahut evli kalmaya ya da birlikte yaşamaya zorlama halinde de gaye evliliğin sürüncemede bırakılmasıdır ki, hareket yapılmakla evlilik sürüncemede bırakılmış olacak ve suç tamamlanacaktır.

Bu suçta düzenlenmesi gereken önemli nitelikli haller vardır. Bunlardan ilki, suçun üstsoy veya altsoydan birine, aralarındaki evlilik bağı sona ermiş dahi olsa eşe, çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olan kişiye karşı işlenmesidir. İfade edilen kişilere yönelik olarak failin yakınlık derecesi, otorite kabiliyeti ve etki oranı dikkate alındığında sıradan kişilere nazaran suçun işlenmesini kolaylaştırdığından, bir nitelikli hal olarak düzenleme zorunlu görünmektedir. İkinci bir nitelikli hal olarak, TCK'nin diğer benzer suçlarındaki sistematige uygun olarak,

yine suçun işlenmesini kolaylaştırdığından ve zorla evlilik neticesine ulaşmada sıklıkla araç olarak kullanıldığından suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında, cinsel saldırı, cinsel istismar suçlarının işlenmesi veya suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında başvuru alan cebir ve şiddet sonucunda kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin gerçekleşmesidir. Bu nitelikli halin meydana gelmesi durumunda, bu suçlardan dolayı ayrıca ceza verilmesi yerinde olacaktır.

Zorla evlilik suçunun, bir salt hareket suçu olduğunu kabul ettiğimizden teşebbüse elverişli olmayacaktır. Ancak icra hareketlerinin kısımlara ayrılabilirdiği özel durumlarda, teşebbüsün söz konusu olabileceğini söylemek gerekir.

Zorla evlilik, kural olarak tek başına işlenebilen bir suç olsa da çoğunlukla iştirak halinde işlendiği görülecektir. Bu durum, zorla evlilik suçunun yaygın olarak aile veya akraba ortamında, birden fazla kişinin aynı yöndeki ortak evlendirme iradeleri sonucu yüklendikleri sorumlulukları yerine getirerek gerçekleştirmelerinden kaynaklanmaktadır. Burada, zorla evlilik suçunun, kesintisiz bir suç olduğunu söylemek gerekir. Bu durumda suçun tamamlanma ve sona erme anları birbirinden ayrı olduğu için, suç tamamlanıp netice gerçekleştikten sonra ve fakat netice devam ettiği sürece, yani suç sona erece kadar iştirak mümkündür.

Zorla evlilik, bir unsur olarak içerisinde cebir ve tehdit suçunu bulundurmaktadır. Zorla evlilik maksadıyla bu suçlar işlendiğinde, bileşik suç hükümleri gereği ayrıca bu suçlardan ceza verilmez. Zincirleme suç hükümlerinin zorla evlilik suçuna uygulanacağı hallerde, kesintisiz bir suç olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Bir Kıta Avrupası hukuk sistemi ülkesi olarak Türkiye'de de, Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası düzenlemesi uygun olacaktır. Nitekim TCK'deki kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda da yakın bir yaptırım bulunmaktadır. Zorla evlilik suçunun yaptırımında para cezası da düzenlenmesi, pratik bir fayda sağlamayacağından gerekli değildir. Bununla birlikte muhakemesi şikayete bağlı suçlar istisna olduğundan ve bu suç işlendiğinde suçlunun cezalandırılmasındaki toplumsal fayda da dikkate alındığında, suçun muhakemesinin şikayete bağlı olması uygun olmayacaktır. Nitekim karşılaştırmalı hukukta da zorla evlilik suçunun muhakemesi şikayet şartına bağlanmamıştır. Zamanaşımı da bu suç bakımından dikkate alınması gereken ayrı bir husustur. Evlilik veya evli gibi birlikte yaşama hali devam ettiği sürece zamanaşımı işletilmemesi hak kayıplarının önlenmesi bakımından önemli olacaktır.

GİRİŞ

Evlilik, medeni kanunun öngördüğü şekilde, tarafların özgür iradelerinin karşılıklı olarak uyuşması ve geçerli rızalarının da bulunması koşuluyla meydana gelen, “*evli olma durumu*”dur¹. Hukuki anlamıyla evlenme de, bir kadın ve bir erkeğin, aile kurmak maksadıyla hukuk kurallarına uygun olarak bir araya gelmesi, evlendirme memuru ve tanıklar huzurunda bu maksatla bir sözleşme imzalamalarıdır². Sosyoloji alanında da kabul edildiği üzere toplumsal örgütün temel yapıtaşını oluşturan aile³, evlenme ile kurulur. Her toplumun evliliğe yüklediği anlam ve evlilikten beklentisi de farklıdır. Bu nedenle evliliklerin türleri ve kuruluş yöntemleri toplumdan topluma, geleneksel kabuller ve gelişim düzeylerine göre büyük farklılıklar gösterir.

Türkiye’de evlilik kurumu kutsal kabul edilmekte ve evlenme ile kurulan aileye büyük anlam atfedilmektedir. Bu nedenle de genç bireyler “*nikâhta keramet vardır*” denilerek evliliğe teşvik edilmekte ve bazen küçük çocuklar dahi evlilik sözleşmesinin tarafı olmaya zorlanmaktadır. Bununla birlikte; evlenmek için bir araya gelen veya getirilen kişilerin, tanışma ve evlendirilme biçimleri her nasıl olursa olsun, kabul olunan genel kanı, kurulan evliliğin olabildiğince sürdürülmesi gerektiğine ilişkindir. Bu anlamda toplumun geneline yayılmış olan karı-koca arasına girilemeyeceği görüşü, isteyerek veya istemeyerek kurulmuş olsun sürdürülmek istenmeyen evliliklerin gün yüzüne çıkmasını engellemekte ve taraflar da kendilerini bu evliliğe katlanmak zorunda hissetmektedir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin 16.maddesinin 2.fıkrasına göre “*Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır*”. Burada

¹ TDK Güncel Türkçe Sözlük, tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 26.11.2019.

² Selahattin BAĞDATLI, **Hukuk Sözlüğü**, İstanbul: Derin Yayınları, 2010, s.172.

³ Ali Rıza BALAMAN, **Evlilik Akrabalık Türleri (sosyal antropolojik yaklaşımla)**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002, s.27.

odak nokta, eşlerden birinin veya her ikisinin de özgür veya tam iradesine dayanmadan bir evlenme sözleşmesinin kurulamayacağıdır. Taraflardan biri evliliği kurmaya irade göstermemişse veya olumlu iradesi bir şekilde sakatlanarak alınmışsa, kurulan evlilik zorla evliliktir. İrade sakatlama biçimi fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel veya duygusal bir baskı şeklinde olabilir⁴. Bununla beraber zorla evlilikteki zorlama etkeni, yalnızca evliliğin kurulması aşamasında söz konusu olmaz. Mevcut bir evlilikte eşlerden birinin boşanmak istemesine rağmen diğer eş tarafından buna engel olunması veya üçüncü bir kişinin eşlerin boşanmasına engel olması da, sürdürülmesi bakımından zorla evliliktir⁵.

Zorla evlilik kavramı akıllarda genel olarak kadın mağdur çevresinde şekillenen ve erken yaşta gerçekleştirilen evlilikleri çağrışırsa da, aslında bu çağrışım eksik kalmaktadır. Çünkü zorla evlilikte çoğunlukla kadınların mağdur edildiği kabul edilebilirse de bazı durumlarda erkeklerin de rızaları aksine bir evliliğe zorlanmaları veya olan evliliği sürdürmek zorunda bırakılmaları söz konusu olabilecektir. Bununla birlikte, çocukların olduğu kadar erişkinlerin de evliliğe zorlanmasının mümkün olabileceği gözden kaçırılmamalıdır⁶.

Zorla evlilik yalnız hukuki yönüyle incelenebilecek bir kavram değildir. Her ne kadar çalışmanın esas eksenini bu olmasa da, ilk bölümde, sosyolojik ve demografik bilgiler ile istatistikî verilere de yer vererek, disiplinlerarası bir bakış açısı sunulmaya da gayret edilmiştir. İkinci bölüm ile beraber, Türk Ceza Hukuku bakımından zorla evlilik incelemeye alınmış, halihazırda düzenlenmiş benzer suç tipleri ile karşılaştırılarak kendine özgü özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

⁴ Geetanjali GANGOLI, Khatidja CHANTLER, Marianne HESTER, Ann SINGLETON, **Forced Marriage : Introducing a Social Justice and Human Rights Perspective**, Londra: Zed Books, 2012, s.26. <https://ebookcentral.proquest.com>, Erişim Tarihi: 9.12.19.

⁵ Meral Ekici ŞAHİN, “Ceza Hukuku ve Zorla Evlendirme”, **Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, s.400.

⁶ Mustafa Ruhan ERDEM, “Zorla Evlilik Ayrı Bir Suç Olarak Düzenlenmeli mi? Almanya Örneği: Zorla Evlilik İle Mücadele Kanunu”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Cilt:11, Sayı:111, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019, s.415.

BİRİNCİ BÖLÜM: ZORLA EVLİLİK, NİTELİĞİ VE TÜRLERİ

Zorla evliliğin ne olduğunun tespiti ve kavramsallaştırılması, zorla evliliğe bir çerçeve çizilmesi önemlidir. Uluslararası öğretide yapılmış farklı zorla evlilik tanımlarından ve uygulamada zorla evlilik olarak kabul edilen pratiklerden yola çıkarak ve ülkemizdeki sosyolojik gerçeklik de göz önünde bulundurularak, Türk Hukuku bakımından bir çatı kavram oluşturulmaya çalışılması bu bölümdeki ilk hedef olmuştur. Bununla birlikte bazı hukuk sistemlerindeki zorla evlilik düzenlemelerine ve Türkiye ile birlikte kimi ülkelerdeki zorla evlilik pratiklerine de yer vererek, bir neden-sonuç ilişkisi içerisinde, kavram her yönüyle gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

I. Zorla Evlilik Kavramı

Zorla evlilik; taraflarından en az birinin, evliliğe veya o kişi ile evliliğe iradesi dışında mecbur bırakılması sonucu kurulmuş evlilikler ile eşlerin rızası ile kurulmuş olsa dahi, taraflardan birinin yahut her ikisinin de sonlandırmak istemesine rağmen evliliğe devam etmek zorunda bırakılmasını ifade etmektedir. Burada zorunda bırakan faktör; aile baskısı, toplum baskısı, töre v.b. diğer gelenekler olabileceği gibi doğrudan diğer eşin kendisi de olabilir. Baskı yapanlarda olduğu gibi baskı yöntemleri de pek çeşitlidir. Kişiyi istemediği evliliğe zorlama fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddetin yanında, sosyokültürel bir şiddet şeklinde de olabilir⁷. Burada şiddetin türü önem arz etmemekle beraber mühim olan taraflardan en az birinin zorlama etkenine maruz bırakılmasıdır. Bir evlilik eşlerden birinin iradesine etki eden ve eşlerden en az birine uygulanan cebir, tehdit veya karşı koyamayacağı başkaca bir zorlama vasıtasıyla gerçekleştirildiğinde bu evlilik zorla evliliktir⁸.

⁷ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.399.

⁸ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, “Türk Ceza Hukuku ve Zorla Evlilik”, **Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk**, (Editör: Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN), , Cilt:1, 1.Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019, s.183.

Zorla evlilik yerine “zorla evlendirme” kavramı da kullanılmaktadır. Bunun nedeni, kanımızca, özellikle çocukların veya erişkinlerin iradeleri sakatlanıp, başkaları tarafından evliliğe zorlanarak, doğrudan kişilik haklarıyla bağlantılı bu denli önemli bir kurumun kurulmasında edilgen hale getirilmesidir. Zorla evlendirme⁹ terimi, anlam bakımından yalnızca evlilik sözleşmesinin kurulma aşamasını karşılamaya müsait görünmektedir. Bu ifadenin evliliğin zorla sürdürülmesi ile meydana gelen haksızlığı kapsamaya elverişli olmaması ve üzerinde çalışılan bu toplumsal sorunun her yönünü içine almaması nedeniyle, öğretide de ifade edildiği üzere zorla evlilik kavramının kullanılmasını daha uygun bulan görüş daha doğru görünmektedir¹⁰. Bu noktada açıkça belirtmek gerekir ki, çalışma boyunca zorla evlilik ifadesi, hem sözleşme kurulmadan önce ve kurulma anındaki irade sakatlamaları ile zorla evlendirmeyi hem de devam eden evliliğin zorla sürdürülmesini ifade etmektedir¹¹.

A. Bir İnsan Hakkı İhlali Olarak Zorla Evlilik

Evlenme hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 12.maddesinde¹² ve evlenme ile birlikte eşini seçme hakkı da Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi’nin 16.maddesinde¹³ bir insan hakkı olarak ele alınmıştır. Bu anlamda evlenme hakkının kapsamına, kişilerin tam ve özgür iradeleri ile hayatlarını bir kişi ile birleştirmeye karar vermeleri ve bu kişinin kim olacağını belirleme hakları girer. Ancak bu kararı verebilecek olan kişilerin ulusal yasalarına göre *evlenme çağına*

⁹ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.183, “Boşanmak isteyen eşin, diğer eş veya üçüncü kişiler tarafından evliliği sürdürmeye zorlanması, boşanmasına izin verilmemesi hallerinde de zorla yürütülen bir evlilik söz konusudur. Bu nedenle, ‘zorla evlendirme’ kavramı, yalnızca evliliğin kuruluş aşamasında baskı ve zor kullanılması durumunu değil, aynı zamanda evliliğin devamında, istenmeyen bir evliliğin sürdürülmesi konusunda zorlama veya baskı yapılmasını da kapsar.”

¹⁰ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.416.

¹¹ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.396, “...kişinin zorla evlendirilmesi veya sona erdirmek istediği bir evliliği sürdürmeye zorlanması...” ifadesinde de görüldüğü üzere zorla evlendirme ve/veya evlendirilme kavramı ile birlikte sona erdirmek istenilen bir evliliği sürdürmeye zorlanma ayrıca ifade edilmiştir.

¹² “Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.”, <https://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, Erişim Tarihi: 13.10.20.

¹³ “1.Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır. 2. Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır. 3. Aile, toplumun, doğal ve temel unsurudur, toplum ve devlet tarafından korunur.”, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf, 13.01.20.

gelmiş, yetişkin kişiler olmaları gerekir. Aksi takdirde çocukların evlendirilmesi söz konusu olacaktır ki, aşağıda detaylıca inceleyeceğimiz üzere bu zorla evliliğin ayrı bir türünü meydana getirmektedir.

Ayrıca Bildiri'nin özgün metninde bulunan “*Erkekler ve kadınlar evlenme, evliliği sürdürme ve boşanma konusunda eşit haklara sahiptir*” kısmı Türkçe'ye çevrilmemiş görünmektedir¹⁴. Bu kısım da dikkate alındığında açıkça anlaşılmaktadır ki, evlenme kadar evliliği sürdürme ve boşanmaya ilişkin hususlar da evlenme hakkının kapsamındadır. Ancak AİHM'e göre boşanma hakkı, AİHS'nin 12.maddesi itibarıyla evlenme hakkının kapsamına girmemektedir¹⁵.

Zorla evlilik, evlenmeye karar vermek ve eş seçmek için tarafların iradelerine tanınan özgürlüğe zarar vermesi bakımından evlenme hakkının ihlâli sonucunu doğurur. Evlenme hakkının ihlâl edilmesinin yanında, şiddetin bir türü olup bu yönüyle de bir insan hakları meselesidir. Çoğunlukla aile içi bir zorlama söz konusu olduğundan, zorla evlilik genellikle aile içi şiddetin bir türü olan cinsel şiddetin bir tipi olarak tanımlanmaktadır¹⁶. Ancak zorla evlilik yalnızca bir tür cinsel şiddet olamaz; çünkü cinsel şiddet, zorla evlilik kapsamında meydana gelen şiddet türlerinden yalnızca bir tanesidir. Bir evliliğin gerçekleştirilmesi veya sürdürülmesi için kullanılan, fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik veya sözlü her türlü şiddet, kişilerin irade özgürlüğünü ortadan kaldırdığından, uygulandığı evliliği zorla evlilik yapar¹⁷. Çünkü evliliğin zorla olup olmadığının tespitinde belirleyici olan, bir zorlama vasıtasının kullanılmış olup olmadığıdır.

¹⁴ Ulaş KARAN, “Evlenme ve Aile Kurma Hakkının Kapsamı ve Anayasal Dayanağı”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:163-164, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, s.121, www.jurix.com.tr, Erişim Tarihi: 29.03.2021.

¹⁵ AİHM, Johnston ve diğerleri-İrlanda kararı, Başvuru no. 9697/82, paragraf 52-54, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57508%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57508%22]}), Erişim Tarihi: 29.03.2021.

¹⁶ Özlem Yenerer ÇAKMUT, “Kavramsal Olarak Kadına Karşı Şiddet/Cinsel Şiddet Ve Türk Ceza Hukukunda Cinsel Saldırı Suçunun Genel Değerlendirmesi”, **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını, 2018, s.51, “*Kocası veya bir başkası tarafından kadının ... , zorla evlendirilmesi, ... cinsel şiddet çeşitlerindendir.*”, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mukatcad/issue/37243/430066>, Erişim Tarihi: 26.01.2021, Eray KARINCA, **Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2010, s.5, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla_kadina_yonelik.pdf, Erişim Tarihi: 14.09.20, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı**, s.8, “*...kadını ... zorla evlendirmek, ... gibi eylemler cinsel şiddettir.*” <http://www.kucukcekmece.bel.tr/Content/dosya/1949/aileicisiddetlemucadelekitabi-62616-4141879.pdf>, Erişim Tarihi: 13.01.20.

¹⁷ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.399,400.

Nitekim, özgür irade ile bir evlilik kurma, kurmama veya kurulmuş bir evliliği sona erdirmeye bir insan hakkıdır. Zorla evlilik, insan hakkı ihlâlidir ve hukuki açıdan, sosyal bakımdan ve toplumsal yönden kararlılıkla savaşılmaması gereken önemli bir sorundur¹⁸. Bu problemle mücadele edebilmek için öncelikle problemin nasıl ve neden ortaya çıktığının belirlenmesi gerekecektir.

B. Zorla Evliliğin Ortaya Çıkış Nedenleri

Ataerkil yapının hakim olduğu toplumumuzda, evlilik birliğinin kurulmasında ailelerin rolü büyüktür¹⁹. Geleneksel yapıdaki toplumlarda, evlilik, evlenen kişilerden ziyade aileleri birbirine bağlar. Bu sebeple evlilikler hakkında kararı veren aile büyükleridir²⁰. Beşik kertmesi, berdel, görücü usulü, tay geldi, levirat ve sororat tipi gibi evliliklerin ülkemizde gelenekselleşmiş ve yaygınlaşmış olmasının en önemli sebebi, aileler ve akrabalar arası sorunları sona erdirmeye amacını taşımalarıdır. Bu sorunlar bazen aileler arası kısa süreli ve tek seferle çözülebilecek sorunlarken bazen aşiretlerarası uzun yıllarca süregelen sorunlar olabilir. Bu tür durumlarda aileler veya aşiretler arası evlilikler çözüm olarak görülebilir. Geleneksel yapıdaki toplumlarda bazen yazısız kurallar (töre, örf, adet, gelenek, görenek gibi) yazılı hukuk kurallarına göre daha etkilidir. Bunun nedeni devletin erişemediği veya erişip içinden çıkamadığı uzun süren anlaşmazlıkları bir çözüme ulaştırma çabasıdır. Bu geleneksel evlenme şekilleriyle ilgili en önemli sorun da, eş seçme konusunda evlenecek kişilere tanınan özgürlükle ilgilidir²¹. Çünkü bu tip evliliklerde taraflar sorunların çözümünde birer araç olarak kullanılırlar ve iradeleri hiçbir önem arz etmez. İşte bu tür durumlar da sayılan ve benzeri zorla evlilik türlerinin ortaya çıkmasına neden olur.

¹⁸ Ayşe HAVUTÇU, “Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Türk Medeni Kanunu Açısından Zorla Evlenme Probleminin Değerlendirmesi”, **Journal of Yasar University**, , Cilt:8, Sayı: Özel, Yıl:2013, İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayını, s.1342, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/19146/203193>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

¹⁹ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.181.

²⁰ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.29.

²¹ Tuğça POYRAZ TACOĞLU, , “Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri Ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi”, **ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi** Cilt:2, Sayı:4, Ordu: Ordu Üniversitesi Yayını, Aralık 2011, s.116, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/273573>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

Bireyler toplumun bir kesimi tarafından kabul görmeyen bazı durumlardaki sorunları çözmek için de evlenmeye zorlanabilir. LGBTİQ²² bireylerin evlendirilmesi buna örnek verilebilir²³. Bu bireylerin cinsel yönelimleri aileleri²⁴ ve/veya toplum tarafından fark edildiğinde, bu durum bir hastalık veya sapkınlık olarak görülürse, kişi heteroseksüel bir evliliğe zorlanarak durum örtbas edilmeye çalışılmaktadır²⁵. Birçok Avrupa ülkesi de dahil olmak üzere dünyanın her yerinde, LGBTİQ gençler, karşı cinsle evlendirildiğinde bu ‘seçim’lerini değiştirecekleri inancıyla zorla evlendirilmektedir²⁶. Aynı zamanda evlenmeyi kişisel bir tercih olarak seçmeyen heteroseksüel bireylere de, ilerleyen yaşlarında eşcinsel oldukları yönünde imalarda bulunularak “evlen baskısı” yapılmaktadır. Toplumun genel beklentisine uygun olarak evlenme yaşında evlenmeyen özellikle kadın bireylerde bu durum tuhafılık, işe yaramazlık, kenarda kalmışlık ya da eşcinsellikle özdeşleştirilmektedir²⁷. Bunun gibi,

²² Lezbiyen, gay, biseksüel, transgender, interseks, queer bireylerin tamamı için kullanılan bir kısaltmadır.

²³ Fatma Mahperi ULUYOL, “Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelime Bağlı Zorbalığa Maruz Kalma, Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Hali Arasındaki İlişki”, **Klinik Psikiyatri**, Cilt:19, Sayı:2, Antalya: ANP Yayıncılık, s.88, http://www.journalagent.com/kpd/pdfs/KPD_19_2_87_96.pdf , Erişim Tarihi: 21.01.20.

²⁴ Medyaya yansıyan bir olayda, Alman mahkemesi, 18 yaşındaki eşcinsel oğlunu zorla bir kadınla evlendirmek isteyen babayı ve gencin iki amcasını para cezasına mahkum etmiştir. Romanya-Bulgaristan sınırında bir arabada bulunan Lübnan asıllı fakat Almanya vatandaşı Nasser El-Ahmed bulunduğunda, 2012 yılının Aralık ayında, kendi ailesi tarafından kaçırılarak Lübnan’da Müslüman bir kızla evlendirilmeye zorlandığını da ifade etmiş. Alman mahkemesi duruşma sonrası üç zanlıyı ayrı ayrı 1350 Euro para cezasına mahkum etmiştir.”, <https://tr.euronews.com/2015/03/12/almanya-da-escinsel-ogullarini-zorla-evlendirmek-isteyen-aileye-ceza> , Erişim Tarihi: 21.01.20, Seyeda, ergenlik döneminden cinsel yönelimini öğrenmeden ölen anne ve babasının ölümüne kadar, kuzeniyle evlenmesi için baskı gördüğünü ifade etmektedir. Seyeda eşcinsel olduğu için bir kadın olarak erkekle evlenmek istemediğini söylemektedir. Seyeda istisnai bir örnek de değildir. LGBTIQ bireyleri aile içi şiddetten korumak amacıyla çalışan bir kuruluş olan Galop’un son raporuna göre, her 10 eşcinselden biri namus gerekçesiyle şiddet görmekte veya zorla evliliğe maruz kalmaktadır, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-46422146> , Erişim Tarihi: 21.01.20.

²⁵ Hayriye KARA, Damla ÇALIK, “**Tekin Olmayı**” **Beklerken: Lgbti Mültecilerin Ara Duracağı Türkiye**, Açık Toplum Vakfı Çevrimiçi Yayını, 2016, s.16, “*İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün 2010 raporuna göre;... lezbiyenler için aile içi şiddeti, “zorla evlendirilme” ve zorla tedaviyi rapor etmek yaygın olarak görülmemektedir.*”, http://www.kaosglidernegi.org/resim/yayin/dl/tekin_olmayi_beklerken_lgbti_multecilerin_ara_duragi_turkiye.pdf, Erişim Tarihi: 13.01.20.

²⁶ Özlem DAĞLI, “Almanya’nın Zorla Evliliklere Karşı Mücadelesi”, **Uçan Haber (Uçan Süpürge Kadın) Dergisi**, Sayı: 26 (Özel Sayı: Erken ve Zorla Evlilikler), Ankara: Öncü Basımevi, 2010, s.38, **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2019 (25 June 2020)**, s.13 https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/894428/Forced_Marriage_Unit_statistics_2019.pdf , Erişim Tarihi: 10.09.20, 21.12, “*2019 yılında karşılaşılan vakalardan 29’unda (%2) mağdurların kendilerini lezbiyen, gay, biseksüel veya trans birey olarak tanımladığı görülmüştür. 2018 yılına göre bu türde 12 vaka artışı görülmüştür. Bu bilgi gönüllü olarak cinsel yönelimini paylaşan bireylerden elde edilmiş olup, kimseden bu yönde bilgi vermesi özel olarak istenilmemiştir.*”

²⁷ Berivan KAVAS, **Bekar Kadınlara Yönelik “Evlen” Baskısı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2018, s.54, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim Tarihi: 31.01.20.

evlilik dışı cinsel birliktelik veya evlilik dışı gebe kalma²⁸ durumları da kabul görmeyen durumlarda zorlamaya örnek gösterilebilir. Bu tür durumlarda, dinî ve ahlâki birtakım sebepler gösterilerek, taraflar evlilik gerçekleştirmek istemeseler bile buna zorlanmaktadır. Çünkü bu ve benzeri hallerde namus algısı gündeme gelmekte ve toplumsal yapı namus olgusunu iyileştirmek için töre gibi geleneksel yöntemleri çözüm yöntemi olarak görmektedir. Zira bir sorunun töreyle çözümlenemediği durumlarda sosyal baskı, dışlama, kan davası, bazı durumlarda ölüm dahi sözkonusu olabildiğinden, evlilik bunlar arasında en barışçıl yol olarak görülmektedir²⁹. Ancak elbette bu durumda da tarafların iradesine etki eden nedenler söz konusu olduğundan gerçekleşen evlilikler zorla evlilik olacaktır.

Zorla evliliğin çocukların evlendirilmesi olarak ortaya çıkan boyutu toplumda en çok dikkat çeken kısmıdır. Çocukların evlendirilmesinin birçok sebebi vardır. Bu evliliklerin nedenlerine ve sonuçlarına ilerleyen aşamalarda uzunca değineceğiz. Ancak bu aşamada çocukların evlendirilmesinin en yaygın nedenleri olarak; kimsesizlik, fakirlik, göç, örf, adet, din gibi unsurlar gösterilebilir³⁰. Çocukların evlenme yönünde gösterdikleri irade olumlu olsa dahi, çocuklar evlenme ile birlikte yüklenmek zorunda olacakları sorumluluk ve yükümlülükler hususunda karar verecek bir ayırt etme gücüne sahip olmadıklarından, her ihtimalde zarar tehlikesi altında olacaklardır. Bu noktada çocukların gördükleri zararın yalnızca cinsel yönden olmadığı, bedensel ve ruhsal anlamda da bir sömürüye maruz bırakıldıkları göz ardı edilmemelidir³¹.

Bunlarla birlikte, tarafların iradesine etki eden nedenlerin yanısıra başka nedenlerle de zorla evliliğin gerçekleştirilmesi söz konusu olabilir. Ekonomik zorluklar, ailenin kültürel veya dinî geleneklerine uyum, ailenin borcunun silinmesi, yabancı eşe ikamet izni alınması³² gibi amaçlarla da zorla evlilik söz konusu olabilir³³. Burada esasında tarafların evlenme hususunda olumlu ve karşılıklı bir iradeleri vardır;

²⁸ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.183.

²⁹ Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.116.

³⁰ Pınar Memiş KARTAL, **Türk Ceza Hukuku'nda Çocukların Cinsel İstismarı**, İstanbul: Der Kitabevi, 2014, s.24.

³¹ Pınar Memiş KARTAL, **a.g.e.**, s.24.

³² Oturma izni alma, kıdem tazminatı alma, emekli maaşından faydalanma gibi durumlarda bunun bir zorla evlilik değil danışıklı evlilik olduğu yönündeki görüş için, bkz. Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.417.

³³ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.183.

ancak bu uyumluluk birtakım ihtiyaçlardan ve mecburiyetlerden kaynaklanmaktadır. Hayatta kalmak, geçim sıkıntısını azaltmak, ailesi ve toplum tarafından kabul görme ihtiyacı gibi tetikleyiciler kişilerin evlilik kurmayı son ve tek çare olarak görmelerine neden olarak, olumlu rızaları ile ve fakat farkında olmadan zorla evlilik yapmalarına yol açmaktadır.

Zorla evliliğin türden türe değişkenlik gösteren birçok nedeni vardır. Ancak bu nedenler çoğunlukla bir noktada birbirleriyle kesişir veya birbirlerini destekler niteliktedir. Dünyada ve Türkiye’de zorla evlilik nedenleri farklılıklar gösterse de, özellikle erken yaşta gerçekleşenler bakımından birtakım benzerlikler söz konusudur. Geleneksel ve ataerkil toplum yapısının daha baskın olduğu ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşük olduğu toplum ve bölgelerde erken yaşta evliliklerle daha yaygın olarak karşılaşıldığı ve bu bölgelerde bu evliliklerin normalleştiği görülmektedir.³⁴ Aileler özellikle kız çocuklarını veya genç kızlarını, kendilerine göre “ahlâkı bozulmadan veya namusu lekelenmeden önce”, kimi zaman ekonomik sebeplerle kimi zamansa disipline girmesini sağlamak amacıyla evlendirip, erkek çocuklarını veya genç erkekleri de ekonomik olarak güçlü aileler ile bağ kurmak ve ilişkileri geliştirmek amacıyla araç olarak kullanabilmektedir³⁵.

Toplumsal cinsiyet³⁶ kalıplarının kadına ve erkeğe biçtiği roller de zorla evliliği tetikleyen unsurlardan biri olmuştur. Çünkü biçilen rollere bakıldığında, kadınların ilgi alanı ve yapması gerekenler ev içi işlerle sınırlanmış olup, erkeğe göre daha boyun eğen ve söylenenlere razı gelen bir karakteri olması gerektiği biçimlendirilmiştir. Oysa erkeğin ilgi alanı kamusal alanda tutulmuş, onun aktif, rekabetçi ve savaşçı olması beklenmiştir³⁷. Bu durumda kadının eğitim ve iş hayatından uzak olması gerektiği fikri onu evliliğe ve ev içine iten en önemli unsurlardan biri olmuştur. Özellikle Türkiye gibi geleneksel yapıdaki ve çoğunlukla ataerkil düzene ayak uydurmuş olan toplumlarda, kadının toplumsal cinsiyet

³⁴ Yasemin GEZER TUĞRUL, “Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma”, **Sosyoloji Notları**, E-dergi: Yayıncı Cihad Özsoz, 2018, Cilt:2, Sayı:1, s.7, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosnot/issue/37831/423671>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

³⁵ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.418.

³⁶ Toplumsal cinsiyet özetle, toplum tarafından kadın ve erkeğin sırf biyolojik cinsiyetlerinden dolayı taşıdıkları görev ve sorumluluklardır. Tanıma ilişkin detaylı açıklamalar, ileride toplumsal cinsiyet eşitsizliği başlığı altında yapılacaktır.

³⁷ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **a.g.m.**, s.338.

rollerinden kaynaklı varolan eşitsiz konumu zorla evliliği tetiklerken, zorla evlilik sonucu kadın daha da eşitsiz bir konuma gelmektedir. Halihazırda bu durum kısır bir döngü halinde sürüp gitmektedir³⁸.

Yapılan kısıtlı araştırmalarda tespit edildiği üzere, Türkiye'nin hemen her bölgesinde kendinî gösteren zorla evlilik biçimleri, geleneksel ve dinî referanslar ile dinî nikâh (imam nikâhı) yapılarak meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır³⁹.

C. Zorla Evlilik Biçimleri

Zorla evlilik, herhangi bir ülke veya kültürle sınırlı olmaksızın dünyanın her yerinde karşılaşılan bir problemdir. İngiltere'de dışişleri bakanlığına bağlı *Home Office and Foreign & Commonwealth Office* üyesi olarak çalışan *Forced Marriage Unit* tarafından yapılan araştırmalara göre, 2011 yılından 2018 yılına kadar Asya, Orta Doğu, Afrika, Avrupa ve Kuzey Amerika'da olmak üzere 110 farklı ülkede zorla evlilik uygulamalarına rastlanmıştır⁴⁰. 2019 yılından itibaren ise çalışma, zorla evliliğin gerçekleştiği, gerçekleşeceği veya şu an evli tarafların ikamet ettiği ülke olabilecek, zorla evlilik riskinin yüksek olduğu 66 odak ülkeyle sınırlandırılmıştır⁴¹. Dünya üzerinde zorla evliliğe ilişkin en geniş istatistikî araştırmaları yapan bu kuruluşa göre de zorla evlilik; “eşlerden en az birinin evliliğe rıza göstermediği veya öğrenme, fiziksel veya zihinsel engel nedeniyle rıza gösteremediği ya da rızanın tehdit, şiddet, zorlama yahut başka tür bir baskıyla alındığı evlilikleri” ifade etmektedir⁴². Bu çatı tanımın yardımıyla bu başlık altında, dünya üzerinde farklı ülkelerde yaygın olarak görülebilen zorla evlilik türleri birkaç alt başlık altında incelenecek, ilerleyen kısımlarda Türkiye özelinde daha spesifik türler üzerinde incelemeler yapılacak ve konuda derinleşilecektir.

³⁸ Zorla evliliğin sonuçlarına ilişkin kısımda, bu tespit istatistikî verilerle açıklanmaya çalışılmıştır.

³⁹ Yasemin GEZER TUĞRUL, **a.g.e.**, s.4.

⁴⁰ **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2018 (24 May 2019)**, s.3.

⁴¹ **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2019 (25 June 2020)**, s.3.

⁴² **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2018 (24 May 2019)**, s.5.

1. Erken Yaşta Evlilik⁴³

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre “*Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*”⁴⁴. Buradan hareketle söyleyebiliriz ki, onsekiz yaşından küçük herkesin yaptığı evlilik kural olarak erken yaşta evliliğdir.

Zorla evlilik yalnızca erken yaşta gerçekleşen evlilikleri ifade etmese de, mağdurlarının önemli bir kısmını çocuklar ve genç bireyler oluşturmaktadır⁴⁵. Bu bağlamda erken yaşta evlilikler inceleme konumuzun önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Nitekim, yine *Forced Marriage Unit* tarafından 2018 yılında 110 ülke içerisinde yapılan araştırmada tespit edilen 1764 zorla evlilik vakasından 312'sinin (%17.7) 15 yaş altı çocuklarda, 262'sinin (%14.9) 16-17 yaş aralığındaki çocuklarda görüldüğü tespit edilmiştir⁴⁶. Aynı şekilde 2019 yılında 66 odak ülkede yapılan araştırmaya göre ise, tespit edilen 1355 zorla evlilik vakasından 205'inin (%15) 15 yaş altı çocuklarda, 158'inin (%12) 16-17 yaş aralığındaki çocuklarda görüldüğü tespit edilmiştir⁴⁷. Daha geniş bir örneklemde yapılan 2018 araştırmasından açıkça görülmektedir ki dünya üzerinde gerçekleşen zorla evlilik vakalarının yaklaşık üçte birini erken yaşta evlilikler oluşturmaktadır.

Erken yaşta evlilikler, tüm dünyada özellikle kız çocuklarının ve genç kadınların mağduru olduğu ancak kimi durumlarda erkek çocuklarının ve genç erkeklerin de maruz bırakıldığı küresel bir sorundur. Çocukların evlendirilmesi pratiği kimi zaman kızların kendilerinden birkaç yaş büyük erkeklerle evlendirilmesi, kimi

⁴³ Bu evlilik tipi için, uygulamada ve öğretilde, çocuk evliliği, çocuk gelin v.b. ifadeler kullanılsa da, bu ifadeler erken yaşta yapılan evlilikleri zihinlerde masumlaştırmaya eğilimli olduğundan, erken yaşta evlilik ifadesini kullanmayı daha doğru buluyoruz. Aynı yönde görüş için bkz. Hasan ŞEN, “Çocuk Evliliklere Teoriden Bakmak”, **Çocuk Gelinler: Evlilikten Evliliğe**, Editör: Hasan ŞEN, Ankara: Detay Yayıncılık, 2014, s.27-28.

⁴⁴ https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf , Erişim Tarihi: 31.01.20.

⁴⁵ Zeynep REVA, Oğuz POLAT, “Forced Marriages As Human Rights Violation”, **International Journal of Social Sciences and Education Research**, E-dergi: Yayıncı Mahmut DEMİR, Cilt:5, Sayı: 1, 2019, s.71, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/625121> , Erişim Tarihi: 31.01.20.

⁴⁶ **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2018 (24 May 2019)**, s.9.

⁴⁷ **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2019 (25 June 2020)**, s.9.

zaman babaları hatta dedeleri yaşında kişilerle evlendirilmesi⁴⁸, bazen de her ikisi de çocuk olan kız ile erkeğin evlendirilmesi olarak görülebilmektedir. Bunlar geleneksel alışmışlığın bu yönde olmasından kaynaklı evlilik biçimleri olarak karşımıza çıkar⁴⁹. Dünyada görülen erken evliliklerin bazılarında ise, sadece ticari bir alışveriş gibi, örneğin on yaşındaki bir kız çocuğunun karşılığında bir borç silinmesi veya bir kan davasının sona erdirilmesi söz konusu olabilmektedir⁵⁰. Ancak sebepler bunlarla sınırlandırılmaz⁵¹. Herhangi bir ülkede herhangi bir kızı erken evlilik ile karşı karşıya bırakacak olan sebepler; yoksulluk, evliliğin koruma sağlayacağı algısı, aile onuru, sosyal normlar, erken yaşta evliliklere göz yuman veya bunları kabullenen geleneksel veya dinî kurallar, yetersiz bir yasal koruma ve ülkenin bu evlilikleri kayıt altına alma sistemleri gösterilebilir⁵².

Erken yaşta evlilikleri besleyen en önemli faktörlerden biri de toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Ataerkil nitelik gösteren toplumlarda erkek çocukları kız çocuklarına göre öncelenirler. Bu topluluklarda erkek çocukları ailenin geleceği, soyadının taşıyıcısı ve namın sürdürücüsü olarak görülürler. Bu nedenle eğitim, sağlık, yetenek edindirme gibi yatırımlar erkek çocuklarına yapılırken, kız çocukları mutlaka evlenip aileden ayrılacak olmaları nedeniyle yatırıma gerek görülmeyen ve gelecekteki eşine ve eşinin ailesine ait sayılan fertler olmaktadır. Bu bakış açısıyla paralel olarak kız çocuklarının aileye masrafı uzun tutulmamakta, bir an evvel varacağı ailenin egemenlik alanına girmesi istenmektedir⁵³. Bu durum da ataerkil toplumlarda kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi pratiğini kuvvetle destekleyen bir durumdur⁵⁴. Ayrıca bu tip kültürlerde, kadın cinselliğini kontrol etme arzusu, kızların bekaretinin

⁴⁸ Naciye YILDIZ, Hilal AVCI, **Erken Evliliklerin Toplumsal Meşruiyeti: Nitel Bir Çalışma**, Erken Evliliklerin Toplumsal Meşruiyeti Raporu, 2014, s.93, https://www.raporlar.org/wp-content/uploads/2018/04/Erken_Yasta_Evlilik_Raporu.pdf, Erişim Tarihi: 14.09.20.

⁴⁹ Elvan AYDEMİR, **Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler, Çocuk Gelinler**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, USAK Rapor No:11-08, Ekim 2011, s.6, <https://docplayer.biz.tr/3200294-Evlilik-mi-evcilik-mi.html>, Erişim Tarihi: 27.09.20.

⁵⁰ Elvan AYDEMİR, **a.g.e.**, s.6.

⁵¹ Hasan ŞEN, **a.g.e.**, s.26, “Çocuk evliliklerin birbirleriyle ilişkili nedenleri arasında Kevser Zeynep Calp’ın de ele aldığı şekliyle ekonomik nedenler; örneğin yoksulluk arttıkça çocuk evlilikler artış göstermektedir; mekansal nedenler; kırsal alanda kente göre söz konusu evlilikler daha fazla olmaktadır ve geleneksel değerler; çocukları erken yaşta evlendirmeyi onaylayan hatta teşvik eden nedenler öne çıkmaktadır. Bakıldığında bu nedenler dünyada olduğu kadar Türkiye’de de genel anlamda etkili olan ortak nedenlerdir ve nedenlerin analiz edilmesi çok önemlidir.”

⁵² Zeynep REVA, Oğuz POLAT, **a.g.e.**, s.73.

⁵³ Marilyn THOMSON, **Rights Of Passage Harmful Cultural Practices And Children’s Rights**, London: Save the Children UK, s.9,10, Erişim Tarihi: 7.02.20, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/13926/pdf/rights_of_passage.pdf.

⁵⁴ Elvan AYDEMİR, **a.g.e.**, s.7.

korunması ihtiyacı, kızların evlilik dışında cinsel ilişkiye girmelerinin ve/veya hamile kalmalarının aile onuru için yıkıcı nitelikte olması da, yine kızların bu tehlikelerden uzak tutulabilmek için bir an evvel evlendirilmelerine neden olmaktadır⁵⁵.

Nitekim erken yaşta evlilik pratiğinin yaygın olarak görüldüğü ülkeler incelendiğinde, bölgenin sosyo-ekonomik karakteri ile doğrudan bir bağlantı olduğu görülmektedir. *UNICEF* tarafından yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler ile oluşturulan veritabanına göre, tüm dünyada 18 yaşından önce evlendirilen kız çocuklarının oranının en yüksek olduğu ülke Nijer' (%76)'dir. Nijer'i, Çad (%67), Bangladeş (%59), Mozambik (%53), Somali⁵⁶ (%45) gibi ülkeler yine yüksek oranlarla izlemektedir. Türkiye'de ise eldeki verilere göre 18 yaşından önce evlendirilen kızların oranı %15 ve 15 yaşından önce evlendirilen kızların oranı %2 olarak görülmekle araştırma yapılan ülkeler arasında geri sıralarda olsa da, Avrupa ülkeleri arasında en yüksek oranla ilk sıradadır. Türkiye'yi Avrupa ülkeleri arasında, % 14'lük oranıyla Gürcistan izlemektedir⁵⁷. Bununla birlikte ayrıca *Forced Marriage Unit* tarafından 2019 yılında 66 odak ülke arasında yapılan araştırmalarda, 1355 vakanın 16'sı ile Türkiye, 9.sıradadır⁵⁸. Ancak bu veriler elde edilirken yalnızca kayıt altına alınabilmiş olan evliliklerin rapora yansıdığı, kayıtdışı veriler ile birlikte sayıların artış gösterebileceği de gözden kaçırılmamalıdır. Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise, erken yaşta zorla evliliklerin yalnızca sosyo-ekonomik düzeyi düşük, geleneksel yapıya sahip, ataerkil toplumlarda görülmediğidir. Her ne kadar bu tip evlilikler dinsel referanslarla ve dinî nikâhlar örtüsü altında meşrulaştırılmaya çalışılsalar da, İslami çevreler dışında da, özellikle pek çok sayıda Afrika ülkesinde,

⁵⁵ Marilyn THOMSON, **a.g.e.**, s.11.

⁵⁶ Ambika KOHLI, "Forced and Underage Marriages in New Zealand: Some Reflections on Public and Private Patriarchy and Intersectionality", **International Journal For Intersectional Feminist Studies**, Sayı: 1, E-dergi: Project Monma Publication, 2015, , s.64, https://www.academia.edu/15871907/Forced_and_Underage_Marriages_in_New_Zealand_Some_Reflections_on_Public_and_Private_Patriarchy_and_Intersectionality_by_Ambika_Kohli?email_work_card=view-paper, Erişim Tarihi: 27.01.2021, 13.41, Asya, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinde namusla ilintili olarak işlenen suçlar çoğunlukla kendi ülkeleri içerisinde değil Batı ülkeleri tarafından raporlanmaktadır. Bununla birlikte zorla evliliğin yoğun olarak görüldüğü ülkeler göç verdikleri ülkelerde de bu pratiklerine devam etmektedir. Örneğin, Yeni Zelanda'da yaşayan Somalili 14 yaşındaki kız, kendisiyle evlenmek isteyen kişiyi reddedince onun tecavüzüne uğramıştır. Bunun üzerine kızın ailesi namus gerekçesi ile kızlarını bu kişi ile evlendirmiş ancak yapılan törende hiç kimse çocuğun evlendirilmesini yetkili makamlara bildirmemiştir. Zira Somali'de tecavüzçüsüyle evlendirilme namus gerekçesiyle olağan sayılmaktadır.

⁵⁷ UNICEF Database Child Marriage, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/> , Erişim Tarihi: 10.09.20.

⁵⁸ **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2019 (25 June 2020)**, s.13.

Budist-Hinduist çevrelerde, hatta Yunanistan, Güney İtalya gibi Hristiyan Avrupa ülkelerinde de erken yaşta ve zorla evliliklere rastlanmaktadır⁵⁹.

Sonuç olarak, yaygınlığı değişkenlik gösterse de⁶⁰, dünyanın hemen hemen her yerinde karşımıza çıkabilen erken yaşta evlilik örnekleri, öncelikle çocuğun ailesi ile sosyal çevresinden kopması ve akranları ile bağımsız ilişki kurmasının sınırlandırılması, sosyal aktivitelere katılım eksikliği, eğitim imkanlarından yoksun kalma, kariyer ve mesleki gelişim fırsatlarının sınırlandırılması olarak karşımıza çıkar⁶¹. Bu evlilikler genellikle kız çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerini⁶² sekteye uğratıp, erken cinsel ilişki ve erken hamilelik gibi olgular nedeniyle sağlıklarını tehlikeye atmaktadır. Kızların aile içi şiddete maruz kalma riskini artırır ve bu vasıta ile da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmektedir. Çocukların yapmak zorunda bırakıldıkları ev işleri nedeniyle hizmetli olarak kullanılmasına ve sömürülmesine neden olmaktadır. Erken yaşta evliliklerin her ne kadar erkek çocuklar üzerindeki etkisi kapsamlı bir şekilde araştırılmamış olsa da, evliliğin benzer şekilde erkek çocuklarını⁶³ da, eş ya da baba olmak gibi hazırlıksız oldukları yetişkin bir role yerleştirmesi, onlara ekonomik baskılar yapması, eğitim veya kariyer gelişimi için fırsatlarını azaltması gibi olumsuz etkilere neden olabileceği açıktır⁶⁴.

⁵⁹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.419.

⁶⁰ UNICEF, **Child Marriage Report (October 2019)**, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage>, “Dünya genelinde, çocuk evlilik düzeyleri en yüksek olan Sahra Altı Afrika’da, on genç kadından yaklaşık 4’ünün 18 yaşından küçük evlendiği, bu ülkeleri 10 yaşından 3’ünün 18 yaşından önce evlendiği Güney Asya ülkeleri takip etmektedir. Latin Amerika ve Karayipler’de oran yüzde 25, Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da yüzde 18 ve Doğu Avrupa ve Orta Asya’da ise yüzde 11 düzeyindedir.”, “Küresel olarak, 115 milyon erkek çocuğu 18 yaşından önce evlenmiştir. Erkekler arasında çocuk evliliklerinin en yaygın olduğu ülkeler çok çeşitlidir ve bu ülkeler kızlar bakımından en yaygın olan ülkelere farklıdır. Erken yaşta evliliğin oranlarına ilişkin erkek çocuklar bakımından daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.” Erişim Tarihi: 7.02.20.

⁶¹ Mohammad Salim ZAHANGİR / M.Mustafa KAMAL, **International Journal of Statistics and Systems**, “Several Attributes Linked with Child Marriage of Females’ in Bangladesh», Cilt:6, Sayı:1, Research India Publications, 2011, s.107-108, https://www.academia.edu/2038953/Several_Attributes_Linked_with_Child_Marriage_of_Females_in_Bangladesh, Erişim Tarihi: 27.01.2021.

⁶² Hasan ŞEN, **a.g.e.**, s.29, “Diğer yandan erken yaşta evlenen çocuklara evlilik gibi gerek fiziksel gerekse ruhsal olarak kaldıramadıkları çok ağır sorumluluklar yüklenmektedir. Şöyle ki bu çocuklara yetişkin kadın gözüyle bakılmaktadır. ... Onlardan anne olarak ev yaşamının gerektirdiği, örneğin ev işlerini yapmak, çocuk bakmak, cinsel ihtiyaçları gidermek ve ailenin önem verdiği geleneksel değerleri korumak gibi bütün yükümlülükleri yerine getirmeleri beklenmektedir. Tabii ki bu yükümlülükler çocuk evlilikleri, cinsel istismar ve çocuk işçiliği kavramları üzerinde düşünmeyi zorunlu kılmaktadır.”

⁶³ Türkân YALÇIN, **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019, s.264.

⁶⁴ UNICEF, **Child Marriage Report (October 2019)**, <https://www.unicef.org/protection/child-marriage>, Erişim Tarihi: 7.02.20.

2. Göçmen Evliliği⁶⁵⁶⁶

Göçmen Türk Dil Kurumu sözlüğünde “*Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir*” olarak tanımlanmaktadır⁶⁷. Avrupa ülkelerinden bazıları göçmen nüfusu ile dikkat çeker; hatta bu ülkelerde kimi zaman göçen toplulukların kolonileşerek yaşadıkları bölgelerde ayrı mahalleler kurdukları gözlenmektedir. Almanya, Avusturya, İsviçre, Hollanda, Fransa gibi ülkelerdeki göçmenlerle bulundukları ülkelere akrabalık bağıını sürdüren aileler, çocuklarının bu ülkelerdeki ailelerin çocuklarıyla evlenmeleri için çaba sarf etmektedir. Bunun nedeni çocuklarının o ülkenin vatandaşlığını kazanması ile köken ülkede kalan ailenin de vatandaşlık, oturma izni gibi imkanlarla yaşam standardını yükseltme çabasıdır⁶⁸. Göçmen aileler de, göçtükleri ülkede kurdukları dünyada çocuklarını kendi kültürel çevreleri içinde tutma arzusu ile, aile içindeki güç dengesini koruma ihtiyacı ile ve elbette ekonomik nedenlerle köken ülkeden kimselerle evliliğe sıcak bakmaktadır⁶⁹. Bu nedenle göçmen aileler çocuklarını, akrabalarıyla evlendirmenin yanı sıra, aynı köyden, yöreden gelin getirerek kolonilerini bozmayıp geleneklerini bulundukları yerde gelecek nesillere aktarma ihtiyacı hissetmektedir. Bu duruma köken ülkeden gelen gelinlerin ailelerinin statü değiştirme sempatisi ve Batı Avrupa ülkesi imkanlarına özenti de eklenince, göçmen evliliği son derece yaygınlaşmaktadır⁷⁰. Erken ve zorla evliliklerin yoğun

⁶⁵ Göçmenlerin yaptıkları evliliklerde, köken ülkeden göçülen ülkeye evlendirilmek amacıyla getirilen kadınlara yönelik olarak ithal gelin ifadesi kullanılsa da, kadını nesneleştiren bu tabiri kullanmaktan imtina ediyoruz. Zira ithal kelimesi Türk Dil Kurumu sözlüğünde de ifade edildiği gibi “başka ülkelerden alınan mal” anlamında kullanılmaktadır. <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 9.02.20, 16.19. Bununla birlikte köken ülkeden göçülen ülkeye erkeklerin de evlendirilmek amacıyla getirilmesi mümkündür.

⁶⁶ Burada göçmen evliliği adı altında, göçmenlerin, düzensiz göçmenlerin, sığınmacıların ve geçici koruma altındaki kişilerin zorla evliliği kast edilmiştir.

⁶⁷ <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 9.02.20.

⁶⁸ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.419, “*Almanya’da yapılan araştırmalar, zorla evlendirmenin mağdur grupları içerisinde Türk gençlerinin ilk sırada olduğunu, bunu Arap göçmenlerin izlediğini göstermektedir. Bu kişilerin geldikleri ülkelerin belirli bölgelerinde, örneğin Türkiye, Lübnan, Suriye, Kosova, İran ve Irak’ta gerek seküler gerekse dinsel İslami hukukun meşrulaştırmamasına rağmen zorla evlendirme yaygın biçimde görülmektedir.*”

⁶⁹ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.403.

⁷⁰ Çağlayan KOVANLIKAYA, “Fransa’ya Evlilik Yoluyla Göç Eden Kadınlar: “İthal Gelinler Yabancı mı? Göçmen mi? Yurttaş mı?””, **İnsan, Toplum ve Haklar (Esin Küntay’a Armağan)**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2014, s.198-199, https://www.academia.edu/31096414/Fransaya_Evlilik_Yoluyla_G%C3%B6%C3%A7_Eden_Kad%C4%B1nlar_%C4%B0thal_Gelinler_Yabanc%C4%B1_m%C4%B1_G%C3%B6%C3%A7men_mi_Yurtta%C5%9F_m%C4%B1_, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

görüldüğü bu yüzden mücadele yöntemlerinin geliştirilmeye çalışıldığı Almanya’da⁷¹, erken evlilik problemi çoğunlukla göçmen aileler arasında görüldüğünden göçle ortaya çıkan bir sorun olarak değerlendirilmektedir⁷². Göçmen ailelerin özellikle İslami inanca sahip olan birçoğunda çocukların kendi ailelerinden birileri ile evlendirilmesi isteği oldukça yaygın olarak görülmekte olduğundan, namus cinayetleri gibi zorla evlilik de göç kültürü ile özdeşleştirilmektedir⁷³. Bu durum siyasi anlamda birtakım tartışmalara neden olmakta ve bazı sonuçlar doğurmaktadır. Alman Ceza Kanunu’nda, zorla evlilik akdi yaptırılmasının suç olarak düzenlenmesi ancak kurulmuş olan evliliğin zorla sürdürülmesinin suç olarak düzenlenmemiş olması, korunmak istenen yararın gerçekten evlenme özgürlüğü olup olmadığını akıllara getirmekte ise de⁷⁴, son tahlilde düzenlemenin eksik ancak faydalı olduğu sonucuna varılmaktadır. Benzer şekilde örneğin Danimarka’da da, zorla evlilik göç ile gelen bir sorun olarak görüldüğünden yabancı eşler için evlenme yaşı 24 olarak belirlenmiş olsa da, Danimarka yerlileri ve vatandaşları henüz 18 yaşını doldurmamış mümeyyiz küçüklere dahi evlenme imkânı tanımaktadır⁷⁵. Bu hukuki eşitsizlik zorla evliliğin açıkça göçle ilişkilendirildiğini göstermektedir. İsviçre Parlamentosu’nda zorla evliliğin bir suç olarak yasalaşması sürecinde de yapılan tartışmalarda bu olgu açıkça göç ile ilişkilendirilmiştir⁷⁶.

Özellikle vatandaşlık veya oturma izni almak amacıyla ve göçmen evliliği yolu kullanılarak yapılan zorla evlilik yalnızca Avrupa ülkeleri bakımından sorun teşkil eden bir olgu olarak görülmemelidir. Türkiye de, son yıllarda, Suriye, Irak, Afganistan gibi ülkelere, ortadoğuda yaşanan çalkantılı süreçlerden dolayı yoğun göç kabul eden bir ülke konumundadır. Türkiye’deki göçmenler, düzensiz göçmenler veya geçici koruma altındaki kişiler⁷⁷ de köken ülkelerinden kişilerin rızalı veya zorla evlendirilerek getirilmesini sağlamaktadır. Bu anlamda Türkiye’de de vatandaşlık

⁷¹ Özlem DAĞLI, **a.g.m.**, s.38.

⁷² Elvan AYDEMİR, **a.g.e.**, s.9.

⁷³ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.404.

⁷⁴ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.420.

⁷⁵ Anusuoooya SIVAGENESAN, “Avrupa’nın Timsah Gözyaşları mı? Zorla Evlendirmeye ve Göçe Karşı Alman Hukuki Tedbirlere Eleştirel Bir Bakış”, **4. Uluslar Arası Suç ve Ceza Film Festivali – Göç**, Çeviren Rahime ERBAŞ, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, s.949.

⁷⁶ Anusuoooya SIVAGENESAN, **a.g.m.**, s.949.

⁷⁷ Ahmet Hamdi TOPAL, “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul: Medipol Üniversitesi Yayını, 2015, s.19, Son yıllarda ülkelerindeki kaos ortamından kaçmak için toplu olarak Türkiye’ye akın eden Suriyeliler, geçici koruma altına alınmış ve ülkelerinde güvenli bir ortam oluşuncaya dek Türkiye’de kalmaları için kendilerine imkân sağlanmıştır.

edinmek veya oturma izni almak amacıyla göçmen evliliği yoluyla zorla evlilikler görülmektedir⁷⁸. Bunun yanısıra Türkiye’de yaşayan özellikle Suriyeli düzensiz göçmenler veya geçici koruma altındaki kişilerin, maddi durumu kötü olanlarının pek çoğunun para karşılığı kızlarını Türk vatandaşları ile evlendirdikleri görülmektedir⁷⁹. Türk vatandaşları için bu çocuklar genelde ikinci eş konumunda olmakta ve bu sebeple veya ilk eş olsa dahi yaş sebebiyle resmi nikâh yapılamamaktadır. Bu durum ise çocukları sığınmacı ya da göçmen statüleri nedeniyle yaşadıkları zorlukların yanısıra, bilmedikleri bir ülkede ailelerinden ayrılarak kendilerinden oldukça büyük kişilerle zorla ve erken yaşta evlendirilerek kat be kat zor duruma düşürmektedir⁸⁰.

3. Tatil Evliliği (Evlenmek/Evlendirmek İçin Alıkoyma)

Alman öğretisinde tanımlanmış olan bu evlilik türünde, Almanya’da yaşayan ve orada büyümüş olan göçmen gencin, köken ülkeye tatil yapma vaadiyle götürülerek, aksi yöndeki iradesine rağmen burada evlenmeye ve yaşamaya mecbur bırakılması söz konusudur⁸¹. Burada genç anavatanına giderken gerçekten ve sadece tatil yapmak üzere götürüldüğünü düşünmektedir. Ailesiyle gittiği bu tatilde evlendirilmeye çalışılan genç üzerinde uygulanan en yaygın baskı yöntemi ise, eğer genç Alman vatandaşı değil ise, pasaportunun elinden alınması şeklinde gerçekleşmektedir. Çünkü Almanya’dan belirli süre ile gidip dönmeyen gencin oturma izni iptal edilmekte, ve ailenin bu tehditkâr tutumu çocuğun direncinin kırılmasına ve evlenmeyi kabullenmesine yol açmaktadır⁸². Bu noktada, Türkiye’de doğup büyüyen genç için de tanımadığı ve kültürüne yabancı olduğu biriyle evlendirilmesi bakımından aynı şekilde bir zorla evlilik söz konusudur. Gençler bu yöntemle, çoğunlukla bir akraba veya tanımadığı bir kişi ile evlendirilerek orada kalmaya mecbur edilmektedir⁸³.

⁷⁸ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.419.

⁷⁹ Dolunay ŞENOL, Aybike DİNÇ, **Türkiye’nin Suriyeli Çocuk Gelinleri: Sosyolojik Bir Değerlendirme**, Çevrimiçi Yayın, s.13-14, https://www.academia.edu/30073025/T%C3%9CRK%C4%B0YEN%C4%B0N_SUR%C4%B0YEL%C4%B0_%C3%87OCUK_GEL%C4%B0NLER%C4%B0_SOSYOLOJ%C4%B0K_B%C4%B0R_DE%C4%9EEERLEND%C4%B0RME, Erişim Tarihi: 15.01.2021, 10.14.

⁸⁰ Sabancı Vakfı Hibe Programları / Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği, **Çocuk Evlilikleri ve Göç, Çocuk Gelinler**, http://www.sabancivakfi.org/i/content/4847_2_Cocuk_Evlilikleri_ve_Goc.pdf, Erişim Tarihi: 9.02.20.

⁸¹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.419, Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.404.

⁸² Özlem DAĞLI, **a.g.m.**, s.38.

⁸³ Bu yöntemle zorla evlendirilen genç kızların sayısı tam olarak bilinmemektedir. Ancak yalnızca 2017 yılında çoğunluğu Arap ve Türk kökenli olan 16-21 yaşlarındaki 570 genç kız, yaz tatiline gittiklerinde

4. Görücü Usulü Evlilikler ve Düzenlenmiş Evlilik

Düzenlenmiş evlilik, aileler veya arkadaş çevresi tarafından bireylerin evlenmek üzere bir araya getirilmesi ile olur. Bu evlilik türünde tarafların başkaları tarafından yapılan bu seçimi reddetme hakkı vardır. Bu yönüyle düzenlenmiş evlilik zorla evlilikten ayrılır⁸⁴.

Düzenlenmiş evlilik ile görücü usulü evlilik de birebir aynı anlamı taşımamaktadır. Görücü usulü evlilikte⁸⁵ de temelde, evlenecek gençleri doğrudan doğruya aileleri veya yakınları⁸⁶ daha geleneksel yerlerde görücü adlı kişiler belirler⁸⁷, ancak burada evlendirilmek istenen gençlerin söz hakları olup olmadığı önem taşır. Genellikle kırsal kesimlerde görülen görücü usulü evlilik, akraba ve tanıdıklar aracılığı ile, istek üzerine fakat her iki tarafın onayı ile yapılabildiği gibi⁸⁸ tarafların onayı önemsenmeksizin sadece ailelerin isteğiyle yapılabildiği haller de görülmektedir. Bu pencereden bakıldığında görücü usulü evlilikte tarafların karar verme özgürlüğü var ise bu evlilik yalnızca düzenlenmiş bir evliliktir diyebilecekken, eğer tarafların reddetme hakkı yoksa bu bir zorla evlilik olacaktır.

Görücü usulü evlenme yalnızca Türkiye’de karşımıza çıkan bir olgu olmayıp, Avrupa ve özellikle Fransa’nın yakın tarihinde yaşanmış olmakla birlikte, toplumsal

zorla evlendirilecekleri şikayetiyle Berlin'deki danışma merkezlerine başvurmuştur. Uzmanlar, yaptıkları inceleme sonucu yaptıkları açıklamada başvuran 117 genç kızın bu tatillerde zorla evlendirildiğini, bu evliliklerden 92'sinin evlilik öncesi somut olarak planlandığını, 113 genç kızın ise tatilde aileleri tarafından evlendirilebilecekleri endişesiyle başvurduğunu tespit etmişlerdir, <https://www.dw.com/tr/tatile-diye-nikâh-masas%C4%B1na/a-49220376>, Erişim Tarihi: 9.02.20, “Yaz tatili öncesi Berlin Neukölln Belediye Başkanı Franziska Giffey, okullara birer mektup yazarak, zorla evliliklere dikkat çekti. Giffey, özellikle yaz tatilinde, gençlerin aileleriyle akrabalarının memleketlerine gittiğinde zorla evlilik kabusu yaşadığını ifade etti. “Bazıları için tatil kabusu dönüşebilir” diyen Belediye Başkanı Giffey, gençleri zorla evliliğe karşı korumak istediklerini vurguladı. Mektupta, zorla evliliğin insan haklarına aykırı olduğu ve tüm kararlılıkla mücadele edilmesi gerektiği belirtildi. Alfred Nobel Okulu'nda 15 yaşındaki bir Türk kız öğrencinin geçen yaz tatili öncesi zorla evlendirileceğini sezince, öğretmenine durumu anlattığı ve kız öğrenciye hemen gerekli yardımın yapıldığı kaydedildi. ”, <https://www.hurriyet.com.tr/>, Erişim Tarihi: 11.09.20.

⁸⁴ Foreign and Commonwealth Office, **Forced Marriage Unit Statistics 2019 (25 June 2020)**, s.5, Zeynep REVA, Oğuz POLAT, **a.g.e.**, s.69.

⁸⁵ Görücü usulü evlilikle ilgili detaylı açıklamalar için, bkznz. s.48 v.d.

⁸⁶ Lütfi SEZEN, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”**Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, , Sayı:27 (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı), Erzurum: Eser Ofset, 2005, s.186, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunita/issue/2866/39163>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

⁸⁷ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.58,59.

⁸⁸ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.416.

gelişmeler ve cinsiyet eşitliği için verilen mücadeleler sonucu geleneksel ve dinsel baskılardan arınıp, eşitlikçi ve özgür konuma yaklaşılmısıyla çok daha az görülmeye başlanmıştır⁸⁹. Avrupa’da; görücü usulü, duygusal veya ailevi baskılar altında gerçekleşen zorla evlilikler, Kuzey Afrika (Arap), Kara Afrika, Asya (Pakistan, Hindistan) ve Türkiye’den gelen ailelerde kültürel bir eğilim olduğu iddiasıyla uygulanmaya devam edilmektedir⁹⁰. Avusturya’da da yerli ailelerde 90’lı yıllara kadar özellikle çiftçilikle uğraşan kırsal kesimlerde çiftliğin varlığını koruyabilmek amacıyla görülmekle birlikte, günümüzde tamamıyla göçmenlere atfedilen bir sorun olarak kabul edilmektedir⁹¹. Son olarak aslen bir Asya kültürü olan görücü usulü evlilikler Kore Yarımadası’nda da uygulaması görülen evlilik yöntemlerindendir. Kore’de farklı olarak uygun adaylar bulunabilirse buluşmalar herkesin rahatça girip çıkabildiği yerlerde yapılmaktadır⁹².

II. Uluslararası Hukukta Zorla Evlilik

Zorla evlilik, dünyanın her yerinde karşımıza çıkabilen, evrensel bir problemidir⁹³. Evliliğin özgür irade ile gerçekleşmesi ve evlenilecek kişinin hiçbir etki altında kalmadan, serbestçe seçilebilmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi madde 16 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 12 ile güvence altına alınmıştır. Bunlarla birlikte uluslararası arenada, BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi 21 Nolu Tavsiye Kararı’nda da evlenip evlenmemek veya evleneceği kişiyi serbestçe seçmek hakkının, kadının erkekle eşit hakkı olduğunun altı çizilerek zorla evlilik uygulamalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır⁹⁴.

Zorla evlilik uygulamalarından en yaygın şekilde zarar gören çocuk ve kadınların korunması için Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası

⁸⁹ Pınar SEYMEN HÜKÜM, “Görücü Usulü/Baskı Altında/Erken-Zorla Evlenme”, **Uçan Haber (Uçan Süpürge Kadın) Dergisi**, Sayı: 26 (Özel Sayı: Erken ve Zorla Evlilikler), Ankara: Öncü Basımevi, 2010, s.42.

⁹⁰ Pınar SEYMEN HÜKÜM, **a.g.m.**, s.42.

⁹¹ Tamar ÇITAK, “Zorla Evlilik Avusturya’da da Sorun”, **Uçan Haber (Uçan Süpürge Kadın) Dergisi**, Sayı: 26 (Özel Sayı: Erken ve Zorla Evlilikler), Ankara: Öncü Basımevi, 2010, s.38.

⁹² Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.59.

⁹³ **United Nations Human Rights Office of The High Commissioner**, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/ChildMarriage.aspx>, Erişim Tarihi: 29.03.2021.

⁹⁴ CEDAW Komitesi Genel Tavsiye Kararları (1986-2013), [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_(1-29).pdf), Erişim Tarihi: 11.09.20.

örgütler tarafından sayısız çalışma yapılmaktadır. Yapılan çalışmaların başında imzalanan uluslararası sözleşmeler, konuya özgü kurulan çalışma ofisleri ve yapılan araştırmalar ile sürdürülen eğitim kampanyaları gelmektedir. Bu başlık altında, kadın hakları bağlamında zorla evliliğe değinen, uluslararası alanda yapılmış olan sözleşmelerin ilgili kısımlarına değineceğiz.

A. Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Roma Statüsü

Uluslararası Ceza Mahkemesi, uluslararası nitelikte olduğu kabul edilen suçların yargılanması amacıyla 17 Temmuz 1998 tarihinde Roma’da kabul edilen Roma Statüsü (uluslararası antlaşma) ile BM öncülüğünde kurulmuş bir mahkemedir. 1 Temmuz 2002 itibariyle yürürlüğe girmiş Statü’ye Türkiye, çekimser oy vermiş Statü’yu de bugüne değin imzalamamıştır. Bu nedenle Türkiye bu tarih itibariyle UCM’ye henüz üye değildir⁹⁵.

Roma Statüsü ile UCM’nin yargılama yetkisinin alanına giren İnsanlığa Karşı Suçlar kapsamında;

“(g) ırza geçme, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma veya benzer ağırlıkla diğer cinsel şiddet şekilleri” kapsamında zorla evlilik sayılmış olmasa da,

“(k)⁹⁶ kasıtlı olarak ciddi ıstıraplara ya da bedensel veya zihinsel veya fiziksel sağlıkta ciddi hasara neden olan benzer nitelikteki diğer insanlık dışı eylemler” bendi dahilinde zorla evlilik eylemleri insanlığa karşı suç olarak sayılabilecektir. Nitekim, Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından görülen *Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud* davasında⁹⁷, ön dava aşaması sonuçlanmış ve ön dava kararı

⁹⁵ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, R. Murat ÖNOK, **Uluslararası Ceza Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019, s.336, <http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ceza-divani-ve-turkiye.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 11.09.20, 20.56.

⁹⁶ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, R. Murat ÖNOK, **Uluslararası Ceza Hukuku**, s.521, 171 numaralı dipnot “Bu bent ile, kanunilik ilkesi açısından tereddüt uyandıran ve maddede sayılmamış tüm benzer durumları kapsamaması murat edilen torba bir hüküm getirilmiştir.”

⁹⁷ Didem TOMBUL, “Roma Statüsü’nün 20. Yılında Uluslararası Ceza Mahkemesi”, **Suç ve Ceza, Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı:4, İstanbul: Türk Ceza Hukuku Derneği, 2018, s.149, “Silahlı örgüt Ensar El Din üyesi ve İslami Polis’in fiili lideri olduğu iddia edilen *Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud* hakkında insanlığa karşı suç ve savaş suçu işlediği iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır. Timbuktu’da bulunan İslami Mahkeme’nin kararlarının infazında görev aldığı iddia edilmiştir. Savcılığın yürüttüğü soruşturmaya göre *Al Hassan*, Timbuktu’da türbelere ve camiye düzenlenen saldırılarda bulunmuş, yerel halktan kız çocuklarına karşı işlenen zorla evlendirme, cinsel köleleştirilme ve ırza geçme suçlarına katılmıştır.”

27 Eylül 2019 tarihinde yayınlanmıştır. Bu kararın 57. paragrafında zorla evlilik eylemleri “diğer insanlık dışı eylemler” olarak nitelendirilmiştir⁹⁸.

B. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)⁹⁹

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, özel olarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti hedef alan ilk Avrupa sözleşmesi olma niteliğini taşımaktadır. Sözleşme 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzaya açıldığından kısaca İstanbul Sözleşmesi adı ile anılmaktadır. Türkiye, Sözleşme’yi 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalamış, 14 Mart 2012 tarihinde ise onaylamıştır. Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹⁰⁰.

Sözleşme’nin 37.maddesi “zorla evlendirme” başlığını taşımaktadır¹⁰¹. Buna göre;

“Taraflar yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere hukuki ve diğer tedbirleri alır.

Taraflar yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlamak amacıyla, kendi ikamet yeri dışında diğer ülke veya Taraf devletin topraklarına çekmeye ilişkin kasti davranışların suç sayılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alır.”

https://www.academia.edu/40492641/ROMA_STAT%C3%9CS%C3%9CN%C3%9CN_20._YILINDA_ULUSLARARASI_CEZA_MAHKEMES%C4%B0, Erişim Tarihi: 24.02.2020.

⁹⁸ Uluslararası Ceza Mahkemesi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.icc-cpi.int/Pages/record.aspx?docNo=ICC-01/12-01/18-459-tENG>, “*Daire ayrıca Savcının doğrudan mağdurlara ve bir bütün olarak Timbaktu nüfusuna, özellikle de tecavüz suçları, cinsel kölelik ve zorla evlilik şeklinde görünen diğer insanlık dışı davranışların mağdurlarına ilişkin iddia edilen suçların sonuçlarıyla ilgili iddialarını da dikkate almıştır.*”, Erişim Tarihi: 24.02.2020.

⁹⁹ İstanbul Sözleşmesi, Anayasa’nın 90. maddesine göre usulüne uygun olarak 24 Kasım 2011 tarihinde TBMM tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiş bir uluslararası sözleşmedir. Bu niteliği haiz bir sözleşmenin feshinin cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yapılamayacağı görüşünde olmakla beraber, bu şekilde fesih mümkün olsa bile Sözleşme 1 Temmuz 2021 tarihinde yürürlükten kalkacaktır. Bu vesileyle bu tezin yazıldığı ve tez savunma sınavının gerçekleştiği tarihte Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’ne henüz taraf olduğunu belirtmek gerekecektir.

¹⁰⁰ Kadriye BAKIRCI, “İstanbul Sözleşmesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı:2015, Cilt:4, Ankara: Ankara Barosu Yayını, 2015, s.133.

¹⁰¹ **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi**, <https://rm.coe.int/1680462545>, Erişim Tarihi: 30.03.2021.

Yukarıda “zorla evlilik biçimleri” başlığı altında açıklanmaya çalışıldığı üzere dünyada zorla evlilik mağdurları kimi zaman yaşadıkları ülkelerde evlendirilmeye çalışılsa da, kimi zaman da başka bir ülkeye götürülerek bu ülkelerin vatandaşı kişilerle evlendirilmektedir. Bu nedenle maddeyi hazırlayanlar her iki hususu da dikkate alarak, hem bir kişiyi zorla evlendirmeyi hem de zorla evlendirmek amacıyla ülke dışına çıkarmak için kandırmayı metne dahil etmişlerdir¹⁰².

Maddenin ilk bendinde taraf devletlere, herhangi bir yetişkin veya çocuğu kasıtlı olarak evlenmeye zorlayacak davranışların suç sayılmasını sağlama zorunluluğu getirilmiştir. Buradaki zorlama fiziksel veya psikolojik her türlü yolla sağlanabilecektir. Bu durumda taraflardan en az birinin iradesinin aksi yönde olmasına rağmen zorlanarak evliliğin gerçekleştirilmesi sonucu suç oluşur¹⁰³.

Maddenin ikinci bendinde ise herhangi bir yetişkin veya çocuğu zorla evlendirmek üzere ülke dışına çıkarmak için kandırmak hali suç sayılmıştır. Bu kandırma, mağduru başka bir ülkeye götürmek üzere sunulan hasta akrabayı ziyaret, tatil gibi herhangi bir bahane olabilir¹⁰⁴. Önemli olan kişinin hem göstermelik bir amaç ile ülke dışına çıkarılması hem de ülke dışında evlenmeye zorlanmasıdır. Ancak bu bent bakımından evlilik işleminin fiilen gerçekleşmiş olması zorunlu değildir¹⁰⁵. Kişiyi evlendirme maksadıyla kandırarak yurtdışına çıkarmanın ispat edilmesi halinde suç oluşmuş olacaktır.

Türkiye sözleşmeyi ilk imzalayan taraf devletlerden olmasına rağmen bilindiği üzere Türk Ceza Kanunu’nda zorla evlilik fiillerini suç sayan bir hüküm bulunmamaktadır. Öğretide bu durumunun İstanbul Sözleşmesi’ne aykırılık teşkil etmediğine, çünkü sözleşmenin zorla evlilik fiillerini cezalandırmayı zorunlu tutmakla birlikte, bunun bağımsız bir suç olarak düzenlenmesi konusunda bir zorunluluk getirmediğine yönelik görüş mevcuttur¹⁰⁶. Nitekim halihazırda hukukumuzda zorla evlilik oluşturan hareketler, somut olayın özelliklerine göre, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, tehdit, cinsel saldırı veya cinsel istismar suçlarına azmettirme gibi

¹⁰² Kadriye BAKIRCI, **a.g.m.**, s.151,152.

¹⁰³ Kadriye BAKIRCI, **a.g.m.**, s.152.

¹⁰⁴ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.419.

¹⁰⁵ Kadriye BAKIRCI, **a.g.m.**, s.152.

¹⁰⁶ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.417.

suçları oluşturabilir¹⁰⁷ ancak bu koruma mekanizmasının Sözleşme'nin kastettiği anlamda bir koruma sağlayıp sağlamayacağı tartışmalıdır¹⁰⁸.

Türkiye gibi sözleşmeyi imzalayıp da sözleşmenin gereklerini tam olarak yerine getirmeyen veya sözleşmeyi etkili bir şekilde uygulamayan ülkelerin denetim ve değerlendirmesini yapmak üzere sözleşme kapsamında bir izleme mekanizması öngörülmüştür. Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet Uzmanlar Grubu (GREVIO) olarak adlandırılan ve taraf devletlerce gösterilen adaylar arasından seçilen kişiler yine taraf devletleri değerlendirmektedir. GREVIO tarafından hazırlanan bir soru metnine dayanarak sözleşmenin hükümlerini yürürlüğe sokan hukuki ve diğer önlemler hakkında, taraf devletler, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne rapor sunar. GREVIO bu raporu değerlendirerek ve gerekli araştırmaları yaparak konuyla ilgili kendi raporunu oluşturur. Bu aşamadan sonra, sözleşmeye taraf ülkelerin temsilcilerinden oluşan Taraflar Komitesi tarafından GREVIO'nun hazırladığı rapor ve bu raporun sonuçları incelenerek, ilgili ülkeye hitaben tavsiye kararlar verilebilir¹⁰⁹.

İstanbul Sözleşmesi'nde zorla evlendirme fiillerine ilişkin düzenlenmiş 37'den başka madde 32'de de “zorla evlendirmenin hukuki sonuçları” başlığı altında;

“Taraf Devletler, zorla evliliklerin mağdura aşırı maddi veya idari yük getirmeyecek şekilde yok sayılabilmesi, feshedilmesi ya da sonlandırılabilmesi için gereken yasal veya diğer tedbirleri alır” denilerek taraf devletlere mağdurların zorla evliliklerden kurtulmasının önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik olarak kolaylaştırıcı tedbirler alması yolunda yükümlülük getirilmiştir. Bu maddede, mağdur tarafından başvurulacak hukuki yolların kolay erişilebilir olması ve mağdura gereksiz mali ve idari yük yüklememesi gerektiğine dikkat çekilmiştir¹¹⁰.

¹⁰⁷ Ayşe NUHOĞLU, **Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul Sözleşmesi**, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/khum/KH2019.pdf>, Erişim Tarihi: 5.01.2021, “İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar”, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi 8 Mart 2019 Özel Yayımları, İstanbul, 2019, s.11, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/khum/KH2019.pdf>, Erişim Tarihi: 20.01.2020.

¹⁰⁸ Zorla evlilik fiillerinin ayrı bir suç olarak düzenlenme zorunluluğu “Zorla Evlilik Suçuna Benzer Suçlar ve Bu Suçların Zorla Evlilik Suçundan Farkları” başlığı altında ayrıca değerlendirilmiştir.

¹⁰⁹ Kadriye BAKIRCI, **a.g.m.**, s.200,203,204.

¹¹⁰ **Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul Sözleşmesi Hakkında Açıklayıcı Rapor**, s.76, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/khum/KH2019.pdf>, Erişim Tarihi: 5.01.2021.

İstanbul Sözleşmesi'nin zorla evlendirme ile ilgili maddelerinde sözleşme metnini hazırlayanlar, özellikle Avrupa Parlamenterler Meclisi'nin *Zorla Evlendirme ve Çocuk Evliliklerine İlişkin 1723 (2005) sayılı Tavsiye Kararı*'nı göz önünde bulundurmuşlardır¹¹¹. Bu karara göre, Parlamenterler Meclisi, zorla evlilikler ve çocuk evlilikleri ile ilgili olarak 1468 (2005) sayılı kararına atıfta bulunarak Bakanlar Komitesinden üye ülkeler tarafından bu kararın uygulanmasını sağlamasını istemektedir. Kararda tavsiye edilen eylem ve stratejiler arasında; okullarda öğrencilerin erken ve zorla evlilikler hakkında bilinçlendirilmesi, zorla evlendirme tehdidi altındaki kişileri, evliliğin önlenmesi için atılacak pratik adımlar konusunda bilgilendirmek (pasaportunu güvenli bir yere koymak, evrakta hırsızlık şikayetinde bulunmak, tatil yerinin adresinin verilmesi gibi), potansiyel veya gerçek mağdurlara yönelik olarak sığınma evleri yapılması ve mağdurlara destek olan sivil toplum kuruluşlarının fiziksel olarak desteklenmesi, mağdurlara fiziksel ve psikolojik iyileşme konusunda yardım etmek, cinsel saldırı failleri de dahil olmak üzere zorla evlilik veya çocuk evliliğine gönüllü olarak katılan kişileri cezalandırmak, zorla evlilik veya çocuk evliliğinin sözleşmesine yardım eden ve onları destekleyen kişileri cezalandırmak, yurtdışında kurulan herhangi bir evliliğin geçerliliğini kontrol etmek, kamu hizmeti personelinin zorla evlendirilenleri tespit etmek için uygun şekilde bilgilendirilmesini ve eğitilmesini sağlamak, çok küçük yaşta çocukları kapsayan vakalar da dahil olmak üzere nişanlanma geleneklerine son vermek gibi tavsiyeler bulunmaktadır¹¹².

C. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW)

BM Genel Kurulunda, 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edilen sözleşme 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir¹¹³. Sözleşme Türkiye tarafından 1985 tarihinde

¹¹¹Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, *Zorla Evlilikler ve Çocuk Evlilikleri Hakkında 1723 (2005) sayılı Tavsiye Kararı*, [¹¹²Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, *Zorla Evlilikler ve Çocuk Evlilikleri Hakkında 1723 \(2005\) sayılı Tavsiye Kararı*, s.1, Erişim Tarihi: 11.09.2020.](http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xNzM3OSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRClBVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xslparams=ZmlsZWlkPTE3Mzc5, s.1, Erişim Tarihi: 11.09.2020, <i>Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul Sözleşmesi</i>, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi 8 Mart 2019 Özel Yayını, İstanbul, 2019, s.45,46.</p>
</div>
<div data-bbox=)

¹¹³Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, Erişim Tarihi: 25.02.2020.

imzalanmıştır. Sözleşme temelde, toplumsal yaşamın her alanında cinsiyet eşitliğini korumaya yönelik maddeler içermektedir. Kadına yönelik her türlü ayrımcılığın önlenmesi amacıyla yazılmış olan maddeler arasında doğrudan zorla evlilik ile ilgili madde olmasa da, “evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar” başlıklı 16.maddede dolaylı bir koruma sağlanmaktadır. İlgili maddeye göre;

“1. Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı tasfiye etmek için gerekli her türlü tedbiri alır ve özellikle erkeklerle kadınların eşitliğini öngören aşağıdaki hakları tanır:

- a) Evlenmede aynı hakka sahip olma;*
- b) Serbestçe eş seçmede ve serbest ve kendi rızasıyla evlenmede aynı hakka sahip olma;*
- c) Evlilik döneminde ve boşanma sırasında aynı haklara ve yükümlülüklerle sahip olma...”*

Sözleşme, evlilik öncesi, evlilik sırası ve sonrası dönemlerde, kadınların erkekler ile eşit haklara sahip olmasını sağlamaya çalışmakla birlikte, kadının serbestçe eş seçme ve kendi rızasıyla evlenme hususunu özellikle belirterek; hür irade ile evlilik birliğinin kurulmasına verdiği önemi göstermektedir. Bu yönüyle yetişkinlerin zorla evlendirilmesi engellenmesi açısından taraf devletlere yükümlülük getirmektedir.

Erken yaşta evliliklerle ilgili olarak da aynı maddenin 2.fıkrasında;

“2. çocuğun nişanlandırılması ve evlendirilmesi hiçbir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşını tespit etmek ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama tedbirleri de dahil gerekli tüm işlemler yapılır” denilerek taraf devletlere asgari evlenme yaşını belirleyerek evliliklerin resmi bir sicilde kaydedilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Bu asgari evlenme yaşının altında kalan çocukların nişanlandırılması veya evlendirilmesinin hiçbir sonuç doğurmayacak olmasını sağlamak konusunda da taraf devletler yükümlü olacaktır.

Sözleşme özetle taraf devlet vatandaşlarına, erişkin kadınlar bakımından tamamıyla özgür irade ile evlenme hakkı ve boşanmada da erkekler ile eş haklara sahip olma teminatı tanırken; çocuklar bakımından asgari evlenme yaşı altındaki her türlü nişanlılık ve evlenme halinin hükümsüz kılınması korumasını sağlamıştır. Bu vesileyle sözleşme ile, çocuğun değil evlendirilmesi, evlilik ile ilgili herhangi bir ihtimale yaklaştırılması ve bu fikre alıştırılması bile yasaklanarak, çocuklar özel koruma altına alınmıştır.

III. Bazı Hukuk Sistemlerinde Zorla Evlilik

Zorla evlilik uygulamaları, hemen hemen dünyanın her yerinde örneklerine rastladığımız küresel bir sorundur. Bunu bir sorun olarak görmeyerek gelenekselliğin bir yansıması olarak uygulamaya devam eden ülkelerin yanında, sorunla mücadele etmek üzere hukuk sistemlerinde birtakım düzenlemelere giden ülkeler de bulunmaktadır. Bugün dünya üzerinde yaşayan, 700 milyondan fazla kadın 18 yaşından önce, bunların yaklaşık 250 milyon kadarı ise 15 yaşından önce evlendirilmiştir¹¹⁴. Bu başlık altında hukuk sistemlerinde zorla evlilik konusunda hukuki düzenlemeler yapmış olan ülkelere ve bunlarla beraber hukuki düzenlemeleri bulunmasa da erken yaşta evlilik örneklerinin en yaygın görüldüğü Afrika ve Güney Asya ülkelerine değineceğiz. Halihazırda; Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Bulgaristan, Danimarka, Hırvatistan, İspanya, İsveç, Güney Kıbrıs, Lüksemburg, Malta, Portekiz, ve Slovenya'da zorla evlendirme ile ilgili ceza hukuku hükümleri bulunmaktadır. Letonya, Estonya, Litvanya ve İrlanda'da zorla evlendirme, insan ticareti suçu hükümlerinin bağlamında suç sayılmaktadır¹¹⁵.

¹¹⁴ UNICEF Child Marriage Report, **Ending Child Marriage (Progress And Prospects)**, 2014, s.1, https://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR..pdf, Erişim Tarihi: 10.03.20.

¹¹⁵ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **Forced Marriage From A Gender Perspective**, Policy Department C: Citizens' Rights And Constitutional Affairs Women's Rights & Gender Equality, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016, s.9,10, <http://www.europarl.europa.eu/studies>, Erişim Tarihi: 4.03.20, FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, **Addressing Forced Marriage In The EU: Legal Provisions And Promising Practices**, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014, s.18, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-forced-marriage-eu_en.pdf.pdf, Erişim Tarihi: 2.03.20.

A. Almanya

Almanya’da zorla evlilik uygulamalarının göçmenler¹¹⁶ arasında yaygın olması tamamıyla göçle gelen bir sorun olarak görülmesine neden olmaktadır¹¹⁷. Bu nedenle Almanya’da zorla evliliğe ilişkin olarak yapılan yasal düzenlemede, yalnızca evliliğin kurulma aşamasındaki zorlamanın cezalandırılıyor olması ve zorla sürdürülen bir evliliğe yönelik cezai yaptırım olmaması, göçmenlere yönelik bir politika nedeniyle suç tipi geliştirildiği kanısını kuvvetlendirmektedir¹¹⁸. Ancak bu noktada Almanya’da zorla evlilikle mücadelenin tek yönteminin ceza kanununda suç tipine yer verilmesi olmadığının da altı çizilmelidir.

Almanya’da her çocuk ya da genç, vatandaşlığı önem arz etmeksizin, Almanya’da yaşıyorsa ve refahı tehlike içinde ise ya da içinde bulunduğu durum nedeniyle yardıma ihtiyacı varsa Çocuk ve Gençlik Yardım ve Koruma Yasalarının verdiği hizmetlerden yararlanma imkanına sahiptir. Bu hizmetlerden faydalanmak üzere ebeveynler çocukları için veya çocuklar ebeveynlerinden habersiz olarak Gençlik Müdürlüğü’ne başvurarak yardım alabilmektedir. Bu yardım hizmetleri Gençlik Müdürlükleri’nde çalışan sosyal hizmet uzmanları ya da pedagoglar tarafından verilmektedir. Zorla evlendirme tehdidi ile karşı karşıya kalmış olan 18 yaşından küçük bir gencin, Gençlik Müdürlüğü’ne başvurması sonucu aile, yardım ve danışmanlık hizmetlerini dikkate almaz, çocuğun gelişimini ve refahını tehlikeye atmaya devam eder ise Gençlik Müdürlüğü Aile Mahkemesi vasıtasıyla Alman Medeni Yasası’nın verdiği imkanları kullanarak çocuğun aile ile bağlarının sınırlandırılması veya vasi olarak Gençlik Müdürlüğü’nün atanması yollarına başvurabilmektedir¹¹⁹. Ayrıca Almanya’da birçok bölgede sığınma evleri bulunmaktadır. Bu sığınma evlerine başvuran zorla evlendirilmeye çalışılmış veya başka nedenlerle sığınma ihtiyacı duymuş genç kızlar ve kadınlar hem barınma ihtiyaçlarını karşılamakta, hem de psikolojik destek olarak bireysel çalışmalar veya grup çalışmaları yapmaktadırlar¹²⁰.

¹¹⁶ Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1361.

¹¹⁷ Özlem DAĞLI, **a.g.m.**, s.38.

¹¹⁸ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.420.

¹¹⁹ Özlem DAĞLI, **a.g.m.**, s.39.

¹²⁰ Özlem DAĞLI, **a.g.m.**, s.39.

Ülkede, kadınların ve genç kızların, içinde zorla evliliği de barındıran her türlü şiddetle mücadelelerini desteklemek için, 2013 yılında, birden fazla dilde ve anonim olarak yardım sağlayan bir telefon hattı kurulmuştur. Bunun gibi, Göç, Mülteciler ve Entegrasyon Komiserliği tarafından, okullarda öğretmenler tarafından öğrencilerle tartışmak ve potansiyel mağdurlara bilgi ve destek sağlamak amacıyla kullanılmak üzere bir zorla evlilik bilgilendirme kitapçığı hazırlanmıştır¹²¹.

Almanya’da zorla evlendirmenin ana olarak üç farklı şekilde gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Bunlardan ilki genellikle Almanya’ya göç etmiş olan ailenin kültürel alışkanlıklarına ve geleneklerine bağlı kalma arzusu gereği köken ülkeden getirdiği bir kişi ile çocuğunu evlendirmesi şeklinde görülür. Ekonomik nedenler de bu zorla evlendirme tipini besler. İkinci bir yöntem olarak, Almanya’da doğup büyümüş bir gencin köken ülkeye götürülerek orada alıkonulup evlendirilmesi şeklinde karşımıza çıkan tatil evlilikleri görülür. Üçüncü sık görülen yöntem ise Almanya’da oturma izni olan gencin ailesinin, Almanya’ya gelmek isteyen ailenin çocuğuyla zorla evlendirilmesi yoluyla göçe aracılık etmesi şeklinde gerçekleşir¹²². Yine göçmenler arasında oldukça görülen görücü usulü evlilik ise, tarafların açık ve tam rızası alındığı müddetçe Almanya’da bir sorun olarak görülmez¹²³.

Alman toplumunun özgürlük anlayışı bağlamında¹²⁴, zorla evlendirme fiilleri büyük bir sorun olarak görüldüğünden, bu fiiller Alman Ceza Kanunu’nda, ilk önce zorlama suçunun içinde bulunmaktaydı. Ardından Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisinin Tavsiye Kararına da dayanarak, 19.02.2005 tarihinde zorlama suçunun ağır hali olarak düzenlenmiştir. Yine 2005 yılında insan ticareti suçunun evlenmek amacıyla işlenmesi hali de ayrıca suç haline getirilmiştir¹²⁵. Tüm bu değişikliklerden sonra, 23.06.2011 tarihli *Gesetz zur Bekämpfung der Zwangsheirat und zum besseren Schutz der Opfer von Zwangsheirat sowie zur Änderung weiterer aufenthalts- und asylrechtlicher Vorschriften* (Zorla Evlendirmeye Mücadele ve Zorla Evlendirme Mağdurlarının Daha İyi Korunması ve İkamet ve İltica ile İlgili Bazı Mevzuatın

¹²¹ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **a.g.e.**, s.63.

¹²² Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.404.

¹²³ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.421, Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.405.

¹²⁴ Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1342, Ayrıca bkznz <https://www.dw.com/tr/kurban-de%C4%9Fil-m%C3%BCcadele-eden-bir-kad%C4%B1nd%C4%B1/a-19032330>, Erişim Tarihi: 2.03.20.

¹²⁵ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.405.

Değiştirilmesine dair Kanun) ile 237.maddede özel olarak düzenlenmiştir¹²⁶. Bu yeni suç tipi ile, evlenmeye zorlama fiili ile birlikte bu fiili işlemek maksadıyla kişiyi cebir, tehdit ve hile ile yurtdışına çıkarmak veya yurtdışından dönmekten alıkoymak fiilleri de suç haline getirilmiştir. Alman Ceza Kanunu’nun 237.maddesinin ilk fıkrasına göre;

“Her kim bir insanı hukuka aykırı bir şekilde cebir ile veya ağır bir kötülük tehdidi yoluyla evlenmeye zorlarsa, altı aydan beş yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılır. Failin ulaşmak istediği amaca erişmek için cebir veya kötülük yapma tehdidi yöntemi, toplum tarafından kabul edilmeyen bir yöntem ise bu fiil hukuka aykırıdır” şeklindedir¹²⁷. Bu fıkra da cebir veya tehdit yoluyla kişilerin evlenme akdi kurmaya zorlanması fiili cezalandırılmaktadır. Bu zor kullanma yöntemleri hukuka aykırı olmalıdır ve hukuka aykırılığın tespiti ise kullanılan yöntemin toplum tarafından kabul edilmeyecek bir yöntem¹²⁸ olmasına bağlanmıştır. Bu yönüyle, yöntemin ne zaman toplum tarafından kabul edilebilir ne zaman edilemez olduğunun belirlenmesinin zorluğu nedeniyle, kanunilik ilkesi bakımından bir belirsizlik söz konusu olduğu söylenebilir.

İkinci fıkra da ise, mağdurun suçun işlenebilmesi için yurtdışına çıkarılması veya yurtdışından Almanya’ya dönmemesinin engellenmesi durumu düzenlenmiştir¹²⁹. Buna göre *“Her kim birinci fıkra uyarınca fiilin işlenmesi için bir insanı cebir ile, ağır bir kötülük tehdidi yoluyla veya hile ile bu kanunun uygulama alanı dışına götürür, oraya gitmesine neden olur veya oradan gelmekten alıkoysa, aynı ceza ile cezalandırılır”*¹³⁰ denilmektedir. Burada da mağdurların zorla evlendirilmesi için yurtdışı unsuru kullanılarak özgürlüklerinin kısıtlanmasının kolaylaştırıldığı, göçmen evliliği ve tatil evliliği gibi zorla evlilik yöntemlerinin önlenmesi amaçlanmıştır. Fıkraya göre zorla evlilik gerçekleşmese bile fail, mağduru zorla evlendirebilmek için çaresizleştirmeye yönelik olarak fıkradaki seçimlik hareketlerden birini

¹²⁶ Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB) (Açıklamalar, Almanca Metin, Türkçe Çeviri ve Sözlük)**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2015, s.viii, ix.

¹²⁷ Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.347,348.

¹²⁸ Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.518, Almanca kanun maddesinin aslında bulunan *verwerflich* kelimesi, toplum tarafından kabul edilemeyen, bazen de ahlâka ve adaba aykırı anlamında kullanılmaktadır. Ancak burada ölçüt olarak sadece ahlâki değerler ön plana çıkmaz, topluma zarar veren davranışlar da ölçüt olarak kullanılmaktadır.

¹²⁹ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, **Addressing Forced Marriage In The EU: Legal Provisions And Promising Practices**, Luxembourg: Publications Office of the European Union, , 2014, s.19, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-forced-marriage-eu_en.pdf, Erişim Tarihi: 2.03.2020.

¹³⁰ Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.348.

gerçekleştirirse, birinci fıkradaki cezanın aynı ile cezalandırılacaktır. Bununla, öğretide zorla evliliği gerçekleştirmek üzere gerçekleştirilen hazırlık hareketleri cezalandırılarak, cezalandırılabilirliğin öne çekildiği ve bir salt tehlike suçu yaratıldığı yönünde görüşler bulunmaktadır¹³¹. Kanımızca bu hareketlerin evlilik neticesini gerçekleştirmeye yönelik olarak meydana getirilen icra hareketi olabileceği de tartışılabilir. Bununla birlikte bu hareketlerin hazırlık veya icra hareketleri olup olmamasına bakılmaksızın, yaygın görülen bir zorla evlilik türü olan yurtdışına kaçırarak evlendirmenin önlenmesi bakımından bu fıkranın son derece işlevsel olduğu kanısındayız.

Üçüncü fıkroda bu suça teşebbüsün de cezalandırılacağı, dördüncü fıkroda ise hafif hallerde cezanın üç yıla kadar hapis cezası veya adli para cezası olacağı belirtilmiştir¹³².

Ayrıca, 2015 yılında zorla evlendirme suçu, aynı zamanda Alman Ceza Kanunu'nun genel hükümler kısmında beşinci maddedeki, yurtdışında işlenen ve yurtiçi ile özel bağlantısı bulunan suçlar kataloğuna dahil edilmiştir¹³³. Bunun sonucunda failin Alman vatandaşı olması veya suçun işlendiği sırada, ikametgahı veya mutad meskeni Almanya'da olması koşuluyla, 237.maddeye giren haller yurtdışında gerçekleşse bile, fail Almanya'da yargılanabilecektir¹³⁴.

Sosyal problemlerin tamamen ortadan kaldırılması yalnızca ceza hukuku ile mümkün değildir. Hele ki zorla evliliğe ilişkin fiiller, çoğunlukla aile içinde işlendiği için, kast ve saikin belirlenmesi ve kanıtlanması da oldukça zordur. Bunlara rağmen, her ne kadar 'sembolik kanun' olarak eleştirilse de zorla evliliğe ilişkin özel ve yeni bir suç tipi yaratılması son derece olumludur. Nitekim bu düzenleme ile Alman toplumuna, bu fiillerin devlet tarafından kabul edilemeyecek veya tolerans gösterilemeyecek derecede önemsendiği yönünde bir mesaj¹³⁵ verilmiş olmaktadır¹³⁶.

¹³¹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.421.

¹³² Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.348.

¹³³ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, s.62, Erişim Tarihi: 4.03.20.

¹³⁴ Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.5.

¹³⁵ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, **Addressing Forced Marriage In The EU: Legal Provisions And Promising Practices**, s.19, Başbakan David Cameron'ın, 8 Haziran 2012, tarihli palamento konuşmasından bir bölüm olarak, *"Ayrı bir suç olarak düzenleme, caydırıcılık olmakla birlikte, güçlü ve açık bir mesaj verir: zorla evlilik yanlıştır, yasadışıdır ve hoş görülmemelidir."*

¹³⁶ Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.ix.

B. Avusturya

Avusturya’da da, Almanya gibi, zorla evlilik fiilleri göçmenlikle¹³⁷ bağdaştırılan bir olgudur. Avusturya’ya yerleşmiş göçmenler gelenekselliklerini kaybetmemek amacıyla köken ülkedeki akrabaları ile bağlarını korumaya devam etmekte, aileler arası sıkı iletişim süregelmektedir. Köken ülkelerdeki akrabalar da ekonomik ve sosyal amaçlarla (oturma izni edinmek, çalışmak için gitmek, vatandaşlık edinmek)¹³⁸ Avusturya’da bazen hiç görmedikleri kişilerle kendi çocuklarını evlendirmeyi uygun bulmaktadır¹³⁹. Ancak ülkede yerli ailelerde de son 20-30 yıla kadar özellikle kırsal kesimde zorla evlilik görülmekte olmasına rağmen, tartışmalarda artık tamamen bitmiş olduğu söylenmektedir¹⁴⁰.

Avrupa Birliği üye ülkelerinde son yıllarda sıkça görülmeye başlayan kadın ve genç kızlara yönelik sığınma evleri, Avusturya’da da görülmektedir. Ülkede *Orient Express*¹⁴¹ adlı Viyana’da bulunan ve ülke çapında hizmet veren sivil toplum kuruluşu tarafından, özellikle Türkiye ve Arap ülkeleri¹⁴² gibi yerlerden gelen zorla evlilik mağduru genç kadınlar için ilk ve tek anonim kriz sığınağı kurulmuştur¹⁴³. Bu kuruluş tarafından Ağustos 2013’ten beri acil durumlar için barınma imkanı sağlanmakta ve çevrimiçi danışmanlık hizmeti verilmektedir¹⁴⁴. Ülkede bunun gibi başka sivil toplum kuruluşları ve dernekler de bulunmaktadır¹⁴⁵.

¹³⁷ Tamar ÇITAK, **a.g.m.**, s.36, “Avusturya’da işçi göçünün başladığı 1960’lı yıllarda ağırlıklı olarak Türkiye ve Eski Yugoslavya Cumhuriyetlerinden, dolayısıyla genellikle bu ülkelerden gelen göçmen ailelerden bu sorun çıkıyor.”

¹³⁸ Tamar ÇITAK, **a.g.m.**, s.36, “Genel olarak buradaki erken yaşta ve zorla evliliklerde ilk sebep, anne babalarının gelenek-göreneklerinin aksine, Avusturya vatandaşlığı olan kadınlar üzerinden akrabaların veya Hindistan ve Pakistan örneklerinde olduğu gibi parayla satılmaları sonucunda aileye yabancı erkeklerin Avrupa’ya ayak basabilmeleri. Tabi ki bunun ardından gelen paralel sebepler var; fakirlik, namus, din, kültür, v.b.”

¹³⁹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.419.

¹⁴⁰ Tamar ÇITAK, **a.g.m.**, s.36.

¹⁴¹ <https://www.gegen-zwangsheirat.at/>, Erişim Tarihi: 2.03.20.

¹⁴² <https://www.wien.gv.at/tr/kadınlar/danışma.htm>, Erişim Tarihi: 2.03.20.

¹⁴³ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, **Addressing Forced Marriage In The EU: Legal Provisions And Promising Practices**, s.38.

¹⁴⁴ United Nations Human Rights Council, **Request For Information Following Human Rights Council Resolution 24/23 “Strengthening Efforts To Prevent And Eliminate Child, Early And Forced Marriage: Challenges, Achievements, Best Practices And Implementation Gaps” Contribution By Austria**, https://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/Austria.pdf&action=default&DefaultItemOpen=1, Erişim Tarihi: 2.03.20.

¹⁴⁵ Tamar ÇITAK, **a.g.m.**, s.37.

Zorla evlilik fiilleri Avusturya Ceza Kanunu'nda, zorlama suçunda cezanın ağırlaştırılmasına neden olan nitelikli haller kapsamında suç olarak düzenlenmiştir. Avusturya Ceza Kanunu'nda 'ağır cebir' başlıklı madde 106 (1)/3'te, *“Her kim, bir başkasını evlenmeyi kabul etmeye, birlikte yaşamaya, fuhuşa veya pornografik bir gösteriye veya başkaca bir hareketi yapmaya veya kendisinin yapmasına müsaade etmeye veya kişinin kendisinin veya bir başkasının menfaatlerine zarar veren ihmali bir davranışta bulunmaya zorlarsa, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Eğer fiil zorlanan kişinin veya üçüncü bir kişinin intiharına veya intihar teşebbüsüne yol açmış ise fail bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”* denmektedir¹⁴⁶.

Bu madde kapsamında başkasını evlenmeyi kabul etmeye zorlamak fiilinin yanısıra birlikte yaşamaya zorlamak fiilinin de suç sayılmasına dikkat çekmek gerekmektedir. Bu anlamda, mağdurun yalnızca resmi merciler önünde evlilik işlemi yapılması suretiyle hayatını diğer eş ile birleştirmesi değil, aynı ev içerisinde evli gibi birlikte yaşamaya zorlanması da madde bakımından suç olarak düzenlenmiştir.

Avusturya'da zorla evlilik fiilleri suç olarak düzenlenmiş olsa da, bu durum zorla evliliğin tamamen ortadan kalkmasını sağlamaya yetememiştir. Uzmanlar ülkede her yıl en az 200 kadın veya kız çocuğunun zorla evlendirildiğini, bunların çoğunun Avusturya vatandaşlığı almış ikinci veya üçüncü nesil göçmenler olduğunu belirtmektedir¹⁴⁷.

C. Belçika

Belçika'da zorla evlilik veya zorla birlikte yaşamaya yönelik fiillerle mücadele anlamında alınmış pek çok önlem bulunmaktadır. Bunların başında; zorla ve erken yaşta evliliklere eğilim genellikle Fas, Cezayir, Tunus, Türkiye ve eski

¹⁴⁶ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.422.

¹⁴⁷ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.419.

Yugoslavya'dan çıkan ülkelerden göç ile gelen bir durum olduğundan, göç hukuku alanında yapılan özel düzenlemeler gelmektedir¹⁴⁸.

Belçika'da göçmenlere yönelik düzenlemeler, 1980 tarihli Yabancılar Sözleşmesi ile yapılmakta olup, zorla ve erken yaşta evliliklerle mücadele anlamında bu sözleşmede pek çok yeniliğe gidilmiştir. Örneğin, aile birleşimi ve aile oluşturan göçe ilişkin kurallar sıkılaştırılmış, ülkeye giren hem sponsor hem de eş için asgari yaş 18'den 21'e çıkarılmış, ek olarak, kontrol süresi üç yıla uzatılmıştır. Bu nedenle nihai oturma izninin alınması üç yıl sürmekte ve bu süre içinde boşanan kişinin geçici oturma izni geri çekilmektedir¹⁴⁹. Ayrıca Belçika, mülteci/sığınmacı merkezlerinde zorla evlilikten kaçmak üzere kendisine başvuran yabancılara yardımda bulunmayı da önemsemektedir¹⁵⁰.

Bu düzenlemelerin yanısıra, Belçika'da medeni hukuk alanında da özgür iradeye verilen önemin altı çizilerek, kişiler zorla evlilikten korunmaya çalışılmaktadır. Öyle ki; Belçika Medeni Kanunu'nun 146.maddesinde *"Her iki eşin de özgür şartlar altında alınmış rızası olmaksızın veya eşlerden en az birinin rızası şiddet veya tehdit altında verilmişse evlilik yapılmaz."* denilmektedir¹⁵¹.

Bir kişiyi evlenmeye zorlama, 25 Nisan 2007 tarihinden beri Belçika Ceza Kanunu'na göre suçtur; 5 Mayıs 2007 tarihinden bu yana da özel bir suç tipi olarak düzenlenmiş durumdadır. Belçika Ceza Kanunu'nun 391. Maddesinin ilk düzenlemesi, *"Her kim, şiddet veya tehdit ile bir kişiyi evlenmeye zorlar ise bir aydan iki yıla kadar hapis cezası veya bin eurodan beş bin euroya kadar para cezası ile cezalandırılır. Suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde fail, onbeş günden bir yıla kadar hapis cezası veya elli eurodan iki yüz elli euroya kadar para cezası ile cezalandırılır."* şeklindeydi. Zorla evlilik fiillerinin bu şekilde kanuna girmesinin ardından, 2 Haziran 2013 tarihinde yapılan değişiklikle, birlikte yaşamaya zorlama da

¹⁴⁸ Els LEYE, Alexia SABBE, **Forced Marriage In Belgium**, Ghent: ICRH Global Publication, 2015, (Güncelleme: 30.06.2018), s.16,17, https://www.researchgate.net/publication/323510803_Forcely_marriage_in_Belgium_An_analysis_of_the_current_situation, Erişim Tarihi: 22.09.20.

¹⁴⁹ Els LEYE, Alexia SABBE, **a.g.e.**, s.16-18.

¹⁵⁰ **Belgium Goes On The Offensive Against Forced Marriages**, *"Togo'dan Chimène ve Gine'den Rokia, bir Belçika mülteci merkezinde bulundu. Zorla evliliklerden kurtulmak için ülkelerinden kaçtılar."*, <https://www.euronews.com/2016/10/14/belgium-goes-on-the-offensive-against-forced-marriages>, Erişim Tarihi: 22.09.20.

¹⁵¹ Els LEYE, Alexia SABBE, **a.g.e.**, s.11.

bu madde kapsamında suç olarak düzenlenmiştir¹⁵². Bununla birlikte Kanun'da bu suçlar karşılığında öngörülen cezalar, suçun tamamlanması halinde üç aydan beş yıla kadar ve iki yüz elli eurodan beş bin euroya kadar, teşebbüs aşamasında kalması halinde, iki aydan üç yıla kadar ve yüz yirmi beş eurodan iki bin beş yüz euroya kadar artırılmıştır¹⁵³. Bu Kanun'a göre cinsiyet fark etmeksizin, diğer eş tarafından olabileceği gibi, aileler veya üçüncü bir kişi tarafından, eşlerden biri veya her ikisine yapılabilecek her türlü etki, zorlama veya şiddet fiili cezalandırılmaktadır¹⁵⁴.

Ülke, sosyal politika olarak da etkin çalışmalar yürüterek UNFPA ve UNICEF'i, bütün dünyada¹⁵⁵ erken yaşta evliliklerin önlenmesi kapsamında başlattıkları 2030 hedefleri kampanyasında fonlamaktadır¹⁵⁶.

D. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık'ta zorla evlilik fiillerine ilişkin mesele, başlangıçta, İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'da Zorla Evlendirme Yasası (*Forced Marriage Civil Protection 2007*) ile özel hukuk alanında düzenlenmişti¹⁵⁷. Bu yasa, zorla evlilik mağdurlarına veya potansiyel mağdurlarına, Zorla Evlilik Koruma Emirleri (*Forced Marriage Protection Orders*)'nden faydalanabilmeleri için mahkemeye başvurma¹⁵⁸

¹⁵² Els LEYE, Alexia SABBE, **a.g.e.**, s.13,14.

¹⁵³ Els LEYE, Alexia SABBE, **a.g.e.**, s.13 v.d.

¹⁵⁴ Els LEYE, Alexia SABBE, **a.g.e.**, s.13.

¹⁵⁵ Alexis CLEREBAUT, **Ending Child Marriage: A Belgian And UN Priority**, Aralık 2019, <https://www.glo-be.be/en/articles/ending-child-marriage-belgian-and-un-priority>, Erişim Tarihi: 22.09.20, "UNFPA ve UNICEF çocuk evliliklerini sona erdirmek için ortak bir küresel eylem programı geliştirdi: Çocuk Evliliğini Sonlandırmak İçin Eylemi Hızlandırma Küresel Programı (GPECM). Bu eylem planı 12 ülkeyi kapsamaktadır: Bangladeş, Burkina Faso, Etiyopya, Gana, Hindistan, Mozambik, Nepal Nijer, Sierra Leone, Uganda, Yemen ve Zambiya. Ortak olan ülkeler, GPECM'yi finanse etmektedir. Bu girişim aynı zamanda çeşitli projelerin uygulanmasından sorumlu STK'lar ve devlet kurumları gibi yerel aktörlerin katılımına da dayanmaktadır. Küresel Program, 2018'de Afrika, Orta Doğu ve Asya'daki farklı topluluklardan 3 milyondan fazla kıza ve yaklaşık 14 milyon kişiye bilgi ve hizmet sağlamaktadır."

¹⁵⁶ Alexis CLEREBAUT, **a.g.e.**, "Çocuk hakları, Belçika Kalkınma İşbirliği için bir önceliktir. Ayrıca "Kızlar Karar Veriyor" projesi çerçevesinde gençlere ve ergenlere özel önem verilmektedir. Bu nedenle Aralık 2018'den bu yana ülkemiz (Belçika), Çocuk Evliliğini Sonlandırmak İçin Eylemleri Hızlandırma Küresel Programı'na yılda 2 milyon euro ayırmaktadır ve bu 4 yıllık bir süre boyunca devam edecektir."

¹⁵⁷ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **a.g.e.**, s.67, Erişim Tarihi: 3.03.20.

¹⁵⁸ Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1357,1358, "Zorla evlendirmede evliliğin geçersizliği sağlanabilmektedir. 2007 tarihli "Forced Marriage Act" ile zorla evlendirmede yargıca koruyucu önlemler alma yetkisi veren çok sayıda kurala ve bunlara ilişkin usuli kurallara yer verilmiştir. Koruma önlemlerinin mağdurların durumuna uygun düşecek biçimde alınması esas kabul edilmiş, mağdurların sürekli kontrol altında olması ve izlenmesi sebebiyle dışarıdan yardım alabilecek durumda olmaması

hakkı tanımaktaydı. İskoçya’da da 2011 yılında bu yasanın bir yansıması şeklinde koruma ve yargılama yasası düzenlenmişti ancak bu yasa ayrıca zorla evlilik koruma kararının ihlâlinin ceza gerektiren bir suç olmasını da öngörmekteydi¹⁵⁹.

2014 yılında ise Anti-Sosyal Davranış, Suç ve Polislik Yasası (*Anti-Social Behaviour, Crime and Policing Act*) ile, İngiltere, Galler ve İskoçya’da, zorla evlilik fiilleri özel bir suç olarak tanımlanmıştır¹⁶⁰. Buna göre; eğer bir kişi başka bir kişiyi evliliğe ikna etmek için, tehdit, şiddet veya başka bir zorlama yöntemi kullanırsa ve davranış diğer kişinin özgür ve tam iradesini kırıp evlenmek zorunda olduğuna inanmasına sebep olursa veya buna sebep olabilecek nitelikteyse, bu fiil, jürisiz yapılacak yargılamada en fazla on iki ay hapis ve/veya para cezası, iddianameli yargılamalarda ise yedi yıla kadar hapis ve/veya para cezası gerektirmektedir¹⁶¹.

Kuzey İrlanda’da da, 2015’te İnsan Ticareti ve Sömürüsü (Ceza Yargılaması ve Mağdurların Desteklenmesi) Yasası (*Human Trafficking and Exploitation (Criminal Justice and Support for Victims) Act 2015*)’nda, zorla evlilik fiilleri suç haline getirilmiştir. Buna göre; eğer bir kişi başka bir kişiyi evliliğe ikna etmek için, tehdit, şiddet veya başka bir zorlama yöntemi kullanırsa ve davranış diğer kişinin özgür ve tam iradesini kırıp evlenmek zorunda olduğuna inanmasına sebep olursa veya buna sebep olabilecek nitelikteyse, bu fiil, jürisiz yapılacak yargılamada en fazla altı ay hapis ve/veya para cezası, iddianameli yargılamalarda ise yedi yıla kadar hapis ve/veya para cezası gerektirmektedir¹⁶².

Bunlarla birlikte Birleşik Krallıkta zorla evlilikler ile mücadelede kullanılan tek yöntem yasal düzenlemeler olmamıştır. Bu fiillerle sosyal anlamda mücadele için, Kraliyet Savcılık Servisi (*The Crown Prosecution Service*), zorla evlilik ve namus

halinde, üçüncü kişilerin talebiyle koruma tedbirlerinin alınabilmesine, koruma önlemlerinin ihlâli durumunda yargıcın tutuklama emri vermesine imkân tanımıştır.”

¹⁵⁹ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **a.g.e.**, s.67, Erişim Tarihi: 3.03.20.

¹⁶⁰ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **a.g.e.**, s.67, Erişim Tarihi: 3.03.20.

¹⁶¹ **Anti-social Behaviour, Crime and Policing Act 2014**, Part 10, Section 121,122, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/12/section/121/enacted>, Erişim Tarihi: 3.03.20.

¹⁶² **Human Trafficking and Exploitation (Criminal Justice and Support for Victims) Act (Northern Ireland) 2015**, Section 16, <http://www.legislation.gov.uk/nia/2015/2/section/16/enacted>, Erişim Tarihi: 3.03.20.

temelli şiddet ile mücadele için strateji geliştirdiği bir rehber yayınlamıştır¹⁶³. Yine İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na bağlı olarak, İngiltere ve Galler'de hizmet veren Zorla Evlilik Birimi (*Forced Marriage Unit*) de 2005 yılından bu yana zorla evlilik mağdurlarına sosyal yardım sağlamak ve tavsiyelerde bulunmak üzere hizmet vermektedir¹⁶⁴. Zorla Evlilik Birimi'nin ülke odaklı olarak 2018'de tavsiye veya destek verdiği toplam vaka sayısı 1764 olup, ilk sırada 769 kişi ile Pakistan, ikinci sırada 157 kişi ile Bangladeş, üçüncü sırada 119 kişi ile Birleşik Krallık kökenli vatandaşlar bulunmaktadır. Bunları, Hindistan, Somali, Afganistan gibi ülkeler izlemektedir¹⁶⁵. Birim'in 2019 yılında kayıtlarına geçen vaka sayısı ise 1355 olup, ilk sırada yine 559 kişi ile Pakistan, ikinci sırada 144 kişi ile Bangladeş, üçüncü sırada ise 65 kişi ile Hindistan bulunmaktadır¹⁶⁶. Görüldüğü gibi zorla evlilik fiilleri Birleşik Krallık'ta da göçmenlerle ilişkilendirilebilen bir sorun olarak görülebilecekse de¹⁶⁷, bu fiilden önemli sayıda Birleşik Krallık kökenli vatandaşların da etkilendiği görülmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, doğabilecek çekindiklerinden mağdurların önemli bir kısmı yetkililerle iletişime geçmekten kaçındığından, bu sayılar yalnızca kayda geçen vakaları yansıtmaktadır¹⁶⁸.

E. İsveç

İsveç'te de zorla evlilik vakalarının büyük bir çoğunluğu göçmenler veya mülteciler arasında görülmektedir. İsveç Göç Ajansı tarafından, 2016 yılında, göçmenler ve sığınmacılar arasındaki çocuk evlilikleri üzerine yapılan bir araştırma sonucu, 132 evli çocuğun İsveç sığınma merkezlerine başvurarak orada yaşamakta olduğu belirlenmiştir. Bunun üzerine 2017'nin Mart ayında, İsveç Hükümeti, özellikle ülke dışında evlenip de daha sonra İsveç'e gelmiş kişiler bakımından, zorla evlilik ve

¹⁶³ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **a.g.e.**, s.68, **Honour-Based Abuse and Forced Marriage: Guidance on Identifying and Flagging Cases**, <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/so-called-honour-based-abuse-and-forced-marriage-guidance-identifying-and-flagging>, Erişim Tarihi: 3.03.20.

¹⁶⁴ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **a.g.e.**, s.68.

¹⁶⁵ **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2018 (24 May 2019)**, s.11.

¹⁶⁶ **Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2019 (25 June 2020)**, s.3, Birleşik Krallık birim tarafından bu sıralama dışında tutulmuştur.

¹⁶⁷ Geetanjali GANGOLI, Khatidja CHANTLER, Marianne HESTER, Ann SINGLETON, **a.g.e.**, s.49.

¹⁶⁸ **European Union Forced/Early Marriage Roadmap**, Editör Mathilde SENGOELGE, Project Coordinator: Vechta University, February 2017, s.5, http://femroadmap.eu/FEM_roadmap_TR.pdf, Erişim Tarihi: 4.03.20.

onura dayalı şiddete karşı nasıl bir koruma sağlayabileceklerine ilişkin olarak ülke genelinde bir araştırma başlatmıştır. Bu araştırmanın ana hedeflerinden biri diğer ülkelerle karşılaştırmalar yapılarak erken yaşta evlilikler için sınır yaşın belirlenmesi olup, 2017'nin sonlarına doğru araştırmanın sonucunda, İsveç'e varma zamanında taraflardan birinin 18 yaşının altında olduğu durumlarda bu evliliklerin tanınmaması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ancak bu durumun bir istisnası olarak, eğer evlilik, evlenme yaşının alt sınırının 16 olduğu bir Avrupa ülkesinin vatandaşı tarafından gerçekleştirilmişse bu evliliğin tanınması gerektiğine karar verilmiştir. Bu ve benzeri öneriler, ülkede çocukların evliliklere karşı korunmasını artırmış olsa da sivil toplum kuruluşları bakımından yetersiz bulunmuştur. Ancak araştırmacı, AB yasaları dikkate alındığında, İsveç'e varma zamanında tarafların 18 yaşının üstünde olduğu durumlardaki gibi bazı kısıtlamaların imkansız olduğunun üzerinde durmuş ve tüm AB ülkeleri bakımından yasal evlenme yaşının alt sınırının 18 olmasının ne kadar önemli olduğunun altını çizmiştir¹⁶⁹.

İsveç Ceza Kanunu'na göre, bir kişi, başka bir kişiyi, bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye gitmeye ikna ederek, bu ülkedeki savunmasız durumundan faydalanmak suretiyle, evlilik veya evlilik benzeri bir ilişkiye ikna etmek için yasadışı bir şekilde rızasını alırsa, yurtdışında zorla evlendirmek amacıyla aldatma suçundan yargılanacak ve suçlu bulunursa iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır¹⁷⁰. Görüldüğü üzere İsveç'te ülke dışına çıkarmadan zorla evlilik gerçekleştirildiği takdirde suç oluşmamış olacaktır.

Ceza Kanunu'ndaki bu düzenlemenin yanında İsveç'te, "Evlilik Hukuku ve Evlilik Hukukuna İlişkin Kanunlar İhtilafı Kurallarında Değişiklik Yapılmasına Dair Reform Kanunu" çerçevesinde, herhangi bir süre sınırı olmadan zorla evliliğin her zaman iptal edilebilmesine olanak tanınmıştır¹⁷¹.

¹⁶⁹ Council of Europe Parliamentary Assambly, **Forced Marriage in Europe**, Raportör Béatrice Fresko-Rolfo, Haziran 2018, s.13, <https://pace.coe.int/pdf/35ff45301bff5918de6165f713ea98f07e34a1e43326667a8259ffe25682ae848428feba12/doc.%2014574.pdf>, Erişim Tarihi: 5.03.20.

¹⁷⁰ The Swedish Criminal Code, <https://www.government.se/490f81/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>, Erişim Tarihi: 5.03.20.

¹⁷¹ Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1357.

F. İsviçre

Zorla evlilikle savaş konusunda İsviçre Hukuku'ndaki en önemli adım, 15 Haziran 2012 tarihli, 1 Temmuz 2013 tarihinde yürürlüğe giren “*Zorla Evliliklere Karşı Tedbirler Hakkında Federal Yasa*”dır. Bu kanun ile ceza kanunu dahil kamu hukuku ve özel hukuk alanında pek çok farklı kanunda evliliğe veya birlikte yaşamaya zorlama hususunda önemli değişiklikler yapılmıştır¹⁷².

İsviçre Hükümeti tarafından, 2013 yılında yasalaşana kadar, zorla evliliklerle ilgili mesele uzunca süre tartışılmıştır¹⁷³. Bu siyasi tartışmalarda, diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi zorla evlilik fiilleri yine göçle ve göçmenlerle ilişkilendirilmiştir¹⁷⁴. Ancak İsviçre’de bu tartışmalar sonucunda, konuyla ilgilenen uzmanlar, meseleyi politikleştirerek yalnızca ülke içinde göçmenleri yönetmeye yönelik bir politikaya indirgemeye çalışmaktansa, bu durumu bir insan hakkı ihlâli olarak görüp mücadele etmeye çalışmanın doğru olacağını görmüşlerdir¹⁷⁵. Nitekim 1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren yasa sonucu, zorla evlilik özel bir suç tipi haline getirilmiştir. İsviçre Ceza Kanunu’nun 181/a maddesi’ne¹⁷⁶ göre;

¹⁷² Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1366,1367.

¹⁷³ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.407,408, “2012 yılı yaz aylarında İsviçre’de zorla evlendirmenin suç haline getirilip getirilmemesi yoğun bir şekilde tartışılmıştır. Ancak, İsviçre Federal Meclisi, zorla evlendirme meselesini İsviçre’de kapsamlı bir şekilde ortaya koyacak bir araştırılma yapılması ve bir rapor hazırlanması için 2012 yılı yaz sonuna kadar beklemiştir. Eylül 2012 tarihinde tamamlanan söz konusu rapora göre; İsviçre’deki mevcut yasal durum, zorla evlendirme ile mücadelede mağdurlara yeterli hukuki güvenceyi sağlamaktadır. Raporda, zorla evlendirmeyi cezai yaptırıma bağlayan yeni bir suç tipine İsviçre Ceza Kanunu’nda yer vermeye gerek olmadığı, mevcut yasal durumun bu tür fiillerle mücadelede yeterli olduğu, ayrıca konuya ilişkin toplumu bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği belirtilmiştir.”

¹⁷⁴ Anusuooya SIVAGENESAN, **a.g.m.**, s.949, “‘Zorla evlendirme bizim batılı kültürümüzle kesinlikle bağdaşmamaktadır.’ şeklindeki ifadeleri ile Hristiyan Demokrat Partisi’nden bir milletvekili İsviçre Parlamentosu’nda zorla evlendirme için en az ceza öngörülmesine ilişkin teklifini gerekçelendirdi. Söz konusu milletvekilinin teklifinde belirttiği üzere bu şekilde suç tipi yabancı failler tarafından işlendiğinde sınırdışı edilmeyi gerektiren suçlar kategorisinde kabul edilmeli ve ‘failler bu suç nedeniyle mahkûmiyetlerinin akabinde ülkemizi terk etmelidirler.’”

¹⁷⁵ Alexia SABBE, Marleen TEMMERMAN, Eva BREMS, Els LEYE, “Forced Marriage: An Analysis of Legislation And Political Measures in Europe”, **Crime, Law and Social Change**, Sayı:62, No:1, New York: Springer, 2014, s.7, <http://icrh.org/sites/default/files/forced%20marriages%20paper.pdf>, Erişim Tarihi: 5.03.20.

¹⁷⁶ Swiss Criminal Code, s.86, https://www.legislationline.org/download/id/8561/file/Swiss_CC_1937_am112019_en.pdf, Erişim Tarihi: 5.03.20.

“Bir evlilik yapmak veya aynı cinsten bir birlikteliği tescil ettirmek maksadıyla, cebir kullanan veya ciddi bir zarar verme tehdidinde bulunan ya da başkaca bir yolla başkasının hareket özgürlüğünü kısıtlayan kişi beş yıla kadar hapis cezası veya para cezası ile cezalandırılır.

Suçu yurtdışında işlemiş olsa bile, şu anda İsviçre’de bulunan ve iade edilmemiş kişi de aynı ceza ile cezalandırılır.”

Bu yasal düzenlemenin ardından, İsviçre Hükümeti, 2014 yılında, zorla evliliğin özellikle 18-25 yaş arası genç yabancı kadınlar bakımından sorun teşkil etmeye devam ettiğini raporlamıştır. Ayrıca yasa, zorla evlilik mağdurlarının, İsviçre’de kalma hakkına sahip olduklarını öngörmektedir¹⁷⁷.

G. Afrika ve Güney Asya Ülkeleri

Zorla evlilik ve erken yaşta evlilik fiillerine yönelik olarak, Sahraaltı Afrika ülkelerinde ve Güney Asya ülkelerinde herhangi bir yaptırım bulunmamaktadır. Bunun ve eğitim, ekonomi, geleneksel yapı gibi bazı diğer sebeplerin sonucu olarak zorla evlilikler yaygın görülmektedir.

Zorla evlilik fiillerinin, ataerkil toplum yapısının baskın olduğu ve ekonomik gelişmişlik düzeyinin düşük olduğu bölgelerde artış gösterdiğinden daha önce bahsetmiştik¹⁷⁸. Bunun gibi eğitim düzeyinin düşüklüğü de zorla evlilikleri besleyen etkenlerdendir. Eğitim düzeyiyle bağlantılı en ağır örneklerden biri olarak, özellikle Sahraaltı Afrika ülkelerinde, daha önce hiç cinsel ilişkiye girmemiş bir kadın, kız çocuğu veya kendi çocuklarıyla cinsel ilişkiye giren erkeklerin HIV virüsüne bağlı hastalıklarının ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklarının iyileşeceğine inanılmaktadır¹⁷⁹. Bu ve bunun gibi batıl veya ataerkil inanışlardan dolayı, erken yaştaki genç kızlar ve kız çocukları ile evlenmek isteyen erkeklerin sayısı Batı Afrika, Doğu Afrika ve Orta Afrika ülkeleri ile Güney Asya’da çok fazladır. Ayrıca bu

¹⁷⁷ OECD Development Centre, **Gender Index**, 2019, s.2, <https://www.genderindex.org/wp-content/uploads/files/datasheets/2019/CH.pdf>, Erişim Tarihi: 5.03.20.

¹⁷⁸ Bu yönde görüşler için bu çalışmada 32., 51. ve 100. dipnotlara bakınız.

¹⁷⁹ Kevin LALOR, “Child Sexual Abuse and HIV Transmission in Sub-Saharan Africa”, **Child Abuse Review**, Sayı: 17, Çevrimiçi Yayın, Wiley Inter Science Published, 2008, s.95, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/car.1020>, Erişim Tarihi: 10.03.20.

bölgeler, çocuk evliliklerinin mağduriyetlerinin hastalık ve benzeri nedenlerle en çok artış gösterdiği bölgelerdendir¹⁸⁰.

Afrika ülkelerinde de, zorla gerçekleştirilen erken yaşta evliliklerin yaygınlık oranı büyük değişkenlikler göstermektedir. Nitekim daha önce de bahsettiğimiz üzere, *UNICEF* tarafından yapılan araştırmalar sonucu elde edilen veritabanındaki bilgilere göre, tüm dünyada 18 yaşından önce evlendirilen kız çocuklarının en düşük olduğu ülke %2'lik oran ile Tunus iken en yüksek olduğu ülke %76'lık bir oran ile Nijer'dir¹⁸¹. Nijer'i, Orta Afrika Cumhuriyeti (%68), Çad (%67), Bangladeş (%59), Mozambik (%53), Kuzey Sudan (%52), Gine (%51), Mali (%50), Somali (%45), Nijerya (%44), Malavi (%42), Nepal (%40) gibi Afrika ülkeleri yine yüksek oranlarla izlemektedir¹⁸².

Güney Asya ülkelerinde de erken yaşta evlilik son derece yaygındır. Öyle ki dünyada gerçekleşen erken yaşta evliliklerin yarısına yakını Güney Asya ülkelerinde, üçte biri ise bu ülkelerden Hindistan'da görülmektedir¹⁸³.

Sonuç olarak, bu bölgelerde dünyanın diğer bölgelerine göre çok yaygın olan erken yaşta evliliklerde, kız çocukları, güvenli cinsel ilişki konusunda etkili ve yeterli bilgi alamadıklarından, erken yaşta gerçekleşen gebeliklerle çok sık karşı karşıya kalmaktadır. Bununla birlikte bu çocuklar, *HIV* de dahil olmak üzere cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara karşı savunmasız bırakılmaktadırlar. Bu çocuklara yönelik olarak, evlendikten sonra hamile kalmaları yönündeki baskı yoğundur ve genellikle halâ kendileri çocukken bir çocuğa bakma sorumluluğu altına girmektedirler. Örneğin Nepal'de, 15 yaşından önce evlenen 20 ila 24 yaşlarındaki kadınların üçte birinden fazlasının üç veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Bu durum yetişkin olarak evlenen kadınların yüzde 1'inde görülmektedir. Erken yaşta evlenen bu çocukların, hamile iken uygun tıbbi bakım almaları daha az mümkün olmaktadır. Bangladeş, Etiyopya, Nepal ve Nijer gibi ülkelerde, yetişkin olarak evlenen kadınların en son bebeklerini bir

¹⁸⁰ Shelly CLARK, "Early Marriage and HIV Risks in Sub-Saharan Africa", **Studies In Family Planning**, Cilt:35, Sayı:3, 2004, s.151,152, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1728-4465.2004.00019.x>, 10.03.20, 11.51, Elvan AYDEMİR, a.g.e., s.28.

¹⁸¹ UNICEF Data: Monitoring The Situation Of Children And Women, **Accelerating Efforts to Eliminate Child Marriage in Africa: 2018 Edition**, New York: Unicef, 2018, s.1, <https://data.unicef.org/resources/child-marriage-in-africa-brochure-2018/>, Erişim Tarihi: 10.03.20.

¹⁸² UNICEF Database Child Marriage, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>, Erişim Tarihi: 13.09.20.

¹⁸³ UNICEF Child Marriage Report, **Ending Child Marriage (Progress And Prospects)**, 2014, s.1, Erişim Tarihi: 10.03.20.

sağlık tesisinde dünyaya getirme oranları, 15 yaşından önce evlenen kadınlara kıyasla en az iki kat daha yüksektir. Bunun sonucu olarak, anne olmak için fiziksel ve ruhsal olarak yeterli erişkinliğe ulaşamamış çocukların hem kendileri hem de bebekleri büyük risk altında kalmaktadır¹⁸⁴.

Son 15 yılda, yaratılmaya çalışılan farkındalık çalışmaları ve projeler ile, Afrika ülkelerinin genelinde, 18 yaşından önce evlenmiş 20-24 yaş arası genç kadınların oranının %38'den %35'e kadar düştüğü görülmüştür. BM Kalkınma Programı'nın, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nde, cinsiyet eşitliği, sosyal, ekonomik ve çevresel kalkınma konusunda yeni bir hedef ölçüdür. Uluslararası toplumun bu Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ni benimsemesi, eşitsizlikle mücadele, barışçıl toplumlar oluşturma, insan haklarını koruma ve gezegeni koruma gibi alanlarda Milenyum Kalkınma Hedefleri'nin tamamlanmamış işini tamamlama konusundaki genişletilmiş taahhüdü temsil etmektedir. Bu anlamda da, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin 5. hedefi olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadın ve kızları güçlendirmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, Afrika ülkelerinin genelinde, 18 yaşından önce evlenmiş veya birliktelik yaşamış 20-24 yaş arası genç kadınların oranındaki yıllık azalışın 2030'a kadar ortalama %27 olması hedeflenmektedir¹⁸⁵.

IV. Türkiye'de Zorla Evlilik

Türkiye'de evlilik türleri son derece çeşitlidir. Bu çeşitlilik, eşlerin birbirlerini bulma ve evlilik sözleşmesini kurma aşamalarındaki yöntemlerinin farklılığından kaynaklanmaktadır. Çalışmanın bu başlığı altında, Türkiye'de en yaygın olarak görülen evlilik türlerinden ve bu türlerdeki zorlama etkeninden bahsedip ardından bu evlilik türlerinin yarattığı sorunlardan bahsedeceğiz.

¹⁸⁴ UNICEF Child Marriage Report, **Ending Child Marriage (Progress And Prospects)**, 2014.

¹⁸⁵ UNICEF Data: Monitoring The Situation Of Children And Women, **Accelerating Efforts to Eliminate Child Marriage in Africa: 2018 Edition**, s.2,3, <https://data.unicef.org/resources/child-marriage-in-africa-brochure-2018/#>, Erişim Tarihi: 10.03.20.

A. Türkiye’de Gerçekleşen Zorla Evlilik Türleri ve Nedenleri

Evlilik türleri toplumdan topluma büyük değişiklik gösterir. Bu değişiklikler tarafların tanış(tırıl)ması aşamasında olduğu kadar, evliliği sürdürme kültüründe de kendinî gösterir. Bulunduğu topluluğun yapısına göre evlilik; cinsel ilişki tabusu, otorite, miras v.b. konularda bazı adetler veya törelere uyum sağlamaktadır¹⁸⁶.

Özellikle geleneksel yapıdaki toplumlarda, evlilik, evlenecek kişilerden ziyade aileleri ilgilendiren bir akrabalık ilişkisi olarak görüldüğünden, evlenmelerde karar organı çoğunlukla aile büyükleridir¹⁸⁷. Bu toplumlarda evlenecek bireylerin evlilikleri üzerinde söz haklarının çok kısıtlı olduğu ya da hiç olmadığı görülür. Geleneksel toplum yapısına sahip Türkiye’de de, evlilik türleri üzerinde aile ve akraba etkisi ile toplum baskısı son derece geniş olduğundan zorla evlilik uygulamaları yaygın olarak görülmektedir. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki, her geleneksel evlenme yönteminin mutlaka bir zorla evlilik olduğu söylenemez. Daha önceki bölümlerde de açıkladığımız üzere, bir evliliğin zorla kurulmuş veya zorla sürdürülüyor sayılması için, taraflardan en az birinin iradesi üzerinde zorlama etkeninin söz konusu olması gerekir. Bu zorlama etkisi, Türkiye’de, tüm diğer geleneksel topluluklara benzer olarak, ahlâk, örf, adet, töre gibi yerleşik ve yazısız hukuk kurallarından kaynaklı olarak genellikle toplum, aile, akrabalar, diğer eş veya eski eş tarafından dayatılmaktadır¹⁸⁸.

1. Taygeldi, Levirat ve Sororat Evlilikler

a. Taygeldi evlilik

Taygeldi türü evlilikler, halk arasında analı-kızlı veya içli-dışlı gibi tabirlerle ifade edilirken¹⁸⁹, öğretide, bir tür berdel çeşidi¹⁹⁰ olarak tanımlandığı da

¹⁸⁶ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.27.

¹⁸⁷ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.29.

¹⁸⁸ Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.116.

¹⁸⁹ Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.117.

¹⁹⁰ Bozkurt GÜVENÇ, “Geleneklerden Kalıntılar: Başlık, Berdel, Kız-Kaçırma, Kuma ve Amca-Kızı Evliliği”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, , Sayı:1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1993, s.45,

görülmektedir. En yaygın olarak ise, ayrı cinsten çocukları olan boşanmış veya eşi ölmüş kişilerin evlenmesi ile meydana gelen evlilik olarak tanımlanmıştır¹⁹¹. Bu evliliklerin kurulabilmesi için birtakım şartların varlığı zorunludur. Bu şartlardan en önemlisi, evlenecek kişilerin çocuklarının da evlenmesi olduğundan; evlenecek kişilerin ilk eşlerinden olan çocuklarının akran, aynı sayıda ve karşı cinsten olmasıdır. Buna şart eşitliği denir. Çocuklar mutlaka birbirleri ile evlilik kurmak zorunda olduklarından, eğer çok küçük yaşta iseler gelecekte gerçekten evlenmek üzere, sembolik olarak evlendirilirler¹⁹². Taygeldi ismi de bu eşitlik durumunu ifade etmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde tay kelimesi, (Farsça, ikinci anlamında) “denk, eşit, eş” olarak tanımlanmaktadır¹⁹³. Taygeldi evlilik de, denk gelen evlilik olarak ifade edilebilir¹⁹⁴. Bu evliliğin ülkemizin belli bölgelerindeki yaygınlığına karşın yoğun olmamasının ve halk tarafından çok bilinmemesinin sebebi de bu denk gelme özelliğinin zorluğudur¹⁹⁵.

Türkiye’de İç Anadolu Bölgesi ve özellikle Nevşehir ili¹⁹⁶ ve çevresinde yaygın olarak görülen bu evlenme türüne, genellikle İslam coğrafyası ülkelerinde rastlanmaktadır¹⁹⁷. Bunun bir sonucu olarak da, toplumun durumu dine uygun bulması ve bu durum hakkında söz etmesini önlemek ayrıca evlenen anne-babanın çocuklarının arasındaki kardeşlik bağını da ortadan kaldırmak için, çocuklar arasında “imam nikâhı kıyma” veya “söz kesme” gibi adetler söz konusudur. Öyle ki, ebeveynleri evlenmeye karar vermiş gençler birbirleri ile evlenmek istemediklerinde, bulunulan köyün hatırı sayılır kimseleri tarafından gençler ikna etmeye çalışılmakta, gençler ikna olmasa da, ileride gerçekten evlenmeyecek olsalar bile, bulunulan küçük çevrede dedikodu olmaması için yine de “imam nikâhı kıyma” veya “söz kesme” gibi yöntemlere başvurulmaktadır¹⁹⁸.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/729/7873>, Erişim Tarihi: 26.01.2021, “İbrahim Yasa’nın bulup adlandırdığı Taygeldi Ailesi, (kız ile erkek evlendikten sonra dul ana ve babalarının evlenmesi) Türk usulü bir berdel çeşitlemesidir.”

¹⁹¹ İbrahim YASA, , “Taygeldi Ailesi (Ayrı Cinsten Çocuklu Dulların Evlenmeleri)”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 2, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 1962, s.309,310, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37465>, Erişim Tarihi: 11.03.20.

¹⁹² İbrahim YASA, **a.g.m.**, s.310.

¹⁹³ <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 11.03.20.

¹⁹⁴ Aynı yönde görüş için, Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.45, Farklı görüş için, İbrahim YASA, **a.g.m.**, s.310, Yazar bu çocuklara “tay” isminin verilmesinin sebebini, bu çocuklardan tarım işlerinde yararlanmak düşüncesine bağlamaktadır.Bu görüşe katılmamız anlamlı ve mümkün görünmemektedir.

¹⁹⁵ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.45.

¹⁹⁶ Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.114,121.

¹⁹⁷ İbrahim YASA, **a.g.m.**, s.307.

¹⁹⁸ İbrahim YASA, **a.g.m.**, s.312,313.

Türkiye’de bu evliliğin görülmesinin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik sebepleri bulunmaktadır¹⁹⁹. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türkiye’de özellikle kırsal bölgelerde eşinden ayrılmış veya eşi ölmüş kimselerin çocukları ile tek başına yaşamaları durumunda, bu kişilere yapılan yakıştırmalar son derece rahatsız edici ve huzursuzluk verici olabilmektedir. Kırsal kesimlerde yaşayan ve eşi ölmüş (özellikle) kadınlar, bu rahatsız hayattan kurtulmak ve huzurla yaşayabilmek için tekrar evlenmeyi tercih etmektedir. Bu evliliklerin de yine eşinden ayrılmış ya da eşi ölmüş ve çocuklu başka bir kişiyle yapılması daha kolay ve denk görülmektedir. Ancak ebeveynleri evleneceğinden aynı eve girecek olan çocuk veya gençler arasında yakıştırmaları ve dedikoduları önlemek ve huzurlu yaşayabilmek için bu çocukların da evlendirilmesi uygun görülmektedir. Hatta çoğunlukla çocukların imam nikâhları anne babalarından önce kıyılmaktadır. Bu vesileyle çocuklar ile ebeveynler arasındaki üvey analık-üvey babalık ilişkisinden kaynaklı sorunların giderileceği de düşünülmektedir²⁰⁰. Bu şekilde bir araya gelen ailenin, çocuklarının gelecekteki düğün, çeyiz gideri gibi masraflarından kurtulduğu ve evlenmeden önce ayrı ayrı masraf yapıp geçinmeye çalışan eşlerin de birlikte çalışıp tek bir hane geçindirerek ev ekonomisi bakımından da avantajlı hâle geldiği; bu nedenlerle Anadolu’da bu evliliğin yaygın görüldüğü düşünülmektedir²⁰¹.

Bu evlilik türünün inceleme alanımıza dahil olmasının en önemli sebebi, ebeveynleri evlenen gençlerin ya da çocukların evlenmeme veya eş seçme özgürlüklerinin ellerinden alınıyor olmasıdır. Özellikle henüz 18 yaşından küçük olan çocuklar bakımından, bu şekilde bir evliliğe mecbur bırakılıyor olmaları, erken yaşta evliliğe zorlanmaları veya evli gibi yaşamaya maruz bırakılıyor olmaları bakımından büyük sakıncalar teşkil etmektedir. Çocuklar bazen haberleri dahi olmadan, kendilerini hiç tanımadıkları bir ailenin içinde ve hiç tanımadıkları biri ile sözlü veya imam nikâhlı olarak bulmakta ve bu konuda seçim ya da red hakkına sahip olmamaktadırlar²⁰². Ayrıca bu çocuklar ev ekonomisine katkı sunmak zorunda bırakıldıklarında, çocuk işçi

¹⁹⁹ Mehmet Serkan DEMİRCİ, **Toplumsal Cinsiyet Açısından Yeniden Evlenmeler: Kadın Ve Erkekler Gözünden Niteliksel Bir İnceleme**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.44,45, <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/2536/9f48c933-2a15-4807-89b0-d13c3e5cc4b0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 30.03.2021.

²⁰⁰ İbrahim YASA, **a.g.m.**, s.311-314.

²⁰¹ İbrahim YASA, **a.g.m.**, s. 315.

²⁰² Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.121.

olarak da sömürülebilecektir. Bunun gibi bazen toplum veya akraba baskısı yüzünden hiç istemedikleri halde “söz olmasın” diye kendilerine yakıştırılan çocuklu kişi ile evlenmek zorunda kalan ebeveynler de; psikolojik, ekonomik ve sosyal baskı ile zorla evlendirilmektedir. Bu anlamda; eşlerin kendilerinin ve ilk eşlerinden olan erişkin çocuklarının tam rızaları ile birbirleri ile evlenmeleri hali dışında -ki bu çok istisnai olacaktır- Taygeldi evlilikler, içinde hem erken yaşta evlilik hem de rıza dışı erişkin evliliği barındıran bir zorla evlilik türü olarak karşımıza çıkacaktır.

b. Levirat evlilik

Levirat evlilik, kadının ölen eşinin erkek kardeşi ile evlenmesi veya evlendirilmesidir²⁰³. Levirat geleneksel toplumlarda yaygın bir uygulamadır²⁰⁴. Antropolojik çalışmalar bu evliliğin Kuzey Amerika, Güney Amerika, Asya, Avustralya, Afrika ile Orta Doğu'daki yaşayan bazı kabilelerde²⁰⁵, Asur, Babil, Hitit ve Hint dünyasında ve özellikle Yahudi ve Türk kültüründe rastlanılan bir gelenek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte ilk dinen kurallaşma örneğinin Yahudilik'te görüldüğü belirlenmiştir²⁰⁶. Başlangıçta İsrailoğulları arasında, örfi bir gelenek olarak uygulanmakta olan levirat, Hz. Musa ile Tesniye kitabına girdikten sonra Yahudiler için bağlayıcı hâle gelmiştir²⁰⁷.

Bu evlilik türüne Türkiye’de töre gücünden kaynaklı uygulanma sıklığından dolayı en çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde rastlanmaktadır²⁰⁸. Her ne

²⁰³ Mazhar BAĞLI, Aysan SEVER, “Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği: Levirat ve Sororat”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, , Cilt: 8 , Sayı: 8, Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayını, 2005, s.2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198141>, Erişim Tarihi: 12.03.20.

²⁰⁴ Dvora E. WEISBER, **Levirate Marriage And The Family In Ancient Judaism**, Lübnan: University Press of New England, 2009, s.5, <https://bir.brandeis.edu/bitstream/handle/10192/26070/Weisberg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 13.03.20.

²⁰⁵ Dvora E. WEISBER, **a.g.e.**, Erişim Tarihi: 13.03.20.

²⁰⁶ Ali Osman KURT, “Yahudilikte Levirat Evlilik: Geleneğin Tutsakettiği Kadınlar”, **International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Sayı: 11/17, Ankara: International Balkan University Yayını, 2016, s.250, https://www.academia.edu/31197284/YAHUD%C4%B0L%C4%B0KTE_LEV%C4%B0RAT_EVL%C4%B0L%C4%B0K_GELENE%C4%9E%C4%B0N_TUTSAK_ETT%C4%B0%C4%9E%C4%B0_KADINLAR, Erişim Tarihi: 12.03.20.

²⁰⁷ Ali Osman KURT, **a.g.m.**, s.251, “Birlikte oturan kardeşlerden biri oğlu olmadan ölürse, ölenin dulu aile dışından biriyle evlenmemeli. Ölenin kardeşi dul kalan kadına gidecek. Onu kendine karı olarak alacak, ona kayınbiraderlik görevini yapacak. Kadının doğuracağı ilk oğul, ölen kardeşin adını sürdürsün. Öyle ki, ölenin adı İsrail’den silinmesin. (Tesniye 25/5-6)”

²⁰⁸ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.51.

kadar Yahudilikte bu tip evlilik için, eşi ölen kadının erkek çocuğu olmaması koşulu aransa da, Türkiye’de böyle bir kurala rastlanmamaktadır. Bununla beraber, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde eşi ölen kadın, ölen kocasının ağabeyi ile evlenemez, ancak kocasından küçük olan kayınbiraderi ile evlenebilir. Bunun nedeni olarak gelinin geldiği evde büyük kayınbiraderlerine “ağabey” diye seslenmesi fakat küçüklerine adı ile hitap etmiş olmasıdır. İnanca göre bir kere “ağabey” denilen kayınbirader ile artık nikâh düşmez. Ancak batı bölgelerimizdeki örneklerde bu tür bir ayırım bulunmamaktadır²⁰⁹. Ölen kardeşin bekar erkek kardeşi yok ise ölen kardeşin karısına evli olan erkek kardeşin ikinci eşi olarak²¹⁰ bir evlilik yaptırılmaktadır. Ölen eşin hiç erkek kardeşi yoksa da, yeğenleri ya da yakın erkek akrabalarından birisi ölen eşin karısı ile evlendirilmek üzere tercih edilmektedir²¹¹.

Bu evlilik türünün yaygınlığının nedenlerinden en önemlisi, geleneksel toplumlarda, kadının bir kez evlenerek bir aileye girdikten sonra o aileye ait kabul edilmesi ve kimliğinin de ancak o aile ile varlık kazanmasıdır²¹². Bu nedenle eşi öldükten sonra kopuk, tek ve eşsiz kalmak yerine kayınbiraderiyle evlendirilerek kadın, aileye tekrar bağlanmaktadır. Bu vesileyle dışarıdan biriyle evlenmesi engellenmiş olmakta ve namus kavramı ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bundan başka önemli nedenler olarak, evlenilen kayınbirader, eşi ölen kadının çocukları bakımından hem üvey baba hem de amca konumunda olduğundan; çocukların babasızlık güçlüğü çekmemesi, taşınır ve taşınmaz malların bölünmeyecek olması, aile içi sırların ortaya çıkmaması, büyükbabanın aile üzerindeki otoritesinin ve denetim gücünün devam etmesi de sayılabilecektir²¹³.

Antik dönemlerdeki ataerkil topluluklarda ise levirat evliliğın esas işlevi, eşi ölmüş evli olmayan güçlü ve zengin kadınların sahip oldukları maddi imkânlar ve konumları ortadan kaldırılarak ya da zayıflatılarak erkeklerin gücünü korumaya

²⁰⁹ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.51.

²¹⁰ Mahmut TEZCAN, “Kırsal Topluluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin İşlevsel Çözümlemesi”, **Aile Yazıları-4, Evlilik Kurumu ve İlişkileri**, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1991, s.28,29, <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5642>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

²¹¹ Lütfi SEZEN, **a.g.m.**, s.189.

²¹² Mazhar BAĞLI / Aysan SEVER, **a.g.m.**, s.5.

²¹³ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.51, s.80, “İzmir’in İncelik Köyü’nden Ali Osman’ın annesi, kocasının ölümünden sonra, (eşinin ağabeyi) kayınbiraderi Recep Özder’le evlenmiştir.”

çalışmaktı. Böylece erkek egemen yapının da korunması amaçlanmaktaydı²¹⁴. Bugünkü levirat evliliklerde de dolaylı yolla varılmaya çalışılan amacın bu olduğu söylenebilir. Nitekim eşi ölen kadının yalnız başına yaşamını idame ettirerek kendi ayakları üzerinde durması veya istediği başka bir kişiyle yeni bir hayat kurması engellenerek, kayınpeder veya kayınbirader boyunduruğu altında, hayatına devam etmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Bu evlilik türünün araştırma konumuza dahil olmasının sebebi, eşi ölen kadının, eşinin ailesi, akrabaları veya toplum tarafından, töre²¹⁵, gelenek gibi sebeplerle kayınbiraderi ile evlenmeye mecbur edilerek, evlenmeme veya istediği kişiyle evlenme hakkının elinden alınmasıdır. Öyle ki kadınlar, ellerinden çocukları alınarak, aileden birileri tarafından takibe alınarak, psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddet uygulanarak bu evliliklere mecbur bırakılmaktadır. Kimi zaman ölen erkek kardeşinin eşiyle evlenmek istemeyen erkekler de bu duruma karşı çıkmaya çalışsa da, sonuç olarak özellikle töre, aile gelenekleri ve toplum baskısı daha güçlü olmaktadır²¹⁶. Yapılan saha araştırmalarında, eğitim durumu ve gelir düzeyi düşük kişilerin bu evliliklere çok daha fazla maruz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle, ülkemizde bu zorla evlilik türünün yaygınlığında, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapının, bir anlamda da gelişmişlik düzeyinin etkisinin büyük olduğu tespit edilmiştir²¹⁷.

c. Sororat Evlilik

Eşi ölen erkeğin, ölen eşinin ergen kız kardeşi ile evlenmesi şeklinde gerçekleşen evliliktir. Bu evlilik türü ülkemizin bazı bölgelerinde baldıza kız kardeş gözüyle bakıldığından yasaklanmış olsa da, birçok yörede de karşımıza çıkmaktadır²¹⁸. Batı Avusturalya'da yaşayan bazı toplumlarda da yaygın olan bu evliliğin ülkemizde uygulanmasının en temel nedeninin annesiz kalan çocuklara

²¹⁴ Martin LOCKSHIN, "Levirate Marriage: The Limits of the Law", **Jewish Orthodox Feminist Alliance Journal**, Sayı:6, New York: Jofa Press, 2007, s.18, https://www.academia.edu/38338816/Martin_I._Lockshin_Levirate_Marriage_The_Limits_of_the_Law_JOFA_Journal_6_4_Summer_2007_18-19, Erişim Tarihi: 13.03.20.

²¹⁵ Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.126.

²¹⁶ Mahmut TEZCAN, **a.g.m.**, s.28.

²¹⁷ Mazhar BAĞLI, Aysan SEVER, **a.g.m.**, s.13.

²¹⁸ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.50.

en iyi şekilde bakacak olan kişinin teyzeleri olması inancının olduğu düşünülmektedir²¹⁹. Bu evlilik türündeki amaçlardan bir diğeri de, bir kez evlilikle aileler arasında kurulmuş olan akrabalık ilişkisinin devamını sağlamak olacaktır. Zira geleneksel toplumlarda yapılan evliliklerde, önceki kısımlarda da üzerinde durduğumuz gibi, evliliğin, bireysel işlevinden çok toplumsal işlevi ön planda olduğundan bu evliliklerde ailelerin kararı esas teşkil etmektedir²²⁰. Nitekim sororat evliliklere aralarında hiç bağ olmadan kurulan evliliklerden farklı²²¹ olarak bir fedakârlık evliliği²²² gözüyle bakıldığı da söylenebilecektir.

Ülkemizde özellikle Mardin ili ve çevresinde²²³ yaygın olarak görülen, bu evlilik türünün araştırma konumuza dahil olmasının sebebi de, kız kardeşi ölen kadının, yiğenlerine bakmak ve aile bağlarının kopmasını önlemek maksadıyla, eniştesiyle evlendirilmesidir. Aileler tarafından verilen bir kararla evlendirilen tarafların, bu evliliğe dair bir rızalarının olup olmadığı önemsenmeksizin, taraflar evliliğe mecbur bırakılmaktadır. Bu yönüyle sororat evlilikler de, Türk kültüründe örneklerine rastlanan zorla evlilik türlerindendir.

2. Berdel Evliliği

Berdel evliliği, hem kızı hem oğlu olan iki ailenin karşılıklı olarak çocuklarını birbirleriyle evlendirmeleridir. Bu evlilik türü evlenecek iki erkeğin evlilik çağındaki kız kardeşlerini birbirleri ile evlendirmeleri şeklinde de gerçekleşebilir²²⁴. Ülkemizde özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde²²⁵ görülen bu evlilik aslen ekonomik sebeplerden ileri gelmektedir. Öyle ki, ülkemizde bu evliliğin yaygın olarak görüldüğü bölgelerde başlık parası

²¹⁹ Lütfi SEZEN, **a.g.m.**, s.190.

²²⁰ Mazhar BAĞLI, Aysan SEVER, **a.g.m.**, s.2.

²²¹ Mahmut TEZCAN, **a.g.m.**, s.28.

²²² Mazhar BAĞLI, Aysan SEVER, **a.g.m.**, s.5.

²²³ Hüseyin GÜNEN, Tuğça POYRAZ TACOĞLU, “Mardin’de Gerçekleştirilen Tercihli ve Geleneksel Evliliklerin Nedenleri ve Evliliğe Karar Verme Süreci”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı:26, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını, 2017, s.198, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/582269>, Erişim Tarihi: 13.03.20.

²²⁴ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, İstanbul: Beşir Kitabevi, 2008, s.166.

²²⁵ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, Editör Mustafa TURĞUT, Semiha FEYZİOĞLU, İstanbul: Çizge Tanıtım ve Kırtasiye Ltd. Şti Yayını, 2014, s.202, 2011 yılında yapılan ankete göre Türkiye genelinde yapılan evliliklerin %0,3’ü oranındadır, <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/67-turkiye-aile-yapisi-arastirmasi-2013-tespitler-oneriler.pdf>, Erişim Tarihi:26.03.20.

yoluyla evliliğe²²⁶ çok sık rastlanmaktadır. Hatta dünyada²²⁷ ve Türkiye’de²²⁸ bazı bölgelerde başlık parasını bir gelir olarak gören aileler, üzerlerindeki ekonomik yükü hafifletmek ve aileye gelir getirmek için, kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedirler²²⁹. Bu noktada başlık parasından kaçabilmenin toplum tarafından kabul edilebilen yolu ancak akraba evliliklerinde ve berdelde mümkündür. Berdel türü evliliğin en önemli etkisi, başlık parası başta olmak üzere, evliliğin maddi yükünü hafifletmesi²³⁰ şeklinde gösterilebilir. Bu yönden bakıldığında, toplumun kendi kendine ürettiği başlık uygulamasının zaman ilerledikçe büyük bir soruna evrilmesi sonucu ortaya çıkan çözüm ihtiyacı ile başka büyük bir sorun olan berdeli ortaya çıkardığı belirtilebilir²³¹. Ayrıca Mardin yöresinde ıkyada adıyla da bilinen bu evliliğin, akrabalık ilişkilerini güçlendirmek amacıyla eş zamanlı olmadan yapıldığı da görülmektedir²³².

Berdel türü evliliğe dünyanın başka bölgelerinde de rastlanabilmektedir. Kıta Avustralyası’ndaki Kariya yerlilerinde, ergenlik çağındaki bir erkeğin bir kız kardeşi varsa, akrabalık derecesi yeterince uzak olduğu müddetçe kız kardeşi olan başka bir erkeği bularak, kendi kız kardeşini karşılığında o kişinin kız kardeşiyle evlenmeyi teklif edebilmektedir²³³. Bununla birlikte, Afganistan ve özellikle Pakistan’ın kırsal bölgelerinde de, *watta satta*²³⁴ denilen yöntemle ailevi bağları güçlendirmek için kızları aileler arasında değiştirme yaygın bir yoldur.

²²⁶ Lütfi SEZEN, **a.g.m.**, s.187, Başlık parası, Anadolu’da yaygın olarak görülen bir uygulama olarak evlenecek gençlerden erkek tarafının kız tarafına ödediği paradır. Başlık sadece para şeklinde de olmaz; altın, canlı hayvan, ev, arazi v.b. toprak şeklinde de olabilir. Yazarın katıldığımız görüşüne göre başlık parası, kadını bir birey olarak görmekten ziyade alınıp satılabilen bir mal olarak gören zihniyetin ürünü olması sebebiyle, son derece ilkel bir gelenektir. Başlık parasından kaçmak için kız kaçırımlar yaygınlaşmakta ve bu olaylar sonucu kan davaları dahi gündeme gelebilmektedir.

²²⁷ Juliette MYERS, Rowan HARVEY, **Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls’ Education**, 2011, s.8, <https://plan-uk.org/file/breaking-vows-efm-3462225pdf/download?token=RIE5iobL>, Erişim Tarihi:24.03.20.

²²⁸ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler, a.g.e.**, s.138 v.d. Eğitim düzeyi ile sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyi başlık parası uygulamasının yaygınlığını etkilemektedir. “Sosyo-ekonomik statü düzeyi daha düşük olan en alt sınıfta başlık parası verilmesi %30 oranında görülürken en üst sosyo-ekonomik statü grubunda bu oran %2 olarak belirlenmiştir.”

²²⁹ TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyon Raporu, 2010, s.13, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2088>, 23.03.20.

²³⁰ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.43.

²³¹ Çiğdem AKYÜZ, “Berdel Evliliği Üzerine Kalitatif Bir Araştırma Mardin Örneği”, **Folklor Akademi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, İstanbul: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Derneği Yayını, 2018, s.22.

²³² Hüseyin GÜNEN, Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.197 ve 220.

²³³ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.44.

²³⁴ Juliette MYERS, Rowan HARVEY, **a.g.e.**, s.8.

Türkiye’deki berdel geleneğine benzer şekilde burada da kızlara gittikleri ailede iyi davranılması karşılıklılık esasına bağlıdır²³⁵.

Bu evlilik türünün araştırma konumuza dahil olmasının sebebi ise, genellikle çiftlerden biri için varılan karara diğerinin de uymak zorunda kalması veya birbirlerinin erkek kardeşleriyle evlendirilen kızların bu evliliklere dair hiçbir fikir ve rızaları olmamasıdır. Çünkü bu evliliklerin önemli bir kısmı da, aileler arasında meydana gelen çatışmaların veya uyuşmazlıkların, töreden kaynaklı sorunların çözümlenebilmesi amacıyla yapılmaktadır²³⁶. Sorunların çözümü olarak görülen bu zorla evlilik yöntemi, yalnızca evlendirme aşamasındaki zorlama ile sınırlı kalmayıp, evlendikten sonra karşılaşılan sorunlarla mücadeleyi de zorlaştırmaktadır. Taraflar, mutsuz ve sorunlu evliliklerini sonlandırmalarının aileler arası büyük çatışmaların alevlenmesine veya akrabalar arası yeni sorunların başlamasına neden olacağını bildiklerinden, içinde bulundukları duruma boyun eğmektedirler²³⁷. Bazen çiftlerden biri, sırf evliliği mutlu ve yolunda giden diğer çiftin evliliği bozulmasın diye, mutsuz evliliğini mecburen sürdürmektedir²³⁸. Zira evliliklerden birinin devamı, diğerinin devamına bağlıdır²³⁹. Bu nedenle berdel evliliklerde hem kurulma aşamasında hem de evliliğin sürdürülmesinde zorlama faktörüne oldukça sık rastlanılmaktadır²⁴⁰.

²³⁵ Hanan G. JACOBY, Ghazala MANSURI, **Watta Satta: Bride Exchange and Women’s Welfare in Rural Pakistan**, The World Bank Data, Washington: Development Research Group, 2008, s.1, http://siteresources.worldbank.org/INTIE/Resources/475495-1200593174388/WattaSatta_Jan08.pdf, Erişim Tarihi: 24.03.20.

²³⁶ Meryem BULUT, “Mardin’de Evlilikler”, **Folklor/Edebiyat Dergisi**, Sayı:66, Lefkoşa: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayını, 2011, s.71, Bu evliliklere bir örnek olarak bir adamla kaçması üzerine kız kardeşini öldürmekle görevlendirilen bir erkek, kız kardeşini öldüremediği ve kaçtığı adamdan da ayrılmaya ikna edemediğinden; kendi sevdiğinden ayrılarak kız kardeşinin kaçtığı adamın kız kardeşi ile evlenmek zorunda kalmıştır. Bu vesileyle hem kardeşini öldürmekten kurtulmuş hem de bunu kan davası gibi sorunların çıkmasını engellemek için bir yöntem olarak görmüştür.

²³⁷ Meryem BULUT, **a.g.m.**, s.71.

²³⁸ Şebnem ERAŞ, **Hukuk Antropolojisi Açısından Töreye Dayalı Evlilik Türleri ve Berdel Uygulamaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s.68, “*Besra istemediği halde, 15 yıl evliliğini yürütmüş. Berdel’in diğer gelini Sultan Öz, ‘Besra bizim evliliğimiz zarar görmesin diye buna katlandı, bize hiçbir şey söylemedi’ diyor.*”, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim Tarihi: 23.03.20.

²³⁹ Şebnem ERAŞ, **a.g.t.**, s.57, “*Berdel evliliğinde, bu denetim kurulan iki evlilik arasında karşılıklı işleyen bir mekanizma ile gerçekleşmektedir. Birbirine dünürlük ve kardeşlik ilişkisi ile bağlı olarak kurulan iki evliliğin devamlılığı da birbirine bağlıdır.*”, s.68, “*Berdel ile kurulan evliliklerden biri bozulursa, töre kurallarına göre, diğer çiftin de boşanması gerekmektedir.*”

²⁴⁰ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, **a.g.e.**, s.202, 2011 yılında yapılan ankete göre, berdel yoluyla evlenenlerin, % 84,5’luk kısmının evliliği halen devam etmekte, yalnızca % 7,6’sı boşanabilmektedir.

3. Beşik Kertme Evliliği

Beşik kertme evliliği, ileride evlendirilmesi istenen bebeklerin, beşiklerine kertik (işaret) atılarak aileler arasında nişanlandırılmasıdır. Ülkemizin pek çok bölgesinde görülmüş ve halâ kısmen görülmekte olan bu evlilik biçiminin tarihinin çok eski olduğu düşünülmektedir²⁴¹. Bu evliliğin yapılma nedeninin temelde, yakın dostluk bağı olan ailelerin birbirleri ile akrabalık kurmak istemesi ya da zaten ekonomik veya başka yönden kurulmuş olan iyi ilişkilerin pekiştirilerek devamının getirilmesi olduğu tespit edilmiştir. Demografik dengesizlikler, namus algısı, akrabalık gibi nedenler de beşik kertmesi sebebi olarak gösterilmektedir²⁴². Bu nedenlerle çocuklar, ergin yaşa geldiklerinde evlendirilmek üzere, daha bebek/çocuk iken kendi istemlerinin dışında nişanlandırılmakta, aileler ileride kurulacak bu evlilik için birbirlerine söz vermektedirler²⁴³. Temelinde sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel nedenler yatan bu evlilik türüne Hindistan ve Avustralya’da da rastlanıldığı söylenmektedir²⁴⁴.

Daha kendilerini bilmez iken bir evlilik yoluna sokulan çocuklar arasında ilerleyen zamanlarda uyuşmazlıklar meydana gelerek beşik kertliği bozulabilecekse de²⁴⁵, bu durum çoğunlukla ayıp karşılanır ve ailelerin anlaşması devam ediyorsa çocuklar bu evliliğe zorlanabileceklerdir. Birbirleriyle evlenmek istemeyen gençlerin aileleri tarafından henüz bebek iken kesilen nişanları, onları bir evliliğe mecbur bırakabilecektir. Bu nedenle bu evlilik türü de içinde zorlama etkeni bulunduğu -ki çoğunlukla güçlü bir zorlama söz konusudur- zorla evliliktir.

²⁴¹ Mahmut TEZCAN, “Beşik Kertme Nişanı Geleneği ve Çayırbağı Köyü Uygulaması”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:1, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 1980, s.241, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auwebfd/issue/48619/617748>, Erişim Tarihi: 19.03.2020, “Tarihçilerimiz bu geleneğin Oğuzlar’da yer aldığını belirtmektedirler. Oğuzlar, küçük çocuklarını nişanlarken sadakat işareti olarak çocukların beşiklerinin bir yerlerini kertmediktedirler.”

²⁴² Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, İstanbul: Beşir Kitabevi, 2008, s.130 v.d.

²⁴³ Sedat Veyis ÖRNEK, **Türk Halk Bilimi**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 2000, s.187.

²⁴⁴ Sedat Veyis ÖRNEK, **a.g.e.**, s.187.

²⁴⁵ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, s.131, Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.42.

4. Kız Kaçırarak Evlenme

Kız kaçırarak evlenme iki şekilde olabilir. Bunlardan ilki ‘kaçışma’²⁴⁶ olarak da adlandırılan birbiriyle evlenmek isteyen gençlerin, aileleri tarafından anlaşmaya varılamaması veya bu evliliğin uygun görülmemesi üzerine, ortak kararları ile kaçarak cinsel ilişkiye girmeleri ve böylece aileleri evliliğe mecbur bırakmalarıdır ki²⁴⁷ burada bir zorla evlilik söz konusu değildir. Burada, ailelerin evliliği istememesi, kızın ailesinden olumsuz cevap alma korkusu veya başlık parasını bulamama gibi engelleri aşmaya çalışan ve birbirleriyle evlenmek isteyen gençlerin, rızaya dayalı bir evliliği söz konusu olur²⁴⁸.

Bir diğer kız kaçırarak evlenme türü vardır ki, bu kızın istemediği biri tarafından, zorla kaçırılmasıdır. Bu durumda erkek, arkadaşlarından veya yakın çevresinden aldığı yardımla²⁴⁹ kızın ailesinin evinden alıp zorla bir yere götürerek onu evliliğe zorlamak üzere bazen eziyet boyutuna varan fiziksel, ruhsal, cinsel veya psikolojik şiddete maruz bırakmaktadır. İşte bu noktada bir zorlama faktörü söz konusu olduğundan zorla evlilik meydana gelmektedir. Kız kaçırma şeklinde tabir edilen kişinin bulunduğu yerden zorla çıkarılarak alıkonulması, TCK m.109’daki kişiyi hürriyetinden yoksun kılma²⁵⁰ suçunu meydana getirir de, bu

²⁴⁶ Mahmut TEZCAN, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi (Aile ve Toplum Dergisi)**, “Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi”, Cilt:6 Sayı:6, Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayını, 2003, s.3, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198168>, Erişim Tarihi: 19.03.20.

²⁴⁷ Bozkurt GÜVENÇ, **a.g.m.**, s.46.

²⁴⁸ Hüseyin GÜNEN, Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.200.

²⁴⁹ Lütfi SEZEN, **a.g.m.**, s.187.

²⁵⁰ “Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma

Madde 109- (1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(3) Bu suçun; a) Silahla, b) Birden fazla kişi tarafından birlikte, c) Kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, d) Kamu görevinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, e) Üstsoy, altsoy veya eşe karşı, f) Çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, İşlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza bir kat artırılır.

(4) Bu suçun mağdurun ekonomik bakımdan önemli bir kaybına neden olması halinde, ayrıca bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(5) Suçun cinsel amaçla işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek cezalar yarı oranında artırılır.

(6) Bu suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.” <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, Erişim Tarihi: 23.03.20.

suç tipinde evlenme saikine yer verilmemektedir. Bu nedenle evlenme maksadıyla kaçırımlarda bu suç tipinin yeterli olup olmayacağı ilerleyen aşamalarda ayrıca değerlendirilecektir²⁵¹.

Bu evlenme türünün taraflar arası ister anlaşmalı ister anlaşmasız olsun, başlık parasından kaçma, düğün giderlerinden kaçma, geçim sıkıntısı gibi ekonomik, aile içi veya aileler arası geçimsizlik, toplum tarafından teşvik gibi toplumsal, yalnızca evlilik ile meşru kılınan cinsel ihtiyaçların giderilmesi gibi biyolojik nedenleri mevcuttur²⁵². Çoğunlukla Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaygın olarak görülen bu evlilik türüne, eskisi kadar sık olmasa da günümüzde de rastlanılmaktadır.

5. Kan Davası Sonlandırma Amacıyla Evlilik (Kan Bedeli)

Kan bedeli, öldürülen kişinin karşılığında para, altın, ev, tarla v.b. verilmesi anlamına gelmektedir. Bazen bunların yanında, aile bedel olarak husumetli olunan aileden biriyle evlendirilmek üzere kızlarını da teklif ederler²⁵³. Bu durumda kan bedeli evliliği, aralarında kan davası olan iki ailenin, bu husumeti sonlandırıp barışı sağlamak amacıyla çocuklarını evlendirmeleri şeklinde gerçekleşmektedir²⁵⁴. Bu vesileyle taraflar arasında kan bağına dayalı bir ilişki kurulacağından, uyuşmazlık karşılıklı olarak sona erdirilmek zorunda kalacaktır. Fakat kan davasının, para veya evlilik yoluyla sonlandırılmaya çalışılması geçici bir süre barış getirirse de, genellikle kalıcı bir uzlaşma sağlayamamaktadır. Çünkü kan gütme saikinin sosyo-psikolojik nedenleri, para veya evlilik ile kaldırılabilir kadar basit nedenler değildir²⁵⁵ ve çıkan bir anlaşmazlıkla yıllar sonra tekrar alevlenebildiği görülebilmektedir²⁵⁶.

²⁵¹ Bakınız s.79 v.d.

²⁵² Mahmut TEZCAN, “Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi”, s.4,5.

²⁵³ TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyon Raporu, s.15, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf, Erişim Tarihi: 30.03.2021.

²⁵⁴ Hüseyin GÜNEN, Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.119.

²⁵⁵ Şebnem ERAŞ, **a.g.t.**, s.67.

²⁵⁶ Artun ÜNSAL, **Kan Davası**, Yapı Kredi Yayınları, 1995, İstanbul, s.132, “*Olay 17 yıl öncesine uzanıyordu. O tarihte kadının müstakbel kocasının kardeşi, kadının kardeşi tarafından öldürülmüş ve düşman aileler arasında barışı sağlamak için bu evlilik kararlaştırılmıştı. İki tarafı da sakinleştirmeyi amaçlayan bu evlilikten, bir oğul doğacaktı. Aradan yıllar geçer. Oğlunun 16. doğumgünü kutlamak için evinde bir ziyafet veren baba, karısının akrabalarını da çağırır... Oysa, aileler arasında yıllar önce sağlanan barışı, artık bozmaya karar veren baba ve oğul, geçmişteki kurbanın öcünü almak için pus*

Kan davası gütme, genellikle kırsal bölgelerde ve özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde görüldüğünden bu evlenme türüne de çoğunlukla bu bölgelerde rastlanmaktadır²⁵⁷. Ancak kan davası sorunu, farklı biçim ve yoğunlukta ülkemizin her yerinde karşımıza çıkabilmektedir²⁵⁸; kan bedeli evliliğine de çoğunlukla kırsallarda olmak üzere batı bölgelerde de rastlanmaktadır. Dünyada da örneğin Pakistan'ın kırsal bölgelerinde *vani* veya *swara* adı ile, kızların bir aile, kabile veya klana bir diğeri tarafından yapılan yanlış bir şey için yatıştırma veya tazminat olarak sunulması şeklinde bir evlilik türüyle karşılaşmaktadır²⁵⁹. Bu evlilik türünde kızlar, kan davasını çözmek için karşılıklı veya tek taraflı olarak evlendirilmektedir. Bazı yazarlar bu tip evliliği, islami bir ritüel olarak tanımlamaktadır²⁶⁰.

Bu evliliği de çalışmamıza konu etmemizin sebebi, sırf aileler veya aşiretler arası sorunları giderebilmek üzere, kişilerin, bir alışveriş aracı olarak kullanılıp, istemedikleri evliliklere ve bu evliliklerin sürdürülmesine mecbur bırakılmasıdır.

6. Görücü Usulü Evlilik

Görücü, genellikle kırsal bölgelerde, evlenmek isteyen gençler ve aileleri arasında, tanışma ve evliliğin gerçekleşmesi maksadıyla ilişki kuran aracı kişidir. Bu kişi, tarafların evlerine giderek haber götürür, birbirine uygun olduğu düşünülen kişiler arasında iletişimi sağlar. Görücü aracılığıyla evlilik gerçekleşirse, görücü bu işi karşılığında her iki taraftan da çeşitli armağanlar kabul eder²⁶¹. Görücü usulü evliliklerin günümüzde çoğunlukla, arada bu anlamda bir

kurmuşlardır... Kadın büyük bir şok içinde, ölümlerden birinin tüfeğini kapar ve içgüdüsel olarak, vücudunu siper ettiği silahsız ağabeyini öldürmek için yaklaşmakta olan kocasına ve oğluna doğrultur... Sonunda, oğul anasından ona zarar gelmeyeceğine güvenerek yaklaşmaya başlar. Ama yanılır, annesi gözünü kırpmadan ateş eder. Oğul yere serilirken, annesi kaçma fırsatı bulacaktır."

²⁵⁷ Hüseyin GÜNEN, Tuğça POYRAZ TACOĞLU, **a.g.m.**, s.119.

²⁵⁸ Şebnem ERAŞ, **a.g.t.**, s.65.

²⁵⁹ Juliette MYERS, Rowan HARVEY, **a.g.e.**, s.8.

²⁶⁰ Arshad MUNIR, Naseem AKHTAR, "A Social Custom "Vani": Introduction And Critical Analysis", **VFAST Transactions on Education and Social Sciences**, Sayı:3, No:2, E-dergi: VFAST Research Platform s.11, https://www.researchgate.net/publication/271523826_A_SOCIAL_CUSTOM_VANI_INTRODUCTI_ON_AND_CRITICAL_ANALYSIS, Erişim Tarihi: 13.09.20.

²⁶¹ Ali Rıza BALAMAN, **a.g.e.**, s.58.

görücü olmaksızın, arkadaş veya akraba aracılığıyla yapıldığı da görülmektedir. Açıkçası bu tür evlilik aracılığı, yalnızca tarafların birbirleri ile tanış edilmesi veya tanışmaya ortam sağlanması şeklinde gerçekleştiğinde önceki bölümlerde izah edilmeye çalışıldığı üzere zorlama unsuru bulunmadığından zorla evlilikten söz edilemez.

Daha önce kabaca açıklandığı üzere, görücü usulü evlilik ile düzenlenmiş evlilik birbirinden farklıdır. Görücü usulü evlilikte genellikle tarafların bu evliliği reddetme hakkı yoktur, aksine taraflar görücü tarafından ayarlanarak aileleri tarafından uygun bulunan bu evliliğe katlanmak zorundadırlar. Zira görücü usulü evliliklerin yaygın görüldüğü, geleneksel türde ilişkilerin yaygın olduğu toplumlarda kişiler, genellikle kendi kararlarını verme özgürlüğüne sahip değildirler²⁶². Toplumun onlara işaret ettiği normlara uygun hareket etmek durumunda kalırlar²⁶³. Bu nedenle görücü usulü evliliklerde önemli olan ailelerin rızasıdır ve tarafların özgür iradeleri olmadığında bu bir zorla evliliktir. Düzenlenmiş evliliklerde ise evlenecekler dışında kişiler, özellikle ebeveynler tarafından eşler belirlense de, bu durumda birbirine uygun görülen kişiler bu evliliği reddetme veya kabul etmede özgürdürler. Yani bir düzenlenmiş evliliğin zorla evlilikten farkı, tarafların bu evliliğe ‘hayır’ deme hakkının olmasıdır²⁶⁴. Ancak gözden kaçırılmamalıdır ki, tarafların bu özgürlüğü, baskı, şiddet, tehdit gibi herhangi bir zorlama faktörü ile etkilendiği anda, düzenlenmiş evlilik zorla evliliğe dönüşecektir²⁶⁵. Nitekim, bir görücü usulü evliliğin düzenlenmiş evlilik sayılabilmesi, tarafların bu evlilikte rızalarının dinlenip dinlenmemesine bağlıdır. Eğer görücü usulü evlilik, tarafların rızasına bağlı olarak gerçekleştirilmiyorsa, zorla evliliktir ve düzenlenmiş evlilik olamaz.

Türkiye’de görücü usulü evlilik sık olarak görülmekle birlikte, yaygınlığı her geçen gün azalmaktadır. Bu durum eğitim düzeyindeki artış ve toplumdaki bilinç düzeyi ile ilişkilendirilebilir. Örneğin, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar

²⁶² Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, s.121.

²⁶³ Mazhar BAĞLI, Aysan SEVER, **a.g.m.**, s.10.

²⁶⁴ Geetanjali GANGOLI, Khatidja CHANTLER, Marianne HESTER, Ann SINGLETON, **a.g.e.**, s.49.

²⁶⁵ Emma PSAILA, Vanessa LEIGH, Marilena VERBARI, Sara FIORENTINI, Virginia Dalla POZZA, Ana GOMEZ, **a.g.e.**, s.15.

Bakanlığı²⁶⁶, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Türkiye Aile Yapısı Araştırması-Tespitler Öneriler adlı çalışma kapsamında 2011 yılında yapılan bir ankette, katılımcılara evlilik kararını nasıl aldıklarına yönelik çoktan seçmeli bir soru yöneltilmiştir. Bu ankete göre, bir yükseköğrenim kurumundan mezun olanların %78'i kendi seçimi ve ailesinin rızası ile evlenirken lisans mezunlarında bu oran %79, lisansüstü mezunlarda ise %84'tür. Yükseköğrenim mezunlarından, kendi görüşü sorulmadan, ailesinin kararı ya da görücü usulü ile evlenenlerin oranı ise %1 olup eğitimli olmayanların ise %23'ü bu şekilde evlenmiştir²⁶⁷. Nitekim eğitim düzeyi arttıkça kişilerin kendi seçim ve kararlarıyla evlenme oranları da artmakta, eğitim düzeyi düştükçe kişilerin kendi kararları ve rızaları dışında, görücü usulü ile evlenme oranları artış göstermektedir. Aynı şekilde eğitim düzeyindeki artışla orantılı olarak görücü usulü evliliklerin oranı 2011 yılında (% 51,3) yapılan ankette, 2006 yılında (% 60,9) yapılan ankete göre belirgin azalış göstermiştir²⁶⁸.

Görücü usulü evlilikler Türkiye'de, en yüksek oranda Doğu, Güneydoğu ve Kuzeydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde görülmekle, en az Marmara bölgesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada görücü usulü ile evliliklerin sosyo-ekonomik düzeyi düşük alt gruplarda daha sık görüldüğüne de dikkat çekmek gerekecektir²⁶⁹. Görücü usulü evliliklerde içinde bulundurduğu zorlama faktörü bakımından inceleme alanımıza girmektedir.

²⁶⁶ Bakanlığın çalışma yapıldığı dönemdeki adı kullanılmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ismi 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kullanılmaya başlanılmıştır. 21 Nisan 2021'de 31461 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının kurulmasıyla bu bakanlığın adı "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

²⁶⁷ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, s.125,126, <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/67-turkiye-aile-yapisi-arastirmasi-2013-tespitler-oneriler.pdf>, Erişim Tarihi:26.03.20.

²⁶⁸ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, a.g.e., s.125.

²⁶⁹ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, a.g.e., s.127.

7. Erken Yaşta Evlilik / Çocukların Evlendirilmesi

Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 124. maddesine göre;

“Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez.” Bu nedenle Türkiye’de genel kural olarak 17 yaşını doldurup 18 yaşından gün almayanların evlenmesi yasaktır.

“Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verilebilir.” Bunun anlamı, 16 yaşını doldurmamış çocukların evlenmesi her halde yasakken, 16 yaşını doldurup 17 yaşından gün almış olanların evlenmesine, olağanüstü durumlarda ve pek önemli sebep varsa, hakim kararıyla izin verilebilir. Burada tartışılması gereken olağanüstü hâl ve pek önemli sebebin ne olduğudur. Öğretide, *“kadının evlilik dışı gebe kalması, ana babasını kaybetmesi sebebiyle evsiz yurtsuz kalması, nişanlılardan birinin ölüm tehlikesi içinde olması, kızın kaçırılması veya ırzına geçilmesi, seksüel nevrasteni hastalığı ve karı koca gibi yaşama, kızın daha erken yaşta evlenmeyi kabul eden bir ülkeye gelin gitmesi”*²⁷⁰ gibi sebepler olağanüstü hal ve pek önemli sebep olarak gösterilmektedir. Ayrıca öğretide bir görüşe göre de tüm şekli şartlar gerçekleşmiş olsa bile, hakim tarafından evliliğe karar verilebilmesinde, küçüğün evliliğe uygun olgunlukta olduğuna dair tereddüt varsa tespiti için hakimın uzman raporu alması gerekmektedir²⁷¹.

Bu medeni hukuk kuralları, genel ve asgari bir koruma sağlıyor denilebilse de, ülkemizde çocukların evlendirilmesi, çoğunlukla resmi nikâh kıyılmadan gerçekleştirildiğinden, çok daha erken yaştaki mağdurlarla karşı karşıya kalınmaktadır²⁷². En son 2011 yılında T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,

²⁷⁰ Özlem TÜZÜNER, “On Altı Yaşını Doldurmuş Kişinin Evlenmesine İzin Verilmesi”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:11, Sayı:1, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2012, s.14, <https://www.jurix.com.tr/article/4009>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

²⁷¹ Özlem TÜZÜNER, **a.g.e.**, s.11,12.

²⁷² Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, **Çocuk Yaşta, Erken Ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşım**

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan araştırmalar, Türkiye’de evli olanların, yaklaşık %18’inin ilk evlenme yaşının 18’den küçük olduğunu, yaklaşık %3’lük dilimdekilerin de 14 yaşından önce evlendirildiğini göstermektedir²⁷³. Benzer şekilde *UNICEF* tarafından yapılan çalışmada 2013 yılında elde edilen verilerle saptanana göre de, Türkiye’de kız çocuklarının %1’i 15 yaşından önce, %15’i ise 18 yaşından önce evlendirilmektedir²⁷⁴. Bu nedenle Türkiye’de erken yaşta evlilikleri değerlendirirken, çocukların dinî nikâhla ve halk arasında düğün merasimi yapılarak birlikte yaşamaya zorlandıkları, istatistiklere yansımayan ve resmi nikâh olmayan durumları özellikle değerlendirmek gerekmektedir²⁷⁵.

İslam dinine göre küçüklerin evlendirilebilmesi (dinî nikâh yapılabilmesi) ancak buluğ çağına ermeleri yani ergenliğe girmeleri (akıl baliğ olmaları) ile mümkündür ancak belirli bir yaş öngörülmemiştir²⁷⁶. Bunun nedeni, evliliğin bir sözleşme olması ve icap ve kabule bağlanmış olması, tarafların evliliğe ilişkin olarak temyiz kudretine sahip olup olmadıklarının belirlenebilmesidir²⁷⁷. İslam hukukçularının çoğunluğuna göre de bu yetkinlik 15 yaşın tamamlanmasıyla elde edilse de, babanın henüz evlenmeyen küçük kızları üzerinde kendilerine nazaran daha fazla hak sahibi olduğu kanaati ve babanın veya dedenin çocuk aleyhine olacak bir nikâha muvafakat etmeyeceği ön kabulüne dayalı olarak daha erken yaşta evlendirilebileceklerine ilişkin görüşler de mevcuttur. Kur’an-ı Kerim ve hadislerde de, evlenme yaşına ilişkin açık ve kesin bir ifade bulunmadığından, İslam’da küçüklerin evlendirilmesi bakımından, buluğ çağına ermiş olmaları yönündeki genel ifade dışında bir belirlilik yoktur²⁷⁸. Türkiye’de gerçekleştirilen

s.78,84,https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_cyeze_sagliksonuclariraporu_turkce.pdf, Erişim Tarihi: 31.03.2021.

²⁷³ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler, a.g.e.**, s.120.

²⁷⁴ **UNICEF Database Child Marriage**, <https://data.unicef.org/resources/dataset/child-marriage/>, Erişim Tarihi: 28.03.20.

²⁷⁵ Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, **Çocuk Yaşta, Erken Ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşım** s.20, “Çocuk yaşta gerçekleşen evliliklerde dinî nikâhın tercih edilmesi nedeniyle, resmi istatistikler 18 yaşından önceki evliliklerin tamamını kapsamıyor.”

²⁷⁶ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, s.24.

²⁷⁷ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, s.24.

²⁷⁸ Hülya TERZİOĞLU, **Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi**, “Erken Yaşta ve Zorla Kurulan Evlilikler (Çocuk Gelin) İslam Dinî Özelinde Referans Bulabilir mi?”, Cilt:1, Sayı:2, s.15, Kadın ve Demokrasi Derneği Yayını, İstanbul, 2016, s.21,22, http://kadinrastirmalari.kadem.org.tr/wp-content/uploads/2019/02/Kadem_KAD_C1_S2.pdf, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

erken yaşta evliliklerde de, özellikle kız çocuklarının ergenliğe girmeleri ile birlikte İslami açıdan evliliğe uygun oldukları kabulünden hareketle dinî nikâh kısılması söz konusudur²⁷⁹. Bu bakımdan incelendiğinde, kimi yazarlar, dinî nikâh ile evlenmenin bir zorlamaya sebep olamayacağını, zira İslâm'a göre hiç kimsenin evlenmeye zorlanamayacağını, velinin de böyle bir zorlama hakkı bulunmadığını söylese de²⁸⁰, Türkiye'de sadece dinî nikâh ile gerçekleşen evliliklerin neredeyse yarısının 18 yaşından önce yapılmış olduğu tespit edilmiştir²⁸¹. Bu durum, Türkiye'de erken yaşta evliliklerin toplumsal açıdan dinî nikâh ile meşru zemine oturtulduğunun açık bir göstergesidir.

Türkiye'de erken yaşta evliliklerin sık görülmesinin birçok nedeni vardır. Bunlar, eğitim-öğretim düzeyi düşük aileler, sosyo-ekonomik durum²⁸², gelenek görenekler, dinî inanışlar, namus kavramı²⁸³, kız çocuklarının ekonomik yük olarak görülmesi, ailenin başlık parası ile gelir elde etmek istemesi²⁸⁴, çalıştırılmak üzere erken yaşta okuldan alınan kız çocuklarının evlilik konusunda bilinçsiz olması, aile içi şiddete maruz kalma²⁸⁵, kadına toplumda biçilen roller ve toplumsal cinsiyet normları²⁸⁶ gibi sınırlı olmayan sayıda sebeplerdir²⁸⁷. Türkiye ve benzeri az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, özellikle modernite düzeyi

²⁷⁹ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler, a.g.e.**, s.177.

²⁸⁰ Asife ÜNAL, "Türk İslâm Kültüründe Evlilik", **Aile Yazıları/8**, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, 2015, s.6, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/aile-yazilari-8.pdf>, Erişim Tarihi: 13.09.20.

²⁸¹ İlknur YÜKSEL KAPTANOĞLU, Banu ERGÖÇMEN, "Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol", **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 2, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayını, 2012, s.144, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosars/issue/11398/136112>, Erişim Tarihi: 26.01.2021, "Türkiye'de yaygın olan evlenme şekli, resmi ve dinî nikâhın birlikte yapılmasıdır. Ancak, sadece dinî nikâhla yapılan evliliklerde, 18 yaşından önce evlenenlerin oranı daha fazladır. Her iki nikâhın olduğu evliliklerin yüzde 28,1'i çocuk yaşlarda gerçekleşirken, sadece dinî nikâhla yapılan evliliklerde bu oran yüzde 44,7'ye kadar yükselmektedir. Bu durum çocuk evliliklerinin büyük bir kısmının yasal olmadığını istatistiksel olarak ortaya koymaktadır."

²⁸² Yasemin Gezer TUĞRUL, **a.g.m.**, s.8.

²⁸³ Mehmet KANIK, Rabia BARLİN, , "Türkiye'de Çocuk Gelinler Sorunu: Balıkesir Örneği", **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:3, E-dergi: Yayıncı Mustafa YİĞİTOĞLU, 2017, s.1833, <http://www.itobiad.com.tr/download/article-file/337894>, Erişim Tarihi: 31.03.20.

²⁸⁴ Mustafa ORÇAN, Muhsin KAR, "Türkiye'de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği", **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Cilt: 4 Sayı: 14, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 2008, s.109,110, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198101>, Erişim Tarihi: 31.03.20, Mehmet KANIK, Rabia BARLİN, **a.g.e.**, s.1834.

²⁸⁵ Mehmet KANIK, Rabia BARLİN, **a.g.e.**, s.1832,1833.

²⁸⁶ Yasemin Gezer TUĞRUL, **a.g.m.**, s.8.

²⁸⁷ Hilal ÖZCEBE, Burcu KÜÇÜK BİÇER, "Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler", **Türk Pediatri Arşivi**, Cilt:48, Sayı:2, İstanbul: Galenos Yayınevi, 2013, s.89 v.d., https://www.journalagent.com/tpa/pdfs/TPA_48_2_86_93.pdf, Erişim Tarihi: 31.03.20.

düşük kırsal kesimlerde yaygın olarak görülen erken yaşta evlilikler²⁸⁸, oturmuş ataerkil düzende en alt basamağa konulmuş kız çocuklarına toplumun biçtiği rollerin bir sonucu olmakla birlikte, aynı zamanda sebebidir²⁸⁹. Türkiye gibi, kadının cinselliğinin ailenin namusuyla yakından ilgili olduğu toplumlarda, kız çocuklarını erken evlendirmek bir güvenlik stratejisidir²⁹⁰. Bu eşitsiz durum bir kısır döngü misali, erken yaşta evlilikleri besler ve bu evliliklerden beslenir²⁹¹. Erken yaşta gerçekleştirilen evlilikler, eğitim olanaklarına ket vurduğundan cehalete yol açarlar, muhtemel yanlış kararlar sebebiyle mutsuzluğa neden olurlar ve erken yaşta evlenenler çoğunlukla daha fazla şiddete maruz kalırlar²⁹². Son olarak erken yaşta evliliklerin mağdur tarafının yalnızca kız çocuklar olmadığını, erkek çocukların da beşik kurtmesi, berdel, taygeldi, levirat ve sororat, görücü usulü, kan davası sonlandırma gibi neden ve uygulamalarla hazır olmadıkları yaş ve zamanda zorla evlendirildiğini belirtmek gerekmektedir²⁹³.

B. Türkiye’de Zorla Evliliğin Sonuçları

Zorla yapılan evliliklerin çeşitli sonuçları vardır. Bunların başında yaygın olarak görülen aile içi şiddet, kadına yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, eğitimsizlik ve buna bağlı ekonomik bağımlılık, toplumdan uzaklaşma gibi olgular gelmektedir. Bunlar da yeterince zor olmakla birlikte bazen daha ağır olarak, erken gebeliğe bağlı kalıcı anne-çocuk sağlığı bozuklukları, üreme problemleri, bebek ölümleri, ölüm ve intihar gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle kız çocukları için evlenme genellikle okulu bırakmak, ailelerinden ayrılmak, çocukluktan yetişkin yaşamına çok hızlı geçiş, ev içi kölelik, korunmasız ve zorla cinsel ilişkiler ve sağlıklarını tehlikeye atan istenmeyen

²⁸⁸ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **a.g.e.**, s.85-87.

²⁸⁹ Mehmet KANIK, Rabia BARLİN, **a.g.e.**, s.1834.

²⁹⁰ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **a.g.e.**, s.87.

²⁹¹ İlknur YÜKSEL KAPTANOĞLU, Banu ERGÖÇMEN, **a.g.e.**, 133 v.d.

²⁹² Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, s.93-95.

²⁹³ **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, **a.g.e.**, s.121, “İlk evlenme yaşı 18’in altında olan erkeklerin oranı %6’dır. Bu veri de çok önemlidir, zira erken evlilikleri tartışırken “çocuk damat”ların da önemli bir oranda olduğunu ortaya koymak, geliştirilmesi planlanan sosyal politikaların verimli olabilmesi için önemlidir.”

gebelikler anlamına gelir²⁹⁴. Bu sonuçlardan bazıları da yeni zorla evlilikleri doğurarak meseleyi kısır döngü haline getirmektedir.

1. Aile İçi Şiddet ve Kadına Yönelik Şiddet²⁹⁵

Aile içi (ev içi) şiddet; aile içerisinde, aile birliğinde veya daha önceki veya şu anki eşler veya ebeveynler ile çocuklar arasında meydana gelen, failin aynı evi daha önce veya şu an şiddet mağduruyla paylaşıp paylaşmadığına bakılmaksızın fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddetin bütün biçimleri olarak tanımlanmıştır²⁹⁶. Kadına yönelik şiddet ise, ister kamu hayatında ister özel hayatta meydana gelsin, baskı veya rastgele özgürlüğünü engelleme de dâhil kadınların fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zararı veya ızdırabı ile sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan tüm eylemler şeklinde tanımlanmaktadır²⁹⁷. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 30.04.2002 tarihli "Tavsiye Kararı'na Ek" Karar'da da, "*kadınlara karşı şiddet ifadesi, cinsiyete dayalı, kadınlara fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar veya sıkıntı veren ya da vermeye yol açabilecek her türlü şiddet fiilini ya da tehdidini ifade eder*" şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca bu ek kararda zorla evlilik de kadına yönelik şiddetin bir türü olarak sayılmaktadır²⁹⁸.

Zorla gerçekleştirilen evliliklerde, bu evliliklerin kurulması için veya devamında, aile içi şiddet veya kadına yönelik şiddet türlerinin görülmesi son derece olasıdır. Nitekim aslında zorla evlilik kavramı yukarıdaki tanımlarda

²⁹⁴ Council of Europe Parliamentary Assambly, **a.g.e.**, s.2.

²⁹⁵ **6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun** m.2'ye göre, "*Ev içi şiddet: Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddeti*" ve "*Kadına yönelik şiddet: Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlâline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı*" ifade etmektedir.

²⁹⁶ Türkân YALÇIN, **a.g.e.**, s.257.

²⁹⁷ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele (2016-2020) Ulusal Eylem Planı**, s. iv, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf>, Erişim Tarihi: 14.09.20.

²⁹⁸ "*Kamusal alanda ya da özel hayatta karşılaşılan baskı veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakmayı da içeren bu ifade aşağıda sayılanları kapsamakla birlikte, bunlarla sınırlı değildir... zorla evlilik gibi kadınlara zarar veren başka töresel uygulamalar dahil, aile içinde ya da hanede karşılaşılan şiddet...*" http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/461_1.pdf, Erişim Tarihi: 18.09.20.

belirtilen şiddet türlerinin tamamını kapsar ve pekiştirir. Zorla gerçekleştirilen bir evliliğin şiddetin ta kendisi olmasından dolayı, bu şekilde kurulan ailenin de her türlü şiddetin uygulanmasına zemin hazırlaması son derece olağan olacaktır. Bu anlamda zorla evlilik, aşağıda istatistikî verilerle açıklanacağı üzere aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetin hem sebebi hem de sonucudur.

Türkiye’de aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet, şu anda kadınların mücadele verdiği en büyük sorun konumundadır. Toplumsal Cinsiyet Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi tarafından, 2016-2020 yılları arasında her yıl yapılan araştırmaların tamamında hem kadınlar hem erkekler tarafından şiddet, kadının ilk sorunu olarak görülmüştür²⁹⁹. Ayrıca T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı³⁰⁰ ile Hacettepe Üniversitesi tarafından en son 2014 yılında yapılan, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’na göre; evlenen kadınların % 36’sı, hayatlarının bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkeklerin fiziksel şiddetine, % 12’si, hayatlarının bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkekler tarafından cinsel şiddete maruz kalmışlardır. Evlenen kadınların yaklaşık yarısı eşleri veya birlikte oldukları erkeklerin korkutma, tehdit, küfür, hakaret ve aşağılama gibi psikolojik şiddetiyle karşı karşıya kalmışlardır³⁰¹.

Türkiye’de tüm kadınların %26’sı 18 yaşını doldurmadan evlenmişlerdir. Erken yaşta zorla evlendirilen kadınların %50’si fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmaktayken, 18 yaşından sonra evlenen kadınlarda bu oran üçte bire inmektedir. Erken yaşta evlenen kadınların maruz kaldığı şiddet türleri arasında cinsel şiddet, % 19 ile ilk sıradadır³⁰².

²⁹⁹ Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, **Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Algısı Araştırması 2020**, s.32, Şiddet için; “*Hep 1. sırada ama, yıllar içindeki artış anlamlı ve 2020’de erkeklere oranla, daha fazla sayıda kadın bu sorunu listesinin 1. sırasına koymuş durumda. Kadınların %68’i şiddeti 1. sıraya koyarken erkeklerin %63’ü 1. sırada şiddeti belirtmiş.*”, <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2020.pdf>, Erişim Tarihi: 14.09.20.

³⁰⁰ Bakanlığın çalışma yapıldığı dönemdeki adı kullanılmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ismi 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kullanılmaya başlanılmıştır. 21 Nisan 2021’de 31461 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının kurulmasıyla bu bakanlığın adı "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

³⁰¹ **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**, Özet Rapor, Ankara, Aralık 2014, s.9, <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/23341/ozetraporturkceweb.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 31.03.2021.

³⁰² **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**, s.14.

Kamer Vakfı tarafından 2014 yılında yapılan bir araştırmaya göre de, şiddet başvurusu yapan 1308 kadından; 19'u 12 ve daha küçük yaşta, 267'si 13-15 yaş aralığında, 319 kadın ise 16-17 yaş aralığında evlendirilmiştir³⁰³. 2014 yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 18 yaşından önce evlenmiş 56 kadınla yapılan bir başka araştırmada da kadınların 40'ı evliliklerinde fiziksel şiddet gördüğünü ifade etmiştir³⁰⁴. Görüldüğü üzere erken yaşta zorla evlilik mağdurlarının pek çoğu evlilik süresince aynı zamanda aile içi şiddet veya kadına yönelik şiddet mağduru da olmaktadır.

Bir diğer yönden bakıldığında; ikinci bölümde suç tipleri incelenirken açıklanacağı üzere fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet kadınları evliliğe zorlamak için aile içinde veya birlikte olunan kişi tarafından kullanılabilir. Evlilik dışı olarak cinsel birliktelik yaşayan kadınlar, birlikte oldukları kişi tarafından ifşa etmek tehdidi ile psikolojik yoldan veya doğrudan evlilik konusunda çaresiz bırakmak maksadıyla cinsel saldırıda bulunularak, cinsel yoldan şiddete maruz bırakılabilmektedir. Zira aileler tarafından, özellikle gençler arasında karşı cinsten bir kişiyle yalnızca arkadaşlık şeklindeki ilişki dahi kabul görmemektedir³⁰⁵. Çoğunlukla bu arkadaşlığı/birlikteliği öğrenen aileler de çocuklarını evlenmek konusunda çaresiz bırakacak şekilde, kimi zaman eziyete varan aile içi şiddete maruz bırakmaktadır. Aynı şekilde aileler bazen de çocuklarını birlikte olduğu kişi yerine kendi uygun gördükleri kişi ile evlendirmek istedikleri için de baskı yapabilmektedirler³⁰⁶.

³⁰³ **Kadın Hakları İnsan Haklarıdır Projesi**, https://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=251, Erişim Tarihi: 23.09.20.

³⁰⁴ Yusuf ARSLAN, **Oyundan Düğüne Hayatlar: Güneydoğu'da Çocuk Gelinler**, İstanbul: Belge Yayınları, 2015, s.83.

³⁰⁵ Sonia M. FRIA, "Family and Partner Violence Against Women: Forced Marriage in Mexican Indigenous Communities", **International Journal of Law, Policy and The Family**, Oxford: Oxford University Press, 2017, s.68,69.

³⁰⁶ 2020 yılında basına yansıyan bir olayda, Adana'nın Seyhan ilçesinde 22 yaşında bir genç kız, annesi ve yakınları tarafından zorla evlendirilmek üzere nikâh müdürlüğüne götürüldü. Evlenmek istemeyen genç kız, nikâh salonunda bir fırsatını bulup polisi arayarak zorla evlilikten kurtulmak için yardım talebinde bulundu. Bunun üzerine polis harekete geçerek genç kızın koruma altına alındı ve bir süre sonra araca bindirip polis merkezine götürdü. Polis, daha sonra ifadesini almak için kızın annesini de polis merkezine götürdü. Alınan ifadelerden sevdiği askerle olan kızın ailesi tarafından istemediği başka bir kişi ile evliliğe zorlandığı öğrenildi, <https://www.ensonhaber.com/ic-haber/adanada-zorla-evlendirilen-kizi-polis-kurtardi>, Erişim Tarihi: 18.09.20.

2. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet; toplumun kadına ve erkeğe biçtiği roller, verdiği görevler, yüklediği sorumluluklar ile kadın ve erkekten, kadın ve erkek olmalarından dolayı beklenen diğer tüm her şeydir³⁰⁷. Toplumsal cinsiyet kültürlerin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır³⁰⁸. Bu bağlamda toplumda kadına biçilen rollerin daha çok ev içi aktivitelere yönelik olmasına karşın erkeğe biçilen rollerin ev dışına yönelik olması, toplumsal cinsiyetin zorla evliliği tetiklemesine ilişkin önemli bir işarettir³⁰⁹. Daha çocuk yaşta oynanan oyunlarla; anne olma, ev işi yapma, güzel ve bakımlı olma gibi özelliklerle biçimlendirilen kadın figürü kız çocuklarına aşılanırken, gelecekte bu çocuklar bu rolleri kendileri için normalleştirmektedir³¹⁰. Özellikle Türkiye gibi ataerkil yapısı baskın toplumlarda kadını ev içine iten ve sıkıştıran bu zihniyet, evlenip “yuva kurma”yı hedeflediğinden kadını bir an evvel ve bir şekilde evlendirme ihtiyacı doğurmaktadır. Bu şekilde kendisine biçilen rolün içine giren kadının eşitsizliği daha da artmakta, eşitsizlik bir sarmala dönüşmektedir. Toplumsal cinsiyet normları zorla evliliği pekiştirmekte, zorla evlilik de toplumsal cinsiyet eşitsizliğini körüklemektedir.

³⁰⁷ UNESCO, “Baseline Definitions of Key Concepts And Terms”, **UNESCO’s Gender Mainstreaming Implementation Framework**, s.1, “*Toplumsal cinsiyet, ailemizde, toplumumuzda ve kültürümüzde kadın ve erkek için yaratılan rol ve sorumlulukları ifade eder.*”, <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/GENDER/PDF/1.%20Baseline%20Definitions%20of%20key%20gender-related%20concepts.pdf>, Erişim tarihi: 29.03.2021, UNICEF, **Gender Equality: Glossary Of Terms And Concepts**, s.2, “*Kadınların ve erkeklerin, kız çocukların ve erkek çocukların niteliklerindeki farklılıkları ayırarak, buna göre kadınların ve erkeklerin rol ve sorumluluklarını ifade eden sosyal ve kültürel bir yapıdır.*”, <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf>, Erişim tarihi: 29.03.2021, Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet”, **Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk**, Editör Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, Cilt:1, 1.Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019, s.334, “*Toplumsal cinsiyetin, toplumun kadına ve erkeğe verdiği roller, görev ve sorumluluklar, beklentiler ile yüklü bir kavram olduğu ve kültürün bir ürünü olduğu söylenebilir.*”

³⁰⁸ Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet”, **a.g.e.**, s.334.

³⁰⁹ Meyrem TUNA UYSAL, Gizem TAN EREN, Esmâ ŞİMŞEK, “Toplumsalın Doğallaştırılması: Erken Evliliklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**,

Sayı: 47, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını, 2019, s.197,198,199, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/48408/569738>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

³¹⁰ Ömer GÖKTAŞ, “Çocuk Oyuncaklarındaki Toplumsal Cinsiyet Olgusu”, **Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, Antalya: Antalya Akev Üniversitesi Yayını, s.32,33, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1111437>, Erişim Tarihi: 31.03.2021.

3. Eğitimsizlik

Toplumlarda eğitimsizlik düzeyi arttıkça, zorla evliliklere ilişkin bilinç düzeyi düşmektedir³¹¹. Bunun nedenleri arasında; eğitim görmekte olan kişinin evliliğine sıcak bakılmaması, eğitim görmüş kişilerin kendi geleceklerini belirleme konusunda bilinçli olması, eğitimle birlikte ekonomik özgürlük kazanan kişinin aile/toplum baskısına boyun eğmek zorunda olmaması, eğitim düzeyi yüksek aile/toplumlarda kişilerin özgürlüklerine ve kariyer hedeflerine ilişkin kararlarına saygı duyulması gibi durumlar gösterilebilir. Eğitimsizlik arttıkça zorla evlilik oranları yükselirken, zorla evlilikler de özellikle erken yaşta gerçekleştiğinde bireylerin eğitim haklarını ellerinden aldığından durum bir kısır döngüye dönüşmektedir³¹².

Eğitim her anlamda zorla evliliklerin önündeki önemli engellerdendir. Nitekim zorunlu eğitim, çocuk yaşta evliliklerin bir kısmına mani olması bakımından da bir set görevi görmektedir. Bu bakımdan zorunlu eğitim düzeyi artırıldığında ve takibi sıkı bir şekilde yapıldığında koruyuculuğu artmış olacaktır³¹³.

4. Sağlık Sorunları

Zorla evliliklerin, fizyolojik ve psikolojik birtakım sağlık sorunlarına sebep olabileceği son derece açıktır. Bununla birlikte yapılan birtakım bilimsel çalışmalar da meydana gelebilecek sağlık sorunlarının ne denli ciddi olabileceğini ortaya koymaktadır.

³¹¹ Hasan ŞEN, **a.g.e.**, s.19,20.

³¹² Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, **Çocuk Yaşta, Erken Ve Zorla Evliliklerin Sağlık Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşım**, s.29,64,65,115.

³¹³ **Erken Yaşta ve Zorla Evliliklere Karşı Mücadele Çalıştay Raporu**, 2014, <https://kadem.org.tr/erken-yasta-ve-zorla-evliliklere-karsi-mucadele-calistay-raporu/>, Erişim Tarihi: 30.09.20.

Evlenmek istemeyen, zorla evlendirildiği kişiyi önceden tanımayan, evlilik gerçekleştikten sonra kalabalık ailede yaşayan, evlendirildiği kişi işsiz olan, zorla evlendirildiği kişi tarafından bir tür şiddet uygulanan kişilerde yüksek oranda psikolojik rahatsızlık tespit edilmesi bu bakımdan rastlantı değildir³¹⁴. Bununla birlikte, özellikle erken yaşta evlendirilen çocukların doğal olarak cinsel şiddete maruz kaldıkları ve bu durumun hem fizyolojik hem psikolojik sorunlara yol açtığı da dikkate alınmalıdır.

Erken yaşta evlendirilen çocuklarda daha yüksek oranlarda istenmeyen ve yüksek riskli gebelik, anne ve bebek ölümleri ve *HIV* görülmekte, doğum sonrası depresyon da daha çok ortaya çıkmaktadır³¹⁵. Gebelikten korunma yöntemleri konusunda yeterli bilgisi olmayan kız çocuklarının istenmeyen gebelikler yaşaması; kalıcı fiziksel ve psikolojik sorunlar, anne-bebek ölümleri gibi riskleri artırmaktadır³¹⁶. Panikata, depresyon gibi ruhsal sıkıntılar erken yaşta evlendirilen çocukların yaşadığı psikolojik rahatsızlıklardandır. Bunlarla beraber, değersizlik hissi ve terk edilmişlik duygusu da yaygındır³¹⁷.

UNICEF tarafından yapılan bir araştırmada da, gebelik ile ilgili komplikasyonların 15-19 yaş arası genç kızların ölümlerinin en büyük sebebi olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, bu yaşlardaki gençlerin bebeklerinin beş yaşından önce ölme risklerinin de daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca rapor, yetişkin yaşlarda evlilik yapan kadınlara göre erken yaşta zorla evlendirilenlerin hamileyken gerekli tıbbi bakımı alma ve tıbbi tesiste doğum yapma şanslarının daha az olduğunu belirtmektedir³¹⁸. Ülkemizde 15 bölgede toplam 1629 kişiyle yapılan Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması'nın sonuçlarına göre, 15–19 yaş grubu kadınların yüzde 22,7'sinin cinsel yolla bulaşan hastalıkları hiç

³¹⁴ Evrim AKTEPE, İnci Meltem ATAY, “Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Cilt:9, Sayı:4, E-dergi, 2017, s.417, <http://www.psikguncel.org/>, Erişim Tarihi: 29.09.20.

³¹⁵ Rachel KIDMAN, “Child Marriage And Intimate Partner Violence: A Comparative Study of 34 Countries”, **International Journal of Epidemiology**, , Sayı:46, Cilt:2, Oxford: Oxford University Press, 2017, s.663, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27733435/>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

³¹⁶ Evrim AKTEPE, İnci Meltem ATAY, **a.g.e.**, s.417.

³¹⁷ **Çocuk Evlilikleri ve Sağlık**, s.2-3, http://www.sabancivakfi.org/i/content/4852_2_Cocuk_Evlilikleri_ve_Saglik.pdf, Erişim Tarihi: 29.09.20.

³¹⁸ **UNICEF: Dünya en yoksul durumdaki annelere kaliteli anne sağlığı hizmetleri veremiyor**, <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BClenleri/unicef-d%C3%BCnya-en-yoksul-durumdaki-annelere-kaliteli-anne-sa%C4%9Fl%C4%B1C4%9FC4%B1-hizmetleri>, Erişim Tarihi: 29.09.20.

duymadığı ortaya çıkmıştır³¹⁹. Veriler dikkate alındığında, erken yaşta evliliklerin ne denli ağır sonuçlara neden olabileceği açıktır.

5. Ölüm ve İntihar

Ülkemizde ve tüm dünyada, yapılan çalışmalar göstermektedir ki, özellikle kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin bir sonucu olarak meydana gelen ölüm olaylarının sayısı her geçen gün artmaktadır. Zorla evliliklerin de bu öldürülme ve intihar³²⁰ oranlarındaki payı büyüktür. Ailenin baskısına karşı koyamayan ancak evlenmek de istemeyen çoğu mağdur, intiharı son çare olarak görmektedirler³²¹. Özellikle erken yaşta evlendirilenler olmak üzere genel olarak zorla evlendirilmiş kişilerde psikolojik bozukluk ve intihar eğiliminin yaygın görüldüğü belirlenmiştir. Bu vakalarda %29.2 oranında evlilik sonrası intihar düşüncesinin geliştiği ve %20.8’inde de intihar girişiminin görüldüğü bildirilmiştir³²². Örneğin, Siirt ilinde yapılan bir araştırmaya göre de, 2008 – 2013 yılları arasında gerçekleşen 104 intihar olayının nedenlerine bakıldığında, istediği kişi ile evlenememe veya başkasıyla zorla evlendirilme nedeni %60’lık bir oranla ilk sırada gelmektedir³²³. Yine Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yapılan başka bir araştırmaya göre de, erken yaşta zorla evlendirilen kızların maruz kaldıkları evlilik içi şiddete karşı intiharı deneyenlerin oranının %8,8 olduğu görülmüştür³²⁴.

³¹⁹ 2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması, s.15-17, <http://www.nd.org.tr/images/other/245.pdf>, Erişim Tarihi: 29.09.20.

³²⁰ “Karaman’da akrabası olan bir kişiyle zorla evlendirilmek istendiği iddia edilen genç kız, tarım ilacı içerek yaşamına son verdi.”, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/zoraki-evlilik-olum-getirdi-6553149>, Erişim Tarihi: 27.09.20, 20.17, “Zorla evlilik ölüm getirdi. Van’ın Özalp ilçesinde zorla evlendirilmek istenen 18 yaşındaki kız, av tüfeği ile babasını yaralayıp intihar etti.” <http://beyazgazete.com/haber/2010/2/1/zorla-evlilik-olum-getirdi-31197.html>, Erişim Tarihi: 27.09.20, “Akrabalarının zoruyla halasının oğlu M.Ö ile nikâhsız olarak beraber yaşamaya başlayan 19 yaşındaki S.Y., sürekli mutsuz olduğunu söyledi ama dikkate alan olmadı. Nikâhsız yaşadığı M.Ö.’nün çalışmak üzere İstanbul’a gitmesini fırsat bilen S.Y., kendisini asarak intihar etti.”, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/zoraki-evlilik-olum-goturdu-8711007>, Erişim Tarihi: 27.09.20, “Diyarbakır’ın Bağlar ilçesinde istemediği halde dayısının oğlu ile evlendirilmek istendiği iddia edilen 21 yaşındaki ikiz kız kardeşten biri, 5. kattan atlayarak intihar etti. Kardeşinin peşinden atlayan diğer kız da yaşamını yitirdi.”, <https://www.cnnturk.com/2010/turkiye/01/24/zorla-evlilik.ikizlere.olum.getirdi/560730.0/index.html>, Erişim Tarihi: 27.09.20.

³²¹ Ayşe HAVUTÇU, a.g.m., s.1377.

³²² Evrim AKTEPE, İnci Meltem ATAY, a.g.e., s.417.

³²³ Nimet TEĞİN, Siirt İlinde İntihar Girişimleri Ve İntihar Olayları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. III, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim Tarihi: 23.09.20.

³²⁴ Yusuf ARSLAN, a.g.e., s.84.

İntiharın yanında, kadın cinayetlerinin pek çoğu da zorla sürdürülen evliliklerde yaşanan aile içi şiddet sonucu yahut boşanma kararının beyanı sonucu³²⁵ meydana gelmektedir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun 2019 yılı için yayınlanan yıllık raporuna göre de; 2019 yılında işlenen 474 kadın cinayetinin 115'i şüpheli ölüm olarak kayıtlara geçerken, 218 kadının ölüm sebebi belirlenememiş, 27'si ekonomik bahaneyle, 114'ü boşanmak istemesi, barışma isteğini reddetmesi, arkadaşlık isteğini reddetmesi gibi zorla evlilikten veya ilişkiden kurtulmak isterken öldürülmüştür. Bu kadınların 152'sinin kim tarafından öldürüldüğü tespit edilemezken, 134'ü evli olduğu erkek, 25'i eskiden evli olduğu erkek, 51'i birlikte olduğu erkek, 8'i eskiden birlikte olduğu erkek tarafından öldürülmüştür³²⁶. Platform'un 2020 yılına ilişkin raporuna göre de, öldürülen 300 kadından 182'sinin neden öldürüldüğü tespit edilememekle beraber, 22'si ekonomik, 96'sı da boşanmayı istemek, barışma talebini geri çevirmek, evlenmeyi ya da ilişkiyi reddetmek nedenleri ile öldürülmüştür. Bu kadınların da 97'si evli olduğu erkek, 54'ü birlikte olduğu erkek, 38'i tanıdık birisi, 21'i eskiden evli olduğu erkek, 18'i oğlu, 17'si babası, 16'sı akraba, 8'i eskiden birlikte olduğu erkek, 5'i kardeşi, 3'ü tanımadığı birisi tarafından öldürülmüştür³²⁷.

³²⁵ **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 2015/298 Esas, 2015/350 Karar Sayılı, 27.10.2015 Tarihli Kararı, Kararda, sanık eşi ile aynı evde yaşayan maktûl evi terk ederek annesinin evine yerleşmiştir. Maktûl sanıktan boşanmak istemektedir. Olay tarihinde sanık maktûl ile ortak çocuklarını yemeğe çıkarmıştır. Bu yemeğin ardından sanık eş çocuklarının maktûlün annesinin evine bırakarak, kendisinden boşanmak isteyen maktûl ruhsatsız tabancası ile 3 el ateş ederek öldürmüştür, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2srn/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2015-298.htm&kw=bo%C5%9Fanmak+isteyen+e%C5%9Fi#fm>, Erişim Tarihi: 4.11.20.

³²⁶ **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2019 Raporu**, <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu>, Erişim Tarihi: 29.09.20, 19.21.

³²⁷ **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2020 Raporu**, <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu>, Erişim Tarihi: 4.01.21, 11.47.

İKİNCİ BÖLÜM: BİR SUÇ TİPİ OLARAK ZORLA EVLİLİK

Zorla evlilik, karşılaştırmalı hukukta bazı ülkelerde³²⁸ ceza kanunlarında özel olarak düzenlenmiş olsa da; Türk Hukuku'nda kendisine özel bir suç tipi olarak henüz yer bulamamıştır. Türkiye'de meydana gelen zorla evlilik olaylarına ilişkin olarak, şimdilik, izin verdiği ölçüde Türk Ceza Kanunundaki diğer suç tipleri uygulama alanı bulmaktadır. Ancak zorla evlilik, kendine özgü içeriği ve dinamiği olan bir kavramdır. Bu bölümde, özel bir düzenlemeye ihtiyaç duyan bu kavramın ayrık durumu, diğer suç tipleri ile karşılaştırılarak ortaya konulmaya çalışılacak; ardından da suç tipi incelemesine geçilecektir.

I. Zorla Evlilik Suçuna Benzer Suçlar ve Bu Suçların Zorla Evlilik Suçundan Farkları

Türk ceza hukukunda, an itibariyle düzenlenmiş özel bir suç tipi olmayışı, zorla evliliği nispeten görünmezliğe itse de; bu durum bu fiilin cezalandırılmayacağı anlamına gelmeyecektir³²⁹. Bu anlamda zorla evlilik, korunan çeşitli hukuki yararları ihlâl eden bir dizi fiil olarak görülmelidir. Bu fiillerin oluşturduğu suç tipleri tek başına, zorla ve erken yaşta evliliklerin ihlâl ettiği değerleri korumaya yetmese de, mutlaka uygulanmalıdır³³⁰.

Zorla evlilik mağdurun; evlenme özgürlüğünü, kişi özgürlüğünü, irade ve karar verme özgürlüğünü, cinsel özgürlüğünü ihlâl eder. Bu anlamda TCK'deki pek çok suç tipi zorla evlilik fiillerine uygulanabilecektir. Bu başlık altında TCK'deki sırasına göre zorla evlilik durumlarına uygulanabilecek suç tipleri ve bu suç tiplerinin zorla evlilik olaylarını karşılayabilirliği tartışılacaktır.

³²⁸ İlk bölümde açıklamaya çalıştığımız üzere; Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, İsveç, İsviçre gibi ülkelerde suç tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

³²⁹ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.185.

³³⁰ Türkan YALÇIN, **a.g.e.**, s.265.

A. İnsan Ticareti Suçu Kapsamında Zorla Evlilik (TCK m.80)

TCK'nin ikinci kitabının, "Uluslararası Suçlar" başlıklı birinci kısmının "Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti" başlıklı ikinci bölümünde 80.maddede düzenlenen insan ticareti suçunun maddi unsurunun hareket kısmı ikiye ayrılır³³¹. Buna göre suç, araç hareketlerin kullanılması yoluyla mağdurun serbestçe karar verme yetisi ortadan kaldırılıp iradesi kırılarak amaç hareketlerin gerçekleştirilmesi ile söz konusu olacaktır. Maddeye göre; suçun işlenmesinde *"tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanmak"* araç fiilleri kullanılarak, *"kişileri ülkeye sokmak, ülke dışına çıkarmak, tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek veya sevk etmek ya da barındırmak"* amaç fiilleri işlenmelidir. Nitekim Yargıtay'a göre de hem araç hem de amaç hareketlerden en az birinin bir arada bulunması gerekir³³².

İnsan ticareti suçunun 18 yaşından küçüklere karşı ve 18 yaşından büyüklere karşı işlenişinde birtakım farklılıklar vardır. 18 yaşından küçüklere karşı, m.80/3'e göre araç fiillere başvurulmasa dahi suç oluşabilecektir³³³. Örneğin çocuğa karşı işlenen insan ticareti suçunda cebir olmadan ülkeye sokma veya ülke dışına çıkarma fiili gerçekleştirildiğinde suç oluşmuş olacaktır.

İnsan ticareti suçu, asıl olarak kişinin serbestçe karar verme ve geleceğini belirleme hakkını yani irade özerkliğini korumaktadır. Bununla beraber insan onuru ve kişi özgürlüğü başta olmak üzere, mağdurların maddi ve manevi bütünlükleri de korunmaktadır³³⁴.

³³¹ Gülşah KURT, "İnsan Ticareti Suçu", **Özel Ceza Hukuku Cilt I**, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2016, s.177.

³³² Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 4.11.2015 Tarih, 2015/24178 Esas , 2015/10157 Karar sayılı karar, *"Suçun oluşması için hem araç hareketlerden, hem de amaç hareketlerden en az birisi bir arada bulunmalıdır. Araç hareketler, asıl veya amaç hareketlerden önce veya en geç bu hareketlerle eş zamanlı olarak yapılmalıdır."*

³³³ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 18.Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020, s.115 v.d.

³³⁴ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.115.

Bu suçun koruduğu hukuki değerler ile zorla evlilik suçunun koruduğu hukuki değerler bir noktada kesişmektedir. Nitekim özellikle kadının evlenmeyle doğrudan Türk vatandaşlığını kazandığı 2003 yılına kadarki dönemde, zorla evlilik de insan ticareti çerçevesinde yapılabilecek faaliyetleri meşru bir zemine oturtma aracı olarak kullanılmaktaydı³³⁵. Günümüzde böyle bir imkan olmasa da yine de zorla evlilikler halen insan ticaretinin bir biçimi³³⁶ olarak kabul edilmektedir³³⁷. Nitekim insan ticareti suçu bir şekilde insanların sömürülmesine dayanmaktadır ve bu sömürünün en yaygın hali bir cinsel sömürü şekli olan fuhuştur³³⁸. Örneğin fuhuşu meslek edinen veya herhangi bir nedenle ülkeye giriş yapan bir yabancı³³⁹ Türkiye’de ikamet izni almak için evlenmeye zorlanabilecektir³⁴⁰. Bu durumda fuhuş yaptırılmak amacıyla insan ticareti suçu işlenerek mağdur bırakılan kişi, zorla evlilik fiilinin de mağduru haline gelecektir.

Zorla evlilik, insan ticareti suçunun araç fiilleri arasında yer almadığından kanunilik ilkesi gözetildiğinde TCK m.80 kapsamında cezalandırılma söz konusu olamayacaktır. İnsan ticareti suçunun örneğin ve özellikle çocukların zorla evlendirilmesi şeklinde gerçekleşen tipik örneği de dikkate alındığında bu hususta özel bir düzenleme yapılması gerektiği açıkça görülmektedir³⁴¹. Bu düzenleme insan ticareti suçunun araç veya amaç fiilleri arasına zorla evlilik fiilinin

³³⁵ Caner YENİDÜNYA, **İnsan Ticareti Suçu**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007, s.50.

³³⁶ F. Elif ÇELİK, “Zorunlu-Düzensiz Göçün Yarattığı Sorunlardan Birisi Olarak İnsan Ticareti Mağduru Yabancıların İkametlerine İlişkin Hukuki Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt:40, Sayı:2, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 2020, s. 675, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ppil/issue/56082/786558>, Erişim Tarihi: 26.01.2021, “İnsan ticareti, meşru olmayan çeşitli faaliyetlere atfen kullanılan; cinsel sömürü, zorla çalıştırma, borç batağı, esaret ve benzeri uygulamalar, organ ticareti, mecburi evlilik gibi formları kapsayan bir kavramdır.”

³³⁷ **Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Sağlığı Çalışma Grubu** <https://hasuder.org.tr/cocuk-yasta-erken-ve-zorla-evlilikler-ve-18-yas-alti-gebelikler-yasaktir-kabul-edilemez-tesvik-edilmez-suctur/>, Erişim Tarihi: 12.10.20.

³³⁸ Mustafa ERÇAKICA, “İnsan Ticaretiyle Mücadele Ve Uluslararası Hukuk: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneğini De İçeren Bir İnceleme”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 2, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2020, s.734.

³³⁹ Erhan AKGÜN, “Modern Kölelik İnsan Ticareti ve Rakamlarla Türkiye Gerçeği”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 22, Sayı:1, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını, 2016, s.166, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290658>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

³⁴⁰ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.187, Zorla evlilik; evlilik birliği kurulduktan sonra da mağdurun evlilik süresince belirli ev işlerini yapması veya doğurmaya zorlandığı çocukların bakımı ile sorumlu tutulması bakımından bir an için TCK m.80 anlamında zorla çalıştırmaya zemin hazırlamış görülebilir. Ancak burada Türk Medeni Kanunu’nun 185 ve 186. maddeleri kapsamında, evlilik zorla sürdürülüyor olsa dahi meşru zeminde bir kez kurulmuş olan evlilik birliği içerisinde eşlerin yüklenmekle mükellef olduğu hak ve yükümlülükler gereği zorla çalıştırmadan da bahsedilemeyecektir.

³⁴¹ Pınar Memiş KARTAL, **a.g.e.**, s.27.

eklenmesi ile gerçekleştirilebilir. Nitekim zorla evlilik insan ticareti suçu için hem amaç hem de araç olabilecektir.

B. Cinsel Özgürlüğün İhlali Kapsamında Zorla Evlilik

Evlilik kendiliğinden, eşler arasında cinsel etkileşimi de beraberinde getirir. Cinsel birliktelik, bir evliliğin temel unsurlarındandır³⁴². Bir evlilik zorla veya karşılıklı ve geçerli rıza ile kurulmuş olsun, kurulduktan sonra toplum tarafından ilk beklenen ve zorunlu görülen eşler arasındaki cinsel ilişkidir³⁴³.

Zorla evliliklerde gerçekleşen cinsel her türlü etkileşimde evliliğe zorlanan taraf veya tarafların, cinsel özgürlükleri; zorlanan çocuk ise ayrıca sağlıklı cinsel gelişim hakkı ihlâl edilmektedir. Zorla evlilikler taraflar üzerinde telafisi olmayacak büyük izler bırakabilecek olumsuz cinsel tecrübelerle neden olmaktadır. Bu bakımdan zorla evliliklerin TCK’de düzenlenen “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” kapsamında incelenmesi özel bir öneme sahiptir. Yine de zorla gerçekleşen bir evliliğin ihlâl ettiği tek değer cinsel özgürlük olmadığının özellikle altı çizilmelidir.

1. Cinsel Saldırı Suçu (TCK m.102)

TCK’nin 102.maddesinde düzenlenen cinsel saldırı suçu, cinsel davranışlarla kişinin vücut dokunulmazlığının ihlâl edilmesi sonucu oluşur. Bu suçun temel şeklidir. Suçun “vücuda organ ve cisim sokulması” şeklinde gerçekleşen daha ağır cezayı gerektiren ve “sarkıntılık düzeyinde kalması” halinde daha az cezayı gerektiren nitelikli halleri vardır³⁴⁴.

Cinsel davranışın ne olduğu 102.maddenin gerekçesinde, “kişinin vücudu üzerinde gerçekleştirilen, cinsel arzuları tatmin amacına yönelik ve fakat cinsel

³⁴² Fahri Gökçen TANER, “Kadının Eşitlik Mücadelesi ve Cinsel Suçlarda Dönüşüm”, **Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2019, s.253, “*Evlenmek elbette eşlere birbirleriyle cinsel ilişkide bulunmayı isteme hakkı vermektedir.*”, Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.420.

³⁴³ Fahri Gökçen TANER, **Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, s.251.

³⁴⁴ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.394.

ilişkiye varmayan cinsel davranışlar” şeklinde tanımlanmıştır³⁴⁵. Genel bir ifadeyle cinsel davranış kavramıyla, insanlar arasında dolaysız biçimde gerçekleşen ve cinsellik içeren ve kural olarak aktif olan davranışlar kastedilmektedir³⁴⁶.

Cinsel suçlar ile korunan hukuksal yarar, kanunda da “cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar” başlığı altında düzenlenmesinden de anlaşılacağı gibi, kişinin cinsel yaşamını özgürce ve serbestçe belirlemesi ve tezahür etmesi şeklinde ifade edilmektedir³⁴⁷. Bu anlamda evli veya bekâr fark etmeksizin kişilerin cinsel özgürlüğünün korunması esastır. Nitekim, suçun vücuda organ ve cisim sokulması şeklinde işlenen nitelikli halinin eşe karşı işlenmesi³⁴⁸, mağdurun şikayeti şartına bağlanarak bu madde kapsamında düzenlenmiştir. Buradan da anlaşıldığı gibi cinsel saldırı suçunun eşe karşı işlenmesi de mümkündür³⁴⁹.

Yalnız burada dikkat edilmesi gereken önemli husus şudur ki, zorla evlilik devam ederken taraflar arasında gerçekleşen her cinsel ilişki cinsel saldırı suçu olarak değerlendirilemez. Zorla evlilik içerisinde taraflardan biri veya her ikisi de evliliğe devam etmek istemiyor olsa dahi rıza ile cinsel birliktelik

³⁴⁵ Özlem YENERER ÇAKMUT, “Cinsel Şiddet Mağduru Kadın ve Türk Ceza Kanunu’ndaki Konumu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:1, İstanbul: Beta Yayınevi, 2016, s.15, <https://eresearch.ozyegin.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/10679/6392/Cinsel%20%C5%9Fiddet%20ma%C4%9Fdur%20kad%C4%B1n%20ve%20T%C3%BCrk%20Ceza%20Kanunu%27ndaki%20konu.mu.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

³⁴⁶ Efser ERDEN TÜTÜNCÜ, **Kriminolojik Değerlendirmeler Işığında Ceza Hukukunda Fücür (Ensest)**, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018, s.78.

³⁴⁷ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.395.

³⁴⁸ Öğretide bir görüş, basit cinsel saldırı suçunun da eşler arasında işlenebileceğini savunurken Yargıtay’ın da katıldığı bir diğer görüş yalnızca nitelikli halinde “eş” sıfatına yer verildiğinden sadece nitelikli halinin şikayete bağlı olarak eşe karşı işlenebileceği yönündedir.

³⁴⁹ Handan YOKUŞ SEVÜK, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Saldırı ve Cinsel Taciz Suçları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:57, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2005, s.260, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-57-126>, Erişim Tarihi: 26.03.2020, Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.188,189, Fahri Gökçen TANER, **Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, s.256, aksi yönde Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.397,

Yargıtay 14.Ceza Dairesi, 13.02.2014 Tarih, 2012/4276 Esas, 2014/1689 Karar Sayılı Kararı, “Eşe karşı işlenen cinsel suçlarda cinsel saldırının sadece nitelikli halinin TCK’nın 102/2. maddesinin ikinci cümlesinde şikâyetle tâbi suç olarak düzenlenmesi, cinsel saldırı suçunun basit halinin eşe karşı işlenmesinin ise suç olarak düzenlenmemesi karşısında, olay tarihinde mağdure ile resmi evli olan sanığın eşinin rızası hilafına onu kendisine doğru çekerek sarılıp öpmesi şeklindeki eyleminin TCK’nın 102/1. maddesindeki suçu oluşturmadığı gözetilmeden...”, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=24699>, Erişim Tarihi: 21.10.20.

yaşayabilirler³⁵⁰. Bu durumda cinsel saldırı bakımından bir suç oluşmamış olacaktır ve cezalandırma söz konusu olamayacaktır. Çünkü cinsel suçlar, kanunun rızaya açıkça değer vermediği halleri hariç, mutlak surette rıza hilafına işlenmesi gereken suçlardır. Bu suçlarda rızanın varlığı fiilin tipik olmasına engel olur³⁵¹. Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere taraflar rıza ile kurulmuş bir evlilik birliğinin içerisinde birbirlerine karşı cinsel saldırı suçunu da işleyebilirler. Bu mukayeseden görüleceği üzere tek başına cinsel saldırı suçu zorla evlilik fiillerini cezalandırmaya yönelik olarak kapsayıcılıktan ve işlevsellikten uzaktır.

Bununla birlikte eşe karşı işlenen cinsel saldırı suçu özgü suçtur. Eşlerden biri dışında herhangi bir kişi, örneğin eşlerden birinin anne-babası tarafından bu suç işlenemez. Bu durumda tarafları istemediği bir evliliği gerçekleştirmeye zorlayanlar, bu evlilik içerisinde bir cinsel saldırı suçu gerçekleştiğinde, özel faillik niteliği taşımadıklarından fail olarak sorumlu tutulamazken, TCK m.40/2 kapsamında yalnızca azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabileceklerdir³⁵². Çünkü ne kadar zorla gerçekleştirilmiş de olsa ortada Medeni Kanun anlamında yürürlükte ve geçerli bir evlilik bulunmaktadır. Taraflar, evlendirmeye yönelik zorlayıcı fiilleri kendileri gerçekleştirmedikleri veya bu fiillere maddi veya manevi bir katkı sağlamadığı sürece, zorla evlendirmede fail ya da şerik olarak da sorumlu tutulamazlar³⁵³. Tüm bu durum göz önüne alındığında, ebeveynleri tarafından zorla evlendirilerek cinsel ilişkiye girmeye zorlanan kişilerin durumunda, cinsel saldırı suçu kapsamında bir faillik söz konusu olamayacaktır. Bu durum sonucu doğan mağduriyet de cinsel saldırı suçu ile giderilemeyeceğinden, bu suç tipi yine zorla evlilik fiilini karşılamaya yetemeyecektir.

Görüldüğü üzere, zorla gerçekleştirilen bir evlilik içerisinde gerçekleşen cinsel ilişkinin cezalandırılması yahut zorla evliliğin doğrudan bir zorla cinsel davranışlar silsilesi olarak cezalandırılması konusunda cinsel saldırı suçunun kullanılması pek çok açıdan uyumsuz ve kullanışsızdır. Bu anlamda cinsel saldırı

³⁵⁰ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.421, Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.188.

³⁵¹ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.419, Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.189.

³⁵² Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.421, Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.189.

³⁵³ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.420.

suçu tek başına zorla evlilik fiillerinin ortaya çıkardığı mağduriyeti gidermeye yetmeyecektir.

Bu noktada tartışmaya açılabilir bir diğer husus, Medeni Kanun kapsamında verilebilen evliliğin iptali kararının Ceza Mahkemeleri tarafından verilir verilemeyeceğidir. Örneğin eşler arası cinsel saldırı suçu nedeniyle mahkeme önüne gelen dosyada ceza mahkemesi hakimi evliliğin zorla yapıldığını tespit edebilir. Bu durumda evliliğin iptali kararı verilmesi gerekecektir. Evliliğin iptali kararı da kural olarak hukuk mahkemeleri tarafından verilebilecek bir karardır. Zira TMK m.151'e göre *"kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilme"* evliliğin iptali nedenidir. CMK m.218'e göre de, *"yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise; ceza mahkemesi bu sorunla ilgili olarak da bu Kanun hükümlerine göre karar verebilir"*. Bununla birlikte öğretide savunulan katıldığımız görüşe göre de, taraflardan birinin talebi olmadan ceza hakiminin böyle bir karar vermesi doğru olmayacaktır³⁵⁴. Zira TMK m.151'deki evliliğin iptali sebebi bir nisbi butlan sebebidir ve ancak tarafların talebi var ise hukuk hakimi tarafından evliliğin iptaline karar verilebilecektir. Bu bakımından ceza hakiminin de re'sen evliliğin iptali kararı vermesi kanımızca doğru olmayacaktır. Bununla beraber, CMK m.218'in gerekçesinden³⁵⁵ hareketle ceza hakimi, önüne gelen bu davada, gerekli görürse, ilgili mahkemede evliliğin iptaline ilişkin hukuk davası açılması için taraflara süre verebilir.

³⁵⁴ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.189.

³⁵⁵ Erdal NOYAN, **Ceza Muhakemesi**, Ankara: Adil Yayınevi, 2005, s.421, *"CMK Madde 218 Gerekçesi: 1.Ceza davasının bir an önce sonuca ulaşmasını sağlamak için bu sorun hakkında da ceza hukukundaki usul ve deliller için geçerli kurallara göre karar vermek.*

Kuşkusuz ceza mahkemesinin bu sorun hakkında verdiği karar, sadece dava konusu uyuşmazlık yönünden geçerli olmak üzere ve esas dava bakımından gerekli olduğu ölçüde verilmiş bir karar sayılacaktır. 2.Çözülmesi uzmanlığı gerektiren bir sorunun söz konusu olduğunu saptadığında, mahkeme yargulamaya ara vererek sorunun konusuna göre hukuk davası veya idarî dava açılması için ilgililere süre verebilecektir. 3.Yetkili mahkemede bu hususta bir dava açılmışsa bu mahkemenin kararını da bekleyebilecektir."

2. Çocuğun Cinsel İstismarı (TCK m.103)

Çocuğun cinsel istismarı suçunda çocukları cinsel yönden istismar eden kişiler cezalandırılır. Cinsel istismar kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda çok çeşitli tanımlar olsa da açık ve kısa bir ifadeyle cinsel istismar, “*çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel uyarı ve doyum için kullanılması*”³⁵⁶ şeklinde tanımlanabilir. Bununla birlikte cinsel istismar deyiminden ne anlaşılması gerektiği kanunda, “ a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar” şeklinde ifade edilmiştir. Suçun “vücuda organ ve cisim sokulması, birden fazla kişi tarafından birlikte, insanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle, üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından, vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından, kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle, cebir veya tehditle, silah kullanmak suretiyle” işlenmesi şeklinde gerçekleşen daha ağır cezayı gerektiren çeşitli nitelikli halleri ve “sarkıntılık düzeyinde kalması” halinde daha az cezayı gerektiren nitelikli hali vardır.

Cinsel suçlar ile korunan hukuksal yarar, genel olarak kişinin cinsel yaşamını özgürce ve serbestçe belirlemesi ve tezahür etmesi şeklinde ifade edilmektedir³⁵⁷. Ancak bu suç tipinde ayrıca, çocuklara karşı işlenen bir cinsel suç olması bakımından korunan hukuki menfaatin kapsamına daha ayrıntılı bir çerçevede, çocuğun ruh ve beden bütünlüğü, çocuğun cinsel gelişimini sağlıklı bir şekilde

³⁵⁶ Nimet OVAYOLU, Özlem UÇAN, Selver SERİNDAG, “Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri”, **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, , Cilt:2, Sayı:4, Gaziantep, 2007, s.15.

³⁵⁷ Fahri Gökçen TANER, **Türk Ceza Hukuku’nda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2017, s.63 v.d., “Öğretide yaygın kanaat bu suçlarla korunan hukuki menfaatin yine de cinsel özgürlük olduğu şeklindedir.”, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.395.

sürdürmesi, çocuğun cinsel istismara maruz kalmama hakkı gibi yararlar da girebilecektir³⁵⁸.

Burada çocuk kavramının ne olduğunun iyi anlaşılması gerekir. TCK m.6/b'ye göre 18 yaşından küçük herkes çocuktur. O zaman 18 yaşından küçükler, TMK kapsamında mahkeme kararı ya da evlenme ile ergin kılınsa da TCK bakımından halâ çocuktur ve cinsel istismar suçunun mağduru olabilecektir³⁵⁹. Bu noktada, eşler arasında cinsel istismar suçunun işlenip işlenemeyeceği gündeme gelebilir. Nitekim TMK, 16-18 yaş aralığındaki çocuklara da evlenme olanağı sağlamaktadır. Evlenmekle eş diğer eşe karşı cinsel özgürlüğünü terk etmiş olmayacağından³⁶⁰ 18 yaşından küçük eşe karşı diğer eşin cinsel istismar suçunu işlemiş olduğunu söylenebilecektir³⁶¹. Bu konuda kanunda bir açıklama yoktur ancak öğretide genel kabul gören görüş; evlenme ile ergin kılınan çocuğa karşı eşi tarafından işlenen cinsel davranışlarda rıza varsa suç oluşmayacak, rıza yok ise TCK m.102'de bulunan eşler arası cinsel saldırı suçu oluşacak şeklindedir³⁶². Bununla birlikte evlenme ile ergin kılınmış bir çocuğa karşı, eşi tarafından, onun rızası hilafına vücuda organ veya sair cisim sokma eylemleri cinsel istismar suçunun nitelikli halini oluşturacak ve re'sen kovuşturulacaktır³⁶³. Bu çocuklara karşı eş dışındaki 3.kişilerin cinsel davranışları bakımından ise TCK m.103'ün uygulama bulacağı tartışmasıdır³⁶⁴.

Bu noktada ayrıca daha önce yasa tasarısı³⁶⁵ ile gündeme gelip de kamuoyu tepkisi nedeniyle komisyona geri çekilen mağdur ile failin evlenmesi durumunda

³⁵⁸ Pınar Memiş KARTAL, **a.g.e.**, s.142,143.

³⁵⁹ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.456.

³⁶⁰ Fahri Gökçen TANER, **Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, s.254.

³⁶¹ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.456.

³⁶² Fahri Gökçen TANER, **Türk Ceza Hukuku'nda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar**, s.171-173.

³⁶³ Pınar Memiş KARTAL, **a.g.e.**, s.146 v.d., Efser ERDEN TÜTÜNCÜ, **a.g.e.**, s.144, bu hallerde de TCK m.102'nin uygulanması gerektiği yönünde Fahri Gökçen TANER, **Türk Ceza Hukuku'nda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar**, s.172, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.457, "Netice olarak, uygulamada henüz bir içtihat konusu olmayan bu tür fiillerin yeni TCK'da benimsenen cinsel özgürlük anlayışına rağmen, m.103'ten ziyade, m.102 kapsamında çözümlenmesi ihtimali gözden uzak tutulmamalıdır."

³⁶⁴ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.191.

³⁶⁵ **Kayseri Barosu İnternet Sitesi**, "Cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir neden olmaksızın 16.11.2016 tarihine kadar işlenen cinsel istismar suçunda, mağdurla failin evlenmesi durumunda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesindeki koşullara bakılmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, hüküm verilmiş ise cezanın infazının ertelenmesine karar verilir. Zamanasımı süresi içinde evliliğin, failin kusuruyla sona ermesi halinde fail hakkındaki hüküm

cinsel istismar suçuna bir cezasızlık getirilme çabası da ele alınmalıdır³⁶⁶. Sonradan gerçekleşen evlenme, önceden gerçekleşmiş cinsel davranışla hiçbir ilgisi olmayan bir hukuki işlem ve aynı zamanda bir özel hukuk sözleşmesidir³⁶⁷. Akranlar arası gerçekleşen cinsel davranışlar ile bu davranışlardaki rıza meselesi ceza hukukunun tartışmalı meselelerinden olup, kanuna bu hususla ilgili yaş farkı gözetilen bir şahsi cezasızlık sebebi konulması soruna çözüm getirebilecektir³⁶⁸. Belirtmek gerekir ki çocuk yaşta evlilikler ile çocuklar arası rızaya dayalı cinsel ilişki birbirinden çok farklı meselelerdir³⁶⁹. Nitekim İtalya ve İsviçre Ceza Kanunlarında da bu yönde düzenlemeler mevcuttur³⁷⁰.

Çocuğun cinsel istismarı suçunu işleyen failin ceza almaktan kurtulmasını sağlayan yasa tasarısı, kamuoyunda yarattığı tepki sonucu isabetli olarak geri çekilse de benzer düzenlemeler hep gündemde olmuştur³⁷¹. Çocuklar arasında ve rızaya dayalı dahi olsa, çocukların cinsel istismarına neden olacak davranışların yarattığı sorunlara getirilebilecek en kötü çözüm evliliktir. Bu şekilde çocukların erken yaşta evlendirilebilmesi için cinsel istismara maruz bırakılma yolunun kullanılmasına imkân sağlanmış olacaktır ki bu durum ilk bölümde ayrıntılı

açıklanır veya cezanın infazına devam olunur. Bu fıkra uyarınca fail hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına veya cezanın infazının ertelenmesine karar verilmesi durumlarında, suça azmettiren veya işlenişine yardım edenler hakkında kamu davasının düşmesine veya infazın ortadan kaldırılmasına karar verilir.”, <http://www.kayseribarosu.org.tr/Print.aspx?ID=73166&Tip=>, Erişim Tarihi: 22.12.20.

³⁶⁶ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/basbakan-yildirim-cinsel-istismar-onergesi-komisyon-cekildi-40284683>, Erişim Tarihi: 22.12.20.

³⁶⁷ Fahri Gökçen TANER, “Çocuklar Arasında Rızaya Dayalı Olarak Gerçekleşen Cinsel Davranışlar Sorunu ve Bu Konuya İlişkin Olabilecek En Kötü Çözüm Önerisi: Evlendirme”, **Hukuk Defterleri**, Sayı:18, İstanbul: Manifesto Medya Basın Yayın, 2019, s.32.

³⁶⁸ Fahri Gökçen TANER, “Çocuklar Arasında Rızaya Dayalı Olarak Gerçekleşen Cinsel Davranışlar Sorunu ve Bu Konuya İlişkin Olabilecek En Kötü Çözüm Önerisi: Evlendirme”, **Hukuk Defterleri**, s.33.

³⁶⁹ Ayşe NUHOĞLU, “İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar”, **II.Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu**, Cilt:2, Ankara: TBB Yayınları, 2019, s.990, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/634.pdf>, Erişim Tarihi: 21.01.2021, “Çocukların Cinsel İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi ise taraf devletlere çocukların cinsel erginlik yaşını belirleme imkanını tanımıştır (m. 18/2). Bu nedenle çocuğun rızası ile cinsel ilişkiye girebileceği yaşı taraf devletler belirleyebilecektir. Ancak çocuğun cinsel erginlik yaşı ile evlilik yaşının aynı yaş olmaması gerekir. 18 yaşından küçük olanların çocuk olduğu kabul edildiğinde, 18 yaşından küçüklerle evlilik olamayacağı açıktır. Bunun suç olarak düzenlenmesi gerekir. Ancak birçok ülkede çocuğun cinsel erginlik yaşı 14 veya 16 olarak kabul edilerek, bu çocuğun rızası ile gerçekleştirdiği cinsel ilişki suç olarak düzenlenmemektedir.”

³⁷⁰ Fahri Gökçen TANER, “Çocuklar Arasında Rızaya Dayalı Olarak Gerçekleşen Cinsel Davranışlar Sorunu ve Bu Konuya İlişkin Olabilecek En Kötü Çözüm Önerisi: Evlendirme”, **Hukuk Defterleri**, s.34.

³⁷¹ **Af tartışması: "Evlilik yoluyla çocuk istismarına cezasızlık isteniyor"**, <https://www.dw.com/tr/af-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-evlilik-yoluyla-%C3%A7ocuk-istismar%C4%B1na-cezas%C4%B1zl%C4%B1k-isteniyor/a-51904099>, Erişim Tarihi: 3.11.2020, 19.43, **Tecavüze 'evlilik' adı verilemez**, <https://www.birgun.net/haber/tecavuze-evlilik-adi-verilemez-284522>, Erişim Tarihi: 3.11.2020,

biçimde açıklanan tarafı olduğumuz sözleşmeler de dikkate alındığında kesinlikle kabul edilemez³⁷². Bu yasa tasarısını sunanlar, toplumun bazı kesimlerinde erken yaşta evliliklerin yadsınamaz olduğunu, onarıcı adaleti sağlamak amacıyla bir cezasızlık sebebi getirilmesi gerektiğini savunmaktaydı. Bu yaklaşım özellikle tarafı olduğumuz İstanbul Sözleşmesi'ne tamamen zıt düşecek ve erken yaşta gerçekleşen evlilikleri engellemek bir yana devletin alması gereken sorumluluğun aksine, artışına sebep olacaktır³⁷³.

Evlenmeye zorlanan çocukların yaşlarının ebeveynleri tarafından mahkemeye başvurarak büyütüldüğü görülen bir uygulamadır. Ceza mahkemesinin önüne gelen bir davada, mağdurun gerçek yaşını saptayıp CMK m.218 kapsamında zorla evliliğin iptaline karar verip veremeyeceği düşünülebilir. Evliliğin iptali sebebi bir nisbi butlan sebebi olduğundan hukuk hakimi tarafından dahi ancak tarafların talebi var ise evliliğin iptaline karar verilebilecektir. Bu durum ve ceza mahkemesinin örneğin mağdurun yaşının düzeltilmesine karar veremeyeceğine ilişkin Yargıtay kararı dikkate alındığında, ceza mahkemesinin zorla evliliğin iptaline karar veremeyeceği açıktır³⁷⁴.

Çocuğun cinsel istismarı suçu, çocukların erken yaşta evlendirilmesi ile ortaya çıkan ruhsal ve bedensel olarak her türlü sömürülerini³⁷⁵ ortadan kaldırmaya yeterli olmadığından, zorla evliliklerin önlenmesi bağlamında işlevsellikten uzaktır.

3. Reşit Olmayanla Cinsel İlişki (TCK m.104)

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu, *“cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunma”* halini cezalandırır.

³⁷² Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.450.

³⁷³ Ayşe NUHOĞLU, “İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar”, **II.Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu**, s.989,990.

³⁷⁴ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.192, **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 2007/5-239 Esas, 2008/86 Karar sayılı ve 15.04.2008 tarihli Kararı, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=31550>, Erişim Tarihi: 3.11.20.

³⁷⁵ Pınar Memiş KARTAL, **a.g.e.**, s.24.

Bu suç ile korunan hukuki yarar çocuğun cinsel özgürlüğü olarak kabul edilmektedir³⁷⁶. Öğretide, suçun oluşmasını, cinsel ilişkiye gösterilen rıza belirlediğinden, bu suçla korunan hukuki değer cinsel özerklik olmadığını ve bu suçun çelişkili bir suç tipi olduğunu ifade eden yazarlar da bulunmaktadır³⁷⁷.

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu bakımından TMK kapsamında 16-18 yaş aralığında evlenen çocukların bu suçun mağduru olup olamayacağı önemli bir konudur. Öğretide bir görüşe göre, TCK anlamında bu kişiler her ne kadar halen çocuk kabul ediliyor olsalar bile, m.104 aslında “çocukların” cinsel özgürlüğünü korumaya yönelik değil, “reşit olmayan çocukların” cinsel özgürlüğünü korumaya yönelik bir maddedir. Nitekim mahkeme kararı ile veya evlenme yoluyla “reşit” kılınan çocuklar bakımından bu suç söz konusu olamaz. Zira madde başlığından da anlaşılacağı üzere bu suç tipi ile “reşit olmayanla cinsel ilişki” cezalandırılmaktadır³⁷⁸. Bir diğer görüşe göre ise, madde başlığından bağımsız olarak, madde metninde mağdurun reşit olup olmamasına yer verilmediğinden, mağdurun evlilikle ya da mahkeme kararı ile reşit olması hallerinde dahi bu maddenin uygulanacağı ifade edilmektedir³⁷⁹. Kanımızca kanunun öngörmediği bir sonuca varan uygulama da kanunilik ilkesine aykırı olacaktır. Bu itibarla kanun maddesinde açıklığa kavuşturulacak bir değişiklik yapılması isabetli olacaktır³⁸⁰.

Görüldüğü üzere çocuklar arasında dahi olsa evlilik içi cinsel ilişkinin bu suç kapsamında cezalandırılıp cezalandırılmayacağı tartışmaya açıktır. Kanun koyucunun açıklık getirmediği bu hususun çözümüne ilişkin öğretide yaygın

³⁷⁶ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.456, Pınar MEMİŞ KARTAL, “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:65, Sayı:4, 2016, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, s.2086, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42360/509988>, Erişim Tarihi: 10.11.2020.

³⁷⁷ Fahri Gökçen TANER, **Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar**, s.328, Recep DOĞAN, “Anlamlı Yanıt Üretilmeyen İkilem: Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt:75, Sayı:1, Ankara: Ankara Barosu Yayını, 2017, s.130, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/36154/406375>, Erişim Tarihi: 26.01.2021, Yazar, hem çocuğun rızasına geçerlilik tanıyarak bu rızayı hukuken koruyup hem de bu rızasına rağmen şikayet hakkını kullanan mağdurun bu şikayeti üzerine fiili cezalandırmayı çelişkili bulmaktadır.

³⁷⁸ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.479, Fahri Gökçen TANER, **a.g.e.**, s.330.

³⁷⁹ Yener ÜNVER, “Türk Maddi Ceza Hukukunda Cinsel Suçların Eleştirisel Olarak İncelenmesi”, **II. Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu, Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014, s. 43.

³⁸⁰ Yener ÜNVER, “Türk Maddi Ceza Hukukunda Cinsel Suçların Eleştirisel Olarak İncelenmesi”, **II. Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu, Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku**, s. 46, Pınar MEMİŞ KARTAL, **a.g.m.**, s.2088.

olarak, evlenme cinsel ilişkiler bakımından bir hukuka uygunluk sebebi olarak görülmektedir. Bu bakımdan reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun zorla evliliklerle mücadelede işlevsel olduğu söylenemeyecektir³⁸¹. Bununla birlikte çocuğu daha sonra evlenmeye zorlamayı sağlamak maksadıyla cinsel ilişkide bulunma hallerinde bu suç tipine başvurulabileceği de gözden kaçırılmamalıdır.

C. Kişi Özgürlüğünün İhlali Kapsamında Zorla Evlilik

Zorla evlilik gerçekleştirmek veya bir evliliğin zorla sürdürülmesini sağlamak amacıyla, gelecekteki eşlerden birinin fiilleri ile diğer eş veya 3.kişinin fiilleri ile her iki eş de zorlanabilir. Bu zorlama da kişi özgürlüğünün ihlâli sonucunu doğuran, tehdit, cebir veya kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma suçlarının oluşmasına sebebiyet verebilir. Kişilerin bir evliliğe mecbur veya tutsak edilmesi, kelime itibarıyla de açıkça anlaşıldığı üzere doğrudan kişi özgürlüğünün ihlâlidir.

1. Tehdit Suçu (TCK m.106)

Bir kimseyi, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit re'sen, yahut malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından veya sair bir kötülük edeceğinden bahisle tehdit mağdurun şikayeti üzerine cezalandırılmaktadır.

Bu suç tipi ile kişinin hem iç huzuru ve güven duygusu, hem de irade oluşturabilme, özgürce karar verebilme ve vermiş olduğu kararı hayata geçirebilme özgürlüğü³⁸², hareket etme özgürlüğü ve hukuki güvenlik duygusu korunur³⁸³.

Tehdit suçunun meydana gelmiş olması için gerçekleştirilecek saldırının veya edilecek kötülüğün mutlaka gerçekleşebilir olması şart değildir. Tehdidi gerçekleştirme konusunda imkân ve iktidara sahip olduğu kanaatinin mağdurda

³⁸¹ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.192.

³⁸² Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.412, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.508.

³⁸³ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.508.

uyandırılmış olması yeterlidir³⁸⁴. Önemli olan tehdidin objektif olarak korkutucu olması ve en azından tehdit edilen üzerinde saldırının gerçekleşip gerçekleşmeyeceği hususunda şüphe uyandırmaya elverişli olmasıdır³⁸⁵. Söz gelimi, henüz evlenme yaşına gelmemiş 15 yaşında bir çocuğu “*benimle evlenmezsen seni öldürürüm*” şeklinde korkutarak evlenmeye zorlamaya çalışmak, çocuk üzerinde yeterli bir korku uyandıracığı için tehdit suçunun oluşmasına neden olacaktır³⁸⁶. Bununla beraber, kayınvalidenin “*her gün taze yemek yapmazsan oğlumdan seni boşayacağım*” şeklindeki sözleri tehdit suçunu oluşturamayacaktır. Zira kayınvalidenin eşleri boşamaya muktedir olmadığı açıktır³⁸⁷.

Tehdit suçunun oluşabilmesi için meydana getirileceği iddia edilen kötülüğün de mutlaka suç oluşturması gerekmez³⁸⁸. “*Benimle evlenmezsen seni öldürürüm*”, “*ya benimsin ya kara toprağın*” gibi ifadeler öldürme eylemi suç olduğundan tehdit suçunu oluşturacağı gibi, “*kızım ile evlenmezsen seni elaleme rezil eder, itibarını beş paralık ederim*” şeklindeki suç oluşturmayacak sair kötülükte bulunma iddiası da tehdit suçunu meydana getirecektir.

Zorla evliliğin kurulması veya sürdürülmesi maksadıyla tehdit suçunun araç olarak kullanılması son derece yaygındır. Nitekim tehdit suçu bu anlamda oldukça işlevseldir³⁸⁹. Bu suç ile korunan hukuki yararın önemli bileşenlerinden biri olan özgürce karar verebilme ve vermiş olduğu kararı hayata geçirebilme özgürlüğü zorla evlilik fiilleri bakımından tehdidin ne denli önem taşıdığının göstergesidir. Zira zorla evlilik hallerinde kişilerin hayatları hakkında özgürce karar verebilme hakları

³⁸⁴ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.512.

³⁸⁵ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2015, s.350.

³⁸⁶ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.412.

³⁸⁷ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.512.

³⁸⁸ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.515.

³⁸⁹ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.412.

ellerinden alınmaktadır. Özellikle öldürme³⁹⁰, yaralama³⁹¹ veya cinsel saldırı tehdidi³⁹² ile evlenmeye zorlama veya evliliği sürdürmeye zorlama³⁹³ olaylarına³⁹⁴ kamuoyunda ve Yargıtay Kararlarında sık rastlanmaktadır. buradan hareketle söylenebilir ki, bir kişiyi evlenmeye zorlamak veya kişinin var olan evliliğini sürdürmeye zorlamak maksadıyla tehdit edilmesi hallerinde bu suç oluşacaktır. Ancak zorla evlilik tehdidiyle mücadelede bu suç yalnız başına yeterli olmayacaktır. Öyle ki, bir kişiyi evliliğe veya evliliği sürdürmeye zorlamak genellikle bir zincir şeklinde

³⁹⁰ **Yargıtay 4. Ceza Dairesi**, 2001/278 Esas, 2001/1158 Karar Sayılı, 5.2.2001 Tarihli Kararı, “Mağdureye “benimle evlenmezsen seni öldürürüm” biçimindeki eylem öne sürülen koşulu gerçekleştirme yalnızca mağdurenin iradesine bağlı olmadığından TCY. nın 191/1. maddede tanımlanan suç oluşur.”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2srn/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=4cd-2001-278.htm&kw=`2001/1158`#fm>, Erişim Tarihi: 4.11.20.

³⁹¹ **Yargıtay 4. Ceza Dairesi**, 2002/7394 Esas, 2002/7882 Karar sayılı, 6.5.2002 Tarihli Karar, “Sanığın ayrılma konusunu tartıştıkları sırada, eşi olan yakınana söylediğini kabul ettiği “neden böyle yapıyorsun kurşun mu sıkayım, kezzap mı dökeyim” biçimindeki sözlerinin TCY.nın 191/1.madde ve fıkрасına uyan tehdit suçunu oluşturduğu gözetilmeden...”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2srn/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=4cd-2002-7394.htm&kw=`2002/7882`#fm>, Erişim Tarihi: 4.11.20, **Yargıtay 8. Ceza Dairesi**, 2017/25367 Esas, 2018/5190 Karar Sayılı, 10.5.2018 Tarihli Kararı, “...kendisinden boşanmak isteyen ve mevcut ev ortamında yaşamayacağını belirten eşinin evden ayrılmasını engellemek amacıyla, eve döndüğü sırada apartmanın merdiven boşluğunda eşi ve kızlarının birlikte aşağıya indiklerini görüp eşini içeriye götürdüğü ve ev içerisinde darp ettiği...”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2srn/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=8cd-2017-25367.htm&kw=bo%C5%9Fanmak+isteyen+e%C5%9Fi#fm>, Erişim Tarihi: 4.11.20.

³⁹² **Yargıtay 4. Ceza Dairesi**, 2008/17166 Esas, 2010/16421 Karar sayılı, 11.10.2010 Tarihli Kararı, “Sanığın, mağdureye karşı “seni kaçıracağım” diyerek tehdit etmesi şeklindeki eyleminin, mağdurenin vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik saldırı niteliğinde olduğundan...”, <http://proxy.beykent.deepknowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2srn/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=4cd-2008-17166.htm&kw=`2010/16421`#fm>, Erişim Tarihi: 4.11.20.

³⁹³ **Yargıtay 14. Ceza Dairesi**, 2016/684 Esas, 2016/4340 Karar, 28.4.2016 Tarihli Kararı, “iddianamede sanığın mağdureye karşı “...boşanma davası açmayacaksın, açarsan annene sana yaptığım işkenceleri yaparak öldürürüm şeklindeki sözlerle tehdit suçunu işlediği” belirtilerek tehdit suçundan kamu davası açıldığı dikkate alınarak sanık hakkında tüm deliller değerlendirilerek sonucuna göre, tehdit suçundan hüküm kurulması mümkün görülmüştür.”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2trw/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14cd-2016-684.htm&kw=ki%C5%9Fiyi+h%C3%BCrriyetinden+yoksun+k%C4%B1lma+bo%C5%9Fanma#fm>, Erişim Tarihi: 9.11.20.

³⁹⁴ **Kazete**, Basına yansıyan bir olayda, sevgili olduktan kısa bir süre sonra sürekli fiziksel ve psikolojik şiddet gören Tuğçe ayrılık kararı alsa da, bu kararının sonucunda ayrılmak istediği sevgili tarafından av tüfeği ile yaralanmıştır. Bu yaralamanın kaza olduğunu savunan sanık önce tutuklanmış ardından tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır. Bunun üzerine Tuğçe, kendisine yönelik tehditleri kesilmeyen bu erkek ile 17 Ağustos 2017’de korkarak evlenmek zorunda kalmıştır, <https://kazete.com.tr/haber/tehditle-evlenen-kadin-koca-dehsetine-isyan-etti-60511>, Erişim Tarihi: 4.11.20, **Kahramanmaraş Manşet Gazetesi**, “Damadım kızımı evlendiği günden bu yana öldürmekle tehdit ediyordu... En ufak bir sorunda vururum, öldürürüm diye tehdit ederdi.”, <http://www.marasmanset.com/asayis/damadim-kizimi-evlendigi-gunden-bu-yana-oldurmekle-tehdit-ediyordu-h26539.html>, Erişim Tarihi: 4.11.20, “Beni aradığında çocukları yurda vermekle tehdit edip, boşanma davasından vazgeçmemi istiyordu” dedi.” <https://www.haber7.com/isparta/2973493-bosanmak-isteyen-esine-kezzapla-saldirdi>, Erişim Tarihi: 4.11.20.

birbiri ile bağlantılı, suç oluşturan veya oluşturmayan birçok baskı yöntemi ile sistematik ve sürekli bir şekilde meydana getirilmektedir. Tehdit bu baskı yöntemlerinden yalnızca birini oluşturmaktadır. Bu nedenle tehdit suçu anlatılan haliyle mücadeleye elverişli ise de, yeterli değildir.

2. Cebir Suçu (TCK m.108)

Bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına izin vermesi için bir kişiye karşı şiddete başvurulması halinde cebir suçu oluşur. Bu suç ile korunan hukuki değerler, özgürce irade oluşturma ve buna uygun davranma özgürlüğü ile ikincil olarak vücut dokunulmazlığıdır³⁹⁵.

Cebir suçunda mağdura bir şeyi yaptırmaya veya yaptırmamaya çalışmak söz konusu olduğu için bir kişiyi evlenmeye zorlamak veya boşanmasına engel olmak itibariyle cebir suçunun kullanılması çok mümkündür. Ancak hemen söylemek gerekir ki cebir suçunda söz konusu olan fiziksel şiddetin evlilik akdinin kurulduğu esnada uygulanamayacağı açıktır. Nitekim evliliğin geçerli olarak kurulabilmesi evlilik akdi esnasında tarafların hür iradelerinin alınmış olmasına bağlıdır³⁹⁶. Ancak aralarında boşanma davası sürmekte olan karısının annesinin evine gitmesine engel olmak isteyen failin mağdureyi yere yatırarak boynuna o sırada ele geçirdiği serçe parmağı kalınlığındaki ipi dolayarak sıkmaya başlaması ve bekçilerin olaya el koyması üzerine bırakması³⁹⁷ olayında olduğu gibi boşanmanın engellenmesi amacıyla cebre başvurulabilir. Yahut örneğin, baba kızını evlenmeye razı etmek amacıyla, karısına şiddet uygulayabilir³⁹⁸. Bu gibi durumlarda cebir suçunun zorla evlilik fiillerinin engellenmesinde kullanılabileceği söylenebilirse de, tek başına cebir suçu tüm zorla evlilik hallerinin cezalandırılmasında yeterli olamayacaktır.

³⁹⁵ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.541.

³⁹⁶ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.192.

³⁹⁷ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.544.

³⁹⁸ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.415.

3. Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma (TCK m.109)

Bir kimseyi yakalama, tutuklama tedbiri veya hapis cezası gibi hukuken geçerli bir neden olmaksızın bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişi bu suç kapsamında cezalandırılır. Suçun birçok nitelikli hali bulunmaktadır. Ancak zorla evlilik fiilleri bakımından özellikle olarak önem sarf edecek olanlar arasında, üstsoy, altsoy veya eşe karşı, çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenmesi halleri ile suçun cinsel amaçla işlenmesi hali yer almaktadır.

Bu suç ile korunan hukuki değer, bireylerin kendi istek ve iradeleri ile hareket edebilme özgürlüğü ve hakkıdır. Bu suç ile kişilerin bir yere gitme veya bir yerde kalma konusundaki seçim hakları ihlâl edilmektedir³⁹⁹.

Erkek egemen toplumlarda, kadınlar ve kız çocukları üzerinde eş ve babaların nereye gidip gitmeyecekleri ve nerede bulunup bulunamayacakları yönündeki baskısı büyüktür. Öyle ki aynı yaştaki erkek çocuklar bulundukları yeri haber verme ihtiyacı dahi hissetmezken kız çocukları ve eşler bazen yakın akraba ziyaretleri bakımından bile izne ihtiyaç duymaktadırlar. Bu durum kendisini ailenin reisi olarak gören baba/eş figürünün tahakkümünden meydana gelmektedir. Bu tip toplumlarda kadınların gidip gelme özgürlükleri çok kısıtlıdır⁴⁰⁰. Bu nedenle, zihniyet bakımından ele alındığında da kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu işleyenlerin zorla evlilik suçunu da işleyebilmeleri mümkündür.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun zorla evlilik fiillerinin işlenmesinde kullanılması çok yaygındır. Öyle ki kendisi ile evlenmek istemeyen bir kadını kaçırmak ve bazen de kaçırıp cinsel birliktelik yaşamaya zorlayarak evliliğe mecbur bırakmak da özellikle kırsal kesimde yaygın görülmektedir⁴⁰¹. Bununla birlikte

³⁹⁹ Özlem YENERER ÇAKMUT, “Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu (TCK m.109)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt:19, Sayı:2, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını, 2013, s.589, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/621936>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

⁴⁰⁰ Emine Eylem AKSOY RETORNAZ, **a.g.m.**, s.196.

⁴⁰¹ Mahmut TEZCAN, “Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi”, s.2.

Yargıtay kararlarında boşanma kararı alan eşin evden ayrılmasının engellenmesi yoluyla zorla evliliğin sürdürülmesinin sağlandığı da görülmektedir⁴⁰². Halihazırda, evlenmek için bir kişiyi kaçırma durumunda, eğer cinsel bir davranış gerçekleşmemişse kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun temel halinden⁴⁰³ cinsel bir davranış gerçekleşmişse ise suçu cinsel amaçla işleme nitelikli halinden ceza verileceği gözden kaçırılmamalıdır⁴⁰⁴. Bir kişiyi evliliğe zorlamak veya boşanmasını

⁴⁰² **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 1984/8-389 Esas, 1985/227 Karar, 22.4.1985 Tarihli Kararı, “Evi Terkeden Karının Aileyi Korumakla Bağdaşmayacak Şekilde Zorla Geri Getirilmesi (Sokaklardan Çıplak Olarak-Hürriyeti Tahdit),... İktidarsız olduğu yolunda çıkarılan dedikodular üzerine, aralarında boşanma davası olan ve ayrı yaşayan karısı Nazlı'yı, evde yalnız olduğu bir sırada yanına, sanıklar Fatma, Mürüvvet, Nail'i alan sanık Kudret'in müdahilin oturduğu meskene gündüzün şiddet kullanmak suretiyle çıplak olarak evine götürdüğü, orada elini kolunu bağlayıp kızlığını bozduğu, meşru olmayacak biçimde 1,5 gün tuttuğu, jandarmanın olaya el koyması sonucu bulunduğu...”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2trw/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-1984-8-389.htm&kw=`1985/227`#fm>, Erişim Tarihi: 9.11.20, **Yargıtay 14. Ceza Dairesi**, 2016/1809 Esas, 2016/3940 Karar, 19.4.2016 Tarihli Kararı, “aralarında boşanma davasının bulunduğu, bu mahkemenin 14.07.2014 tarihli kararı ile sanık hakkında konuttan uzaklaştırma kararı verildiği, olay günü sanığın çilingir marifetiyle evin kapısını açtırıp kilidi değiştirdiği, mağdurenin yanında çocukları İlayda ve ... birlikte saat: 21:00 sıralarında evine gelip kapıyı açmaya çalıştığı sırada sanığın elindeki ekmek bıçağı ile kapıyı açtığı ve "sesinizi çıkarmayın, çocuk mocuk dinlemem, ben her şeyi göze aldım, hepinizi doğrarım, geçin içeriye" diyerek tehditte bulunduğu, mağdurenin de korktuğu için içeriye girdiği, sanığın evden çıkmalarını engellemek için kapıyı kilitlediği...sanığın mağdureye "benimle barışmazsan seni işe göndermem, polisi çağırırsan seni keser öldürürüm" şeklinde tehditlerini sürdürdüğü, mağdurenin barışmak istemediğini söylemesi üzerine, sanığın aynı bıçakla mağdurenin üzerine yürüyüp "sen beni nasıl istemiyorsun, sesini çıkarırsan öldürürüm" deyip mağdurenin üzerindeki kıyafetleri zorla çıkardığı, onun direnmesi üzerine boğazını sıktığı, boynunu ısırıldığı ve zorla cinsel ilişkiye girdiği, olay gecesinin sabahında mağdurenin çocukları okula götürme bahanesiyle evden ayrılıp karakola başvurduğu, sanığın mağdureyi basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikteki yaralaması ile tehdit etmesinin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun unsuru olduğu anlaşılmakla ...”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2trw/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14cd-2016-1809.htm&kw=ki%C5%9Fiyi+h%C3%BCrriyetinden+yoksun+k%C4%B1lma+bo%C5%9Fanma#fm>, Erişim Tarihi: 9.11.20.

⁴⁰³ Aksi yönde, **Yargıtay 1. Ceza Dairesi**, 2019/2432 Esas, 2019/3424 Karar, 26.6.2019 Tarihli Kararı, “Sanıkların, ... yı kaçırma amacı, sanık ... ile olan duygusal ilişkisini sürdürmek ve bu eylemle onu evlenmeye zorlamak olduğunun anlaşılması, evlenme gayesinin ise Türk Medeni Kanunu uyarınca içerisinde cinsel unsur barındırdığının tartışmasız olması, ilişkinin devamına zorlamak için mağdureye cinsel eylemlerde de bulunulacağının aşık olma karşısında, sanıkların kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu cinsel amaçla gerçekleştirdiklerinin kabulüyle haklarında TCK'nin 109/5. maddesinin de uygulanması gerektiği gözetilmeyerek eksik cezalar tayini... bozmayı gerektirmiştir.”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2trw/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=1cd-2019-2432.htm&kw=evlenmeye+zorlamak+i%C3%A7in+ka%C3%A7%C4%B1rma#fm>, Erişim Tarihi: 9.11.20.

⁴⁰⁴ **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 2013/778 Esas, 2015/306 Karar, 6.10.2015 Tarihli Kararı, Yargıtay ilgili Ceza Dairesi'nin kararındaki karşı oy yazısı “Hürriyeti tahdit eyleminin cinsel amaçla yapılması ...de TCK'nun 109/5. maddesindeki artırım maddesi uygulanacaktır. Cinsel amaç, kaba şehvi duyguların tatminine yönelik bir amaçtır. Sanık ile mağdure resmi olarak evlenmişler, ancak henüz düğünleri yapılmadığı için bir arada yaşamamaktadırlar. Bu safhada iken mağdurenin boşanmak istediği, bunu öğrenen sanığın, arkadaşları ile mağdureyi kaçırmak için zorla arabaya bindirip uzaklaştıkları sırada bilgi verilmesi üzerine yolda yakalandıkları anlaşılmaktadır. Olayda kaçırma sonrası bir cinsel tecavüz de vuku bulmuş değildir. Evlilik kurumu içinde cinsellik bulunmasına rağmen, evlilik cinsellikten ibaret değildir. Bu sebeple bilhassa evlenmek amacıyla bu suçun işlendiği ancak

engellemek maksadıyla hürriyetinden yoksun kılma ile mücadelede bu suçun tek başına yetersiz olduğu dikkate alınmalıdır. Öyle ki saik gütmeksizin bir kişiyi hürriyetinden yoksun kılmak ile evlenmeye zorlamak veya evliliği sürdürmek amacıyla hürriyetinden yoksun kılmak arasında bir fark yaratılmalıdır. Mağdurun bir yere gidip gitmeme özgürlüğü ile evlenip evlenmeme özgürlüğü arasında belirgin bir ayırım oluşturmak topluma vereceği mesaj bakımından da anlamlı olacaktır.

D. Aile Düzeninin İhlali Kapsamında Zorla Evlilik

TCK'de aile düzeninin ihlâline neden olduğundan suç olarak düzenlenmiş fiillerin bazıları zorla evlilik fiilleri ile kesişmektedir. Bu nedenle bu başlık altında kötü muamele suçu ile çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu ele alınacaktır.

1. Kötü Muamele Suçu (TCK m.232)

Kötü muamele suçu ile aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse ile idaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanan kişiye hapis cezası yaptırımı düzenlenmiştir.

tecavüzün gerçekleşmediği olaylarda, cinsel amaçtan dolayı cezayı artırmak yasal ve adil olmayacaktır. Yasadaki amaç mutlak bir amaçtır. TCK'nun 109/5. maddesindeki artırım maddesinin uygulanabilmesi için, bu amacın mutlak ve tartışmasız olması gerekir. Bu sebeplerle sanıklar hakkında TCK'nun 109/5. maddesindeki artırım maddesi uygulanmamalıdır" ile aynı yönde karar veren Genel Kurul kararı, "Sanıklardan ... ile mağdurenin 2005 yılı Ağustos ayında nişanlandıkları, 16.01.2006 tarihinde resmi nikâhla evlendikleri, düğünü yazın yapmayı kararlaştırdıklarından fiili birlikteliklerinin gerçekleşmediği, nikâhtan sonra aralarındaki anlaşmazlıklar sebebiyle mağdurenin boşanmak istediği, bunun üzerine sanık ...'in diğer sanıklarla birlikte mağdureyi İstanbul'daki evine götürmek amacıyla zorla arabaya bindirdikten sonra yolda görevlilerce yakalandıkları somut olayda; sanık ... ile mağdurenin fiilen bir araya gelmemiş olsalar da suç tarihinde resmi nikâhla evli olmaları, sanık ...'in mağdurenin boşanma davası açacağını öğrenmesi üzerine boşanmak istemediği için eşini kaçırdığını belirtmesi ve sanıkların mağdureyi cinsel amaçla kaçırdıklarına dair dış dünyaya yansıyan bir davranışlarının bulunmaması karşısında; sanıkların atılı suçu sanık ...'in evlilik birliğinin devamını sağlama dışında bir amaçla işlediklerine dair delil mevcut olmadığından, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma eylemini cinsel amaçla gerçekleştirdikleri kabul edilerek haklarında 5237 Sayılı TCK'nun 109/5. maddesinin uygulanmasına dair yerel mahkeme hükmü ile bu hükmü onayan Özel Daire kararı isabetsizdir."

<http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2trw/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2013-778.htm&kw=ki%C5%9Fiyi+h%C3%BCrriyetinden+yoksun+k%C4%B1lma+bo%C5%9Fanma#fm>,
Erişim Tarihi: 9.11.20.

Kötü muamele suçu ile korunan hukuki değer, aynı konutta yaşayanlar için, vücut bütünlüğü ve insan onuru olup, aynı zamanda ailedir. İkinci kısım için ise terbiye hakkından doğan disiplin yetkisine sahip olana karşı idare edilenin, büyütülenin, okutulanın, bakılanın, muhafaza edilenin, bir meslek veya sanat öğretilenin vücut bütünlüğü ile onuru korunmaktadır⁴⁰⁵.

Zorla evlilik fiilleri bakımından kötü muamele suçunun araç olarak kullanılması olağandır. Evliliklerin kurulması aşamasında kişilerin aynı evde birlikte yaşadığı anne babası veya akrabaları tarafından bir evliliğe zorlanması özellikle kırsal kesimde geleneksel ve yaygındır. Örneğin, taygeldi, levirat, sororat, berdel, beşik kertme, görücü usulü evliliklerde bunların örneklerine sık rastlanır.

Hangi noktada tedip hakkının sınırlarının aşılması kötü muamele suçunun oluşacağı bakımından belirsizlik vardır. Bu belirsizliğin giderilmesi amacıyla madde gerekçesine bakıldığında, *“kötü muamelenin merhamet, acıma ve şefkatle bağdaşmayacak nitelikte bulunması gereklidir”* denildiği görülmektedir⁴⁰⁶. Bu durumda da ne tür bir kötü muamelenin merhametle bağdaşacağı açıklanmadığından, her ne kadar hukuken bağlayıcı olmasa da, gerekçe de bu belirsizliği açıklığa kavuşturmamaktadır⁴⁰⁷. Öğretide tedip hakkı⁴⁰⁸’nın eğitsel amacının dışında ve eğitsel amacı ile ölçülü olmayacak şekilde kullanılamayacağı söylenmektedir⁴⁰⁹.

Evliliğin kurulmasından sonra eşlerden biri boşanmak istediğinde diğerinin buna mani olmak amacıyla kötü muamelede bulunabileceği de söylenebilecektir. Bu noktada kötü muamele suçunun oluşabilmesi bakımından, boşanma aşamasında olan eşlerin halen aynı evde yaşıyor olup olmadığı önem arz etmektedir. Nitekim

⁴⁰⁵ Öznur ŞAHİN, **İnsan Hakları Açısından Türk Ceza Kanunu Madde 232’de Düzenlenen Kötü Muamele Suçunun İncelenmesi, Çocuk Hakları ve Kadın Hakları Bakımından Maddenin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.5, [http://acikerisim.baskent.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11727/4148/10298101.pdf?sequence=1](http://acikerisim.baskent.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11727/4148/10298101.pdf?sequence=1&isAllowed=y), Erişim Tarihi: 10.11.20.

⁴⁰⁶ **TCK Madde Gerekçeleri**, m.232, https://docplayer.biz.tr/1257504-Turk-ceza-kanunu-madde-gerekceleri.html#show_full_text, Erişim Tarihi: 12.04.2021.

⁴⁰⁷ Öznur ŞAHİN, **a.g.t.**, s.25.

⁴⁰⁸ Ayşe NUHOĞLU, **Aile Düzenine Karşı Suçlar**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2009, s.126, *“Tedip hakkı, ana babanın çocuğun eğitimi için gerektiğinde çocuğun vücut bütünlüğü, onuru, özgürlüğü gibi kişilik değerlerine müdahale oluşturabilen araçlara başvurabilme yetkisini içermektedir.”*

⁴⁰⁹ Ayşe NUHOĞLU, **Aile Düzenine Karşı Suçlar**, s.129, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.1125.

Yargıtay’a göre de, boşanma davası devam eden eşler aynı evde yaşamıyorlar ise birbirlerine karşı kötü muamele suçu işleyemeyeceklerdir⁴¹⁰. Zira kanunda açıkça aynı konutta yaşıyor olmak koşulu arandığından aksinin kabulü kanunilik ilkesine aykırı olacaktır.

Bir kişinin evlilik kurmaya veya boşanmamaya zorlanması bakımından kullanılan fiilin kötü muamele suçu olarak değerlendirilebilmesi için başka bir suç tipinin kapsamına girmemesi gerekir. Dolayısıyla, zorla evlendirme amacıyla gerçekleştirilen fiillerden ancak çok az bir kısmı kötü muamele suçu kapsamında cezalandırılabilir. Bununla birlikte kanunilik ilkesi gereği failin zorla evlilik saiki de cezalandırmada göz önünde bulundurulamayacaktır. Özgür irade ile kurulan evliliklere verilen öneme dikkat çekmek bakımından saike değer verilmesi öğretide ifade edildiği gibi kanımızca da büyük önem taşımaktadır⁴¹¹.

Tüm bu nedenlerle belirtmek gerekir ki kötü muamele suçu zorla evlilik fiilleri ile mücadelede yan ve zayıf bir araç niteliğindedir.

2. Çocuğun Kaçırılması ve Alıkonulması Suçu (TCK m.234)

Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun ilk iki fıkrası fail bakımından özgü suç niteliğindedir. Bu anlamda ilk iki fıkra velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmı tarafından işlenebilecekken üçüncü fıkroda ayrı bir suç tipine yer verilmiştir⁴¹². Bu suçun konumuzu ilgilendiren

⁴¹⁰ Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 2015/23413 Esas, 2016/9959 Karar, 9.5.2016 Tarihli Kararı, “TCK’nın 232/1. fıkrası kapsamında kötü muamele suçunun oluşabilmesi için failin, kötü muamele oluşturabilecek eylemlerini, aynı konutta birlikte yaşadığı kişilere karşı işlemesi gerekmektedir. Bu itibarla incelemeye konu olayda, sanık yargılamanın aşamalarında ve değişmeyen savunmalarında, olay tarihinde eşi olan ... ile aralarında boşanma davası olduğunu ve ayrı yaşadıklarını savunması, mağdur ...’ın 07/08/2010 tarihli kolluk aşamasında alınan beyanında, sanık ile aralarında boşanma davası olduğunu ve sanığın kendileri ile birlikte yaşamadığını, zaman zaman evlerine çocuklarını görmek amacıyla gelip gittiğini ifade etmesi, mağdur ... Yaraş’ın aynı tarihli kolluk beyanında, sanığın kendileri ile birlikte yaşamadığını belirtmiş olması karşısında, mahkemece kötü muamele suçunun “birlikte yaşama” unsurunun somut olayda ne şekilde gerçekleştiği açıklanmadan... hükmün bozulmasına...”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2u1s/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=18cd-2015-23413.htm&kw=k%C3%B6t%C3%BC+muamele+su%C3%A7u+bo%C5%9Fanma#fm>, Erişim Tarihi: 10.11.20.

⁴¹¹ Meral Ekici ŞAHİN, a.g.m., s.423.

⁴¹² Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, s.1137.

üçüncü fıkrasına göre, kanunî temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi, şikâyet üzerine, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Üçüncü fıkrada düzenlenen ayrı suç (evi terkeden çocuğu tutma suçu) ile korunan hukuki yarar, velayet ve vesayet hakkıdır⁴¹³. Bununla birlikte genel olarak çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu ile çocuk hem kendisine karşı hem de kişisel gelişimi yönünden de korunmaktadır⁴¹⁴.

Bu suç, zorla evlilik fiilleri bakımından değerlendirildiğinde, erken yaşta gerçekleştirilen zorla evliliklerin önemli bir kısmı, rızası ile olsa da evi terk eden çocuğu evlenmek amacıyla yanında bulunduranlar tarafından işlenmektedir. Bu noktada Yargıtay kararlarına da sirayet etmiş bir sorun olarak, söz gelimi 14 yaşındaki bir çocuğun, evlenmek amacıyla bir başka kişiyle birlikte kaçması ve bunun sonucu olarak söz konusu kişi tarafından yanında bulundurulmasının kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun cinsel amaçlı olarak işlenmesi şeklindeki nitelikli halini mi yoksa çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun üçüncü fıkrasındaki halini mi oluşturacağı şeklindedir⁴¹⁵. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun bu niteliklerdeki olaylar

⁴¹³ Recep GÜLŞEN, “Çocukların Kaçırılması Ve Alıkonulması Suçu (TCK m. 234)”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt:71, Sayı:1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 2013, s.599,600, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9188/115182>, Erişim Tarihi: 26.01.2021, Yazara göre ayrıca, evi terk eden çocuğun ardından veli veya vasinin içinde bulunduğu derin tedirginliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

⁴¹⁴ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.1137.

⁴¹⁵ Muhammed DEMİREL, “Evi Terk Eden Çocuğu Evlenmek Amacıyla Yanında Tutan Kişinin Fiiline İlişkin Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararının Değerlendirilmesi”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:2, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayını, 2018, s.294, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruhfd/issue/41696/503664>, Erişim Tarihi: 26.01.2021, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2014/14-307 Esas, 2015/8 Karar sayılı ve 17.02.2015 tarihli kararına konu olayda, merci görüşleri; Balıkesir 2. Asliye Ceza Mahkemesi (yerel mahkeme), Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ve Yargıtay Ceza Genel Kurulu, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun cinsel amaçlı olarak işlendiği nitelikli halinin, Yargıtay 14. Ceza Dairesi ise çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun üçüncü fıkrasının gerçekleştiği şeklindedir. “Sanığın 15 yaşından küçük mağdureyi evlenmek amacıyla rızasıyla kaçırıp yakın başka bir ildeki akrabalarının evine götürerek orada bir müddet alıkoymuş somut olayda, mağdurenin rızası hukuken üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakka dair olmadığından hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilemeyecektir. Dolayısıyla 15 yaşından küçük mağdurenin rızasıyla bile gerçekleşmiş olsa bu eylem T.C.K.nun 109/1,109/3-f. 109/5. maddelerinde düzenlenen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu oluşturmaktadır. Bu nedenle, yerel mahkeme hükmünün, Özel Dairece mağdurenin sanıkla gönüllü olarak kaçması, sanığın mağdureye yönelik hukuka aykırı herhangi bir eyleminin olmaması gerekçeleriyle eylemin çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunu oluşturduğundan bahisle bozulmasına karar verilmesi isabetli değildir.” [http://proxy.beykent.deep-](http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2w0m/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/)

ile ilgili kanısı, oluşan suçun kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun cinsel amaçlı olarak işlenmesi şeklindeki nitelikli hali olduğu yönündedir⁴¹⁶.

Sonradan maddeye eklenen üçüncü fıkra gerekçesinde de belirtildiği üzere, yaşı ne olursa olsun, her çocuğa ana ve babasının bilgisi veya rızası dışında evi terk etmeme hususunda ve bu çocuğu yanında bulunduran kişiye de çocuğun ana ve babasını veya yetkili makamları durumdan haberdar etmek yönünde bir yükümlülük yüklenmiştir. Bu nedenle kanımızca, rızasıyla dahi olsa, 14 yaşında bir çocuğun kanuni temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evlenmek maksadıyla bir yerde tutuluyor olması çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunu oluşturacaktır. Tipiklik bunu gerektirmektedir. Ancak bu durumda da çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun üçüncü fıkrası bakımından korunan hukuki yararın eksik kalması durumu söz konusudur. Öyle ki meydana gelen olay bakımından sadece velayet hakkı ihlâl edilmiş değildir. Evlilik maksadında kesin olarak cinsel birlikteliğin de hedeflendiği dikkate alındığında, ihlâllerin kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun cinsel amaçlı nitelikli halinin koruduğu hukuki yararı karşıladığı şeklindeki fikrin de yerinde olduğu düşünülebilir. Bu yönde bir karar ile erken yaşta zorla evliliklerin önlenmesi bakımından bir koruma mekanizması getirilmeye çalışılsa da bunların tamamı kanundaki derin eksikliğin giderilmesine yönelik derme çatma, el yordamı ile üretilmiş günlük çözümlerdir. Öğretide bu eksikliğe çözüm olarak, çocuğun cinsel dokunulmazlığını da korumak bakımından, 765 sayılı TCK m.430/2’de olduğu gibi “evlenme maksadı” içeren bir nitelikli hâl düzenlemesi önerilmiş olsa da⁴¹⁷, kanımızca bu çözüm de yeterli olmayacaktır. Nitekim meydana gelen olay sırasında ve devamında failin asıl amacı çocuğun kaçırılması veya alıkonulması ya da cinsel

MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2014-14-

307.htm&kw=evlenmek+amac%C4%B1yla+%C3%A7ocu%C4%9Fun+ka%C3%A7%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1+ve+al%C4%B1konulmas%C4%B1+#fm, Erişim Tarihi: 19.11.20.

⁴¹⁶ **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 2014/14-601 Esas, 2016/314 Karar Sayılı, 20.9.2016 Tarihli Kararı, “Sanığın, evlenmek amacıyla yaşı küçük mağdureyi rızasıyla kendi evine götürerek bir süre alıkoyduğu sabit bulunan olayda, mağdurenin rızası, haksızlık bilinciyle hareket eden sanığın ceza sorumluluğunu ortadan kaldırmayacaktır. Dolayısıyla yaşı küçük mağdurenin hukuken geçerli sayılan rızası bulunmadan gerçekleşen bu eylem kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu oluşturmaktadır. Bu itibarla yerel mahkeme hükmünün, Özel Dairece mağdurenin sanıkla gönüllü olarak kaçması ve sanığın mağdureye yönelik hukuka aykırı herhangi bir eyleminin olmaması gerekçeleriyle eylemin çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunu oluşturduğundan bahisle bozulmasına karar verilmesi isabetli değildir.”,

http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a2w0m/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=cgk-2014-14-

601.htm&kw=evlenmek+amac%C4%B1yla+%C3%A7ocu%C4%9Fun+ka%C3%A7%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1+ve+al%C4%B1konulmas%C4%B1+#fm, Erişim Tarihi: 19.11.20.

⁴¹⁷ Muhammed DEMİREL, **a.g.e.**, s.310.

dokunulmazlığının ihlâl edilmesi değil, bunları da içinde bulunduracak şekilde çocukla evlenmek veya evli gibi birlikte bir hayat sürmektir. Bu açıklamalar ışığında denilecektir ki; eğer kanuni temsilcisinin rızası veya bilgisi olmaksızın ancak kendi rızası ile evi terk eden çocuk bakımından m.234/3, yaşı ne olursa olsun rızasız bir şekilde bir yerde tutulan çocuk bakımından m.109/3-f uygulama alanı bulacaktır⁴¹⁸.

Bir çocuğu rızası ile olsa dahi, evlenmek veya evli gibi birlikte yaşamak amacıyla kaçırmak veya alıkoymak hallerine ilişkin olarak, özel bir suç tipi düzenlenmiş olması, bocalamalara ve bilinmezliklere karışmadan, nitelikli ve doğrudan bir koruma sağlayacağından, çok daha yerinde olacaktır.

E. Evlilik Kavramının Kapsamı

Zorla evlilik suçunun unsurlarını incelemeyen önce, evlilik ile kastedilenin ne olduğunu da açıkça ortaya koymak gerekecektir. Karşılaştırmalı hukuka göz atıldığında kimi ülkelerde, medeni hukuka göre kurulmuş evliliklerin yanında evli gibi birlikte yaşama hallerinin, bulunan kültürel çevrede evlilik olarak görülen yaşam ortaklıklarının da zorla evlilik kapsamında kabul edildiği görülecektir. Nitekim Avusturya’da birlikte yaşamaya zorlamak, İsveç’te evlilik benzeri bir ilişkiye zorlamak, İsviçre’de eşcinsel bir birlikteliği tescil ettirmeye zorlamak da zorla evlilik suçu kapsamında cezalandırılmaktadır. İngiltere, İskoçya ve Galler’de de, zorla evlilik suçu kapsamındaki evliliğin, yasal olarak bağlayıcı olsun veya olmasın, dinî veya medeni nikâh olsun her türlü evliliği kapsadığı belirtilmiştir⁴¹⁹.

Almanya’da ise ancak medeni hukuka göre kabul edilen bir evlilik olduğunda zorla evlilik suçu söz konusu olabilecektir. Bunun nedeni olarak öğretide haklı olarak, Almanya’nın zorla evlilikleri bir insan hakları meselesi olarak değil de, göç politikaları sorunu⁴²⁰ olarak gördüğü söylenmektedir. Zira Alman hukukuna göre geçerli bir

⁴¹⁸ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.1141.

⁴¹⁹ **Anti-social Behaviour, Crime and Policing Act 2014**, Section 121, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/12/section/121/enacted>, Erişim Tarihi: 20.05.21.

⁴²⁰ Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1361, “...zorla evlendirme olgusuna daha çok göçmen ailelerde rastlanıldığı için, zorla evlendirmeyi önlemek amacıyla Medeni Kanun ve Ceza Kanunu dışında, İltica Yasası, Serbest Dolaşım Yasası gibi bir dizi yasada da değişiklik yapılmıştır.”, Özlem DAĞLI, **a.g.m.**, s.38.

evliliği olmayanlar, sözgelimi imam nikâhı ile yaşamaya zorlananlar, oturma izni veya vatandaşlık alamayacağından Almanya bakımından önem arz etmeyecektir⁴²¹. Bu durum, kayıtlara geçmeyen ve yetkili makamların haberi dahi olmayan zorla evlilik vakâlarını Alman hukuku bakımından meşru hale getirmektedir. Bu vesileyle, yaygınlaşan kayıtdışı evliliklerin, evliliğe zorlananların hak ihlâllerini derinleştirmesi olasıdır. Nitekim, sözgelimi imam nikâhı evliliğe zorlayanlar bunun bir yaptırımını olmadığını bildiğinden, daha pervasız hareket edebilecektir.

Oysa ilerleyen bölümlerde açıklanacağı üzere, bu suç ile korunan hukuki değerin daha ziyade kişi hürriyeti ile ilgili olduğu savunulduğunda, bulunulan ülkede medeni hukuka göre geçerli bir evlilik kurulmuş olmasa dahi zorla evlilik suçunun oluşabilmesi daha isabetli bir sonuç olarak görünmektedir.

Bununla birlikte bir diğer mesele aynı cinsiyetten olanların birlikte yaşaması halinde bu suçun oluşup oluşmayacağına ilişkindir. Avusturya Ceza Kanunu'na göre evlilik dışı birlikte yaşama kapsamına giren aynı cinsiyetten birlikteliklere zorlama 106/II-3 kapsamında cezalandırılabilir. Örneğin İsviçre Ceza Kanunu'nda da aynı cinsiyetten birliktelikleri tescile zorlama suç olarak düzenlenmiştir. Tescil edilmiş yaşam ortaklığı kurmaya zorlanma konusunda, diğer kanunlarda da zorla evlendirmeye ilişkin hükümler ile aynı yönde düzenlemeler bulunmaktadır⁴²². Bu hüküm, zaten aynı cinsiyetten ilişkileri tescil ederek yasal hale getiren İsviçre bakımından ayrık bir durum teşkil etmemektedir. Ancak yine de, eşcinsel birlikteliklerin de bir evli gibi birlikte yaşama şekli olduğunu açıkça göstermektedir.

Bu durum diğer ülkeler bakımından çoğunlukla böyle işlememektedir. Buna gerekçe olarak zorla evliliğin bir kültür ya da gelenek olarak görüldüğü ve yaygın olduğu bölgelerde eşcinsel birlikteliklerin zaten uygun görülmemesi ve AİHS m.12'nin evlenme hakkı olarak yalnızca farklı cinsiyetten olanları koruma altına aldığı

⁴²¹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.425.

⁴²² Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1367.

söylenmektedir⁴²³. Nitekim AİHM de evlenme hakkının kapsamına ilişkin bu yönde kararlar vermiştir⁴²⁴.

Evlenme hakkı, AİHS madde 12’de “*Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir*” şeklinde düzenlenmiştir. Madde metninden açıkça anlaşıldığı üzere, Sözleşme bu hakkın kapsamının belirlenmesini büyük ölçüde taraf devletlerin iç hukuklarına bırakmaktadır⁴²⁵. Eşcinsel evlilikler bakımından da durum böyledir. Mahkeme’ye göre, 12.maddenin hak sahipleri, diğer tüm maddelerde olduğu gibi “herkes” veya “hiç kimse” şeklinde düzenlenmemiştir. Bunun yerine erkek ve kadın ifadelerinin kullanılması da kasıtlıdır. Nitekim, madde taraf devletlere, yalnızca karşı biyolojik cinsiyetten kişilerle evlenme hakkı tanınması bakımından bir zorunluluk getirdiğinden, taraf devletlerin eşcinsel evliliklere izin vermemesi de Sözleşme’nin ihlâli anlamına gelmemektedir⁴²⁶. Son tahlilde Mahkeme artık, Schalk ve Kopf-Avusturya kararındaki meselelerde olduğu gibi, 12. maddede yer alan evlenme hakkının her koşulda karşı cinsiyetten iki kişi arasındaki evlilikle sınırlı olması gerektiğini düşünmese de, eşcinsel evlilik, taraf devletin iç hukuku tarafından düzenlenmeye bırakılmıştır⁴²⁷.

Gerçekten de madde metni incelendiğinde, açıkça karşı cinsiyet ifadesine yer verilmiş olmasa da, diğer maddelerden ayrı olarak, özellikle kadın ve erkek ifadelerine yer verilmiş olması, eşcinsel evliliklerin bu madde kapsamında zorunlu olarak

⁴²³ Ulaş KARAN, “Evlenme ve Aile Kurma Hakkının Kapsamı ve Anayasal Dayanağı”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, s.127, “*Taraf devletler eşcinsel çiftlerin evlenmesine izin verme yükümlülüğü altında görülmemiştir. Mevcut durumda 12.maddenin aynı cinsten çiftlere uygulanabileceği ancak devletlerin bu kişilere evlenme hakkı verme yükümlülüğü altında olmadığı gibi bir sonuç çıkmaktadır. Bu paradoksal durum haklı olarak eleştiri ile karşılanmıştır.*”, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.426.

⁴²⁴ AİHM, Rees-The United Kingdom kararı, Başvuru no. 9532/81, paragraf 50, “*Ayrıca, madde 12, bu hakkın kullanılmasının taraf devletlerin iç hukuklarına tabi olacağını belirtmektedir. Böylelikle getirilen sınırlamalar, hakkı, hakkın özüne zarar verecek şekilde veya hakkın özüne zarar verecek ölçüde kısıtlanamalı veya azaltmamalıdır. Bununla birlikte, Birleşik Krallık’ta karşı biyolojik cinsten olmayan kişilerin evlenmesi üzerindeki yasal engelin bu tür bir etkiye sahip olduğu söylenemez.*”, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-57564%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57564%22]}), Erişim Tarihi: 14.04.2021, AİHM, Schalk ve Kopf-Avusturya kararı, Başvuru no. 30141/04, paragraf 63, “*Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme’nin 12. maddesinin davalı devlete, başvuranlar gibi eşcinsel bir çiftte evlenme hakkı verme yükümlülüğü getirmediğini tespit etmiştir.*”, [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-99605%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-99605%22]}), Erişim Tarihi: 14.04.2021.

⁴²⁵ ECHR, **Guide on Article 12 of the European Convention on Human Rights**, s.6, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_12_ENG.pdf, Erişim Tarihi: 14.04.2021, 10.10.

⁴²⁶ ECHR, **Guide on Article 12 of the European Convention on Human Rights**, s.6,7.

⁴²⁷ ECHR, **Guide on Article 12 of the European Convention on Human Rights**, s.10.

korunmadığına işaret etmektedir. Ancak, bir taraf devletin iç hukukunda eşcinsel evliliklere izin vermesi durumunda, bu evliliklere ilişkin şikayetlerin, bu devlet vatandaşları tarafından madde 12 kapsamında başvuru konusu yapılabileceği de gözden kaçırılmamalıdır.

Kişi özgürlüklerinin korunması perspektifinden bakıldığında, eşcinsel birlikteliklere zorlama bakımından suçun oluşup oluşmayacağının tespiti için, kişilerin cinsel yönelimlerinden veya biyolojik cinsiyetlerinden bağımsız olarak kastları incelenmelidir. Öyle ki imam nikâhı veya benzer dinî yöntemlerle kurulmuş evlilikler de, medeni hukuk bakımından bir değer taşımasalar da, kişi özgürlüğünü ihlâl ederek zorlama unsuru içeriyorlarsa zorla evlilik kapsamında değerlendirilmektedir. “Evli sayılma” ya da “evli gibi yaşama” hedefine yönelik olarak zorlama, bu tip birliktelikler bakımından değer taşıyacaksa, eşcinsel birliktelikler için de bir önem arz etmelidir. Önemli olan kişilerin özgürlüklerinin ihlâl edilerek, evli gibi birlikte yaşamaya zorlanmalarıdır⁴²⁸. Bu birlikteliklerin de medeni hukuka göre geçerli kabul edilip edilmemesi bir sonuç ifade etmeyecektir. Zira kişilerin kişiliğine bakılmaksızın, sırf insan olmalarından dolayı eşit korunmak zorunda oldukları gözden kaçırılmamalıdır. Kanımızca her ne kadar AİHS’e göre koruma kapsamında veya iç hukuklardaki medeni hukuk kurallarına göre geçerli kabul edilmeseler de, eşcinsel evlilikler veya dinî nikâhla kurulan evlilikler “evli gibi birlikte yaşama” hali kapsamında zorla evlilik olarak kabul edilebilmelidir.

II. Suçun Unsurları

A. Korunan Hukuki Değer

Ceza hukukunun özel hüküm düzenlemeleri, insanı ilgilendiren her değeri değil, yalnızca Anayasa tarafından hukuki menfaat niteliği kazandırılmış olan değerleri ihlâl eden fiilleri suç saymak ve cezalandırmak durumundadır⁴²⁹. Bir suç ile korunan hukuki değer bir veya birden fazla olabilir⁴³⁰. Bu anlamda, zorla evlilik suçunun işlenmesi ile Anayasa’da tanımlanan temel hak ve özgürlüklerden bir veya

⁴²⁸ Aksi yönde, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.426.

⁴²⁹ Zeki HAFIZOĞULLARI, Devrim GÜNGÖR, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:69, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2007, s.23-25.

⁴³⁰ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s.117.

birkaçı ihlâl edilebilecektir. Zira bu suç kapsamında, suçun işleniş biçimine göre, Anayasa’da koruma altına alınmış olan; kişi dokunulmazlığı, zorla çalıştırma yasağı, kişi hürriyeti ve güvenliği, özel hayatın gizliliği veya yerleşme ve seyahat hürriyeti ihlâl edilen temel hak ve hürriyetlerden olabilecektir. O zaman zorla evlilik suçunun düzenlenmesi ile bu değerler koruma altına alınmış olacaktır.

Korunan hukuki değer ne olduğunun tespiti, suçun düzenlenme şekli ve düzenlendiği yer bakımından büyük önem sarf etmektedir⁴³¹. Öğretide hakim olan anlayış, özel hükümlerin sistematığının ve bunun sonucu olarak suçların tasnifinin, ancak belirli suçların hukuki konularının farklılığı kriterine göre belirlenebileceği yönündedir⁴³². Bu kabulün ardından ortaya hukuki konunun neden ibaret olduğunun belirlenmesi meselesi çıkmaktadır⁴³³. Zorla evlilik suçu ile korunan hukuki değer birden fazla ve çok çeşitli olduğundan, düzenlenmesi gereken yer de tartışmalıdır. Nihayet, zorla evlilik suçunun düzenlenmesi gereken yerin tespiti, ancak korunan hukuki değer doğru tespiti ile çözüme kavuşturulabilecektir.

Zorla evlilik suçu en temelde, kişinin hiçbir zorlama altında olmaksızın ve hür iradesi ile evlenme, evlenmeme veya boşanma hakkını, yani irade özgürlüğünü korur⁴³⁴. O zaman zorla evlilik suçu ile korunan hukuki yarar, kişinin istediği zaman, istediği kişi ile evlenme veya evlenmeme hakkı olarak karşımıza çıkar ki, bunu kısaca “evlenme özgürlüğü” olarak ifade etmek de mümkündür⁴³⁵. Bununla birlikte yukarıdaki bölümlerde detaylı bir şekilde açıklandığı üzere, zorla evlilik suçunu meydana getiren fiiller de kendi içerisinde çok çeşitlidir ve yerine göre kişinin cinsel

⁴³¹ Fahri Gökçen TANER, **Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar**, s.64, “Suçların teleolojik olarak gruplandırılması, yalnızca onların kanunda bir yere yerleştirilmesi anlamına gelmez, bu sınıflandırma aynı zamanda ceza normunun sistematik olarak diğer normlarla ilişkisini de ortaya koyar. Genellikle kanunda yapılan düzenlemede yer alan bölüm başlığı suçla korunan menfaat hakkında önemli ipuçları verir.”

⁴³² Nevzat TOROSLU, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019, s.81.

⁴³³ Nevzat TOROSLU, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, s.86.

⁴³⁴ Els LEYE, Alexia SABBE, **a.g.e.**, s.29,30, Yazarlar bir evliliğin zorla evlilik veya düzenlenmiş evlilik olup olmadığını belirlemenin de, kişinin seçim özgürlüğüne bağlı olduğunu söylemektedir. Buna göre yazarlar, eğer kişi serbestçe evlenme veya evlenmeme kararı verebiliyorsa, adayı ailesinden birileri bulmuş ise bile zorla evlilik meydana gelmeyecektir ancak bir baskı veya kontrol var ise o noktada seçim (irade) özgürlüğü ortadan kalkacağından zorla evlilik meydana geleceğini ifade etmektedirler, Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.408 v.d.

⁴³⁵ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.425, “...zorla evlendirme fiillerinin, ceza hukuku açısından herhangi bir suç tipi altında toplanması ve kişinin evlenme veya evlenmeme konusunda irade oluşturma ve iradesi doğrultusunda davranma özgürlüğünü ortadan kaldıran fiillerin, cezalandırılmasının mümkün olmadığı görülmüştür.” Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.422.

özgürlüğünün, kişi hürriyetinin, vücut dokunulmazlığının da ihlâl edildiği söylenebilecektir. Ayrıca erken yaşta gerçekleştirilen zorla evliliklerde çocuğun sağlıklı bir cinsel gelişim gösterme ve istismar edilmeme hakkı da söz konusu olacaktır⁴³⁶.

Öğretide, özel olarak çocuğun erken yaşta zorla evlendirilmesi ile ilgili, önce korunan hukuki menfaatin belirlenmesinin ve buna göre kanun koyucunun hem Türk Medeni Kanunu'nda hem de Türk Ceza Kanununda gerekli düzenlemeleri yapmasının gerektiği de belirtilmiştir⁴³⁷. Bu noktada erken yaşta yapılan zorla evliliklerin koruduğu hukuki değer, çocuğun üstün yararı ilkesini de ihtiva ettiği ve özellikle yasal evlilik yaşının altında gerçekleşen evli gibi birlikte yaşama hallerini de kapsadığının ayrıca değerlendirilmesi gerektiği düşünülebilir. Böylece erken yaşta gerçekleştirilen zorla evlilikler bakımından korunan hukuki menfaatin çocuk ve aile olduğu dikkate alındığında, bu evliliklerin ya cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar bölümünde ya da “Aile Düzenine Karşı Suçlar” içerisinde yer alması gerektiği fikri de savunulmaktadır. Ancak son tahlilde bu suç ile çocukların her yönden sömürüldüğüne dikkat çekilerek, bu suçun kişi özgürlüğüne karşı veya topluma karşı işlenen bir suç olduğunun tespiti kanun koyucunun tercihi bırakılmıştır⁴³⁸.

Bu suç ile korunan hukuki değerlerden kişinin karar verme ve davranma özgürlüğünün, evlenme özgürlüğü ile mukayese edildiğinde ikincil kaldığı ileri sürülerek, zorla evlilik hükmünün düzenlenme yerinin “Hürriyete Karşı Suçlar” değil “Aile Düzenine Karşı Suçlar” olması gerektiği görüşü de öğretilde savunulmaktadır⁴³⁹.

Ayrıca zorla evliliğin insanlığa karşı işlenmiş suçlardan olduğunu söylemek de mümkündür. Örneğin, Siera Leona Özel Mahkemesinin⁴⁴⁰ Temyiz Dairesi tarafından, 22 Şubat 2008 tarihinde verilen *Brima, Kamara, ve Kanu* kararı ile zorla evlilik

⁴³⁶ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.411.

⁴³⁷ Pınar Memiş KARTAL, **a.g.e.**, s.27.

⁴³⁸ Pınar Memiş KARTAL, **a.g.e.**, s.27.

⁴³⁹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.422.

⁴⁴⁰ Sierra Leone Özel Mahkemesi, Sierra Leone hükümeti ve Birleşmiş Milletler tarafından kurulmuş bir yargı organdır. Mahkeme, 30 Kasım 1996'dan sonra Sierra Leone'de iç savaş sırasında işlenen suçlarla, uluslararası insancıl hukukun ve Sierra Leone hukukunun ciddi ihlallerini yargılamak için kurulmuştur. Mahkeme 2013 yılında kapatılmıştır. https://en.wikipedia.org/wiki/Special_Court_for_Sierra_Leone, Erişim Tarihi: 24.05.2021.

insanlığa karşı suçlar kapsamında değerlendirilmiştir⁴⁴¹. Bu karar ile uluslararası arenada ilk kez bir mahkeme tarafından zorla evlilik insanlığa karşı suç olarak tanımlanmıştır. Mahkeme Roma Statüsü kapsamında zorla evliliği, “*diğer insanlığa karşı suçlar*” başlığı altında değerlendirmiştir⁴⁴². Kanımızca bu noktada insanlığa karşı suç sınıflandırmasının önemli bir nedeni, öne gelen davada ve soykırımlara ilişkin benzer incelemelerde, zorla evlilik eylemlerinin sivil bir uyuşmazlıktan ziyade savaş sırasında yoğun olarak işlenmiş suçlardan olmasındandır⁴⁴³. Ancak geçmiş bölümlerde insan ticareti suçu kapsamında değerlendirdiğimiz gibi, savaş dışı durumlarda da zorla evliliğin uluslararası niteliği haiz bir suç olarak işlenmesi mümkün görünmektedir.

Kanımızca, suçun kişi özgürlüğünü ihlâl özelliği daha ağır bastığından korunan hukuki değer bakımından bireyselleştirme yapılması ve uluslararası niteliği haiz olsa dahi, iç hukukta “İnsanlığa Karşı Suçlar” altında düzenlenmesi doğru olmayacaktır. Ancak “İnsanlığa Karşı Suçlar” kapsamındaki suç tiplerinde de zorla evliliğin bir nitelikli hal şeklinde düzenlenmesi, uluslararası arenadaki koruma mekanizması yönünden de anlamlı olabilecektir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, suç işleniş şekli bakımından uluslararası bir özellik taşıyıp da geniş bir hak ihlâli ihtiva ettiğinde zorla evlilik araç edilerek insanlığa karşı bir suç işlendiği söylenebilecekse de her durumda tüm suçlar bireye karşı işlenebileceğinden, suç ile korunan hukuki değer sahibi yine bir birey olacaktır⁴⁴⁴.

⁴⁴¹ Micaela FRULLI, “Advancing International Criminal Law (The Special Court for Sierra Leone Recognizes Forced Marriage as a ‘New’ Crime Against Humanity)”, **Journal of International Criminal Justice**, Sayı:6, Oxford: Oxford University Press, 2008, s.1034, https://www.researchgate.net/publication/256001026_Advancing_International_Criminal_Law_The_Special_Court_for_Sierra_Leone_Recognizes_Forced_Marriage_as_a_'New'_Crime_Against_Humanity, Erişim Tarihi: 9.12.20.

⁴⁴² Micaela FRULLI, **a.g.e.**, s.1037-1039, Yazarın katıldığımız görüşüne göre, her ne kadar evrensel olarak kabul edildiği üzere, bir kişi, işlendiği sırada suç olarak nitelendirilmeyen eylemler nedeniyle yargılanamaz ise de, Roma Statüsü’nde belirtilen “diğer insanlığa karşı suçlar” alt başlığı ile yaratılan bir alan mevcuttur. Bu alan, önceden öngörülmemiş biçimde gerçekleşen bir insanlığa karşı suç işlendiğinde cezasız kalmasını önlemek bakımından değerlidir. Bu yönüyle bakıldığında zorla evliliğin Roma Statüsü’nde açıkça insanlığa karşı suç olarak değerlendirilmemiş olması cezalandırmayacağı anlamına gelmez.

⁴⁴³ Micaela FRULLI, **a.g.e.**, s.1041, “*Uganda'daki isyan, Darfur'daki çatışma, Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki başarısız askeri darbe ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ndeki çatışma. Doğrusu, tüm bu vakalarda, kız çocuklarının savaşanlarla evlenmeye zorlanma uygulamalarına dair kapsamlı raporlar mevcuttur.*”

⁴⁴⁴ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s. 117.

Bununla birlikte, bu suçun işlenmesi ile meydana gelen esas zarar aile düzeninin bozulması değil, kişilerin rızaları hilafına bir yaşama zorlanarak, özgürlüklerinin ihlâl edilmesidir. Zira bu suç ile aslında, bir aile kurmak istemeyen veya var olan ailenin/evliliğin sona erdirilmesini isteyen kişilerin iradeleri korunmaktadır. Yani korunan menfaat, bir aile kurmak istemeyen veya kurulmuş ailenin devamını istemeyen kişinin özgür iradesidir. O zaman zorla evlilik suçu ile aile düzeninin korunmasının amaçlanmadığı açıktır. Oysa aile düzenine karşı işlenen suçların düzenlenme amacı, toplumun temeli sayılan aile düzeninin korunmasıdır. Böylece medeni hukukun aile düzeninin korunmasına ilişkin bazı kurallarının ihlâl edilmesi cezalandırılmaktadır⁴⁴⁵. Bu nedenle bu suçun “Aile Düzenine Karşı Suçlar” altında düzenlenmesini de yerinde bulmamaktayız.

Öyleyse, zorla evlilik suçunun gerçekleşme şekline göre ihlâl ettiği değerler çok çeşitli olabilecekse de, topyekün bir çatı altında toplandığında bu suç ile korunan hukuki değer, *“kişinin fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik her alandaki özgürlüğü”* olduğu söylenebilecektir. Korunan hukuki değer mağdurun yaşına göre genişleyebileceğini ifade etmek yerinde olacaktır. Çocukların zorla evlendirilmesinde bu değere *kişinin sağlıklı bir fiziksel, cinsel, psikolojik gelişim gösterme ve hiçbir yönden istismar edilmeme hakkı* da eklenecektir.

Nitekim zorla da gerçekleştirilse her evlilik, evliliğin bir yaşam ortaklığı olması nedeniyle, taraflar arasında iç içe geçmiş bir ilişkiler yumağını meydana getirir. Bu da, zorla evlilik kurulurken ve kurulduktan sonra devam ettiği sürece, mağdurun her türlü özgürlüğünün devamlı olarak ihlâl edildiği anlamına gelecektir. Ayrıca birden fazla suçun hukuki konuları benzerlik gösterdiğinde, bunlar aynı hukuki varlıklar demetinin içinde birleştirilerek bir kategori teşkil ederler. Esasen ceza kanunlarını kısımlara ayırırken kanun koyucuların takip ettiği sistem de budur⁴⁴⁶. Zorla evlilik suçu da hukuki konusu bakımından kişi hürriyetini ihlâl eden suçlarla benzerlik göstermektedir. Bu vesileyle öğretilerdeki bir görüşe paralel olarak kanımızca da, zorla evlilik suçunun TCK’nin “Hürriyete Karşı Suçlar” başlığı altında incelenmesinin yerinde olacağını söylemek uygun olacaktır⁴⁴⁷. Nitekim karşılaştırmalı

⁴⁴⁵ Ayşe NUHOĞLU, *Aile Düzenine Karşı Suçlar*, s.4.

⁴⁴⁶ Nevzat TOROSLU, *Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu*, s.219.

⁴⁴⁷ Meral Ekici ŞAHİN, *a.g.m.*, s.427.

hukuka bakıldığında da, zorla evlilik suçu çoğunlukla⁴⁴⁸ özgürlüğe karşı suçlar bölümlerinde yer almıştır. Alman Ceza Kanunu’nda, “Kişisel Hürriyete Karşı Suçlar”, Avusturya Ceza Kanunu’nda “Özgürlüğe Karşı Suçlar”, İsveç Ceza Kanunu’nda “Özgürlüğe ve Barışa Karşı Suçlar”, İsviçre Ceza Kanunu’nda “Özgürlüğe Karşı Suçlar ve Kabahatler” başlığı altında düzenlenmiştir.

B. Maddi Unsurlar

1. Fail

Zorla evlilik suçunda herkes fail olabilir. Bu suç faillik bakımından bir özellik göstermez. Gözardı edilmemesi gereken bir husus olarak, zorla evlilik suçu önemli bir oranda aile içerisinde veya mağdurun akrabaları⁴⁴⁹ tarafından işlenmektedir⁴⁵⁰. Bu durum dikkate alındığında, kanımızca, karşılaştırmalı hukukta benzer bir düzenlemeye rastlanmış olmasa da, yakın akrabalık ilişkisinin, suçun işlenmesine sağladığı kolaylık bakımından nitelikli hal olarak değerlendirilmesi gereklidir. Burada hangi derecedeki akrabalık ilişkilerinin nitelikli hâl olarak sayılabileceğine ilişkin olarak, TCK’nin suçun işlenmesinde belli akrabalık ilişkilerine değer atfettiği diğer suçlarına bakmak yol gösterici olacaktır⁴⁵¹.

2. Mağdur

Zorla evlilik suçu mağdur bakımından çeşitli özellikler gösterir. Öncelikle söylemek gerekir ki, mağdurlar genellikle kadın ve çocuklar olsa da⁴⁵², erkeklerin⁴⁵³

⁴⁴⁸ Belçika Ceza Kanunu’nda zorla evlilik suçu “*Aile Düzenine ve Halk Ahlâkına Karşı Suçlar*” başlığı altında yer almaktadır.

⁴⁴⁹ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, a.g.m., s.14, Birleşik Krallık ve Almanya’da meydana gelen zorla evlilik vakalarında faille ilgili kayıtlara geçirilen veriler incelendiğinde, faillerin büyük oranda aile veya yakın akraba olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Birleşik Krallıkta faillerin büyük oranda yaşlı erkekler olduğu ve %91 oranında aileden, %7 oranında ise akrabalarından olduğu tespit edilmiştir. Benzer olarak Almanya’da da faillerin %76’sının erkek olduğu ve tespit edilen 63 vakadan 51’inde failin mağdur ile aynı aileden olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca niteliksel olarak incelenen 100 vakadan 88’inde evliliğe zorlayan failin mağdurun babası olduğu da tespitler arasındadır.

⁴⁵⁰ Mustafa Ruhan ERDEM, a.g.m., s.423.

⁴⁵¹ Bu akrabalık ilişkilerinin hangileri olduğuna ve nedenlerine ilişkin detaylı açıklamalar, suça etki eden haller başlığı altında incelenmiştir.

⁴⁵² FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, a.g.m., s.12.

⁴⁵³ Alexia SABBE, Marleen TEMMERMAN, Eva BREMS, Els LEYE, a.g.e., s.4, 2008-2010 yılları arasında, Birleşik Krallık’ta *Forced Marriage Unit*’e bildirilen zorla evlilik vakalarından %85’inde mağdur kadın ve kız çocukları iken %15’inde erkekler ve erkek çocukları mağdurdur. Bölümümüzde Türkiye özelinde bir değerlendirme yapıyor olsak da, Türkiye’de erkekler ve erkek çocuklarının

de bu suçtan mağdur olması pek tabii mümkündür⁴⁵⁴. Tüm dünyada, her gün, ortalama 39.000 kız çocuğu, reşit olma yaşına gelmeden evlendirilmektedir⁴⁵⁵. Bu kızların üçte biri ise 15 yaşından küçüktür. Ancak zorla evliliğin ergin mağdurlarına da sık rastlanmaktadır⁴⁵⁶.

Karşılaştırmalı hukukta, çocukların zorla evlendirilmesine ilişkin özel bir düzenlemeye rastlanmış olmasa da, mağdurların çocuk olduğu hallerde; fiziksel, psikolojik, cinsel ve zihinsel gelişimleri bakımından korunma ihtiyaçlarının daha yüksek olduğu göz önünde bulundurularak, bu durumun nitelikli bir hal olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Burada mağdurun çocuk olduğu durumda nitelikli hâl olarak sayılabileceğine ilişkin olarak, TCK'nin suçun işlenmesinde mağdurun çocuk olmasına değer atfettiği diğer suçlarına bakmak yol gösterici olacaktır. Zorla evlilik suçu ile yakınlığı bakımından kişiyi hürriyeti yoksun kılma suçu incelendiğinde de bu suçun çocuğa veya beden veya ruh bakımından kendini savunamayacak kişilere karşı işlenmesi halinde nitelikli hal olarak düzenlendiği görülecektir. Bu nitelikli halin düzenlenmesinin nedeni; bir taraftan faildeki ahlaki kötülük diğer taraftan suçun işlenmesindeki kolaylıktır⁴⁵⁷.

3. Hareket

a. Genel Olarak

Zorla evlilik suçunun işlenmesinde birçok farklı hareketin bir arada kullanılması söz konusudur. Bunun nedeni bu suçun, sınırlı sayıda olmayan pek çok hareketle işlenebilmesidir. Zorla evlilik fiili işlenirken genellikle cebir veya tehdit⁴⁵⁸

yaşadığı zorla evlilik verilerine dayalı bir istatistikî bilgiye ulaşamadığımızdan, yön göstermesi ve bir çerçeve çizmesi bakımından bu kaynağa da yer verme ihtiyacı hissedilmiştir.

⁴⁵⁴ Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1345,1346, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.423.

⁴⁵⁵ **Child marriages: 39 000 every day**, https://www.who.int/mediacentre/news/releases/2013/child_marriage_20130307/en/, Erişim Tarihi: 20.05.21.

⁴⁵⁶ Council of Europe Parliamentary Assambly, **a.g.e.**, s.2.

⁴⁵⁷ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.167.

⁴⁵⁸ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.423.

ve hile kullanılsa da⁴⁵⁹, suçun işlenmesinde kullanılabilecek hareketler bunlarla sınırlı değildir.

Hareketler birbirinden ne kadar farklı ve çok olursa olsun burada gözetilecek olan, tüm bu hareketlerin hukuki olarak tek bir suçun haksızlık unsurunu oluşturmasıdır. Bu bakımdan, hareketlerden bazıları kanunda bağımsız olarak düzenlenmiş ayrı suçlar olsalar da, suçun işlenmesi sonucu ihlâl edilen hukuki değer aslında bileşik suçun koruduğu hukuki değer ise, bu suçlar bileşik suç içerisinde değerlendirilmelidir. Ancak sadece kanunda açıkça bu bileşik suçun unsuru olarak gösterilen suçlar bağımsızlığını kaybedecektir⁴⁶⁰. O zaman kanunda zorla evlilik suçu içerisinde, bu suçun bir unsuru olarak gösterilen suçlar bağımsızlıklarını yitirecek ve zorla evlilik suçu kapsamında değerlendirilecektir.

Zorla evlilik suçunda, bir kişi evliliğe, evli kalmaya veya evli gibi birlikte yaşamaya⁴⁶¹ zorlanmaktadır. Bu zorlama; mağduru ısrarlı takip etme⁴⁶², kaçırma, tehdit etme, mağdura fiziksel şiddet uygulama, mağdura yönelik cinsel davranışlarda bulunma, mağdura kötü muamelede bulunma, namus baskısında bulunma⁴⁶³, ekonomik veya duygusal baskıda bulunma⁴⁶⁴, mahalle baskısı denilen sosyal baskıda bulunma⁴⁶⁵ gibi şekillerde gerçekleşebilir. Bu bakımdan insan ticareti suçunda olduğu

⁴⁵⁹ Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, zorla evliliğin suç tipi olarak düzenlendiği ülkelerin ceza kanunlarındaki düzenlemelerde cebir ve tehdidin ve bazen de hilenin tipikliğinin bir unsuru olduğunu görmekteyiz. Bknz. bu eser s.24-36.

⁴⁶⁰ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s. 556, Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.394,395.

⁴⁶¹ TCK m.230'daki dinî törene ilişkin fıkranın Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmesi sonucu, aralarında resmi nikâh olmaksızın tarafların dinî nikâh yaptırabilmesine izin verilmiştir. Bu durumda kadının rızası hilafına veya kız çocuklarının haberi dahi olmaksızın evlilik kurmanın mümkün olduğu dinî nikâhla sürdürülen birliktelikler bakımından da düzenleme getirilmesi önemlidir. Ayrıca dinî nikâh olmaksızın başkaca iradeyi sakatlayıcı yöntemlerle bir kişinin evli gibi birlikte yaşamaya zorlanabileceği de gözden kaçırılmamalıdır. Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında da İsveç Ceza Kanunu'nda "evlilik veya evlilik benzeri bir ilişkiye ikna etmek" ifadesine, İsviçre Ceza Kanunu'nda "aynı cinsten bir birlikteliği tescil ettirmek" ifadesine yer verildiği görülecektir. Nitekim Belçika Ceza Kanunu'nda da birlikte yaşamaya zorlamak zorla evlilik suçu kapsamındadır.

⁴⁶² Selin TÜRKÖĞLU, **Türk Ceza Hukuku Açısından İsrarlı Takip**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, "Kadınların istemedikleri davranışlara maruz kalmayı tercih etmeyip eşleri ve sevgililerinden ayrılmalara, erkekleri bu suç tipi bakımından potansiyel bir fail haline getirebildiği ileri sürülmektedir. Kadın mağdurların erkek mağdurlara oranla fazlalığı ve faillerin çoğunun eski eş, sevgili vb. nitelikte olması bunun en büyük kanıtını oluşturmaktadır.", <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim Tarihi: 15.12.20.

⁴⁶³ FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, **a.g.m.**, s.18-19.

⁴⁶⁴ Refuge, **Forced Marriage in the UK (A scoping study on the experience of women from Middle Eastern and North East African Communities)**, s.6, <http://www.refuge.org.uk/files/1001-Forced-Marriage-Middle-East-North-East-Africa.pdf?>, Erişim Tarihi: 15.12.2020, 12.27, Council of Europe Parliamentary Assambly, **a.g.e.**, s.13.

⁴⁶⁵ Meral Ekici ŞAHİN, **a.g.m.**, s.410.

gibi, suçun işlenebilmesi için araç hareketler ve amaç hareketler gruplarının olduğu söylenebilecektir. Bu durumda “bir kişiyi evliliğe, evli kalmaya veya evli gibi birlikte yaşamaya” zorlamak amaç hareketleri oluşturacakken, araç hareketler yukarıda sayılan örneklerdeki gibi ve benzer biçimlerde ortaya çıkabilir. Burada önemli olan araç hareketlerin mağdurun iradesini sakatlayan cebir, tehdit, hile v.b. bir hareket olmasıdır. Kişinin özgür iradesini etkileyen bu araçlara başvurmak suçun unsurudur. Bu yöntemler, insan ticareti suçunda olduğu gibi kişi özgürlüğüne yönelik esas ve amaç saldırıyı gerçekleştirmenin aracını teşkil etmektedir⁴⁶⁶.

Bu nedenle zorla evlilik suçu, araç hareketler bakımından serbest hareketli bir suçtur. Araç hareketlerin kanunda sınırlı sayıda sayılması, bu sayılanlar dışında bir hareketle mağdurun iradesi sakatlandığında suçu işlenemez hâle getireceğinden kanımızca sakıncalıdır. Ancak neyin zorla evlilik teşkil edebileceğine örnek olması ve tanımlama bakımından kolaylık getirmesi amacıyla, bunlarla sınırlı kalmayacağı belirtilerek kanun maddesinde seçimlik belirli araç hareketlere yer verilmesi isabetli olacaktır. Amaç hareketler bakımından ise suç kanunda bu hareketler açıkça belirtildiğinden bağlı ve seçimlik hareketlidir. Karşılaştırmalı hukukta araç hareketler bakımından genellikle, seçimlik hareket olarak, cebir ve tehdit suçlarına ve İstanbul Sözleşmesi’ne uygun olarak yurtdışına çıkarma hususuna yer verildiği görülmektedir. Zira İstanbul Sözleşmesi taraf devletlere, kişiyi zorla evlendirmek üzere yurtdışına çıkarma durumunda da düzenleme yapma yükümlülüğü getirmiştir⁴⁶⁷.

Fail, hukuk düzeni tarafından bu suçun işlenmesini önlemekle yükümlü kılınmış birisi ise, zorla evlilik suçunun ihmalî hareketle de işlenebileceği söylenmektedir⁴⁶⁸. İhmalden söz edilebilmesi için, icrai bir davranışta bulunmaya yönelik bir beklentinin olması zorunludur. Bu beklenti, harekette bulunma yükümlülüğü ya da garantörlük olarak kavramsallaştırılmıştır⁴⁶⁹. Sözgelimi mağdura

⁴⁶⁶ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.118.

⁴⁶⁷ **İstanbul Sözleşmesi**, madde 37/2, “*Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği Taraf veya Devletten farklı bir Tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.* ”, <https://rm.coe.int/1680462545>, Erişim Tarihi: 25.12.20, 10.54.

⁴⁶⁸ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.424.

⁴⁶⁹ Rahime ERBAŞ, **Türk Ceza Kanunu’nda Görünüşte İhmali Suçlarda Garantörlük**, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019, s.42.

karşı bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan anne babası⁴⁷⁰, aile hukukundan kaynaklı yükümlülüğü bulunan eşi⁴⁷¹ garantör sayılacağından, bu suçu ihmal suretiyle işleyebilecekleri kabul edilebilecektir⁴⁷².

Bu durumda örneğin, çocuğunun babası tarafından evlenmeye icrai hareketlerle zorlandığını görüp de hiçbir müdahalede bulunmayan ve sessiz kalan anne, ihmalî hareketlerle bu suçun işlenmesine müşterek fail olarak katılabilecektir⁴⁷³. Zira annenin çocuğuna karşı garantörlük sıfatı vardır ve evlilik hayatı bir konudur. Ancak garantör sıfatını taşıyan kişilerin de iradeleri sakatlanmışsa bu durumda sorumluluklarından söz edilemez. Zira ihmalî suç işleyen garantör sıfatındaki failin sorumluluğuna gidilebilmesi için fail, hukuk tarafından kendisinden yapması beklenen davranışı, yapma imkânı olduğu hâlde yapmamalıdır⁴⁷⁴. Garantörün icrai davranışı fiziksel olarak yerine getirmesi mümkün olmalı ve bu yükümlülük objektif olarak kendisinden beklenebilmelidir⁴⁷⁵. Aksi takdirde failin sorumluluğuna gidilemez. O zaman yukarıda verilen örnekte, annenin iradesi de baba tarafından sakatlanıyor ve müdahalede bulunması, örneğin tehdit edilerek veya şiddet uygulanarak engelleniyorsa, ihmalî hareketle bir suç işlediğinden bahsedilemez ve annenin sorumluluğuna gidilemez. Benzer şekilde, boşanmamaya zorlamak maksadıyla eşi tarafından şiddete maruz bırakılan kızlarına yönelik olarak hiçbir yardım faaliyetine girişmeyen anne-baba da ihmalî hareketle bu suçun işlenmesine iştirak etmiş sayılabilecektir. Burada önemli olan icrai hareketin ihmalî harekete eşit

⁴⁷⁰ Rahime ERBAŞ, **a.g.e.**, s.342, “Aile ilişkisinden kaynaklanan garantörlüğün başlıca muhatapları ebeveyn ve çocuktur. Ebeveyn kavramı ile ana ve baba anlaşılır... Ana ve baba olma arasında da yükümlülük derecesi bakımından bugün herhangi bir fark bulunmamaktadır.”

⁴⁷¹ Rahime ERBAŞ, **a.g.e.**, s.359, “Eşlerin birbirlerinin yaşam ve vücut bütünlüğü için garantör oldukları...”, “Yargıtay da eşlerin yaşam hakkı ve vücut bütünlüğü değerleri açısından birbirlerine karşı garantör olduklarını kabul etmektedir.”

⁴⁷² Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.424.

⁴⁷³ Rahime ERBAŞ, **a.g.e.**, s.353, Burada, aksi yönde bir görüş olarak, Yargıtay’ın bir kararında, evli olan kızının eşi tarafından hasta ve bakımsız bir şekilde ölüme terk edilmesi olayında babanın garantör sıfatıyla ihmalî hareketinden sorumlu tutulamayacağını kabul ettiğini belirtmek gerekecektir. Türk hukuku uygulaması, ergin ve evlenerek başka evde yaşayan çocuklar bakımından ebeveynlerin doğal anlamda garantörlüğü meydana getirmediğini kabul etmektedir. **Yargıtay 1. Ceza Dairesi**, 2016/3056 Esas, 2018/1201 Karar sayılı, 14.03.2018 Tarihli karar.

⁴⁷⁴ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.212.

⁴⁷⁵ Rahime ERBAŞ, **a.g.e.**, s.52,53.

sayılabilmesi⁴⁷⁶, failin neticeyi önlemeye yönelik imkânının ve zorunluluğunun bulunması⁴⁷⁷ ve kastın bilme ve isteme unsurlarının gerçekleşmiş olmasıdır⁴⁷⁸.

b. Cebir, Tehdit, Hile veya İradeyi Sakatlayan Başka Bir Davranış İle

Evlilik ancak tarafların tam ve açık rızası, hür iradeleri ile yapılır. Ayırt etme gücünden geçici yoksunluk, yanılma, aldatma, korkutma; evliliğin nisbî butlanla geçersiz olma sebepleri arasındadır ve sayılan şekillerde iradesi sakatlanan eş tarafından dava açılarak nisbi butlan⁴⁷⁹ gerekçesiyle evliliğin iptaline karar verilebilir⁴⁸⁰. Ancak Medeni Kanun tarafından getirilen bu düzenleme mağdura yeterli bir koruma sağlamamaktadır. Zira hukukumuzda, evlendirme memurunun evlenmek için başvuran kişilerin gerçekte evlenme niyeti olup olmadığını, evlenme

⁴⁷⁶ Rahime ERBAŞ, **a.g.e.**, s.45, “Buna göre, nasıl ki neticenin failin fiiline bağlanabilirliği objektif isnadiyette neticenin failin eseri (bağlantı) olup olmamasına göre değerlendirilmekte ise; ölüm ya da yaralama neticesinin ihmale bağlanabilirliği de kişinin hareket etmesine yönelik toplumsal ve hukuki bir bağlantı olup olmamasına göre değerlendirilir.”, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.424.

⁴⁷⁷ Rahime ERBAŞ, **a.g.e.**, s.52.

⁴⁷⁸ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.243.

⁴⁷⁹ Sabiha Nur ULUDAĞ, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü Sebepleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.46 v.d., “Evlenme sözleşmesi yapılırken taraflardan en az birinin iradesi sakatlanmışsa veya taraflardan en az biri geçici olarak ayırt etme gücünü kaybetmişse veya yasal temsilcinin rızasının arandığı durumlarda yasal temsilci evlenmenin yapılmasından önce veya sonra evlenmeye rıza göstermemişse, evlenmede nisbî butlan sebeplerinden biri vardır.”, <http://earsiv.cankaya.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12416/4037/Uluda%C4%9F%2C%20Sabiha%20Nur.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 22.12.20.

⁴⁸⁰ **Yargıtay 2. Hukuk Dairesi**, 2002/2316 Esas, 2002/3472 Karar Sayılı, 14.03.2002 tarihli kararı, “Davacının, davalı ve arkadaşı Sezai Y. tarafından 7.3.2001 günü Savaştepe’nin Güvem Köyündeki babasının evinden gece saat 21.30-22.00 sıralarında eve girilerek zorla sürüklenerek dışarı çıkarılmak suretiyle arabaya bindirilerek kaçırıldığı, engel olmak isteyen davacının annesi, kız kardeşi ve dedesinin direncinin kırıldığı, nikâhın kaçırılmasından dokuz gün sonra 16.3.2001 tarihinde Soma ilçesine bağlı Turgutalp Kasabası belediye evlendirme memurluğunda, evlendirme memuru Coşkun K. tarafından gece saat 22.20 de kıyıldığı, nikâhtan sonra ihbar üzerine, 17.3.2001 tarihinde saat 15.00 sıralarında Soma ilçesinde Sezai Y.’ın evinde davacı, davalı ve Sezai Y.’ın kolluk kuvvetlerince yakalandıkları, davacının aynı gün istemi üzerine babasına teslim edildiği sabittir. Davacı, jandarmadaki 17.3.2001 tarihli ilk ifadesinde “..zorla, eve girilerek sürüklenip dışarı çıkarılmak suretiyle Yunus ve arkadaşı Sezai tarafından kaçırıldığını, Soma’da bir çiftliğe götürüldüğü, burada davalı Yunus tarafından zorla ırzına geçildiğini, muhtelif yerlerde alıkonulduğunu, 16.3.2001 tarihinde de korkutularak nikâhın kıyıldığını, Sezai’nin “..imza atmazsan babanı da getirir sana nikâh şahidi yaptırırım, evinize bomba gömersem ne anan kalır ne kardeşlerin..” şeklinde tehdit ettiğini kendisinin de korkusundan ve ailesine zarar vermesin diye nikâh defterini imzaladığını..” ifade etmiştir. Nikâh şahidi olarak dinlenen Sezai Y. hakkında davalı ile birlikte Ağır Ceza mahkemesinde derdest ceza davası bulunmaktadır. Bu nedenle beyanı hükme esas alınamaz. Diğer nikâh şahidi Ersen ise, Sezai tarafından kahveden bulunup getirilmiş ve Sezai’nin arkadaşı olan kişidir. Beyanı inandırıcı değildir. Nikâh, bir başka yer evlendirme memurluğunda gece 22.20 de akte edilmiştir. Bu şartlar altında, davacının nikâh sırasında korku ve manevi zorlama altında olduğunun kabulü gerekir. Açıklanan sebeple evlenmenin feshine karar verilmesi gerekirken...”, <http://proxy.beykent.deep-knowledge.net:9797/MuseSessionID=0210a342r/MuseProtocol=http/MuseHost=www.kazanci.com/MusePath/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=2hd-2002-2316.htm&kw=Davac%C4%B1n%C4%B1n,+daval%C4%B1+ve+arkada%C5%9F%C4%B1+Sezai+Y.+taraf%C4%B1ndan#fm>, Erişim Tarihi: 4.01.2020.

başvurusunun hür irade ile alınıp alınmadığını araştırma veya inceleme, şüpheli durumlarda ilgili yerlere bu durumu bildirme gibi bir zorunluluğu yoktur. Hukukumuzda evlendirme memurunun zorla evliliği engellemeye yönelik bir görevi ve rolü de yoktur⁴⁸¹. Evlendirme memuru yalnızca, taraflardan birinin iradesini açıklamada özgür olmayan bir ruh hâli içerisinde olduğunu fark ederse ve kişinin davranışlarından bunu açıkça anlarsa, evlenme merasimini erteleyebilir⁴⁸². Ayrıca özel hukuk tarafından kendisine verilen boşanma davası açma hakkı fail tarafından engellenen mağdurdan, benzer şekilde nisbî butlan davası açarak evliliği sonlandırma hakkını kullanabilmesi de beklenemeyecektir. Bir de tehdit nedeniyle evliliğin iptali davası açılabilmesi için, TMK m.151'e göre, *“kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmiş”* olunmalıdır.

Bu noktada sözü edilen tehlikenin hangi durumda gerçekleşmiş sayılacağı ve gerçekleşen tehlikenin ağır ve pek yakın olup olmadığı tartışılmalıdır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bir kararında *“salt davacının davalı tarafından kaçırılmış olması(nı), evlenmenin korkutma (tehdit) altında yapılmış olduğunun kabulüne yeterli”* görmemiştir. Olayda, nikâh günü davacı kadının Jandarma'daki ifadesinde *“kıyılan nikâhta herhangi bir zorlama olmadığını, kendi gönül ve isteğiyle evlendiğini, konu ile ilgili herhangi bir şikayetin bulunmadığını beyan etmesini”* ve nikâhın ertesi günü Cumhuriyet Savcılığındaki ifadesinde *“davalının yanında kaldığı süre içerisinde herhangi bir darp ve cebir olayı ile karşılaşmadığını, kimsenin kendisini dövmediğini, kimsenin kendisini tehdit etmediğini”* ifade etmesini bu karara delil olarak göstermiştir⁴⁸³. Benzer şekilde verilmiş farklı kararlarda da Yargıtay, davacıların, kolluk veya savcılıklarda tehdit, korkutma, cebir veya darpa maruz kalmadıklarına ilişkin olarak verdikleri ifadeleri, korkutmanın gerçekleşmediğine ilişkin delil olarak

⁴⁸¹ Ayşe HAVUTÇU, a.g.m., s.1375.

⁴⁸² **Evlendirme Yönetmeliği** m.29, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.859747.pdf>, Erişim Tarihi: 1.06.2021.

⁴⁸³ **Yargıtay 2. Hukuk Dairesi**, 2010/19722 Esas, 2012/4125 Karar numaralı, 28.02.2012 Tarihli kararı, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 14.04.2021. Yargıtay aynı dairesi, 2004 tarihli daha eski başka bir kararında da davacı kadının zorla kaçırılmakla beraber, evlilik tarihine kadar ve evlilik tarihinden sonraki süreçte, sürekli konum değiştirilerek baskı altında tutulduğu gerekçesi ile bu defa korkutmanın gerçekleştiğini kabul ederek evliliğin iptaline karar vermiştir, **Yargıtay 2. Hukuk Dairesi**, 2004/7828 Esas, 2004/9333 Karar numaralı, 12.07.2004 Tarihli kararı, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 14.04.2021.

kabul etmiştir⁴⁸⁴. Kanımızca Yargıtay bu kararlarında, sözkonusu ifadeleri verirken de davacı kadının korkutma ve tehdit altında olabileceğini gözden kaçırmaktadır. Kolluk veya yargı mercileri önünde verilen ifadelerde, mağdurun eve döndüğünde maruz kalacağı muameleyi de göz önünde bulundurarak ifade vermiş olacağını tahmin etmek zor değildir. Bu nedenle mahkemelerin, gerektiğinde ruh sağlığı uzmanı bilirkişiler yardımıyla inceleme yaparak, korkutmanın gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin bir araştırma yapmasının daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

Korkutma yani tehdit, eşin veya yakınının hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna zarar verileceğinin belirtilmesi suretiyle gerçekleştirilebilecektir. Öğretide, kendisi ile evlenmezse onu veya yakınlarından birini öldüreceği veya sakat bırakacağı veya cinsel saldırı, cinsel istismar gibi çok ağır bir suç işlemiş olduğu söylentisini yayacağı şeklindeki ifadeler korkutma olarak kabul edilmiştir. Örneğin, bir kimsenin kendisi ile evlenmezse onu çarşı ortasında tokatlayacağı veya döveceği tehdidi onura yönelik olsa da ağır bir tehdit olarak kabul edilmemektedir⁴⁸⁵. Benzer şekilde, “benimle evlenmezsen evini yakarım”, “benimle evlenmezsen işyerini kundaklarım”, “benimle evlenmezsen seni işten çıkarırım”, “benimle evlenmezsen seni taşraya sürerim” gibi malvarlığına yönelik tehditler⁴⁸⁶ veya “benim yerime başkasıyla evlenirsen doğacak çocuklarını öldürürüm” gibi pek yakın kabul edilemeyecek tehditler de nisbî butlan sebebi sayılamayacaktır⁴⁸⁷. Bununla birlikte, örneğin, filanca kişiyle evlenmediği takdirde haklarını helal etmeyeceğine ilişkin anne babası tarafından yapılan tehditlere boyun eğerek evlenmeye razı olan eş, subjektif açıdan bundan gerçekten korkmuş olsa da, objektif açıdan evlenmeye razı olmasını gerektirecek derecede ağır ve pek yakın bir tehlike altında görülmediğinden, evliliğinin nisbî butlanını talep edemez⁴⁸⁸. Bu yönden bakıldığında da görülecektir ki, sosyal baskı, aile tarafından dışlanma, reddedilme korkusuyla evliliğe zorlanan, yoğun bir şekilde psikolojik veya duygusal şiddete maruz bırakılan, manevi bakımdan ağır

⁴⁸⁴ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 2016/15742 Esas, 2016/16145 Karar numaralı, 19.12.2016 Tarihli kararı, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 2012/11502 Esas, 2016/16250 Karar numaralı, 14.06.2012 Tarihli kararı, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 14.04.2021.

⁴⁸⁵ Mehmet ERDEM, **Aile Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2019, s.91,92.

⁴⁸⁶ Metin İKİZLER, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s.216.

⁴⁸⁷ Mustafa DURAL, Tufan ÖGÜZ, Mustafa Alper GÜMÜŞ, **Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s.88,89.

⁴⁸⁸ Metin İKİZLER, **a.g.e.**, 217.

baskı altında olan mağdur tüm bunlara rağmen bu dava hakkında faydalanamayacaktır⁴⁸⁹.

Zorla evlilik, medeni hukuktaki korkutmadan farklı fakat onu kapsar niteliktedir ve daha geniş bir uygulama alanına sahiptir. Zorla evlilikte tehdidin muhakkak kişinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelmiş olması gerekmez. Zorla evliliğin tespitinde, kişiyi evlenmeye zorlayan tehdidin ağırlığının subjektif olarak zorlamaya uğrayan açısından değerlendirilmesi, esastır ve yeterlidir⁴⁹⁰. Bu nedenle, yukarıda açıklandığı üzere, zorla evlilik vakalarının önemli bir kısmında, medeni hukuk korumasının yetersiz olacağı açıktır.

Zorla evlilik suçu kapsamında gerçekleşen cebir ve tehdit suçları, yukarıda ilgili başlıklar altında detaylıca incelendiğinden bu başlık altında ayrıca açıklamalara yer verilmeyecektir.

Hile bakımından ise ayrıksı bir durum söz konusudur. Öğretide hilenin bu suçun unsuru olamayacağı, çünkü “*birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören*” başlıklı TCK m.230’un 3.fikrasında evlilikte hilenin ayrıca düzenlendiği ifade edilmektedir⁴⁹¹. Fıkra göre “*Gerçek kimliğini saklamak suretiyle bir başkasıyla evlenme işlemi yaptıran kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*”. Burada gerçek kimlikten ne anlaşılması gerektiği önem arz etmektedir. Gerekçede, kimliğin yanında kimlik ile kişilik⁴⁹² aynı kavrammış gibi, gerçek kişiliğin saklanması suretiyle başkasıyla evlenme işlemi yaptırılmasından söz edilmektedir⁴⁹³. Bu durumda kişinin kendisine dair bilgileri saklaması veya farklı göstermesi halinde de fıkra

⁴⁸⁹ Ayşe HAVUTÇU, **a.g.m.**, s.1377.

⁴⁹⁰ Metin İKİZLER, **a.g.e.**, 218,219.

⁴⁹¹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.423.

⁴⁹² Ayşe NUHOĞLU, **Aile Düzenine Karşı Suçlar**, s.39, “*Kimlik ile kişilik farklı kavramlar olup, kişilik kimliğe nazaran çok daha geniş bir anlama sahiptir... Kimlik teriminin ilgilinin adı-soyadı şeklinde anlaşılması lafzi bakımdan uygun bir yorum olarak anlaşılabilirse de, amaca uygun yorum yapıldığında doğru olmadığı anlaşılabilmektedir... Madde ile korunan hukuki yarar gözönüne alındığında, daha sonradan evlenmenin yok sayılmasına ve/veya iptal edilmesine yol açacak kimliğe ilişkin bilgiler konusundaki gerçeğin saklanması halinde suçun oluşacağının kabul edilmesi gerekir. Bu haller de evliliğin yokluğuna veya butlanına yol açan hallerdir.*”, s.43, “*Donay’a göre fıkra ile kendi sıfatını gizleyerek, başkasının sıfatı ile evlenmeye kalkışan cezalandırılmaktadır.*”

⁴⁹³ **TCK Madde Gerekçeleri**, m.230/3, “*Maddenin üçüncü fıkrasında, gerçek kişiliğin saklanması suretiyle başkasıyla evlenme işlemi yaptırılması cezalandırılmaktadır. Suç, failin gerçek kimliğini saklayarak kendisini bir başka kimse gibi göstermesi ve bu suretle evlenme işlemlerinin yapılması ile oluşur.*”, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.1101.

kapsamında sorumluluğuna gidilebilmesi mümkündür. Ancak failin kendisine dair sakladığı her bilgide bu suçtan dolayı sorumluluğuna gidilebilmesi aşırı bir uygulama olacaktır. Bu noktada gerçek kimlikten, medeni hukukta kişisel haller kapsamına giren ve aynı zamanda evliliğin yokluğunu veya butlanını sonuçlayabilecek kişisel anlamda her türlü bilgi anlaşılmalıdır⁴⁹⁴. Kişinin adı-soyadı, yaşı, dini gibi kimlik bilgilerindeki saklama veya değiştirme⁴⁹⁵ ile medeni halinde, tam akıl hastası olduğu veya evlendiği kişi ile aynı cinsiyeti paylaştığı gerçeğinin ortaya çıkmaması için başkasına ait kimliğin kullanılması⁴⁹⁶ gibi durumlarda bu suçun işlendiğinin kabulü gerekecektir.

Oysa zorla evlilik suçunda iradeyi sakatlamak maksadıyla kullanılan hileyi daha geniş kapsamda değerlendirmek gerekir. Çünkü bu suçta yalnızca bir kişiyi evlenmeye ikna etme amacı değil, evli gibi birlikte yaşamaya veya boşanmamaya zorlama da söz konusudur. Ayrıca buradaki hilede nüfus veya kişilik bilgilerini gizlemekten daha geniş kapsamlı, çoğunlukla bir süreci ifade eden bir kandırmaca bulunmaktadır. Bu anlamda hile, başkasının iradesini etkileyen ve onu hataya düşüren her çeşit davranış olabilir. Bu yolla gerçek gizlenerek ya da olduğundan başka gösterilerek irade sakatlanmakta, sonuç olarak hileye maruz kalan kişinin gerçeği bilse razı olmayacağı bir konuda rızası alınmakta ya da bu kişi hile olmasaydı yapmayacağı bir şeyi yapmaktadır⁴⁹⁷. Hileli davranışlar muhatabı aldatan, zihninde gerçekle bağdaşmayan bir kanaat uyandırarak, kişiyi yanılgıya, hataya sevk eden hareketlerdir⁴⁹⁸. Bu hareketler, doğrudan aldatılan kişinin ruhunu veya düşünce yapısını etkilemek amaçlı kullanılabilecekken, dış dünyada gerçek olmayan maddi bir görünüm oluşturmak amaçlı da kullanılabilir⁴⁹⁹. Ceza hukukunda hilenin niteliğine ilişkin olarak öğretide ve Yargıtay kararlarında farklı görüşler mevcuttur.

Öğretide bir görüşe göre basit veya soyut bir yalanla meydana getirilen hileli davranış da, eğer karşısındakini aldatabilmişse yeterlidir ve suç oluşturur. Faili sorumlu tutmak için ayrıca hilenin ağırlığı veya niteliği gibi koşullar aramamak

⁴⁹⁴ Ayşe NUHOĞLU, **Aile Düzenine Karşı Suçlar**, s.42.

⁴⁹⁵ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.1101.

⁴⁹⁶ Ali Hakan EVİK, “Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:2020/1, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020, s.40,41.

⁴⁹⁷ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.867,868.

⁴⁹⁸ Meral EKİCİ ŞAHİN, **Dolandırıcılık Suçu**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2019, s.194.

⁴⁹⁹ Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2018, s.183.

gerekir⁵⁰⁰. Aksi takdirde, yaşı, eğitimi, yaşam tecrübesi, içinde bulunduğu sosyal veya psikolojik durumu nedeniyle kendisine söylenen yalana daha kolay inanabilen saf ve karşısındakine çabuk güvenebilen kişiler cezai himayeden yoksun kalabilirler. Oysa ki hukuk zayıfları daha çok korumak zorundadır⁵⁰¹. Bir diğer görüşe göre ise, eski ceza kanunundaki özel hukuk hilesi-ceza hukuku hilesi ayırımına paralel olarak, yalanın cezalandırılabilmesi için bir “sahneye koyma” sözkonusu olmalı, yani bir mizansen içerisinde yalana doğru görünümü verilmelidir⁵⁰². Diğer bir deyişle hile, sergilenme biçimiyle meydana getirdiği güvenli ortamlar, mağdurun denetleme imkânını kullanmasını engelleyebilecek güçte olmalıdır⁵⁰³. Aksi takdirde ceza hukuku basit bir yalana dahi kolayca kanan “aptalları” korumuş olacaktır⁵⁰⁴. Yargıtay’ın ise birbirinden farklı kriterler gözetilen kararları olmakla beraber, kalıplaşmış ve genel görüşüne göre, *“Hile nitelikli bir yalandır. Fail tarafından yapılan hileli davranış belli oranda ağır, yoğun ve ustaca olmalı, sergileniş açısından mağdurun inceleme olanağını ortadan kaldıracak nitelikte bir takım hareketler olmalıdır”*⁵⁰⁵.

Kanımızca da; ilk görüşe paralel olarak, kişisel özellikleri, içinde bulunduğu duygusal ve psikolojik durumu nedeniyle de olsa, basit veya nitelikli olduğuna bakılmaksızın, yalan mağduru aldatmış ise hiledir. Genel olarak aldatmaya elverişli olması gerekmez⁵⁰⁶. Genç yaşta olması, eğitim düzeyinin düşük olması, sosyo-kültürel düzeyinden ötürü araştırma kabiliyeti olmaması nedeniyle bir kişinin basit bir yalana aldanıp hileye gelmesi, onun ceza hukuku tarafından korunmayacağı anlamına gelmemelidir. Örneğin; eşlerden birinin, boşanmaya ikna olmuş gibi davranarak sözgelimi mal paylaşımı, velayet gibi konuları da konuşup, bir mizansen içerisinde diğer eşe boşanma davasına ilişkin olduğunu ileri sürdüğü hükümsüz bir belge imzalatarak evliliği sürüncemede bırakması nitelikli bir hiledir. Bu şekilde zorla evlilik suçunun hile unsuru gerçekleşmiş olur. Ancak aynı eşin yalnızca “bunu imzalarsan boşanmış olacağız” diyerek basit bir yalanla geçersiz bir belgeyi imzalatarak evliliği

⁵⁰⁰ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.871.

⁵⁰¹ Meral EKİCİ ŞAHİN, **Dolandırıcılık Suçu**, s.229.

⁵⁰² Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, s.183.

⁵⁰³ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN, Pınar BACAŞIZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2020, s.713,714.

⁵⁰⁴ Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, s.182, Meral EKİCİ ŞAHİN, **Dolandırıcılık Suçu**, s.208.

⁵⁰⁵ **Yargıtay Ceza Genel Kurulu**, 2015/15-8 Esas, 2018/437 Karar sayılı, 16.10.2018 Tarihli kararı, **Yargıtay 15. Ceza Dairesi**, 2016/4304 Esas, 2018/7419 Karar numaralı, 31.10.2018 Tarihli kararı, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 15.04.2021.

⁵⁰⁶ Nevzat TOROSLU, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, s.183.

sürüncemede bırakması da hiledir. Sonuç olarak mağdur eşinin nitelikli veya basit olsun yalanına inanmış ve hile ile boşanmamaya zorlanmıştır. Aynı şekilde bir kişiyi hile ile tatile gideceğini sanırken⁵⁰⁷ evlilik akdi kurmaya zorlamak amacıyla ülke dışına çıkarmak da yalanın/yalanların basit veya nitelikli olup olmadığına bakılmaksızın zorla evlilik suçu kapsamında hiledir.

Bu durumda bizim de katıldığımız ilk görüşe göre, bir hileye başvurulmuş fakat mağdur aldanmamış ise, teşebbüs hükümlerini uygulamak gerekir. Diğer görüş bakımından ise hilenin, nesnel ve somut olarak yapılacak değerlendirmeye, aldatma gücü olmadığı ve bununla birlikte mağdurun da aldanmadığı tespit ediliyorsa, bu durumda işlenemez suç söz konusu olacaktır⁵⁰⁸.

Hile bahsine ilişkin son olarak, dinî nikâh ile kurulan birliktelikler ve diğer evli gibi birlikte yaşamaya zorlama halleri bakımından, TCK m.230/3'ün işlevsel olmadığına dikkat çekmek de önemlidir⁵⁰⁹.

Bu fıkra bakımından önemli olan, iradeyi sakatlayan herhangi bir hareketle bir kişiyi içinde bulunmak istemediği bir evliliğe veya evli gibi birlikte yaşama haline mecbur bırakmaktır. O zaman cebir, tehdit ve hile gibi kullanılabilecek herhangi bir iradeyi sakatlayan davranış ile bu suçun hareket unsurunun yerine getirilmesi mümkün sayılmalıdır. Eğer bu iradeyi sakatlayan davranış zorla evlilik suçunda bir unsur veya nitelikli hal ise ve TCK'de ayrı bir suç olarak tanımlanmışsa, bileşik suç kapsamında ayrıca bu suçtan dolayı ceza verilmeyecektir.

c. Kandırılarak İkamet Ettiği Ülkeden Farklı Bir Ülkeye Götürerek veya Gittiği Ülkeden Dönmekten Alıkonularak

Tatil evliliği olarak tanımlanan bu zorla evlilik tipinde, aileler çocuklarını, tatil bahanesi ile kandırıp göçtükleri ülkelerden köken ülkelerine götürerek, burada

⁵⁰⁷ Özlem DAĞLI, **a.g.m.**, s.38.

⁵⁰⁸ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.873.

⁵⁰⁹ Ali Hakan EVİK, **a.g.e.**, s.41, “Failin gerçek kimliğini saklamak, başka kimlik kullanmak suretiyle resmi nikâh değil de dinî nikâh kıyması durumunda, AYM'nin iptal kararı olmasa TCK md.230/5'de düzenlenen “dinsel tören suçu” gerçekleşmiş olurdu. Ama mevzuatımızda böyle bir suç olmadığından, anılan eylemin artık herhangi bir cezai yaptırımı da bulunmamaktadır.”

evlendirmek üzere evlendirecekleri kişi veya ailesi tarafından alıkonulmasına imkan sağlamaktadırlar, hatta gençleri bu evliliğe iradeyi sakatlayan farklı davranışlarla zorlamaktadırlar. Fail veya failler tarafından bu yola başvurulmasının sebebi ise mağdurun imkansızlığından veya çaresizliğinden faydalınarak direncinin kolayca kırılabilmesi veya direnmesinin bir anlam ifade etmemesidir⁵¹⁰. Hem çocukların hem de yetişkinlerin mağdur olabileceği bu hareketle gerçekleştirilen zorla evlilik suçunun cezalandırılması bakımından İstanbul Sözleşmesi de taraf devletlere sorumluluk yüklemiştir⁵¹¹.

Alman Ceza Kanunu'nda da benzer bir düzenleme ile *“Her kim birinci fıkra uyarınca fiilin işlenmesi için bir insanı cebir ile, ağır kötülük tehdidi yoluyla veya hile ile bu kanunun uygulanma alanı dışına götürür, oraya gitmesine neden olur veya oradan gelmekten alıkoyarsa, aynı ceza ile cezalandırılır.”* denilmektedir⁵¹². Burada amaç, mağdurun çaresizliğinden veya zorda kalmasından yararlanarak onu evliliğe mecbur bırakmak amacıyla fiili ve hukuksal korumadan mahrum bırakmanın cezalandırılmasıdır⁵¹³.

Benzer şekilde İsveç Ceza Kanunu'nda da, bir kişiyi, bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye gitmeye ikna ederek, bu ülkedeki savunmasız durumundan faydalanmak suretiyle, evlilik veya evlilik benzeri bir ilişkiye ikna etmek için yasadışı bir şekilde rıza alınır, yurtdışında zorla evlendirmek amacıyla aldatma suçu oluşacaktır⁵¹⁴. Görüldüğü üzere, mağdurun savunmasız durumunun altı çizilerek, bu hususun ayrı ve özel olarak düzenlenmesinin nedeni açıkça ortaya konulmuştur.

Mağdurun çaresizliğinden anlaşılması gereken, üstesinden gelemediği maddi ve manevi sorunlardır⁵¹⁵. Bu çaresizlik; sosyal, ailevi, ekonomik, bedensel veya ruhsal

⁵¹⁰ Meral EKİCİ ŞAHİN, **a.g.e.**, s.416,417, “Avrupa ülkelerinde yaşayan Türk asıllı genç kızlar, tatile götürüldükleri yalanıyla aldatılmakta ve anavatanları olan ülkede, aile tarafından belirlenen biriyle evlenmeye zorlanmaktadır. Pasaportları ellerinden alınmakta ve evlenmeyi kabul etmezlerse, yaşadıkları ülkeye geri dönmelerine izin verilmeyeceği tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.”

⁵¹¹ **İstanbul Sözleşmesi m.37/2**, “Taraflar, bir yetişkinin veya çocuğun, ikamet ettiği Taraf veya Devletten farklı bir Tarafa veya devlete, söz konusu yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlama amacıyla kasten kandırılarak götürülmesinin cezalandırılmasını temin etmek üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.”, <https://rm.coe.int/1680462545>, Erişim Tarihi: 30.12.20.

⁵¹² Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.348.

⁵¹³ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.421.

⁵¹⁴ The Swedish Criminal Code, <https://www.government.se/490f81/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>, Erişim Tarihi: 30.12.20.

⁵¹⁵ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN, Pınar BACAŞIZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.96.

rahatsızlıklar veya doğal afet gibi çevresel etkenlerden kaynaklanmış olabilir⁵¹⁶. Çaresizliğin kaynağı, hiçbir iş güvencesi veya maddi desteği yokken yurtdışına çıkarak insan ticareti suçunun mağduru olmuş genç kız örneğindeki gibi, bizzat mağdurun kendisi de olabilir⁵¹⁷. Yargıtay da “*çaresizlikten söz edebilmek için kişinin muhtaç durumda bulunması, bu muhtaç halin yarattığı sonuçtan yararlanılarak sömürülmesinin gerektiği, ... çaresizlik halinde, hayatını devam ettirmek, bir yerde kalmak veya gitmek gibi konularda yapacak bir şeyi olmayan kimsenin durumunu anlamak gerekli olup, bu nitelikli halin varlığının kabulü için, mağdurun üstesinden gelemeyeceği bir çaresizlik ortamında bulunması gerektiği*”ni ifade etmektedir⁵¹⁸.

Burada tipikliğin gerçekleşmesi bakımından farklı bir ülkeye götürme veya gittiği ülkeden dönmeye alıkoyma yeterli görüldüğünden, birinci fıkranın aksine bir tehlike suçu söz konusudur. Zira cezalandırma için evlilik neticesinin yani zararın gerçekleşmesi aranmamaktadır, evliliğin gerçekleştirilmesi tehlikesi yeterli görülmüştür⁵¹⁹.

4. Netice

Kanımızca, zorla evlilik suçu bir salt hareket suçudur. Bu suç bakımından, serbest hareket yapılmakla suç tamamlanmış olur, ayrıca herhangi bir neticenin doğması aranamaz; aksi takdirde öğretide savunulan katıldığımız görüşe göre failin cezalandırılması imkansız olur⁵²⁰. Nitekim İstanbul Sözleşmesi’nde de taraf devletlerden, “*bir yetişkini veya çocuğu kasten evliliğe zorlamanın*” cezalandırılmasını temin etmeleri beklenmiştir. O zaman mutlaka evlilik neticesinin gerçekleşmesini beklemek, suçun cezalandırılmasını katlanılmaz derecede zorlaştırabilecektir. Örneğin, kızına evliliğe zorlamak maksadıyla şiddet uygulayan baba, kızı bu evliliği kurmasa bile zorla evlilik suçunu işlemiş olacaktır. Burada önemli olan failin iradeyi sakatlayan herhangi bir davranışı, mağduru evliliğe zorlamak amacıyla gerçekleştirmiş olmasıdır. Benzer şekilde sözgelimi, boşanmanın engellenmesi ya da birlikte yaşamanın devam ettirilmesi amacıyla failin mağduru darp

⁵¹⁶ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.121.

⁵¹⁷ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN, Pınar BACAĞIZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.96.

⁵¹⁸ **Yargıtay 18. Ceza Dairesi**, 2016/15853 Esas, 2016/18706 Karar numaralı, 06.12.2016 Tarihli kararı, <https://legalbank.net>, Erişim Tarihi: 15.04.2021.

⁵¹⁹ Kadriye BAKIRCI, **a.g.m.**, s.152, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.421.

⁵²⁰ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.424.

etmesi halinde suç tamamlanmış olacak, boşanma ya da ayrılma sonucunun gerçekleşip gerçekleşmemesine bakılamayacaktır. Zira failin amacı evliliği ya da birlikteliği sürüncemede bırakmak olduğundan, bu hareket yapılmakla fail sürünceme neticesine kavuşmuş olacak, netice meydana gelecek ve suç tamamlanacaktır.

5. Suça Etki Eden Haller

Zorla evlilik suçunun nitelikli hallerine karşılaştırmalı hukukta yapılan çalışmalarda karşılaşılmassa da, bu suçun koruduğu hukuki değerin genişliği de dikkate alındığında, mahiyetine uygun düştükçe ve gerektikçe TCK'deki diğer suçların nitelikli hallerinin dikkate alınması uygun olacaktır. Bu nedenle; *“suçun aralarındaki evlilik bağı son ermiş dahi olsa eşe, çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olan kişiye karşı işlenmesi”* bu suçun bir nitelikli halidir. *“suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında, cinsel saldırı, cinsel istismar suçlarının işlenmesi veya suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında başvurulmuş cebir ve şiddet sonucunda kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin gerçekleşmesi”* ise zorla evlilik suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış halidir.

a. Suçun Üstsoy veya Altsoydan Birine, Aralarındaki Evlilik Bağı Sona Ermiş Dahi Olsa Eşe, Çocuğa, Beden Veya Ruh Bakımından Kendisini Savunamayacak Durumda Olan Kişiye Karşı İşlenmesi

Zorla evlilik suçu, daha önceki bölümlerde de açıklandığı üzere, büyük bir çoğunlukla mağdurun ailesi, eşi, eski eşi veya bir akrabası⁵²¹ tarafından işlenmektedir⁵²². Bu yönden bakıldığında suçun, üstsoy, altsoy veya aralarındaki

⁵²¹ Burada dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus da, 2020 yılında öldürülen 300 kadının 118'inin eş veya eski eş tarafından, 56'sının aile veya akrabası tarafından ve büyük oranda boşanmak istemek, barışmayı reddetmek, evlenmeyi reddetmek, ilişkiyi reddetmek gibi nedenlerle öldürüldüğü dikkate alındığında, zorla evlilik suçu düzenlemesinin mağdurları ölüm neticesinden korumak bakımından ne kadar değerli olacağıdır. Öyle ki, kasten öldürme suçunun neticesine ulaşmak üzere suç yolunda ilerleyen failin icra hareketlerinin bir noktasında zorla evlilik suçunun tamamlanmış halini meydana getirmiş olması, bu suç bakımından soruşturma ve kovuşturma yapılması nedeniyle mağdurun yaşamının korunması sonucuna ulaşılmasına neden olabilecektir. **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2020 Raporu**, <http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu>, Erişim Tarihi: 4.01.2021.

⁵²² **FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, a.g.m.**, s.14, Birleşik Krallık ve Almanya'da meydana gelen zorla evlilik vakalarında failerle ilgili kayıtlara geçirilen veriler incelendiğinde, failerin büyük oranda aile veya yakın akraba olduğu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Birleşik Krallıkta failerin büyük oranda yaşlı erkekler olduğu ve %91 oranında aileden, %7 oranında

evlilik bağı son ermiş dahi olsa eşe karşı işlenmesinin nitelikli halinin düzenlenmesi büyük önem sarf etmektedir. Nitekim zorla evlilik suçunun işlenmesinde bir araç olarak yaygın olarak kullanılabilen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda da bu nitelikli hal görülmektedir. Bu nitelikli hal ile failin mağdura olan yakınlığı veya onu etki altına alma kolaylığı nedeniyle, suç daha az çaba ile işleme imkanı bulunması engellenmeye çalışılmıştır⁵²³. Bütün bu nedenle zorla evlilik suçu bakımından da düzenleme alanı bulması yerinde olacaktır.

Bu suçun mağdurlarının önemli bir kısmını da çocuklar⁵²⁴ oluşturmaktadır⁵²⁵. TCK m.6/b'ye göre 18 yaşından küçük herkes çocuktur. Bu durumda 18 yaşından küçükler, TMK kapsamında mahkeme kararı ya da evlenme ile ergin kılınca da TCK bakımından halâ çocuktur ve cinsel istismar suçunda olduğu gibi zorla evlilik suçunun da mağduru olabilecektir⁵²⁶. Önemli olan çocuk olmaktır, kız veya erkek olmanın bir önemi yoktur⁵²⁷. Bir suçun çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak bir kişiye karşı işlenmesinin nitelikli hal olarak düzenlenmesinin nedeni, mağdurun kendi özgürlüğü hakkında yeterli korumayı gerçekleştiremeyecek olmasından ve faildeki ahlakî kötülükten kaynaklanmaktadır⁵²⁸.

ise akrabalarından olduğu tespit edilmiştir. Benzer olarak Almanya'da da failerin %76'sının erkek olduğu ve tespit edilen 63 vakadan 51'inde failin mağdur ile aynı aileden olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca niteliksel olarak incelenen 100 vakadan 88'inde evliliğe zorlayan failin mağdurun babası olduğu da tespitler arasındadır, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-forced-marriage-eu_en.pdf, Erişim Tarihi: 4.01.2021, 14.15, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.423, "...iki taraf da evliliğe zorlanmış olabilir. Ne var ki, genellikle evliliğe zorlama, partnerin/partnerlerin aile çevresi içerisinde bulunan kişilerden kaynaklanmaktadır."

⁵²³ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.164, "TCK'da suçun üstsoy veya altsoydan birine ya eş veya kardeşe karşı işlenmesi nitelikli hal olarak sayılmaktadır. Bunun altında yatan düşüncenin bir yandan failde suç işleme konusunda daha büyük bir fenalık halinin bulunması, diğer taraftan mağdurun yakını tarafından suç işlenmesine karşı kendisini savunmasındaki yetersizlik olduğu söylenmiş ise de..."

⁵²⁴ Forced Marriage Unit tarafından yayınlanan 2019 yılına ilişkin yayınlanan son rapora göre, dünya üzerinde zorla evliliğin yaygın olarak gerçekleştiği ülkeler üzerinde yapılan araştırmaya göre mağdurların %15'i 15 yaşın altında, %12'si 16-17 yaş aralığında, %22'si 18-21 yaş aralığındadır. Bu durum Türkiye tarafından özel olarak değerlendirildiğinde, UNICEF tarafından yapılan çalışmada 2013 yılında elde edilen verilerle saptanana göre de, Türkiye'de kız çocuklarının %1'i 15 yaşından önce, %15'i ise 18 yaşından önce evlendirilmektedir, **FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, a.g.m.**, s.12, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-forced-marriage-eu_en.pdf, Erişim Tarihi: 4.01.2021, UNICEF Database Child Marriage, <https://data.unicef.org/resources/dataset/child-marriage/>, Erişim Tarihi: 4.01.2021.

⁵²⁵ Çocuktan kasıt, TCK m.6/1-b gereği, 18 yaşından küçük kişilerdir.

⁵²⁶ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.456.

⁵²⁷ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN, Pınar BACAŞIZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.72.

⁵²⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN, Pınar BACAŞIZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.134.

Beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olma haline yaşlılık, aşırı hastalık, felçli olmak, malûllük, alkollü olmak, ruhsal veya fiziksel güçsüzlük, uyku hali örnek verilebilir. Bu haller geçici veya kalıcı olabileceği gibi, mağdurun fail tarafından bu hale getirilmiş olması da aranmaz⁵²⁹. Hatta mağdur, sözgelimi alkol veya uyuşturucu madde kullanarak kendi kendisini de bu hale getirmiş olabilir⁵³⁰. Nitelikli hâlin uygulanabilmesi için, mağdurun içinde olduğu bu hâlden fail yararlanması yeterlidir⁵³¹.

b. Suçun İşlenmesi Amacıyla Veya Sırasında, Cinsel Saldırı, Cinsel İstismar Suçlarının İşlenmesi Veya Suçun İşlenmesi Amacıyla Veya Sırasında Başvurulan Cebir Ve Şiddet Sonucunda Kasten Yaralama Suçunun Neticesi Sebebiyle Ağırlaşmış Hallerinin Gerçekleşmesi

Evliliğin doğal bir unsur olarak cinsel davranışları da kapsamı ve geleneksel toplumlarda biriyle cinsel ilişkide bulunmanın “namus” adı altında zorunlu evlilik sebebi sayılması nedeniyle, bir kişiyi evliliğe zorlamaya çalışanların onu cinsel saldırı veya cinsel istismar suçlarının mağduru haline getirmesi de yaygındır. Cinsel saldırı veya cinsel istismar suçunun mağdurları, kendilerini fail ile evlenmek zorunda hissettikleri için dirençleri kolayca kırılmakta ve mağdurlar bu yolla evlenmeye mecbur hissettirilerek ikna edilmektedir. Zaten zorla evlilik ceza kanununda özel bir suç tipi olarak düzenlenmediğinde de, açıklanan nedenlerden dolayı, zorla evlilik fiillerine mahiyetine uygun düştükçe, cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarına dair hükümler uygulanmaktadır⁵³². Bu sebeple cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarının kullanılmasının, zorla evlilik suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hali durumuna getirilmesi ve bu suçlar bakımından gerçek ıçtima hükümlerinin uygulanması suç ve ceza siyaseti bakımından da işlevseldir.

⁵²⁹ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.558.

⁵³⁰ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN, Pınar BACAKSIZ, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, s.133,134,211.

⁵³¹ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.558.

⁵³² Ayşe NUHOĞLU, “İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar”, **II.Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu**, s.990.

Bu bent kapsamında değerlendireceğimiz bir diğer husus ise bu suçun işlenmesi amacıyla veya işlenmesi esnasında cebir veya şiddete başvurulması meselesidir. Bir kişiyi herhangi bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlamanın en sık kullanılan aracı fiziksel şiddettir. Bu nedenle zorla evlilik suçunun işlenmesinde cebir ve şiddete başvurulması da son derece olağandır. TCK'de düzenlenen kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarında da kasten yaralamanın neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin doğması ayrıca düzenlenmiştir. Bu koşullarda bu suçların da zorla evlilik suçunun kapsamında tutulması ve bu yolla bir bileşik suç düzenlenmiş olması yerindedir.

Neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış suçlar iki biçimde ortaya çıkabilir. Bunlar fiilin kastedilen neticeden daha ağır bir neticeye neden olması ile fiilin failin istediği netice ile birlikte başka bir suça da neden olması halleridir⁵³³. TCK m.23 gereği failin işlediği fiil kastedilenden ağır neticeye sebebiyet verdi ise, meydana gelen ağır neticelerden sorumlu tutulabilmesi için bu neticeler bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde ağır netice bakımından cezalandırılması sözkonusu olamaz. Bununla birlikte, failin temel suç bakımından var olan kastı aynı zamanda ağır veya başka neticeye de yönelikse, kast-kast kombinasyonu sözkonusu olur. Bu durumda, *ağır neticeyi*, cezanın ağırlaştırılması gereken *nitelikli hal* olarak göz önünde bulunduran suç ile, kasten gerçekleştirilen neticeyi düzenleyen suç arasında gerçek içtima sözkonsusu olur. Ancak ağır netice ayrı bir suç oluşturmuyorsa, faile işlenen esas suçun cezası ağırlaştırılarak verilir⁵³⁴.

Bu durumda zorla evlilik suçunun işlenmesi amacıyla veya sırasında, cinsel saldırı, cinsel istismar suçlarının işlenmesi veya bu suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında başvurulmuş cebir ve şiddet sonucunda kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, failin bu ağır veya başka neticeler bakımından kastı tespit edildiğinde; bunlar açıkça ayrı suçları meydana

⁵³³ Veli Özer ÖZBEK, “Neticesi Sebebiyle Ağırlaştırılmış Suçlar”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Cilt: 2, Sayı:4, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2007, s.246.

⁵³⁴ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.224, “Örneğin cinsel saldırı suçunun mağduru ölmüş ve failde ölüm neticesine yönelik doğrudan veya olası kast sözkonusu ise, fail hem cinsel saldırı suçunun temel biçiminden hem de nitelikli kasten öldürme (m.82/1-h) suçundan cezalandırılır. Buna karşılık ağır neticenin kasten gerçekleştirilmesi başka bir suça vücut vermiyorsa, bu takdirde fail kastı hangi suçu işlemeye yönelikse o suçtan dolayı cezalandırılır ve ağır netice yüzünden de sözkonusu suçun cezası ağırlaştırılır.”

getirdiğinden zorla evlilik suçunun temel hali ile bu suçlar arasında gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır.

Nihayet, zorla evlilik suçunun işlenmesi amacıyla veya sırasında, cinsel saldırı, cinsel istismar suçlarının da işlenmesi halinde cinsel saldırı ve cinsel istismar suçlarına ilişkin hükümler; başvuru olan cebir ve şiddet sonucunda kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler ayrıca uygulanacaktır.

C. Manevi Unsurlar

İstanbul Sözleşmesi'nin devletleri düzenlemeye yükümlü tuttuğu zorla evlilik suçu kastla işlenebilmektedir. Sözleşme'nin "Zorla yapılan evlilikler" başlıklı 37.maddesinde, özellikle "kasten" ifadesine yer verilerek bu konuda çıkabilecek tartışmalar önlenmiştir. Sözleşme'nin taraf devletlere asgari standartlar koyduğunu, bu nedenle de devletlerin suçun taksirle de işlenebileceğine ilişkin düzenleme yapmalarının mümkün olduğunu ayrıca söylemek gerekir. Ancak böyle bir düzenleme olmadıkça, taksir sorumluluğu istisnai olduğundan, yalnızca kasten işlenen zorla evlilik suçu cezalandırılabilir⁵³⁵.

Zorla evlilik suçunun işlenmesinde meydana getirilen hareketlerin tamamının, mağduru *"evlenmeye, boşanmamaya veya evli gibi birlikte yaşamaya zorlama"* maksadını taşıdığı açıktır. Fakat maksat her zaman özel kast anlamına gelmez⁵³⁶. Kanun failin suç işlemekteki özel motivasyonuna, saikine değer verdiğini göstermek için ilgili suçun maddesinde *"-mek amacıyla, -mek için, -mek maksadıyla"* formülünü kullanır⁵³⁷. Yine de kanun koyucunun sırf bu ifadeyi kullanması da her zaman özel saik aradığı anlamına gelmeyebilir. Eğer amaç olarak yazılmış ifadeler, zaten suçun tipiklik unsuruna giriyorsa, kastın isteme unsurunun bunları da kapsaması, burada özel kastın arandığı biçiminde yorumlanmamalıdır⁵³⁸. Kanunda, hareketin doğal olmayan

⁵³⁵ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s.145, Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.455.

⁵³⁶ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.247, *"Bu bakımdan maksat, faili harekete geçiren neden olan saikten farklıdır. Gerçi failin amacı aynı zamanda onun saikini de oluşturabilir; ancak çoğu durumda her ikisi birbirinden ayrıdır."*

⁵³⁷ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.248.

⁵³⁸ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.558, Yazarlar TCK m.114'te düzenlenen Siyasi Hakların Engellenmesi suçundaki, *"(1) Bir kimseye*

neticelerinden bazılarına bir değer atfetmek zorunluluğu duyulan olaylar için saik özel kast olarak sayılmıştır. Yani özel kastı, kanunun, hareketin doğal olmayan neticelerine değer vermek istediği hallerde kabul etmek gerekecektir⁵³⁹. Zorla evlilik suçu bakımından, “*evlenmeye, boşanmamaya veya evli gibi birlikte yaşamaya zorlama*” neticeleri doğal olduğundan, burada özel kast arandığını söylemek doğru olmayacaktır. Bu nedenle zorla evlilik suçunda genel kastın yeterlidir. Her ne kadar ikinci fıkrada, kandırılarak ikamet ettiği ülkeden farklı bir ülkeye götürülmesi veya gittiği ülkeden dönmekten alıkonulmasının “*evlenmeye, boşanmamaya veya evli gibi birlikte yaşamaya zorlama amacıyla*” işlenmesi zorunluluğuna yer verilse de, bu amaçlar da suçun tipiklik unsuruna girmektedir. Zira failin amacı bunlardan biri olmadığı takdirde, bambaşka bir suç oluşacaktır.

Bu suçta özel kasta yer verilmesi, suçun oluşması bakımından bu kastın ispatını da gerektireceğinden zorla evlilik fiillerinin cezalandırılmasını zorlaştıracak ve suçun uygulanma alanını daraltacaktır. Failin gerçekleşmesini veya sürüncemede kalmasını dilediği evlilik ile maksadı maddi kazanç (başlık parası gibi) elde etmek, sözde namusunu kurtarmak, ailenin dışa açılmasını engellemek, çocuğuna terbiye vermek v.b. pek çok farklı şekilde karşımıza çıkabilir. Bu maksatların tamamının öngörülüp bunlara kanunda yer verilmesi mümkün olmamakla birlikte, hem pratik bir fayda sağlamayacak hem de zorla evlilik fiillerinin cezalandırılmasını katlanılamaz biçimde zorlaştıracaktır. Suçun tipik hareketlerini failin hangi saikle gerçekleştirdiğinin araştırılması, hiçbir yönüyle anlamlı ve gerekli değildir. Zira kadına yönelik şiddet vakâlarının her geçen gün artış gösterdiği Türkiye’de ve benzer şekilde gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde, zorla evlilik gibi suçların uygulanma alanının daraltılması doğru olmayacaktır. O zaman bu yönden bakılıp, Türk Ceza Kanunu’nun istisnasi birkaç düzenlemesi haricindeki genel uygulaması da dikkate alındığında, zorla evlilik suçu bakımından da genel kastın yeterli sayılması gerekecektir.

karşı; a) Bir siyasi partiye üye olmaya veya olmamaya, siyasi partinin faaliyetlerine katılmaya veya katılmamaya, siyasi partiden veya siyasi parti yönetimindeki görevinden ayrılmaya, b) Seçim yoluyla gelinen bir kamu görevine aday olmamaya veya seçildiği görevden ayrılmaya zorlamak amacıyla, cebir veya tehdit kullanma” halinde, zorlama amacı güdülen neticelerin suçun tipiklik unsuruna girmesi nedeniyle özel kast sayılamayacağını ifade etmişlerdir. Gerçekten zorla evlilik suçu bakımından da aynı şekilde, kullanılan cebir, tehdit veya iradeyi sakatlayan diğer hallerin evlenmeye, boşanmamaya veya evli gibi birlikte yaşamaya zorlamak amacıyla işlendiği dikkate alındığında, kanımızca bu neticelerin suçun tipiklik unsuruna dahil olduğu gözetilerek, genel kastın yeterli olduğu söylenmelidir.

⁵³⁹ Faruk EREM, “Ümanist Doktrin Açısından Özel Kast”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 26, Sayı 1, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 1969, s.3.

Karşılaştırmalı hukukta da, suçun özel bir suç tipi olarak düzenlendiği hallerde, suçun oluşması için, tipiklikte yer alan ve temelini oluşturan “evliliğe zorlamak” amacı dışında herhangi bir maksadın aranmadığı görülmektedir. Yukarıda detaylı bir şekilde açıklamaya çalıştığımız üzere evlenme maksadını özel kast olarak kabul etmek de mümkün olmayacaktır. Bu yüzden kanımızca, karşılaştırmalı hukuktaki genel eğilime de paralel olarak, zorla evlilik suçu bakımından genel kastın kabulü yerinde ve yeterli olacaktır⁵⁴⁰.

D. Hukuka Uygunluk Nedenleri

1. İlgilinin Rızası

Zorla evlilik suçuna ilişkin özellikle “*ilgilinin rızası*” hukuka uygunluk nedeni ele alınmalıdır. Zira kişi özgürlüğüne karşı suçlarda rıza sürekli tartışılabilen meselelerdendir.

Öncelikle buradaki rızanın tipikliği kaldıran rıza mı yoksa hukuka aykırılığı kaldıran rıza mı olduğunu tartışmak gerekir. Bunu belirleyebilmek için de ilk olarak suçun kanuni tanımına bakılacaktır. Eğer bir suç tipinde açıkça failin hak sahibinin veya ilgilinin rızasına rağmen işlenmesi unsur olarak yer almaktaysa⁵⁴¹ yahut suç tipinde açıkça yazılmasa da yorum sonucu hareketin ilgilinin iradesine rağmen ya da iradesi olmadan işlenmesi gerektiği sonucuna varılabiliyorsa bu gibi suçlar için ilgilinin rızası tipikliği kaldıran rıza mahiyetindedir⁵⁴². Bu suç tiplerinde, rıza var ise, fiil tipe uygun olmaktan çıkar; bu yüzden ki bu suçlarda rızaya ilişkin inceleme tipikliğin incelendiği aşamada, hukuka aykırılık incelemesinden önce yapılacaktır⁵⁴³.

⁵⁴⁰ Avusturya Ceza Kanunu’nda zorla evliliğe ilişkin fiiller “ağır cebir” suçu içerisinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, “Her kim, bir başkasını evlenmeyi kabul etmeye ... zorlarsa, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” Böyle bir durumda zorla evlilik amacıyla ağır cebir suçu işlenmiş olduğundan, zorla evlilik amacı özel kast olarak kabul edilebilecektir. Ancak zorla evliliği ayrı bir suç tipi olarak düzenleyen kanunlarda, evliliğe zorlamak suçun kendisi olduğundan ayrıca bunu özel kast olarak değerlendirmek mümkün olmayacaktır.

⁵⁴¹ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.297, “TCK m.90/2 (rızaya dayalı), m.90/4 (rıza olmaksızın), m. 99 (rıza olmaksızın), m.101 (rıza olmaksızın), m.116/1 (rızasına aykırı olarak), m.132/3 (diğer tarafın rızası olmaksızın), m.133/1 (tarafardan herhangi birinin rızası olmaksızın), m.141/1 (zilyedin rızası olmaksızın), m163/2 (sahibinin ve zilyedinin rızası olmaksızın), m.245/1 (rızası olmaksızın)”

⁵⁴² Meral EKİCİ ŞAHİN, **Ceza Hukukunda Rıza**, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2012, s.106.

⁵⁴³ Meral EKİCİ ŞAHİN, **Ceza Hukukunda Rıza**, s.102.

Bunun dışındaki hallerde rıza hukuka aykırılığı ortadan kaldıran rızadır⁵⁴⁴. Zorla evlilik suçu bakımından da, ilgilinin rızasına açıkça suç tanımında yer verilmemiş olmakla beraber bu fiillerin kişinin rızası hilafına işlenmesi gerektiği sonucuna tipikliğin yorumundan ulaşılabilmektedir. Ayrıca bu suç tipinde kişinin iradesine karşı bir hareketin yapılması da zorunludur. Nitekim madde metninde yer alan “*zorlayan kişi*” ve “*zorlama amacıyla*” ifadelerine yer verilmiş olması, bu suçta rızanın tipikliği ortadan kaldıran rıza olduğunu göstermektedir. Bu durumda ilgilinin rızası, fiili tipe uygun olmaktan çıkaracağı için ceza hukukuna konu yapılamayacaktır⁵⁴⁵.

Evlenme hakkı kişinin üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği bir hak olduğundan, kural olarak rıza suçun oluşumunu engelleyecek, tipikliği ortadan kaldıracaktır. Rızanın geçerli sayılabilmesi için ilgilinin, evlenme, evli gibi birlikte yaşama veya boşanma bakımından temyiz kudretine sahip olması gerekir. Ancak burada yaş unsuru büyük önem arz etmektedir. Her yaştaki ilgilinin rızasının geçerli kabul edilmesi mümkün olmayacaktır. Bu anlamda kanunda kaç yaşındaki ilgilinin rızasının geçerli olacağına ilişkin bir düzenleme olmasa da Türk Medeni Kanunu hükümlerine dayanarak, bir çözüm üretmek mümkün görünmektedir. Nitekim Yargıtay kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu bakımından böyle bir çözüm üretmiştir⁵⁴⁶. Ayrıca Yargıtay cinsel ilişki bakımından da 15 yaşın altındaki çocukların rızasına geçerlilik tanımamaktadır⁵⁴⁷. O zaman kanımızca, Türk Medeni Kanunu

⁵⁴⁴ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s.145, Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.289.

⁵⁴⁵ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s.145, Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.292.

⁵⁴⁶ **Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2007/253 Esas, 2008/52 Karar Sayılı, 11.03.2008 Tarihli Karar**, Bu kararda, temyiz kudreti bulunan küçüklerin kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar bakımından yasal temsilcilerinin rızasına ihtiyaç duymadığı belirtilerek, kişiye sıkı sıkıya bağlı haklara örnek olarak da, nişanlanma, evlenme, nişanı bozma, evlat edinilmeyi kabul etme gibi örnekler sayılmıştır. Kararın devamında da kişinin bir yere gitme ve bir yerde kalma özgürlüğü bakımından da sadece kendisinin tasarrufla bulunabileceği belirtilmiştir. Karara konu olan suç ise, 15 yaşındaki temyiz kudretine sahip mağdureye yönelik TCK m.109'daki kişiyi hürriyetinden yoksun kılmanın çocuğa karşı ve cinsel amaçla, ancak mağdurenin rızasıyla işlenmesi eyleminden ibarettir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'na göre, 15 yaşını tamamlamış ve temyiz kudretini haiz mağdurenin, cinsel amaçlı da olsa kişiyi hürriyeti yoksun kılma suçu bakımından rızası geçerlidir. Bu nedenle mağdurenin rızası failin eylemini TCK m.26/2 kapsamında suç olmaktan çıkaracak ve hukuka uygun hâle getirecektir, <https://0211a34lk-y-https-www-hukukturk-com.proxy.beykent.deep-knowledge.net/Goster?v=GE95G9007Qu>, Erişim Tarihi: 7.01.2021.

⁵⁴⁷ **Yargıtay 14. Ceza Dairesi, 2014/7568 Esas, 2017/2480 Karar Sayılı, 08.05.2017 Tarihli Karar**, “...burada sanığın mağdureye birlikte olmayı teklif etmesi üzerine mağdurenin bunu kabul ederek herhangi bir zor, tehdit veya hile olmaksızın rızası ile ilk kez bu tarihte yani mağdure 15 yaşından küçük iken cinsel ilişkiye girdikleri ve mağdurenin kızlık zarının bozulduğu ve sanığın mağdure ile evlenmek istediğini beyan ettiği, her ne kadar mağdure rızası ile ilişkiye girmişse de 15 yaşından küçük olması nedeniyle rızasının herhangi bir yasal öneminin olmadığı...”, <https://0211a0fr4-y-https-www-hukukturk-com.proxy.beykent.deep-knowledge.net/yargitay->

tarafından çeşitli hallerde hakim tarafından evlenmesine izin verilebilen 16 yaşından büyük kişilerin rızası kabul edilmelidir. Bu rızanın geçerli bir rıza olup olmadığı hakim tarafından iyice araştırılmalıdır. 16 yaşından küçük çocukların yasal olarak evlenmesi mümkün olmasa da, evli gibi birlikte yaşamaları bakımından, rızaları olsa dahi hukuka aykırılık ortadan kalkmayacak ve suç oluşmuş olacaktır.

Bununla birlikte, özgürlükten peşinen veya tamamen vazgeçme anlamına gelebilecek bir rıza hiçbir şekilde kabul edilemez⁵⁴⁸. Sözgelimi, evlenmekte rızası olan bir kişinin boşanma hakkından da peşinen vazgeçmesi ve ömür boyu evli kalmaya rızasının olduğunun söylenmesi kesinlikle mümkün değildir.

2. Hakkın Kullanılması

Terbiye hakkı olarak anılan genel eğitim yükümlülüğü, hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeni kapsamında karşımıza çıkmaktadır. Bu yükümlülüğün kapsamına, çocuğun erdemli ve onurlu yetiştirilmesi, okula gönderilmesi, kötü alışkanlıklar edinmesinin engellenmesi, kültürlü ve meslek sahibi bir insan olması için gerekli önlemlerin alınması girer⁵⁴⁹. Ancak hiçbir koşulda bu hak kötüye kullanılmamalıdır, aksi takdirde TCK m.232/2 deki, terbiye hakkından doğan disiplin yetkisinin kötüye kullanılması suçu oluşur. Bu suçun oluşumunda hakim, ortalama zekâyâ sahip, dürüst, çocuklarına karşı şefkatli ebeveynlerin çocuklarını, eğitmek ve doğruya sevk etmek için kullandığı araçların adalet ve dürüstlük kuralı ile bağdaşp bağdaşmadığını değerlendirerek karar verecektir⁵⁵⁰.

Disiplin yetkisinin sınırlarının ne olduğuna ilişkin olarak madde metninde yahut gerekçesinde belirgin sınırlar yoktur ve bu alan içtihadı bırakılmıştır. Sınırların belirlenmesinde, zamana, yere ve kullanılan vasıtalarla bakılarak karar verilir. Böyle

kararlari?q=15+ya%59f%4b1ndan+k%3%bc%3%a7%3%bck+%3%a7ocuklarda+r%4%b1za&Mevzuat=6407&Madde=104, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

⁵⁴⁸ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.564.

⁵⁴⁹ Hamide ZAFER, “Kötü Muamele Suçu (TCK m.232) (Aynı Konutta Birlikte Yaşayan Birine Kötü Muamele ve Terbiye Hakkından Doğan Disiplin Yetkisinin Kötüye Kullanılması)”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayını, 2009, s.151, <https://jurix.com.tr/issue/1712>, Erişim Tarihi: 26.01.2020.

⁵⁵⁰ Zekeriya Alper İNANÇ, “TCK, TMK ve Uluslararası Sözleşmeler Kapsamında Terbiye Hakkı”, **Melikşah Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013, s.114, <https://www.jurix.com.tr/article/4669>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

bakıldığında birtakım zorlamalar, eğer çocuğun eğitimi, sağlığı, gelişimi için gerekliyse kabul edilebilecektir⁵⁵¹. Örneğin, okula gitmeye zorlama, hastayken hastanede kalmaya zorlama, belirli saatlerde yemek yemeye zorlama bu kapsamda kabul edilebilir. Ancak çocuğu sözgelimi, cezalandırmak için sokakta kalmaya, kendisini terbiye edeceğine inanılan biriyle yaşamaya veya serseriliği bırakması için evlenmeye zorlama bu kapsamda kabul edilemez. Nitekim terbiye hakkından doğan disiplin yetkisinin kötüye kullanılması suçu ile kişilerin, her türlü şiddete ve insanlık dışı muameleye karşı korunmaları amaçlandığından, mağdurun özgürlüğünü, onurunu, saygınlığını zedeleyecek, bedensel ve ruhsal sağlığına zarar verecek bu gibi eylemler terbiye hakkı kapsamında değerlendirilemez; hukuka uygunluk nedeni olarak da görülemez. O zaman terbiye hakkının, zorla evlilik suçu bakımından bir hukuka uygunluk nedeni olabileceğini söylemek mümkün olmayacaktır. Zira zorla evliliği, çocuğu eğitmek veya doğru yola sevk etmek konusunda araç olarak kullanmak söz konusu olamaz.

Tedip hakkının sınırlarının aşılmasıyla, zorla evlilik suçunun nitelikli halleri meydana gelebilecektir. Ebeveynlerin, çocuklarını terbiye etmek adına onları zorla evlendirmesi halinde üçüncü fıkradaki nitelikli hal gereği suçun *altsoydan birine* veya *çocuğa* karşı işlenmesi nedeniyle ceza artırılarak verilecektir. Buna ek olarak, zorla evlendirilmeye çalışılan kişiye yönelik olarak, tedip hakkı bahane edilerek bir de cebir veya şiddet uygulanmış ve bu *cebir ile şiddet kasten yaralama suçunun ağır neticelerine sebebiyet vermişse*, neticesi sebebiyle ağırlaşmış bir suç oluşacaktır. Bu durumda da, yine son fıkra gereği gerçek içtima hükümleri uygulanacak, kasten yaralama suçundan dolayı ayrıca ceza verilecektir.

E. Suçun Özel Görünüş Biçimleri

Bu başlık altında zorla evlilik suçunun; teşebbüs, iştirak ve içtima hükümleri bakımından gösterdiği özelliklerden bahsedeceğiz.

1. Teşebbüs

Zorla evlilik, kanımızca, yukarıda açıklandığı üzere bir salt hareket suçudur. Hareket yapılmakla netice gerçekleşmiş olacaktır. Teşebbüs ise ancak sonucu

⁵⁵¹ Zekeriya Alper İNANÇ, **a.g.e.**, s.108.

hareketten ayrılabilen suçlarda söz konusu olabileceğinden, zorla evlilik suçu bakımından teşebbüs mümkün görünmemektedir⁵⁵². Zira salt hareket suçlarında kural olarak teşebbüs mümkün değildir; yalnızca icra hareketlerinin kısımlara ayrılabilirdiği özel durumlarda teşebbüs mümkün olabilir⁵⁵³. Söz gelimi bir kişiyi evliliğe zorlamak yahut boşanmaktan alıkoymak amacıyla yazılan tehdit mektubunun postada zayi olması halinde, icra hareketleri kısımlara bölünebildiğinden, suç teşebbüs aşamasında kalabilecektir.

Teşebbüs aşamasında kalmış suçlar ile teşebbüs suçları birbirinden farklıdır. Cezalandırma bakımından suçun tamamlanmış olması ya da teşebbüs aşamasında kalmış olması açısından bir fark gözetilmeyen suçlara kalkışma veya teşebbüs suçları denilmektedir. Bu suçlarda icra hareketleri failin elinde olmayan nedenlerle yarıda kesilmiş olsa dahi tamamlanmış suç gibi cezaya hükmolunur⁵⁵⁴. Burada kanun koyucu, koruduğu menfaatin önemini dikkate alarak, suçun tamamlanmasını öne almıştır⁵⁵⁵. Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, örneğin⁵⁵⁶ Alman Ceza Kanunu’nun “zorla evlilik” başlıklı 237.maddesinin 3.fikrasında, “*Bu suça teşebbüs cezalandırılır*” denilmektedir. Buradan ilk bakışta zorla evlilik suçunun bir teşebbüs suçu olarak algılanması mümkün olsa da, durum başkadır. Alman Ceza Kanunu’nun 12.maddesinin 2.fikrasına göre cezasının alt sınırı 1 yıl veya daha az süreli hapis cezası olarak belirlenen suçlar cünha (*Vergehen*) olarak, sınıflandırmıştır. Yine aynı kanunun “*teşebbüsün cezalandırılabilirliği*” başlıklı 22.maddesine göre de bir cünhaya teşebbüsün cezalandırılabilmesi için kanunda mutlaka cezalandırılabilirdiğinin açıkça

⁵⁵² Gültekin TOPSAKAL, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s.100, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, Erişim Tarihi: 21.01.2021, “*Teşebbüs yukarıda da bahsettiğimiz gibi ancak sonucu hareketten ayrılabilen suçlar bakımından söz konusu olmaktadır. ... Bunun yanında bazı istisnai durumlarda söz konusu olabilmektedir. Örneğin; hakaret suçunun yazılı bir ileti (mektup, pusula, not vs.) işlenmesi halinde, hakaret içeren yazılı belgenin muhataba ulaşması için postaya verilmesi ile icra hareketleri tamamlanmış, herhangi bir suretle yazılı belgenin muhataba ulaşmaması halinde suç teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır.*” İfade edildiği gibi, söz gelimi bir kişiyi boşanmaktan alıkoymak amacıyla yazılan tehdit mektubunun postada zayi olması halinde, suç teşebbüs aşamasında kalabilecektir.

⁵⁵³ Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s.145, Yazarlar burada, hakaret suçunu örnek vererek, hakareti oluşturan ifadelerin söylendiği anda suç tamamlanacağından, bu suçun teşebbüse elverişli olmadığını belirtmişlerdir. Ancak hakareti oluşturan fiiller veya olgular bir kağıda yazılmışsa ve mektup aracılığıyla gönderiliyorsa, bu durumda bizim de katıldığımız şekilde mektup alıcısına ulaşana kadar suçun icrası devam etmekte olduğundan, teşebbüsün mümkün olabileceğini ifade etmişlerdir, Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.364.

⁵⁵⁴ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.219,220.

⁵⁵⁵ Gültekin TOPSAKAL, **a.g.t.**, s.101.

⁵⁵⁶ Belçika Ceza Kanunu’nda da teşebbüsün cezalandırılacağı ayrıca belirtilmiştir.

gösterilmesi gerekir⁵⁵⁷. Dolayısıyla 237.maddedeki bu ifade zorla evlilik suçunu bir teşebbüs suçu yapmaz. Yalnızca bu suça teşebbüsün cezalandırılacağını göstermektedir. Benzer şekilde Belçika Ceza Kanunu'nda da suçun teşebbüs aşamasında kalması halinde faile ne kadar ceza verileceği ayrıca gösterilmiştir⁵⁵⁸.

TCK bakımından, teşebbüs aşamasında kalmış zorla evlilik suçunda m.35 uygulama alanı bulacağından ayrıca teşebbüsün cezalandırılacağını yahut ne miktarda ceza ile cezalandırılacağını göstermeye gerek bulunmamaktadır. Karşılaştırmalı hukukta yukarıda bahsi geçen durumlar ülkelerin kanun yapma sistematığı ile ilgilidir.

2. İştirak

Zorla evlilik suçu teorik olarak tek başına da işlenebilecek bir suç olsa da, genellikle bir aile veya akraba ortamında, birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmektedir. Bu durum, önceki bölümlerde detaylıca izah etmeye çalıştığımız üzere, geleneksel nedenler veya dinî sebepler öne sürülerek, gençlerin ve özellikle kadınların evlenecekleri kişiyi veya evlenme zamanlarını kendilerinin belirleme hakkına sahip olamamasından kaynaklanır. Ataerkil toplumlarda, evlenme ile ilgili her şeyi, sizin adınıza aile büyükleri veya o toplumun ileri gelenleri belirler ve sizden boyun eğmeniz beklenir. İşte bu tür durumlarda, olayın doğası gereği iştirak zorunludur.

a. Müşterek Faillik ve Dolaylı Faillik

Bir kimseyi, suçun kanuni tanımındaki biçimlerde evlenmeye zorlayan kişi bu suçun faili olacaktır. Suç sona erinceye kadar müşterek fail olarak suça katılmak mümkün olacaktır. Nitekim zorla evlilik suçu, kesintisiz bir suçtur⁵⁵⁹. Bu suç, çok hareketli ve genellikle süregelen eylemler serisinin sonucu oluşmaktadır. Bu durumda suçun tamamlanma ve sona erme anları birbirinden farklı olduğu için, suç tamamlanıp netice gerçekleştikten sonra ve fakat netice devam ettiği sürece yani, suç tamamlanana kadar iştirak mümkündür⁵⁶⁰. Sözgelimi, bir kişiyi boşanma dilekçesini vermesini

⁵⁵⁷ Feridun YENİSEY, Gottfried PLAGEMANN, **a.g.e.**, s.15,20,348.

⁵⁵⁸ Els LEYE, Alexia SABBE, **a.g.e.**, s.16,17.

⁵⁵⁹ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.424.

⁵⁶⁰ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.217, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.572.

engellemek amacıyla ev hapsi altında tutan eşin bu eylemine, suçun tamamlanma anından itibaren 1 ay geçtikten sonra askerden gelen ağabey de kapıda nöbet tutarak katılabilecektir. Nitekim, kişi boşanmamaya zorlama olmaksızın özgür bırakılmadıkça suç sona ermemiş olacaktır. Aynı şekilde, mağduru kendisiyle evlenmeye ikna etmek için cebre, cinsel saldırı veya cinsel istismara maruz bırakan failin eylemine, mağdur bu hareketlerden kurtulup da suç sona erene kadar, mağdurun ebeveynlerinin de katılması halinde müsterek faillik söz konusu olacaktır⁵⁶¹.

Bu suçun işlenmesinde dolaylı faillik de söz konusu olabilir. Örneğin, zorla evlendirilmek istenen mağdura yönelik olarak, babanın, cebir veya tehdit yolu ile anne veya erkek kardeşi araç olarak kullanması mümkündür. Sözgelimi, yurtdışına çıkma yasağı olan baba tarafından *“Almanya’ya götürüp X ile bu kızı evlendirmesiniz hepinizi öldürürüm”* sözüyle tehdit edildikleri için anne veya erkek kardeş zorla evlilik fiillerini işleyebilecektir. Örnek olayda, TCK m.28 gereği, araç kişi olan anne veya erkek kardeşe ceza verilemeyecek ancak tehditte bulunarak zorla evlilik suçunun işlenmesinde onları araç olarak kullanan baba, arka plandaki kişi olarak, baskın bilgi nedeniyle fiile egemen olduğundan dolaylı fail olarak sorumlu tutulacaktır⁵⁶².

b. Azmettirme ve Yardım Etme

Zorla evlilik suçunun failinin, suçu işlemek üzere bir başkası tarafından azmettirilmesi de mümkündür. Bu durumda aklında zorla evlilik suçuna ilişkin fiilleri işlemek konusunda hiçbir fikir olmayan kişiyi bu suçu işlemeye karar verdirmek⁵⁶³ gerekecektir. Örneğin, kendisiyle evlenmek istemeyen kızın ağabeyini sıkıştırarak kızın kendisi ile evlendirilmesini sağlamak isteyen erkeğin durumunda bu söz konusu olabilir. Azmettiren erkek *“yerinde olsam döve döve de olsa söve söve de olsa kardeşini benimle evlenmeye ikna ederdim, böylece bütün borçların silinir”* şeklinde bir ifade kullanır ve bunun üzerine ağabey kız kardeşinin bu erkekle zorla evlendirirse,

⁵⁶¹ Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Murat ÖNOK, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, s.447, *“Burada bizzat işlenebilen bir suç söz konusu olmadığı için, şayet birden fazla kişiden bazıları mağdura karşı onun direncini kırmaya yönelik cebir veya tehdit hareketini gerçekleştirmiş, bazıları ise cinsel saldırıyı gerçekleştirmiş ise, bunlarının tümünün birlikte fail olarak cezalandırılması ve ... gerekir.”*

⁵⁶² Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.419.

⁵⁶³ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.425.

fail olarak sorumlu olacaktır. Bununla birlikte azmettiren erkek de TCK m.38 gereği fail gibi sorumlu tutulur.

Buna ek olarak, bu ağabeyin kafasında borçlarını sildirmek için kız kardeşini evlendirmek zaten varsa ve annesi de “*kara kara düşünme, ver kardeşini sildir borçlarını, al X’in numarası*” derse ve ağabey kız kardeşini bu erkekle zorla evlendirirse, bu defa anne TCK m.39 gereği manevi yardımda bulunmuş olacaktır⁵⁶⁴. Örnekte, ağabey fail, anne yardım eden olarak sorumlu tutulabilecektir.

3. İctima

a. Bileşik Suç

Zorla evlilik suçu, bir unsur veya nitelikli hal olarak içerisinde TCK’de düzenlenmiş bazı suçları bulundurduğundan bileşik suçtur. Cebir ve tehdit suçları zorla evlilik maksadıyla işlendiğinde fail ayrıca cezalandırılmaz. Nitekim bu hareketler zorla evlilik suçunun birer unsuru olduğundan faile yalnızca zorla evlilik suçundan dolayı ceza verilecektir.

Cinsel saldırı ve cinsel istismar suçları ile başvuru alan cebir ve şiddetin kasten yaralamanın ağır neticelerine neden olması halinde ise, maddede açıkça belirtildiği üzere failin ayrıca bu suçlardan cezalandırılması gerekmektedir.

b. Zincirleme Suç

Zorla evlilik suçu birden fazla hareketle çoğunlukla sistematik olarak işlenen çok hareketli kesintisiz bir suçtur. Bu durumda zorla evlilik suçunun zincirleme suç kapsamına girmesi bakımından birtakım özellikler göstermesi gerekecektir.

Zincirleme suçun söz konusu olabilmesi için tek bir suç işleme kararının icrası kapsamında aynı kişiye karşı birden fazla kez aynı suçun işlenmesi gerekir.

⁵⁶⁴ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.426, “... fiili işlemeye karar vermiş olan failin iç dünyasında birtakım gel gitlerin mevcut olması durumunda, bu kişinin sözkonusu fiil bakımından artık azmettirildiğinden söz edilemez, bu gel gitleri gidermeye yönelik hareketler yalnızca manevi yardım olarak cezalandırılır.”

Hareketlerin birbiri ile bağı ve bir bütünlük içerisinde süregelmesi durumunda tek bir zorla evlilik suçundan bahsedilecektir. O zaman kesintisiz bir suç olan zorla evlilik suçunda, hareketlerin kesilerek aynı suç işleme kararının icrası kapsamında başka bir suç işlendiği tespit edilebiliyorsa ya da bir kez teşebbüs aşamasında kaldıktan sonra⁵⁶⁵ bu sebeple tekrar bir suç işlenmeye girilmiş ise zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir. Bu nedenle, örneğin kızını istemediği kişi ile evlendirmek için tehdit eden fail babaya rağmen, nikâh esnasında kızın hayır demesi üzerine evlilik gerçekleşmese de, suç tamamlanacaktır. Ardından evlendirme konusunda kararlılığını sürdüren baba birkaç gün⁵⁶⁶ içerisinde kızını istemediği kişi ile bir odaya kilitleyerek cinsel saldırıya uğramasına neden olur ve kızını bu şekilde zorlayarak istemediği kişi ile evlendirirse ikinci bir zorla evlilik suçu oluşur. Bu durumda aynı suç işleme kararının icrası kapsamında, aynı fail tarafından ve aynı mağdura yönelik olarak gerçekleştirilmiş iki zorla evlilik suçu oluşacağından, zincirleme suç⁵⁶⁷ hükümlerine göre tek bir ceza artırılarak verilecektir⁵⁶⁸.

c. Fikri İçtima

Fikri içtima, failin gerçekleştirdiği tek bir hareketle birden fazla farklı suçun işlenmesine sebebiyet vermesi halinde bunlardan yalnızca en ağır cezayı gerektiren ile cezalandırılmasıdır. Bu suçlardan hangisinin daha ağır cezayı gerektirdiği saptanırken, nitelikli haller ve suçun özel görünüş biçimleri de dikkate alınarak somut ceza belirlenir ve buna göre bir karara varılır⁵⁶⁹.

⁵⁶⁵ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.390, Yazarlar zincirleme suç kapsamına giren suçlardan birinin tamamlanmış bir diğerinin teşebbüs aşamasında kalmış ya da birinin tek başına bir diğerinin iştirak halinde işlenmesinin mümkün olduğunu ifade etmişlerdir, farklı yönde Mahmut KOCA, İlhan ÜZÜLMEZ, **a.g.e.**, s.533,534, Yazarlar teşebbüs hükümlerinin uygulanabilmesi için zincirleme suç kapsamına giren tüm suçların teşebbüs aşamasında kalması halinde mümkün olacağını, aksi takdirde suçlardan biri tamamlandığında teşebbüs aşamasında kalan suç cezanın belirlenmesinde dikkate alınamayacaktır. Sadece suçun sayısının belirlenmesinde dikkate alınabilecektir.

⁵⁶⁶ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.390, Yazarlara göre zincirleme suç bakımından değişik zamanlarda suç işlenmesi koşulunda aşırıya kaçılmamalı ve iki suç arasındaki sürenin (her olay kendi koşullarında değerlendirilerek) makul olmasına özen gösterilmelidir.

⁵⁶⁷ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.390, “Buna karşılık davranışlar arasına kastın yenilendiğini gösteren uzunca bir zaman girmiş ... ise, her bir davranış ayrı bir suç oluşturur ve koşulları varsa bu suçlar zincirleme suç ilişkisine girebilir.”

⁵⁶⁸ Mustafa ARTUÇ, “Zincirleme Suç”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Sayı:28, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008, s.53, <https://jurix.com.tr/article/469>, Erişim Tarihi: 26.01.2021.

⁵⁶⁹ Bahri ÖZTÜRK, Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.e.**, s.391,392.

Zorla evlilik suçunu meydana getiren hareketlerin kesiştiği pek çok suç olduğundan, bu suçun başka suçlarla fikri içtima ilişkisi içerisine girmesi çok sık görülecektir. Örneğin; insan ticareti, kasten yaralama, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, kötü muamele, hakaret gibi suçların icra hareketleri ile zorla evlilik suçunun hareket unsuru büyük oranda ve çoğunlukla kesişmektedir. Sözgelimi, kendisiyle evli gibi birlikte yaşamaya zorlamak için partnerini veya boşanma dilekçesi vermesini engellemek için eşini eve kilitleyen fail, bu tek hareketi ile hem kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu hem de zorla evlilik suçunu işlemiş olacaktır. Böyle bir durumda, TCK m.44'e göre sonuç ceza tayin edilecektir.

Aynı neviden fikri içtima olarak ifade edilen, TCK m.43/2'ye göre de, failin kanunun aynı hükmünü tek bir hareketle birden fazla ihlâl etmesi durumunda bir cezaya hükmedilir ancak verilecek ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılır. O zaman sözgelimi, birbirleri ile evlenmek istemeyen beşik kurtmelerinin aşiret reisi tarafından töre ile tehdit edilerek zorla evlendirilmesi durumunda, tek bir zorla evlilik suçundan ceza verilecek ancak ceza TCK m.43/2'ye göre artırılacaktır.

F. Yaptırım ve Yargılama

1. Yaptırım

Zorla evlilik suçu, kimi ülkelerde yalnızca hapis cezası ile yaptırım altına alınırken kimi ülkelerde hapis ile beraber veya hapse alternatif olarak adli para cezası ile de yaptırım altına alınmaktadır⁵⁷⁰. İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'da iddianameli yargılamalar söz konusu olduğunda fail yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılabilir. Bununla birlikte zorla evlilik suçu failine Almanya ve Avusturya'da altı aydan beş yıla kadar ve İsviçre'de beş yıla kadar, Belçika'da bir aydan iki yıla kadar ve İsveç'te iki yıla kadar hapis cezası verilmektedir.

TCK'nin Hürriyete Karşı Suçlar başlığı altında düzenlenmesinin uygun olacağını düşündüğümüz zorla evlilik suçunun yaptırımının belirlenmesinde, bu bölümdeki suçların yaptırımları önemli olacaktır. Yapısı ve ihlâl ettiği hukuki değer

⁵⁷⁰ Belçika, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'da hapis cezası ile beraber adli para cezası da öngörülmüştür.

benzerliği sebebiyle kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun yaptırım bakımından da zorla evlilik suçuna önemli bir çerçeve çizebileceğini söylemek mümkün olacaktır. Bu durumda bir Kıta Avrupası hukuk sistemi ülkesi olarak, Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi; TCK'deki kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna da benzer şekilde, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası düzenlemesi hukukumuz bakımından da uygun olacaktır. Kanımızca bu suçun yaptırımında para cezası da düzenlenmesi, pratik bir fayda sağlamayacağından gerekli değildir.

2. Yargılama

Muhakemesi şikayete bağlı suçlar istisnadır. Belli suçlara şikayet şartı konulmasının amacı, suçtan zarar görenin soruşturma ve kovuşturma ile ek bir zarara uğramasının engellenmek istenmesidir. Bu suçların cezalandırılmaması sonucu suçtan zarar görenin ek bir zarar görmemesindeki toplumsal yarar, suçlunun cezalandırılması sonucu ortaya çıkacak toplumsal yarardan büyüktür. Bir suçta, suçlunun cezalandırılması sonucu meydana gelecek toplumsal yarar her halükârda daha çok olursa muhakeme şikayete bađlanmaz⁵⁷¹.

Zorla evlilik suçunun failinin cezalandırılması, hem mağdurun bu suçtan etkili bir şekilde korunması hem de topluma vereceği mesaj bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu suçun şikayete bağlanması durumunda, baskı ve zorlama altında bulunan kişinin şikayet hakkını da kolaylıkla kullanamayacağı açık olduğundan, suçun soruşturulması büyük oranda zorlaşacaktır. Mağdurun hakkının korunmasının devlet tarafından teminat altına alınması ve suçlunun cezalandırılmasındaki toplumsal fayda dikkate alındığında bu suçun muhakemesinin şikayete bağlı olmaması gerektiği açıktır⁵⁷². Nitekim karşılaştırmalı hukukta da bu suçun muhakemesi şikayet şartına bağlanmamıştır.

Bununla birlikte bu suçta zamanaşımı da dikkate alınması gereken bir diğer husustur. Özellikle evlenmeye zorlama hareketi bakımından evlilik sözleşmesinin kurulması ile zamanaşımı süresinin başlatılması, suçun kısa sürede zamanaşımına

⁵⁷¹ Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s.587.

⁵⁷² Aynı yönde bkz., Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.426.

uğramasına neden olacaktır. Zorla kurulan bir evliliğin zorla devam ettirildiği durumlarda, dava zamanaşımı süresinin evliliğin sona erdiği tarihten itibaren başlatılması gerekecektir. Bu durumda zorla evlilik suçunda zamanaşımı süresinin zorlayıcı durumun ortadan kalktığı tarihten itibaren işletilmesi uygun olacaktır⁵⁷³.



⁵⁷³ Mustafa Ruhan ERDEM, **a.g.m.**, s.426

SONUÇ

Tüm dünyada her yıl, yüzbinlerce kız ve erkek çocuğu erken yaşta ve zorla evlendirilirken; göz ardı edilemeyecek oranda yetişkin de hiç istememesine rağmen, istemediği zamanda veya istemediği kişi ile evliliğe zorlanmaktadır. Bu yolla mağdurların, özellikle sağlık ve eğitim imkanları kısıtlanırken, özgürlükleri ve geleceklerini belirleme hakları da ellerinden alınmaktadır. Zorla evlilikler yarattıkları eğitimsizlik ve sosyal imkansızlıklarla diğer zorla evlilikleri doğurmakta, durum kısır bir döngü halini almakta ve giderek daha ağır sonuçlar vermektedir.

Çalışmamızın ilk bölümünde, İstanbul Sözleşmesi'nin taraf devletlere suç olarak düzenleme zorunluluğu koyduğu zorla evlilik kavramını açıklamaya çalıştık. Bununla birlikte, bazı hukuk sistemlerinde zorla evlilikten ne anlaşıldığı ve zorla evlilik ile ilgili politikaların neler olduğuna yer verdik. Ceza kanunlarındaki düzenlemeleri de göstererek, Türkiye'deki düzenleme ihtiyacına ve ihtimaline de ışık tutmak istedik. İkinci bölümde ise, Türk hukukunda zorla evlilik suçuna benzer nitelikte ve zorla evliliği önlemek maksadıyla kullanılabilecek suçlardan bahsettik. Bu suçların sağladığı korumanın halihazırda önemli ve gerekli olduğu tartışılmazken, özel bir suç tipi düzenlemesi olmamasının uygulamada pek çok nedenle eksiklik ve zorluk meydana getirdiğini ifade etmeye çalıştık.

Bu vesile ile Türkiye'de zorla evliliğin önlenmesine ilişkin özel bir cezai düzenleme yapılmasının, hem sosyodemografik durum bakımından hem de tarafı olduğumuz İstanbul Sözleşmesi ile diğer uluslararası sözleşmelerin gerektirdikleri nedeniyle zorunlu olduğunu söylemek gerekir. Nitekim ataerkil düzenin hakim olduğu geleneksel yapısı ile Türkiye, hem zorla evliliğin çok görüldüğü bir ülke olup hem de göç verdiği ülkelerde zorla evlilik suçunun yaygınlığına neden olmaktadır. Zorla evlilikler; aile içi şiddet, eğitimsizlik, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sağlık sorunları ve bazen cinayet veya intiharlara dahi neden olabilmektedir. Bu ağır sonuçlar ve

Türkiye’deki yaygın uygulama dikkate alındığında, zorla evlilik suçunun Ceza Kanunumuza girmesi acil ve elzem görünmektedir. Nitekim halihazırda TCK’de düzenlenmiş olan suçlarla zorla evliliğin soruşturulması veya kovuşturulması çoğu zaman mümkün veya yeterli değildir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, zorla evliliğin ceza kanunlarında ayrı bir suç tipi olarak düzenlenmiş olması, kanun koyucu bakımından topluma önemli bir mesaj verecektir. Devlet tarafından, vatandaşının istemediği kişi veya zamanda yahut istemediği süreyle evliliğe mecbur bırakılması kabul edilemez sayıldığında; failer bakımından önemli bir caydırıcılık söz konusu olacaktır. Bu suçun kanuna girmesindeki en önemli motivasyon kanımızca genel önleme etkisi olacaktır.

Cinsel suçların mağdurları ile faillerinin evlendirilerek toplumsal barışın sağlanabileceğine ilişkin ilkel düşünce yapısından bir an evvel uzaklaşılması gerekmektedir. Onarıcı adalet, her iki tarafın da memnuniyeti ve arzusu ile sağlanabilir. Aksi takdirde tarafların barıştırılması mümkün olmayacak, kişi mağduru olduğu suçun ağırlığı altında daha da ezilecek, suçun işlenmesi ile ortaya çıkan haksızlık giderek derinleşecektir. Bu yüzden evlilik, hiçbir suçun cezasızlaştırılması için araç olarak kullanılmamalıdır. Bu durum zorla evlilik suçunun işlenmesinin kolaylaştırılması ve hatta yasallaştırılması sonucunu doğurabilecektir.

Açıkladığımız nedenlerle, zorla evlilik suçu kanımızca, TCK’nin Kişilere Karşı Suçlar bölümünde, Hürriyete Karşı Suçlar başlığı altında düzenlenmelidir. Zira, bu suç ile korunan hukuki yararın, en yalın ve geniş tabirle mağdurun karar verme özgürlüğü olduğunu söylemek gerekir. Ayrıca zorla evlilik suçunun cezasının alt ve üst sınırları da, en yakın olduğunu düşündüğümüz Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma suçuna paralel şekilde belirlenerek, bu suça yapılacak bir ek ile zorla evlilik suçu aşağıdaki şekilde düzenlenebilecektir.

TCK madde 109/A – Zorla evlilik

(1) Bir kişiyi, cebir, tehdit, hile veya iradeyi sakatlayan başka herhangi bir davranış ile evlenmeye, boşanmamaya veya evli gibi birlikte yaşamaya zorlayan kişi altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bir kişinin, cebir, tehdit, hile veya iradeyi sakatlayan başka herhangi bir davranış ile evlenmeye, boşanmamaya veya evli gibi birlikte yaşamaya zorlama amacıyla kandırılarak ikamet ettiği ülkeden farklı bir ülkeye götürülmesi veya gittiği ülkeden dönmekten alıkonulması halinde de yukarıdaki fıkra uyarınca ceza verilir.

(3) Suçun üstsoy veya altsoydan birine, aralarındaki evlilik bağı son ermiş dahi olsa eşe, çocuğa, beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda olan kişiye karşı işlenmesi halinde verilecek cezalar dörtte birden yarısına kadar artırılır. Bu suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında, cinsel saldırı, cinsel istismar suçlarının işlenmesi halinde cinsel saldırı ve cinsel istismara ilişkin hükümler uygulanır. Bu suçun işlenmesi amacıyla veya sırasında başvurulmuş cebir ve şiddet sonucunda kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış hallerinin gerçekleşmesi durumunda, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

KAYNAKÇA

Kitap, Makale ve Tezler

AKGÜN, Erhan, “Modern Kölelik İnsan Ticareti ve Rakamlarla Türkiye Gerçeği”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 22, Sayı:1, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını, 2016, ss.157-182, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/27591/290658>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.40)

AKSOY RETORNAZ, Emine Eylem, “Türk Ceza Hukuku ve Zorla Evlilik”, **Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk**, Editör Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, Cilt:1, 1.Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019.

AKTEPE, Evrim, ATAY, İnci Meltem, “Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Cilt:9, Sayı:4, Çevrimiçi Dergi, 2017, ss.410-420, <http://www.psikguncel.org/>, (Erişim Tarihi: 29.09.2020, 20.02)

AKYÜZ, Çiğdem, “Berdel Evliliği Üzerine Kalitatif Bir Araştırma Mardin Örneği”, **Folklor Akademi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, İstanbul: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Derneği Yayını, 2018, ss.17-34, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/folklor/issue/36547/410596>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.38)

ARSLAN, Yusuf, **Oyundan Düğüne Hayatlar: Güneydoğu’da Çocuk Gelinler**, İstanbul: Belge Yayınları, 2015.

ARTUÇ, Mustafa, “Zincirleme Suç”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Sayı:28, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008, ss.45-66, <https://jurix.com.tr/article/469>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.58)

AYDEMİR, Elvan, **Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler, Çocuk Gelinler**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, USAK Rapor No:11-08, Ekim 2011, s.6, <https://docplayer.biz.tr/3200294-Evlilik-mi-evcilik-mi.html>, (Erişim Tarihi: 27.09.20, 16.35)

AYDIN, Devrim, “Suça Teşebbüs”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 55, Sayı:1, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 2006, ss.85-113.

BAĞDATLI, Selahattin, **Hukuk Sözlüğü**, İstanbul: Derin Yayınları, 2010.

BAĞLI, Mazhar, SEVER, Aysan, “Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği: Levirat ve Sororat”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, Cilt: 8 , Sayı: 8, Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayını, 2005, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198141>, (Erişim Tarihi: 12.03.2020, 14.07)

BAKIRCI, Kadriye, “İstanbul Sözleşmesi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı:2015 Cilt:4, Ankara: Ankara Barosu Yayını, 2015, ss.133-204.

BALAMAN, Ali Rıza, **Evlilik Akrabalık Türleri (sosyal antropolojik yaklaşımla)**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

BULUT, Meryem, “Mardin’de Evlilikler”, **Folklor/Edebiyat Dergisi**, Sayı:66, Lefkoşa: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Yayını, 2011, ss.65-79, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fe/issue/26030/274156>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.54)

CLARK, Shelly, “Early Marriage and HIV Risks in Sub-Saharan Africa”, **Studies In Family Planning**, Cilt:35, Sayı:3, 2004, ss.149-160, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1728-4465.2004.00019.x>, (Erişim Tarihi: 10.03.2020, 11.51)

ÇELİK, F. Elif, “Zorunlu-Düzensiz Göçün Yarattığı Sorunlardan Birisi Olarak İnsan Ticareti Mağduru Yabancıların İkametlerine İlişkin Hukuki Düzenlemelerin Değerlendirilmesi”, **Public and Private International Law Bulletin**, Cilt:40, Sayı:2, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ppil/issue/56082/786558>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.42)

ÇITAK, Tamar, “Zorla Evlilik Avusturya’da da Sorun”, **Uçan Haber (Uçan Süpürge Kadın) Dergisi**, Sayı: 26 (Özel Sayı: Erken ve Zorla Evlilikler), Ankara: Öncü Basımevi, 2010, ss.36-38.

DAĞLI, Özlem, **Uçan Haber (Uçan Süpürge Kadın) Dergisi**, “Almanya’nın Zorla Evliliklere Karşı Mücadelesi”, Sayı: 26 (Özel Sayı: Erken ve Zorla Evlilikler), Ankara: Öncü Basımevi, 2010, ss.38-40.

DEMİREL, Muhammed, “Evi Terk Eden Çocuğu Evlenmek Amacıyla Yanında Tutan Kişinin Fiiline İlişkin Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararının Değerlendirilmesi”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:2, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayını, 2018, ss. 289 – 313, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruhfd/issue/41696/503664>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.57)

DOĞAN, Recep, “Anlamli Yanıt Üretilmeyen İkilem: Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu”, **Ankara Barosu Dergisi**, Cilt:75, Sayı:1, Ankara: Ankara Barosu Yayını, 2017, ss.123-149, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/36154/406375>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.07)

DURAL, Mustafa, ÖĞÜZ, Tufan, GÜMÜŞ, Mustafa Alper, **Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2011.

E. WEISBER, Dvora, **Levirate Marriage And The Family In Ancient Judaism**, Lübnan: University Press of New England, 2009, <https://bir.brandeis.edu/bitstream/handle/10192/26070/Weisberg.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim Tarihi: 13.03.2020, 11.13)

EKİCİ ŞAHİN, Meral, “Ceza Hukuku ve Zorla Evlendirme”, **Prof. Dr. Nevzat Toroslu’ya Armağan**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2015, ss.395-430.

EKİCİ ŞAHİN, Meral, **Ceza Hukukunda Rıza**, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık,, 2012.

EKİCİ ŞAHİN, Meral, **Dolandırıcılık Suçu**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.

ERAŞ, Şebnem, **Hukuk Antropolojisi Açısından Töreye Dayalı Evlilik Türleri ve Berdel Uygulamaları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Erişim Tarihi: 23.03.2020, 14.34)

ERBAŞ, Rahime, **Türk Ceza Kanunu'nda Görünüşte İhmali Suçlarda Garantörlük**, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019.

ERÇAKICA, Mustafa, “İnsan Ticaretiyle Mücadele Ve Uluslararası Hukuk: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneğini De İçeren Bir İnceleme”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 2, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 2020, ss.693-748.

ERDEM, Mustafa Ruhan, “Zorla Evlilik Ayrı Bir Suç Olarak Düzenlenmeli mi? Almanya Örneği: Zorla Evlilik İle Mücadele Kanunu”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Cilt:11, Sayı:111, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2019, ss.415-427.

ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser, **Kriminolojik Değerlendirmeler Işığında Ceza Hukukunda Fücur (Ensest)**, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2018.

EREM, Faruk, “Ümanist Doktrin Açısından Özel Kast”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 26, Sayı 1, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 1969.

EVİK, Ali Hakan, “Birden Çok Evlilik ve Hileli Evlenme Suçları”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı:2020/1, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020, ss.3-53.

FRULLI, Micaela, “Advancing International Criminal Law (The Special Court for Sierra Leone Recognizes Forced Marriage as a‘New’Crime Against Humanity)”, **Journal of International Criminal Justice**, Sayı:6, Oxford: Oxford University Press, 2008, ss.1033-1042, https://www.researchgate.net/publication/256001026_Advancing_International_Criminal_Law_The_Special_Court_for_Sierra_Leone_Recognizes_Forced_Marriage_a_s_a_'New'_Crime_Against_Humanity, (Erişim Tarihi: 9.12.2020, 09.30)

GANGOLI, Geetanjali, CHANTLER, Khatidja, HESTER, Marianne, SINGLETON, Ann, **Forced Marriage : Introducing a Social Justice and Human Rights Perspective**, Londra: Zed Books, 2012, <http://library.beykent.edu.tr/yordambt/yordam.php>, (Erişim Tarihi: 25.01.2020, 15.42)

GEZER TUĞRUL, Yasemin, “Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma”, **Sosyoloji Notları**, Cilt:2, Sayı:1, E-dergi: Cihad Özsöz, 2018, ss.2-38, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosnot/issue/37831/423671>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.13)

GÖKTAŞ, Ömer, “Çocuk Oyuncaklarındaki Toplumsal Cinsiyet Olgusu”, **Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, Antalya: Antalya Akev Üniversitesi

Yayını, ss.29-34, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1111437>, (Erişim Tarihi: 31.03.2021, 11.23)

GÜLŞEN, Recep, “Çocukların Kaçırılması Ve Alıkonulması Suçu (TCK m. 234)”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt:71, Sayı:1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 2013, ss.589-606, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9188/115182>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.08)

GÜNEN, Hüseyin, POYRAZ TACOĞLU, Tuğça, “Mardin’de Gerçekleştirilen Tercihli ve Geleneksel Evliliklerin Nedenleri ve Evliliğe Karar Verme Süreci”, **Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı:26, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayını, 2017, ss.187-227, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/582269>, (Erişim Tarihi: 13.03.2020, 14.18)

GÜVENÇ, Bozkurt, “Geleneklerden Kalıntılar: Başlık, Berdel, Kız-Kaçırma, Kuma ve Amca-Kızı Evliliği”, **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı:1, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1993, ss.43-48, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/729/7873>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.35)

HAFIZOĞULLARI, Zeki, GÜNGÖR, Devrim, “Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:69, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2007, ss.21-50.

Hamide ZAFER, “Kötü Muamele Suçu (TCK m.232) (Aynı Konutta Birlikte Yaşayan Birine Kötü Muamele ve Terbiye Hakkından Doğan Disiplin Yetkisinin Kötüye Kullanılması)”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 1, İstanbul, 2009, ss.119-172, <https://jurix.com.tr/issue/1712>, (Erişim Tarihi: 26.01.2020, 14.55)

Hasan ŞEN, “Çocuk Evliliklere Teoriden Bakmak”, **Çocuk Gelinler: Evcilikten Evliliğe**, Editör Hasan ŞEN, Ankara: Detay Yayıncılık, 2014.

HAVUTÇU, Ayşe, “Mukayeseli Hukuktaki Gelişmeler Işığında Türk Medeni Kanunu Açısından Zorla Evlenme Probleminin Değerlendirmesi”, **Journal of Yasar University**, Cilt:8, Sayı: Özel, İzmir: Yaşar Üniversitesi Yayını, 2013, ss.1341-1382, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/19146/203193>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.31)

İKİZLER, Metin, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

İNANÇ, Zekeriya Alper, “TCK, TMK ve Uluslararası Sözleşmeler Kapsamında Terbiye Hakkı”, **Melikşah Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013, ss.101-132, <https://www.jurix.com.tr/article/4669>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.15)

JACOBY, Hanan G., MANSURİ, Ghazala, **Watta Satta: Bride Exchange and Women’s Welfare in Rural Pakistan**, The World Bank Data, Washington: Development Research Group, 2008, http://siteresources.worldbank.org/INTIE/Resources/475495-1200593174388/WattaSatta_Jan08.pdf, (Erişim Tarihi: 24.03.2020, 13.50)

KANIK, Mehmet, BARLİN, Rabia, “Türkiye’de Çocuk Gelinler Sorunu: Balıkesir Örneği”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:3, E-dergi: Yayıncı Mustafa YİĞİTOĞLU, 2017, ss.1827-1841, <http://www.itobiad.com/tr/download/article-file/337894>, (Erişim Tarihi: 31.03.2020, 14.21)

KARA, Hayriye, ÇALIK, Damla, “**Tekin Olmayı” Beklerken: Lgbti Mültecilerin Ara Durağı Türkiye**, New York: Açık Toplum Vakfı Yayını, 2016, http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/tekin_olmayi_beklerken_lgbti_multecilerin_ara_duragi_turkiye.pdf, (Erişim Tarihi: 13.01.2020, 16:08)

KARAN, Ulaş, “Evlenme ve Aile Kurma Hakkının Kapsamı ve Anayasal Dayanağı”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:163-164, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018, ss.119-160, www.jurix.com.tr, (Erişim Tarihi: 29.03.2021, 10.55)

KAVAS, Berivan, **Bekar Kadınlara Yönelik “Evlen” Baskısı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Erişim Tarihi: 31.01.2020, 19.23)

KIDMAN, Rachel, “Child Marriage And Intimate Partner Violence: A Comparative Study of 34 Countries”, **International Journal of Epidemiology**, , Sayı:46, Cilt:2, Oxford: Oxford University Press, 2017, ss. 662-675, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27733435/>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.05)

KOCA, Mahmut, ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2015.

KOHLI, Ambika, “Forced and Underage Marriages in New Zealand: Some Reflections on Public and Private Patriarchy and Intersectionality”, **International Journal For Intersectional Feminist Studies**, Sayı: 1, E-dergi: Project Monma Publication, 2015, ss.58-70, https://www.academia.edu/15871907/Forced_and_Underage_Marriages_in_New_Zealand_Some_Reflections_on_Public_and_Private_Patriarchy_and_Intersectionality_by_Ambika_Kohli?email_work_card=view-paper, (Erişim Tarihi: 27.01.2021, 13.41)

KOVANLIKAYA, Çağlayan, “Fransa'ya Evlilik Yoluyla Göç Eden Kadınlar: "İthal Gelinler Yabancı mı? Göçmen mi? Yurttaş mı?"", **İnsan, Toplum ve Haklar (Esin Küntay’a Armağan)**, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2014, ss.196-211, https://www.academia.edu/31096414/Fransaya_Evlilik_Yoluyla_G%C3%B6%C3%A7_Eden_Kad%C4%B1nlar_%C4%B0thal_Gelinler_Yabanc%C4%B1_m%C4%B1_G%C3%B6%C3%A7men_mi_Yurtta%C5%9F_m%C4%B1_, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.35)

KURT, Ali Osman, “Yahudilikte Levirat Evlilik: Geleneğin Tutsakettiği Kadınlar”, **International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Sayı: 11/17, Ankara: International Balkan University Yayını, 2016, ss.245-266,

https://www.academia.edu/31197284/YAHUD%C4%B0L%C4%B0KTE_LEV%C4%B0RAT_EVL%C4%B0L%C4%B0K_GELENE%C4%9E%C4%B0N_TUTSAK_ETT%C4%B0%C4%9E%C4%B0_KADINLAR, Erişim Tarihi: (12.03.2020, 14.26)

KURT, Gülşah, “İnsan Ticareti Suçu”, **Özel Ceza Hukuku Cilt I**, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2016.

LALOR, Kevin, “Child Sexual Abuse and HIV Transmission in Sub-Saharan Africa”, **Child Abuse Review**, Vol: 17, E-dergi: Wiley Inter Science Published (online), 2008, ss.94-107, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/car.1020>, (Erişim Tarihi: 10.03.2020, 11.30)

LEYE, Els, SABBE, Alexia, **Forced Marriage In Belgium**, Ghent: ICRH Global Publication, 2015, (Güncelleme: 30.06.2018), https://www.researchgate.net/publication/323510803_Forced_marriage_in_Belgium_An_analysis_of_the_current_situation, (Erişim Tarihi: 22.09.2020, 20.15)

LOCKSHIN, Martin, “Levirate Marriage: The Limits of the Law”, **Jewish Orthodox Feminist Alliance Journal**, Sayı:6, New York: Jofa Press, 2007, s.18-19, https://www.academia.edu/38338816/Martin_I._Lockshin_Levirate_Marriage_The_Limits_of_the_Law_JOFA_Journal_6_4_Summer_2007_18-19, (Erişim Tarihi: 13.03.2020, 11.37)

M. FRIA, Sonia, “Family and Partner Violence Against Women: Forced Marriage in Mexican Indigenous Communities”, **International Journal of Law, Policy and The Family**, Oxford: Oxford University Press, 2017, ss.60-78, <https://academic.oup.com/lawfam/article-abstract/31/1/60/3065578>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.10)

MEMİŞ KARTAL, Pınar, “Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:65, Sayı:4, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 2016, ss.2083-2100, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42360/509988>, (Erişim Tarihi: 10.11.2020, 20.20)

MEMİŞ KARTAL, Pınar, **Türk Ceza Hukuku’nda Çocukların Cinsel İstismarı**, İstanbul: Der Kitabevi, 2014.

MUNIR, Arshad, AKHTAR, Naseem, “A Social Custom “Vani”: Introduction And Critical Analysis”, **VFAST Transactions on Education and Social Sciences**, Sayı:3, No:2, E-dergi: VFAST Research Platform, ss. 11-14, https://www.researchgate.net/publication/271523826_A_SOCIAL_CUSTOM_VANI_INTRODUCTION_AND_CRITICAL_ANALYSIS, (Erişim Tarihi: 13.09.2020, 21.07)

NOYAN, Erdal, **Ceza Muhakemesi**, Ankara: Adil Yayınevi, 2005.

NUHOĞLU, Ayşe, “İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar”, **II.Uluslararası Kadın ve Hukuk Sempozyumu**, Cilt II, Ankara: TBB Yayını, 2019, ss.985-987, <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/634.pdf>, (Erişim Tarihi: 21.01.2021, 10:05)

NUHOĞLU, Ayşe, “İstanbul Sözleşmesi ve Cinsel Suçlar”, **Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul Sözleşmesi**, İstanbul: İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi 8 Mart 2019 Özel Yayını, 2019, ss.10-13, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/khum/KH2019.pdf>, (Erişim Tarihi: 5.01.2021, 14.44)

NUHOĞLU, Ayşe, **Aile Düzenine Karşı Suçlar**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2009.

ORÇAN, Mustafa, KAR, Muhsin, “Türkiye’de Erken Yaşta Yapılan Evlilikler ve Risk Algısı: Bismil Örneği”, **Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi**, Cilt: 4 Sayı: 14, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 2008, ss.97-111, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198101>, (Erişim Tarihi: 31.03.2020, 13.52)

OVAYOLU, Nimet, UÇAN, Özlem, SERİNDAG, Selver, “Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri”, **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, Cilt:2, Sayı:4, Gaziantep, 2007, ss.13-22.

ÖRNEK, Sedat Veyis, **Türk Halk Bilimi**, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, 2000.

ÖZBEK, Veli Özer, DOĞAN, Koray, BACAŞIZ, Pınar, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2020.

ÖZCEBE, Hilal, KÜÇÜK BİÇER, Burcu, “Önemli bir kız çocuk ve kadın sorunu: Çocuk evlilikler”, **Türk Pediatri Arşivi**, Cilt:48, Sayı:2, İstanbul: Galenos Yayınevi, 2013, ss.86-93, https://www.journalagent.com/tpa/pdfs/TPA_48_2_86_93.pdf, (Erişim Tarihi: 31.03.20, 13.32)

ÖZTÜRK, Bahri, ERDEM, Mustafa Ruhan, **Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2020.

POYRAZ TACOĞLU, Tuğça, “Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri Ve Evlilikler Üzerinde Törenin Etkisi”, **ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:4, Ordu: Ordu Üniversitesi Yayını, 2011, s.114-143, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/273573>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.11)

PSAILA, Emma, LEIGH, Vanessa, VERBARI, Marilena, FIORENTINI, Sara, Dalla POZZA, Virginia, GOMEZ, Ana, **Forced Marriage From A Gender Perspective**, Policy Department C: Citizens’ Rights And Constitutional Affairs Women’s Rights & Gender Equality, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016, <http://www.europarl.europa.eu/studies>, (Erişim Tarihi: 4.03.2020, 14.57)

REVA, Zeynep, POLAT, Oğuz, “Forced Marriages As Human Rights Violation”, **International Journal of Social Sciences and Education Research**, Cilt:5, Sayı: 1, E-dergi: Mahmut DEMİR, 2019, ss.69-77, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/625121>, (Erişim Tarihi: 31.01.2020, 21.05)

SABBE, Alexia, TEMMERMAN, Marleen, BREMS, Eva, LEYE, Els, “Forced Marriage: An Analysis of Legislation And Political Measuresing Europe”, **Crime, Law and Social Change**, Sayı:62, No:1, New York: Springer, 2014, <http://icrh.org/sites/default/files/forced%20marriages%20paper.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.03.2020, 13:41)

SENGOELGE, Mathilde (Editör), **European Union Forced/Early Marriage Roadmap**, Project Coordinator: Vechta University, February 2017, http://femroadmap.eu/FEM_roadmap_TR.pdf, (Erişim Tarihi: 4.03.2020, 14.31)

SEYMEN HÜKÜM, Pınar, “Görücü Usulü/Baskı Altında/Erken-Zorla Evlenme”, **Uçan Haber (Uçan Süpürge Kadın) Dergisi**, Sayı: 26 (Özel Sayı: Erken ve Zorla Evlilikler), Ankara: Öncü Basımevi, 2010, ss.42-43.

SEZEN, Lütfi, “Türkiye’de Evlenme Biçimleri”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı:27 (Prof. Dr. Şinasi Tekin Özel Sayısı), Erzurum: Eser Ofset, 2005, ss.185-195, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunitaed/issue/2866/39163>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.51)

SIVAGENESAN, Anusuoooya, “Avrupa’nın Timsah Gözyaşları mı? Zorla Evlendirmeye ve Göçe Karşı Alınan Hukuki Tedbirlere Eleştirel Bir Bakış”, **4. Uluslar Arası Suç ve Ceza Film Festivali – Göç**, Çeviren Rahime ERBAŞ, Ankara: Adalet Yayınevi, 2017, ss.947-958.

ŞAHİN, Öznur, **İnsan Hakları Açısından Türk Ceza Kanunu Madde 232’de Düzenlenen Kötü Muamele Suçunun İncelenmesi, Çocuk Hakları Ve Kadın Hakları Bakımından Maddenin Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <http://acikerisim.baskent.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11727/4148/10298101.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim Tarihi: 10.11.2020, 20.20)

TANER, Fahri Gökçen, “Kadının Eşitlik Mücadelesi ve Cinsel Suçlarda Dönüşüm”, **Hukuk ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2019, ss.239-272.

TANER, Fahri Gökçen, **Hukuk Defterleri**, “Çocuklar Arasında Rızaya Dayalı Olarak Gerçekleşen Cinsel Davranışlar Sorunu ve Bu Konuya İlişkin Olabilecek En Kötü Çözüm Önerisi: Evlendirme”, Sayı:18, İstanbul: Manifesto Medya Basın Yayın, 2019, ss.28-34.

TANER, Fahri Gökçen, **Türk Ceza Hukukunda Cinsel Özgürlüğe Karşı Suçlar**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2013.

TEĞİN, Nimet, **Siirt İlinde İntihar Girişimleri Ve İntihar Olayları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Erişim Tarihi: 23.09.2020, 20.57)

TERZİOĞLU, Hülya, “Erken Yaşta ve Zorla Kurulan Evlilikler (Çocuk Gelin) İslam Dinî Özelinde Referans Bulabilir mi?”, **Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, İstanbul: Kadın ve Demokrasi Derneği Yayını, 2016, ss.15-35, http://kadinaraştırmaları.kadem.org.tr/wp-content/uploads/2019/02/Kadem_KAD_C1_S2.pdf, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.48)

TEZCAN, Durmuş, ERDEM, Mustafa Ruhan, ÖNOK, Murat, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, 18.Bası, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.

TEZCAN, Durmuş, ERDEM, Mustafa Ruhan, ÖNOK, R. Murat, **Uluslararası Ceza Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.

TEZCAN, Mahmut, “Beşik Kertme Nişanı Geleneği ve Çayırbağı Köyü Uygulaması”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:13, Sayı:1, Ankara:

Ankara Üniversitesi Yayını, 1980, ss.239-257,
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/auebfd/issue/48619/617748>, (Erişim Tarihi: 19.03.2020, 14.00)

TEZCAN, Mahmut, “Kırsal Topluluklarımızda Tercihli Evlilik Tiplerinin İşlevsel Çözümlemesi”, **Aile Yazıları-4, Evlilik Kurumu ve İlişkileri**, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1991, ss.26-34,
<http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5642>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.52)

TEZCAN, Mahmut, “Türk Kültüründe Kız Kaçırma Geleneklerinin Antropolojik Çözümlemesi”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi (Aile ve Toplum Dergisi)**, Cilt:6 Sayı:6, Ankara: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayını, 2003,
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198168>, (Erişim Tarihi: 19.03.2020, 14.47)

THOMSON, Marilyn, **Rights Of Passage Harmful Cultural Practices And Children’s Rights**, London: Save the Children UK Publisher, 2003,
https://resourcecentre.savethechildren.net/node/13926/pdf/rights_of_passage.pdf, (Erişim Tarihi: 07.02.2020, 14.17)

TOMBUL, Didem, “Roma Statüsü’nün 20. Yılında Uluslararası Ceza Mahkemesi”, **Suç ve Ceza, Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı:4, İstanbul: Türk Ceza Hukuku Derneği, 2018, ss.129-168,
https://www.academia.edu/40492641/ROMA_STAT%C3%9CS%C3%9CN%C3%9CN_20_YILINDA_ULUSLARARASI_CEZA_MAHKEMES%C4%B0, (Erişim Tarihi: 24.02.2020, 11.55)

TOPAL, Ahmet Hamdi, “Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”, **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2 Sayı:1, İstanbul: Medipol Üniversitesi Yayını, 2015, ss.5-22,
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/imuhfd/issue/54306/736960>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.31)

TOPSAKAL, Gültekin, **Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2013,
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Erişim Tarihi: 21.01.2021, 10.40)

TOROSLU, Nevzat, **Ceza Hukuku Özel Kısım**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2018.

TOROSLU, Nevzat, **Cürümlerin Tasnifi Bakımından Suçun Hukuki Konusu**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.

TUNA UYSAL, Meyrem, TAN EREN, Gizem, ŞİMŞEK, Esmâ, “Toplumsalın Doğallaştırılması: Erken Evliliklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 47, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayını, 2019, ss.196-220,
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/48408/569738>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.56)

TURĞUT, Mustafa, FEYZİOĞLU, Semiha (Editör), **Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler**, İstanbul: Çizge Tanıtım ve Kırtasiye Ltd. Şti Yayını, 2014, <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir->

yayinlar/67-turkiye-aile-yapisi-arastirmasi-2013-tespitler-oneriler.pdf, (Erişim Tarihi:26.03.2020, 15.10)

TÜRKÖĞLU, Selin, **Türk Ceza Hukuku Açısından Israrlı Takip**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Erişim Tarihi: 15.12.2020, 14.25)

TÜZÜNER, Özlem, “On Altı Yaşını Doldurmuş Kişinin Evlenmesine İzin Verilmesi”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:11, Sayı:1, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2012, ss.7-29, <https://www.jurix.com.tr/article/4009>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.04)

ULUDAĞ, Sabiha Nur, **Evlenmenin Hükümsüzlüğü Sebepleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, <http://earsiv.cankaya.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/20.500.12416/4037/Uluda%C4%9F%2C%20Sabiha%20Nur.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, (Erişim Tarihi: 22.12.2020, 14.07)

ULUYOL, Fatma Mahperi, “Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelime Bağlı Zorbalığa Maruz Kalma, Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Hali Arasındaki İlişki”, **Klinik Psikiyatri**, Cilt:19, Sayı:2, Antalya: ANP Yayıncılık, 2020, ss.87-96, <https://www.klinikpsikiyatri.org/jvi.aspx?pdire=kpd&plng=tur&un=KPD-77487>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.41)

ÜNAL, Asife, “Türk İslâm Kültüründe Evlilik”, **Aile Yazıları/8**, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, 2015, ss.3-11, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/aile-yazilari-8.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.09.2020, 21.37)

ÜNSAL, Artun, **Kan Davası**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1995.

ÜNVER, Yener, “Türk Maddi Ceza Hukukunda Cinsel Suçların Eleştirisel Olarak İncelenmesi”, **II. Slovenya Uluslararası Hukuk Sempozyumu, Cinsel Suçlar ve Evlilik Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2014, ss.13-59.

ÜSKÜL ENGİN, Zeynep Özlem, **Hukuk Sosyolojisi Açısından Türkiye’de Evlenmenin Evrimi**, İstanbul: Beşir Kitabevi, 2008.

ÜSKÜL ENGİN, Zeynep Özlem, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Yönelen Şiddet”, **Toplumsal Cinsiyet ve Hukuk**, Editör: Zeynep Özlem ÜSKÜL ENGİN, Cilt:1, 1.Baskı, İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019, ss.333-349.

YALÇIN, Türkân, **Türk Ceza Hukukunda Kadın**, Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.

YASA, İbrahim, “Taygeldi Ailesi (Ayrı Cinsten Çocuklu Dulların Evlenmeleri)”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 2, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayını, 1962, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/37465>, (Erişim Tarihi: 11.03.2020, 11.25)

YENERER ÇAKMUT, Özlem, “Kavramsal Olarak Kadına Karşı Şiddet/Cinsel Şiddet Ve Türk Ceza Hukukunda Cinsel Saldırı Suçunun Genel Değerlendirmesi”, **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını, 2018, ss.49-54, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mukatcad/issue/37243/430066>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.01)

YENERER ÇAKMUT, Özlem, “Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu (TCK m.109)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt:19, Sayı:2, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayını, 2013, ss.587-602, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48280/621936>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.03)

YENERER ÇAKMUT, Özlem, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, “Cinsel Şiddet Mağduru Kadın ve Türk Ceza Kanunu’ndaki Konumu”, Cilt:13, Sayı:1, İstanbul: Beta Yayınevi, 2016, ss.3-21, <https://ereasearch.ozyegin.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/10679/6392/Cinsel%20%C5%9Fiddet%20ma%C4%9Fduru%20kad%C4%B1n%20ve%20T%C3%BCrk%20Cez%C4%9Fkanunu%27ndaki%20konumu.pdf?sequence=2&isAllowed=y>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 10.01)

YENİDÜNYA, Caner, **İnsan Ticareti Suçu**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.

YENİSEY, Feridun, NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2020.

YENİSEY, Feridun, PLAGEMANN, Gottfried, **Alman Ceza Kanunu Strafgesetzbuch (StGB) (Açıklamalar, Almanca Metin, Türkçe Çeviri ve Sözlük)**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2015.

YOKUŞ SEVÜK, Handan, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Saldırı ve Cinsel Taciz Suçları”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı:57, Ankara: TBB Yayını, 2005, ss.243-282, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-57-126>, (Erişim Tarihi: 26.03.2020, 15.50)

YÜKSEL KAPTANOĞLU, İlknur, ERGÖÇMEN, Banu, “Çocuk Gelin Olmaya Giden Yol”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 2, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayını, 2012, ss.128-161, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosars/issue/11398/136112>, (Erişim Tarihi: 26.01.2021, 09.50)

ZAHANGİR, Mohammad Salim, KAMAL, M.Mustafa, “Several Attributes Linked with Child Marriage of Females’ in Bangladesh”, **International Journal of Statistics and Systems**, Cilt:6, Sayı:1, Delhi: Research India Publications, 2011, s.107-117, https://www.academia.edu/2038953/Several_Attributes_Linked_with_Child_Marriage_of_Females_in_Bangladesh, (Erişim Tarihi: 27.01.2021, 10.45)

İnternet Kaynakları

1.Makaleler

AYDEMİR, Elvan, **Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler, Çocuk Gelinler**, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, USAK Rapor No:11-08, Ekim 2011, <https://docplayer.biz.tr/3200294-Evlilik-mi-evcilik-mi.html>, Erişim Tarihi: (19.01.2020, 14.17)

CLEREBAUT, Alexis, **Ending Child Marriage: A Belgian And UN Priority**, 2019, <https://www.glo-be.be/en/articles/ending-child-marriage-belgian-and-un-priority>, (Erişim Tarihi: 22.09.20, 21.12)

KARINCA, Eray, **Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayını, 2010, http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/sorularla_kadina_yonelik.pdf, (Erişim Tarihi: 14.09.2020, 14.59)

MYERS, Juliette, HARVEY, Rowan, **Breaking Vows: Early and Forced Marriage and Girls' Education**, 2011, <https://plan-uk.org/file/breaking-vows-efm-3462225pdf/download?token=RlE5iobL>, (Erişim Tarihi:24.03.2020, 13.43)

ŞENOL, Dolunay, DİNÇ, Aybike, **Türkiye'nin Suriyeli Çocuk Gelinleri: Sosyolojik Bir Değerlendirme**, https://www.academia.edu/30073025/T%C3%9CRK%C4%B0YEN%C4%B0N_SUR%C4%B0YEL%C4%B0_%C3%87OCUK_GEL%C4%B0NLER%C4%B0_SOSYOLOJ%C4%B0K_B%C4%B0R_DE%C4%9EERLEND%C4%B0RME, (Erişim Tarihi: 15.01.2021, 10.14)

YILDIZ, Naciye, AVCI, Hilal, **Erken Evliliklerin Toplumsal Meşruiyeti: Nitel Bir Çalışma**, Erken Evliliklerin Toplumsal Meşruiyeti Raporu, 2014, https://www.raporlar.org/wp-content/uploads/2018/04/Erken_Yasta_Evlilik_Raporu.pdf, (Erişim Tarihi: 14.09.2020, 16.29)

2. Raporlar, Tavsiye Kararlar, Yabancı Kanun ve Sözleşmeler

Anti-social Behaviour, Crime and Policing Act 2014, Part 10, Section 121,122, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/12/section/121/enacted>, (Erişim Tarihi: 3.03.2020, 12.07)

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, Zorla Evlilikler ve Çocuk Evlilikleri Hakkında 1723 (2005) sayılı Tavsiye Kararı, <http://semanticpace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xNzM3OSZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRC1BVCI1YTUwyUERGLnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTE3Mzc5>, Erişim Tarihi: (11.09.2020, 21.12)

CEDAW Komitesi Genel Tavsiye Kararları (1986-2013), [https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_(1-29).pdf), (Erişim Tarihi: 11.09.2020, 20.51)

Council of Europe Parliamentary Assambly, **Forced Marriage in Europe**, (Reporter: Béatrice Fresko-Rolfo), Haziran 2018, <http://website-pace.net/documents/19879/4648056/20180605-ForcedMarriage-EN.pdf/7d701f78-ed08-4649-8e39-bf7eaccb9d5d>, (Erişim Tarihi: 5.03.2020, 11:03)

Çocuk Evlilikleri ve Sağlık, http://www.sabancivakfi.org/i/content/4852_2_Cocuk_Evlilikleri_ve_Saglik.pdf, (Erişim Tarihi: 29.09.2020, 20.59)

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Çocuk Yaşta, Erken Ve Zorla Evliliklerin Sağlık

Riskleri ve Sonuçlarına Çok Sektörlü Yaklaşım
https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfpa_cyeze_sagliksonuclariraporu_turkce.pdf, (Erişim Tarihi: 31.03.2021, 10.18)

ECHR, Guide on Article 12 of the European Convention on Human Rights,
https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_12_ENG.pdf, (Erişim Tarihi: 14.04.2021, 10.10)

Erken Yaşta ve Zorla Evliliklere Karşı Mücadele Çalıştay Raporu, 2014,
<https://kadem.org.tr/erken-yasta-ve-zorla-evliliklere-karsi-mucadele-calistay-raporu/>,
 (Erişim Tarihi: 30.09.2020, 20.09)

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, Addressing Forced Marriage In The EU: Legal Provisions And Promising Practices, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014,
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-forced-marriage-eu_en.pdf.pdf,
 Erişim Tarihi: 2.03.2020, 10.57.

Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2018 (24 May 2019),
<https://www.gov.uk/government/statistics/forced-marriage-unit-statistics-2018>, (Erişim Tarihi: 19.01.2021, 14.11)

Foreign and Commonwealth Office, Forced Marriage Unit Statistics 2019 (25 June 2020),
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/894428/Forced_Marriage_Unit_statistics_2019.pdf, (Erişim Tarihi: 10.09.2020, 21.12)

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Sağlığı Çalışma Grubu
<https://hasuder.org.tr/cocuk-yasta-erken-ve-zorla-evlilikler-ve-18-yas-alti-gebelikler-yasaktir-kabul-edilemez-tesvik-edilmez-suctur/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2020, 20.44)

Human Trafficking and Exploitation (Criminal Justice and Support for Victims) Act (Northern Ireland) 2015, Section 16,
<http://www.legislation.gov.uk/nia/2015/2/section/16/enacted>, (Erişim Tarihi: 3.03.2020, 13.15)

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2019 Raporu,
<http://kadincinayetlerininidurduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu>, (Erişim Tarihi: 29.09.2020, 19.21)

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2020 Raporu,
<http://kadincinayetlerininidurduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu>, Erişim Tarihi: 4.01.21, 11.47.

Kadın Hakları İnsan Haklarıdır Projesi,
https://www.kamer.org.tr/icerik_detay.php?id=251, (Erişim Tarihi: 23.09.2020, 20.35)

Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul Sözleşmesi, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi 8 Mart 2019 Özel Yayını, İstanbul, 2019, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/khum/KH2019.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.01.2020, 12.26)

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.02.2020, 13.39)

Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul Sözleşmesi Hakkında Açıklayıcı Rapor, s.76, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/khum/KH2019.pdf>, (Erişim Tarihi: 5.01.2021)

Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi, **Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Ve Kadın Algısı Araştırması 2020,** <https://gender.khas.edu.tr/sites/gender.khas.edu.tr/files/inline-files/TTCKAA2020.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.09.2020, 17.57)

Kayseri Barosu İnternet Sitesi, <http://www.kayseribarosu.org.tr/Print.aspx?ID=73166&Tip=>, (Erişim Tarihi: 22.12.2020, 11.59)

OECD Development Centre, **Gender Index**, 2019, <https://www.genderindex.org/wp-content/uploads/files/datasheets/2019/CH.pdf>, (Erişim Tarihi: 5.03.2020, 14.22)

Refuge, **Forced Marriage in the UK (A scoping study on the experience of women from Middle Eastern and North East African Communities),** s.6, <http://www.refuge.org.uk/files/1001-Forced-Marriage-Middle-East-North-East-Africa.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.12.2020, 12.27)

TBMM Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyon Raporu, 2010, <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2088>, (23.03.2020, 14.02)

The Swedish Criminal Code, <https://www.government.se/490f81/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5ea-b03/the-swedish-criminal-code.pdf>, (Erişim Tarihi: 5.03.2020, 11.25)

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı,** <http://www.kucukcekmece.bel.tr/Content/dosya/1949/aileicisiddetlemucadelekitabi-62616-4141879.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.01.2020, 12.57)

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, **Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele (2016-2020) Ulusal Eylem Planı,** s. iv, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik->

siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadına-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf, (Erişim Tarihi: 14.09.20, 17.35)

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Özet Rapor, Ankara, Aralık 2014, http://ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/29_1.pdf, (Erişim Tarihi: 14.09.2020, 22.14)

TCK Madde Gerekçeleri, https://docplayer.biz.tr/1257504-Turk-ceza-kanunu-madde-gerekceleri.html#show_full_text, (Erişim Tarihi: 12.04.2021, 10.25)

Uluslararası Ceza Mahkemesi Resmi İnternet Sitesi, <https://www.icc-cpi.int/Pages/record.aspx?docNo=ICC-01/12-01/18-459-tENG>, (Erişim Tarihi: 24.02.2020, 12.44)

United Nations Human Rights Council, **Request For Information Following Human Rights Council Resolution 24/23 “Strengthening Efforts To Prevent And Eliminate Child, Early And Forced Marriage: Challenges, Achievements, Best Practices And Implementation Gaps” Contribution By Austria**, https://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/Issues/Women/WRGS/ForcedMarriage/Austria.pdf&action=default&DefaultItemOpen=1, (Erişim Tarihi: 02.03.2020, 15.03)

UNESCO, **UNESCO’s Gender Mainstreaming Implementation Framework**, “Baseline Definitions of Key Concepts And Terms”, <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/BSP/GENDER/PDF/1.%20Baseline%20Definitions%20of%20key%20gender-related%20concepts.pdf>, (Erişim tarihi: 29.03.2021, 13.41)

UNICEF, **Gender Equality: Glossary Of Terms And Concepts**, <https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf>, (Erişim tarihi: 29.03.2021, 13.42)

UNICEF Data: Monitoring The Situation Of Children And Women, **Accelerating Efforts to Eliminate Child Marriage in Africa: 2018 Edition**, New York, 2018, <https://data.unicef.org/resources/child-marriage-in-africa-brochure-2018/>, (Erişim Tarihi: 10.03.2020, 13.32)

UNICEF Child Marriage Report, Ending Child Marriage (Progress And Prospects), 2014, s.1, https://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR..pdf, (Erişim Tarihi: 10.03.2020, 10.52)

UNICEF, Child Marriage Report (October 2019), <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-/marriage>, (Erişim Tarihi: 7.02.2020, 15.43)

UNICEF Database Child Marriage, <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>, (Erişim Tarihi: 10.09.2020, 21.47)

UNICEF: Dünya en yoksul durumdaki annelere kaliteli anne sağlığı hizmetleri veremiyor, <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/unicef->

d%C3%BCnya-en-yoksul-durumdaki-annelere-kaliteli-anne-sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-hizmetleri, (Erişim Tarihi: 29.09.2020, 20.46)

United Nations Human Rights Office of The High Commissioner, <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/WRGS/Pages/ChildMarriage.aspx>, (Erişim Tarihi: 29.03.2021, 16.12)

2007 Türkiye Gençlerde Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması, s.15-17, <http://www.nd.org.tr/images/other/245.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.09.2020, 20.53)

1. Haber Kaynakları

Belgium Goes On The Offensive Against Forced Marriages, <https://www.euronews.com/2016/10/14/belgium-goes-on-the-offensive-against-forced-marriages>, (Erişim Tarihi: 22.09.2020, 21.04)

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-46422146>, (Erişim Tarihi: 21.01.20, 15.06)
<https://kazete.com.tr/haber/tehditle-evlenen-kadin-koca-dehsetine-isyan-etti-60511>, (Erişim Tarihi: 4.11.20, 19.57)

<https://www.birgun.net/haber/tecavuze-evlilik-adi-verilemez-284522> (Erişim Tarihi: 3.11.2020, 19.43)

<https://www.dw.com/tr/af-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-evlilik-yoluyla-%C3%A7ocuk-istismar%C4%B1na-cezas%C4%B1zl%C4%B1k-isteniyor/a-51904099>, (Erişim Tarihi: 3.11.2020, 19.43)

<https://www.dw.com/tr/tatile-diye-nikâh-masas%C4%B1na/a-49220376>, (Erişim Tarihi: 9.02.2020, 19.32)

<https://www.ensonhaber.com/ic-haber/adanada-zorla-evlendirilen-kizi-polis-kurtardi>, (Erişim Tarihi: 18.09.2020, 11.30)

<https://www.hurriyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 11.09.2020, 20.41)

<http://www.marasmanset.com/asayis/damadim-kizimi-evlendigi-gunden-bu-yana-oldurmekle-tehdit-ediyordu-h26539.html>, (Erişim Tarihi: 4.11.20, 19.49)
<https://www.haber7.com/isparta/2973493-bosanmak-isteyen-esine-kezzapla-saldirdi>, (Erişim Tarihi: 4.11.20, 20.08)

<http://www.mfa.gov.tr/uluslararasi-ceza-divani-ve-turkiye.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 11.09.2020, 20.56)

<https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 9.02.2020, 16.19)
<https://tr.euronews.com/2015/03/12/almanya-da-escinsel-ogullarini-zorla-evlendirmek-isteyen-aileye-ceza>, (Erişim Tarihi: 21.01.2020, 14:56)